

ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM
V
KNJIGA 6

REDAKCIONI ODBOR

Karlo Mrazović, Ivo Rukavina, Artica Barut, Nikola Sakulić,
Mila Počuča, Fabijan Trgo, pukovnik, Zdonko Cvrlja,
potpukovnik, Franjo Biljan, potpukovnik, Rada Gubarina,
kapetan I klasa

Odgovorni urednik
Fabijan Trgo, pukovnik

PRIPREMA ZA ŠTAMPU
VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMije
IZDAJE
VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD „VOJNO DELO“

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

.TOM

V

KNJIGA 6

BORBE U HRVATSKOJ 1942 GOD.

BEOGRAD

1954

BORBE U HRVATSKOJ 1942 GOD.

- KOLOVOZ -

I

DOKUMENTA PARTIZANSKIH JEDINICA
I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA

BR. 1

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD
1 KOLOVOZA 1942 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU
KPH ZA DALMACIJU O POVEZIVANJU SA VRHOVNIM
ŠTABOM I RAZGOVORIMA SA DRUGOM TITOM O STVA-
RANJU OSLOBODENOG TERITORIJA NAKON OSLOBO-
DENJA LIVNA¹**

Drugarskom

POKRAJINSKOM KOMITETU

Naš boravak na ovom terenu produžio se više nego smo bili predvidili.

Na sektoru Livno—Kupres—Bugojno nalaze se 4 proleterske brigade skupa sa Vrhovnim štabom na čelu sa drugom Titom.

Nakon konferencije u s. Bastasima u svrhu formiranja Odreda na sektoru Livno—Glamoč—Grahovo, mi smo krenuli u pravcu Prozora, radi povezivanja sa Vrhovnim štabom. Pošto se on u međuvremenu približio nama, to smo se već 26 ov. mj. povezali sa njime. Bili smo odmah primljeni od druga Tita sa kojim smo toga dana vodili vojno-političke razgovore informativnog karaktera. U tim razgovorima izložio nam ja opći plan akcija proleterskih brigada koji se sastojao u oslobodavanju Livna, a nakon toga Kupresa, Bugojna, povezivanje sa krajiškim snagama i čišćenje terena oko Ključa, Mrkonjića i Jajca. Plan za napad na Livno bio je predviđen za noć na 29 ov. mj. Međutim uslijed propusta jedne proleterske brigade² koja nije porušila mostove na cesti Bugojno—Kupres, neprijatelj se 28 ov. mj. probio sa nekoliko stotina ustaša na čelu sa 7 tenkova i uspio je da povrati Šujicu i Duvno.

¹ Redakcija ima kopiju dokumenta.

² Druga proleterska brigada. Vidi dok. br. 12, pod tačkom 1.

Time je bio poremećen plan napada na Livno, jer su se snage morale koncentrisati sa ciljem da se ova kolona onemogući, odnosno uništi. Akcije u ovom pravcu se nastavljaju i dalje i ima izgleda da se ova kolona potpuno uništi, u kojem smislu je Vrhovni štab izdao naređenje štabovima brigada. Nakon uništenja ove kolone, brigadama je naređeno da odmah bez ikakva odlaganja krenu na Livno, kojeg Vrhovni štab smatra važnim vojnim i ekonomskim centrom. Iz prednjega možete uočiti koliku je važnost imala akcija na Prologu³ našeg Odreda za srednju Dalmaciju. Kolona Talijana koja je krenula iz Sinja za Livno, sigurno je bila upućena kao pojačanje ustašama. Da je došlo do povezivanja ovih dviju kolona, naročito 29. ov. mj. kada prikupljanje i koncentracija pojedinih brigada još nije bila završena, bilo bi unijelo pometnju i znatno bi otežalo situaciju. Važnost ove uspješne akcije istakao je i sam komandant drug Tito, kao i ostali drugovi iz Vrhovnog štaba. Ta vijest je odmah objavljena u »Radio-vijestima« koje izdaje Vrhovni štab. Ona se mnogo komentira a ugled dalmatinskih partizana je mnogo porastao. Borci izražavaju želju da se krene prema Dalmaciji.

U razgovorima koje smo vodili sa drugom Titom, kao i ostalim članovima Vrhovnog štaba, mi smo ih nastojali uvjeriti o važnosti čitavog ovog terena, kako Livna tako i Imotskog, na mogućnost oslobodavanja čitavog ovog kraja od mora pa sve do Jajca. Time bi se oslobodio jedan veliki teritorij važan po svojoj općoj strateškoj važnosti, jer bi se time stvorila mogućnost tijesnog povezivanja proleterskih snaga na ovom terenu sa partizanskim snagama Hercegovine, Istočne Bosne, Krajine, Like i Dalmacije i time zajedničko preduzimanje opsežnih operacija. Njihov plan kojeg su stvorili prije našeg dolaska sastojao se u tome, da nakon zauzimanja Livna krenu povezani sa krajiškim snagama prema Ključu, Mrkonjić Gradu, Jajcu. Naše izlaganje, a naročito sam razvitak događaja na ovom terenu dovodi svakog dana drugove iz Vrhovnog štaba, pa i samog komandanta druga Tita, do uvjerenja o važnosti i koristima koje bi se dobile oslobođenjem ovoga teritorija. Stoga je pitanje daljnjih akcija ostalo da se riješi nakon zauzimanja Livna.

Naš boravak ovdje se produžio u prvom redu zbog toga što je akcija na Livno zbog prodiranja ustaške kolone morala za kratko vrijeme biti odgođena. Smatrali smo a i smatramo da je zbog političke a naročito ekonomske važnosti Livna naše,

³ O borbama na Prologu, vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 130 i 131.

neposredno prisustvo prilikom njegovog zauzimanja od apsolutne potrebe. Pošto je plan daljnih akcija odgođen poslije zauzimanja Livna, to je potrebno da budemo u neposrednoj blizini Vrhovnog štaba, kako bi mogli pri njegovoj izradi da učestvujemo i svojim predlozima utječemo u pravcu da se brigade krenu jednim pravcem prema Imotskom i time povežu sa našim Južnodalmatinskim bataljonom, a drugim prema Grahovu i time povežu sa ličkim snagama. Ukoliko uspijemo pridobiti Vrhovni štab za ovaj plan kao i ako nam i sami događaji budu išli pomalo u prilog, mislimo da vas ne trebamo uvjeravati šta bi to značilo za našu Zonu i za daljni razvitak partizanske borbe, naročito u Dalmaciji. Ovo nije nemoguće. U najgorem slučaju sigurno ćemo uspjeti da pored zauzimanja Livna očistimo i oslobodimo i sva sela Livanjskog Polja, naročito Čelebić i Rujane gdje ćemo dobiti dosta oružja a naročito hrane.

Radi opće informiranosti osnovni cilj dolaska proleter-skih brigada jest da svojom pojavom i uspješnim akcijama proširi partizanski pokret u Hrvatskoj i podigne ga po mogućnosti na stepen općeg oružanog ustanka. Stoga će i njihovo osnovno kretanje ići u pravcu hrvatskih krajeva a u prvom redu Lici i Bosanskoj Krajini.

Partijske razgovore sa drugovima iz C.K. nismo uslijed stalnih akcija i njihove okupiranosti mogli voditi. U razgovoru sa drugom Titom izložili smo mu opće stanje partijske organizacije u Dalmaciji. Drug Crni,⁴ koji je drugi dan došao u Glavni štab, morao je nakon pola sata da ode ponovno na teren. Stoga je odlučeno da će jedan član C.K. a eventualno i Vrhovnog štaba doći skupa sa nama radi detaljnijeg upoznavanja sa svim partijskim i vojnim pitanjima. Stoga pripremite potreban materijal kako bi se drugovi delegati što bolje upoznali sa vojno-partijskim stanjem a ujedno njihov dolazak što više iskoristio u rješavanju naših problema.

Drug Borde,^{**} kojeg je drug Bajer⁶ hitno pozvao, ne može odmah doći uslijed situacije i događaja na ovom terenu kao i stanja samog bataljona koje nije nimalo zavidno. Bataljon »Vojin Zirojević«, koji je od prvih dana pojave proleter-skih brigada na ovom terenu učestvovao u akcijama, pokazao se veoma slab kako vojnički tako i politički. Zadnjih dana je prilikom jednog sukoba 15—20 drugova napustilo položaj a čitava 2. četa je odbila da ostane na položaju i tražila je da se uputi u svoja sela radi njihove obrane. Pitanje ove čete rije-

* Sreten Zujović

⁴ Edo Santini

⁶ Ivan Amulić

šit će se nakon operacija. Stanje samog bataljona, kao i rad O.K. govori o slabom i nedovoljnom radu druga Đorđa. P.K. će morati da ovu stvar detaljno ispita i da energičnim mjerama sredi stanje na ovom terenu.

Javite nam o rezultatu putovanja druga Bajera u Solin, kao i sve važnije partijske stvari.

Doznajemo iz privatnih izvora da je kolona ustaša kod Šujice potpuno otsječena od svojih baza i opkoljena. Vjerujemo da će biti potpuno uništena.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

1 avgusta 1942

BR. 2

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU OD 1 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU ČETVORTE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA PROTIV TALIJANA NA CILAŠU¹

OPERATIVNI STAB
Broj 92/42
Datum 1. VIII. 1942

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Tokom 31. VII. 42 vladalo je zatišje na sektoru I D.U.² bataljona, tj. na Trnovoj Poljani. Neprijatelj se uopšte nije pojavljivao preko cijelog dana, tako da su se borci I. D. U. bataljona spustili na cestu na kojoj se vodila borba⁸ i pokupili mrtve drugove i pokopali ih. Tek pred večer neprijatelj koji se nalazi u bivšoj žandarmerijskoj kasarni na Vagnju sa nekoliko granata iz teškog minobacača tukao je položaje naše III čete I U. bataljona.

¹ Original, pisan na mažini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 3594.

² Prvog dalmatinskog udarnog bataljona

⁸ O ovoj borbi vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 130.

Na sektoru II bataljona u Prološkoj Dragi preko cijeloga dana trajala je djelomična pucnjava sa strane neprijatelja, koji se još uvijek nalazi na kotama Visibabe, na položaje II bataljona koji se nalaze na samoj cesti u Prološkoj Dragi. Telefonska veza Han Vaganj prekinuta je.

Danas 1. VIII neprijatelj se pojavio iz Sinja u 9 sati sa nekoliko kamiona i na Cilašu se razvio u strijelce, te otvorio vatru na naše položaje. Naše snage ostale su i dalje na položaju zadržavajući neprijatelja. U 13 sati došlo im je pojačanje sa 3 tenka i 3 oklopna automobila, ali naše snage i dalje ostaju na svojim položajima. Cesta je samo na jednom mjestu prokopana, na više mjesta postavljene su jake kamene barikade, stoga nam najhitnije uputite sav raspoloživi materijal za rušenje ceste i to čuskije i maškline da bismo mogli cestu potpuno onesposobiti. Po primitku ovoga dopisa odmah uputite kurira u Unište da donese 120 komada dinamita koji se tu nalazi i uputite ga ovom Stabu.

Odmah nam uputite dvije velike i dvije male avionske bombe koje se nalaze tu u Stabu IV operativne zone, sa njima nam uputite korde⁴ i kapsule. Ako imate jugoslovenske municije uputite što vam je moguće više, pošto su neki mitraljezi ostali bez municije. Pismo iz Štaba IV operativne zone upućeno drugu doktoru,⁵ koje je pogrešno stiglo u ovaj Stab, vraćeno je natrag po intendantu drugu Kotarašu.⁶ Uputite nam sposobnog jednog bolničara ili bolničarku, sa potrebnim sanitetskim materijalom, koji bi organizovao u Vrdovu odredsku ambulantu, gdje bi se mogla ukazati ranjenim drugovima ljekarska pomoć, s time da lakše ranjene drugove ne bismo morali upućivati u bolnicu na Vještica Gori, kao i teže ranjenim dati prvu pomoć.

Pošaljite nam jednu petrolejku ili karbitsku lampu i nekoliko baterija. Ukoliko je drug Cačija⁷ tu, uputite ga u ovaj Stab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
odsutan

Sef Štaba:
Za komandanta:
Branko^s

Oficir Štaba zone:
Vice Buljan

¹ Stapin

⁵ Izidor Perera-Matić, poginuo kao načelnik saniteta Osmog korpusa NOVJ, 25 siječnja 1944 god. iznad s. Nadgradine na Debelom Brdu (Vrdovo).

⁶ Dušan Kotaraš

⁷ Ante Kronja-Cenčo

⁸ Branko Dude

BR. 3

PISMO ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD POČETKA KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O POTREBI ONESPOSOBLJAVANJA CESTE GRAHOVO—LIVNO I O RAZMJENI TALIJANSKIH ZAROBLJENIKA ZA GRUPU ZATVORENIH RODOLJUBA

ŠTAB
IV OPERATIVNE ZONE
Br. 395/42.
Avgusta 1942.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA

Dolaskom proleterskih brigada na sektor Livno—Kupres—Bugojno, centar događaja prenio se na taj teren. Centralna tačka je postalo Livno. — U sklop ovih akcija su uvučene skoro sve snage naše Zone. Južnodalmatinski bataljon vrši zasjede na cestama južno od Livna. Odred za srednju Dalmaciju drži zasjedu na cesti Sinj—Livno i to na Prologu, gdje je već uništio 16 kamiona, a 7 oštetio, ubio 130—150 Talijana.¹ Borbe se dnevno nastavljaju, ali neprijatelju nije do sada uspjelo da se probije. Prema naređenju Vrhovnog štaba mi smo pozvali i Odred za sjevernu Dalmaciju da se prebaci sjeverno od Crnih Potoka i Tiškovca, sa zadatkom da onemogući krampanjem, miniranjem i zasjedama cestu Grahovo—Livno. U vezi s time naredili smo mu da se po dolasku na teren poveže sa bataljonom »Gavrilo Princip« i preko njega sa vama. Pošto se ove operacije vode po naređenju Vrhovnog štaba, molimo vas da našem Odredu budete na usluzi, naročito u ekonomskom pogledu.

Naš Odred za sjevernu Dalmaciju morao je uslijed jake talijanske ofanzive, koja je počela 10 pr. mj., da se povuče prema Lici.² Njegovo momentalno stanje i boravište nije nam poznato, jer smo već 15 dana bez izvještaja. Stoga nismo sigurni da li će ovaj Odred izvršiti naređenje, tj. prebaciti se zapadno od Grahova i onemogućiti cestu Grahovo—Livno. Kako je onemogućavanje ove ceste od velike važnosti za razvoj operacija koje vode proleterske brigade, a naročito zbog toga što je to naređenje Vrhovnog štaba, smatramo da bi vi morali, bez obzira na naš Odred, poduzeti vojničke mjere sa

¹ Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 131.

² Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 109.

istim ciljem. Napominjemo da ovo radimo u saglasnosti sa naređenjem Vrhovnog štaba.

U toku zadnjih operacija zarobili smo 40 talijanskih vojnika i oficira. Nakon toga uputili smo Talijanskoj vojnoj komandi u Splitu i komandi divizije »Sassari« u Kninu dopis u kojem smo predložili zamjenu talijanskih zarobljenika za naše rodoljube koji leže po zatvorima Splita i Dalmacije uopće. Mi smo u predlogu iznijeli imena njihovih zarobljenika i istakli da ćemo mi sa svoje strane iznijeti imena onih rodoljuba za koje želimo da budu razmijenjeni, čim primimo njihov odgovor.

Dne 3. VIII. 1942 preko Štaba bataljona »Starac Vujađin« dobili smo odgovor od Vincenza Marussi, kojega je divizija »Sassari« ovlastila da izvrši razmjenu. U tom dopisu, čiji vam prepis šaljemo, Vincenzo Marussi nam javlja da ćemo moći pristupiti razmjeni čim on od italijanskih vlasti iz Splita primi popis naših rodoljuba.

Šaljemo vam svih 40 talijanskih zarobljenika, umoljavajući vas drugarski da vi za nas izvršite razmjenu. To činimo iz razloga što vi imate u tome iskustva, a osim toga kod nas su u toku operacije koje nam onemogućuju da sami stupimo u kontakt sa Italijanima radi razmjene.

Vama za uslugu ustupamo 10 talijanskih zarobljenika, a ostalih 30 upotrebite za razmjenu u našu korist, odnosno u korist rodoljuba čija ćemo vam imena saopćiti.

Prigodom razmjene ove tridesetorice zarobljenika držite se slijedećih uputa:

Mi ne želimo da nam Talijani diktiraju koga će nam od naših rodoljuba dati u zamjenu. I zato vam šaljemo popis onih rodoljuba koje želimo dobiti. Rodoljube navodimo onim redom kojim želimo da budu uzimani u obzir. Mi želimo razmjenu samo za ljude sa ove liste. Međutim, ukoliko Talijani upute svoju listu sa popisom naših rodoljuba, pošaljite nam je da se prethodno saglasimo s njom, da nam ne bi Talijani podmetnuli bilo koga. Razmjena neka se vrši: jednog Talijana za jednog našeg rodoljuba.

Za prvu petoricu talijanskih zarobljenika nudimo: za našeg prvoimenovanog nudimo talijanskog prvoimenovanog, za našeg drugoimenovanog nudimo " talijanskog drugoimenovanog itd.

Iznimno za naših prvih pet rodoljuba možete ponuditi najviše po dva Talijana.

Talijanske zarobljenike Vam šaljemo pod rukovodstvom druga sa kojim u sporazumu izvršite razmjenu sa Talijanima. Obavijestite Talijansku komandu da će u slučaju da ne pristanu na razmjenu za ove rodoljube, koje predlažemo, njihove

zarobljenike zadesiti ona sudbina koja bude zadesila naše drugove rodoljube.

Popis i redosljed razmjene naših rodoljuba:

- 1) Lučić Ivan,³ Split
- 2) Miranović Mara, Split
- 3) Šegvić Pjero, Split
- 4) Cević Vidoš Marija, Split
- 5) Cvrije Vjeko, Split
- 6) Cinotti Ante, iz Splita, interniran u Lipari
- 7) Božić Frane, iz Splita, interniran u Italiju
- 8) Šegvić Zdenka, iz Splita, internirana u Italiju
- 9) Kesić Juga, Split
- 10) Bubalo Milena, Split
- 11) Šehović Šerif, Split
- 12) Drašković Mirko,⁴ iz Solina, interniran u Šibenik
- 13) Kačunko Marin, iz Solina, zatvoren u Šibeniku
- 14) Jamar Špiro,⁵ iz Klisa, u zatvoru u Šibeniku
- 15) Jurlin Vladimir, iz Mravnice, u zatvoru u Šibeniku
- 16) Radić Zvonko, iz Klisa, zatvoren u Splitu
- 17) Gašpić Nikola, iz Splita, interniran u Italiju
- 18) Listeš Jozo, iz Klisa, interniran u Italiju
- 19) Bučan Ante, iz Mravnice, zatvoren u Splitu
- 20) Markovina Stipe, iz Zrnovnice, interniran u Italiju
- 21) Amižić Pave, iz Zrnovnice, zatvoren u Splitu
- 22) Ninčević Ivanka, Split
- 23) Culić Desanka, Split
- 24) Jurjević Ante, Split
- 25) Soldatić Dalibor, Split
- 26) Pilić Duško, Split
- 27) Perak Petar, iz Omiša
- 28) Matoković Marica, Split
- 29) Matoković Vinko,⁶ Split
- 30) Mimica Jozo, iz sela Mimica kod Omiša.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
otsutan

Komandant:
Vicko Krstulović

(M. P.)

³ Narodni heroj Ivan Lučić-Lavčević. Znajući da je bio član Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, Talijani ga nisu htjeli izručiti, već su ga strijeljali.

⁴ i ⁵ Strijeljani od Talijana u Šibeniku, početkom septembra 1942 godine.

⁶ Umro u Splitu poslije rata.

BR. 4

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE UDARNE BRIGADE HRVATSKE
OD 2 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE
ZONE O LIKVIDACIJI NEPRIJATELJSKOG UPORIŠTA U
PROKIKAMA**

STAB
I UDARNE BRIGADE I ZONE
HRVATSKE
2 avgusta 1942 god.

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Podnosi se operativni izvještaj ove Brigade po slijedećem:
Brigada se od 25 jula do danas nalazila na terenu oko-
line Kunić Sela i na terenu V zone u selima oko Drežnice.
Što se tiče vojničkog stanja kod Brigade ono se popravlja, ali
je ipak daleko od toga da se može reći da je dobro. Teškoće
oko ishrane, a u vezi sa time česta oboljenja su svakodnevni
problem koji nam zadaje najviše brige. Komandni kadar i par-
tizani kod svih bataljona ostaju po onome izvještaju koji je
podnijet dana 24 jula 1942 godine,¹ s tom razlikom što se stanje
kod IV bataljona malo popravilo i krenulo na bolje. Prilikom
našeg odlaska iz Kunića ostavili smo veći broj bolesnih par-
tizana da se tamo odmore, ali su oni odmah nakon našeg od-
laska otišli na Kordun, Baniju i Liku kod svojih jedinica iz
kojih su pošli. sa motivacijom da će se nakon ozdravljenja
sami vratiti u Brigadu.

Još se uvijek osjeća u Brigadi nerazumijevanje značaja
iste, još treba duže vremena da se ona saživi i postane cjelina,
tako da kao krupnija vojna jedinica opravda nadu i povjerenje
koje se u nju polaže. Naš štab ulaže sve sile da ona to i posta-
ne, samo će za to ipak trebati još dosta rada i vremena.

U gore navedenom vremenu Brigada je izvršila svega
jednu akciju i to na dan 30/31 jula 1942 god. Kao cilj ope-
racije postavljeno je razoružanje i likvidacija četnika i Tali-
jana u Prokikama i na taj način kidanje lanca Brinje—Žuta
Lokva te ostvarenje mogućnosti i boljih uslova veze V zone
sa ličkim odredima.

Plan ove operacije vidi se iz priložene zapovijesti.² Od
toga plana u toku operacija nije se odstupalo i sve jedinice za-

¹ Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 113.

* Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 127.

uzele su svoja po planu predviđena mjesta na vrijeme, gdje su očekivale početak napada. Snage koje [su] učestvovala u ovoj operaciji bile su naša Udarne brigada, jedan udarni bataljon V zone i 80 partizana iz III bataljona I odreda V zone. Njihov raspored vidi se iz priložene zapovijesti a kao pripomoć može se služiti sa sekcijom Ogulin—Senj, razmjere 1:100.000.

Tok operacije: Prvi bataljon Udarne brigade ojačan sa jednom četom Udarnog bataljona V zone napao je selo Prokike sa tri strane i to od zapadne, istočne i južne strane, i uspjele su čete koje napadaju da se probiju kroz četvorostruku žicu kidajući i provlačeći se kroz istu, [da] zauzmu veći dio sela, i pošto je neprijatelj davao otpor iz svih kuća, partizani su počeli sa benzinskim flašama paliti kuće, tako da je skoro cijelo selo spaljeno unutar žičane ograde, a ostalo je nekoliko kuća u kojima su bili Talijani i koje se nisu uspjele zauzeti uslijed njihovog jačeg otpora i brisanog prostora, a pored toga operaciju je otežavala svjetlost koja je izbijala iz popaljenih, odnosno zapaljenih kuća. Pokušan je i juriš, ali nije uspio, tako da ovaj bataljon nije mogao više ništa napraviti. Neprijatelj je solidno utvrđen i teško bi ga bilo istjerati iz utvrđenih zidina bez vrlo velikih žrtava. Borba je trajala od 1 sat pa do pred dan kada se bataljon povukao.

Na ostale bataljone u toku napada na Prokike neprijatelj nije napadao živom snagom, samo je neprijatelj stalno gađao iz topova i bacača mina i obasipao položaje svih bataljona, tako da je većina ranjenih drugova bila baš od topova i minobacača, koji su dejstvovali iz Brinja, Žute Lokve i Dobrice. Od mina najviše je stradao III bataljon koji je bio na osiguranju između Prokika i Žute Lokve. Uzoru naređeno je I bataljonu da se povuče prema III i da ga ojača od Žute Lokve, a ostali bataljoni su trebali ostati na svojim položajima da se sačeka neprijatelj koji bi trebao da se izvuče iz mjesta i potuče. Međutim kod svih bataljona nastala je neka pometnja i neki panikeri uslijed dejstva artiljerije pronijeli su glas za opšte povlačenje, tako da su [se] svi bataljoni odmah nakon povlačenja I bataljona počeli povlačiti i povukli se prema polaznoj bazi u selo Tužević. Ispalo je tako da su [se] svi povukli bez naređenja.

Uspjeh operacije: Operacija nije potpuno uspjela, iz razloga što se utvrđenja teško zauzimaju bez teškog oružja, što nije baš sve dato i uloženo da se ipak uspije, što su kuće počete paliti prije zauzimanja svih zgrada, i što je neprijatelj davao vrlo jak otpor iznutra, a pripomoć i ometanje spolja.

Na strani neprijatelja bilo je više mrtvih i ranjenih, a dosta ih je izgorjelo u kućama koje su naši zauzeli i zapalili, pošto se nisu htjeli predati. Ukupan broj neprijateljskih gu-

bitaka cijeni se na 50, dok je na našoj strani bilo 20 ranjenih od kojih je oko 6 teže, ali bez opasnosti po život, i jedan poginuo, odnosno nestao. Od navedenog broja ranjenih ima ih 7 iz Udarnog bataljona V zone, dok su ostali iz Brigade. Od plijena nije uhvaćeno ništa u oružju i municiji, već je samo zaplijenjeno 3 para cipela i oko 50 komada četničke stoke.

Ranjeni drugovi smješteni su u bolnicu u Drežnici, a oni lako ranjeni nalaze se u selu i uskoro će moći opet u borbu.

Put je prekopan između Senja i Žute Lokve, a telefonska veza na kraćoj dužini prekinuta je između Senja i Žute Lokve, zatim između Žute Lokve i Prokika i između Brinja i Prokika.

Plan za ovu operaciju sastavio je Operativni štab ove Brigade i komandant V zone Hrvatske. Naročito istaknutih partizana i komandnog kadra nije bilo.

Štab ove Brigade još uvijek nije potpun i potrebno bi bilo da se hitno popuni. Treba što prije odrediti, odnosno dodijeliti zamjenika komesara i komandanta, obavještajnog oficira i bar jednoga strojopisača koga je ovaj štab već ranije tražio. Drug Pekić Dušan, koga ste bili odredili za obavještajnog oficira i pomoćnika komesara, nalazi se u Proleterskom bataljonu, i na traženje da nam se dodijeli, komandant Hrvatske je rekao da nam se ne može dati već da se pronade i odredi drugi.

Drug Milisav Dakić³ javio se Štabu brigade i preuzeo je dužnost komandanta bataljona, namjesto druga Miće Savića⁴ koji je poslat da se javi Kordunaškoj grupi.

Pošto se komandant našeg IV bataljona⁵ (banijskog) razbolio i prema mišljenju ljekara nije sposoban za Brigadu, to namjesto njega predlažemo za komandanta bataljona njegovog zamjenika druga Radu Milojevića koji se dosada pokazao kao dobar i vjerujemo da će biti izbor dobar.

Prema naređenju komandanta Hrvatske od 2 avgusta 1942 god. Brigada ostaje i dalje kod Drežnice do daljeg naređenja, pa se o tome izvještavate radi znanja.

Drugih naročitih događaja niti izmjena kod Brigade nema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Krunić Uroš

Komandant
Stevo Opsenica

¹ Narodni heroj, poginuo u proljeće 1943 god. kao zamjenik komandanta brigade.

* Josip Kuštrin

⁵ Mičo Trninić

P.s.⁶ Politički izvještaj podnijeće se odmah poslije odmora koji je određen našoj Brigadi. Prema konstatovanim uzrocima ovoga stanja u Brigadi na našoj konferenciji sa komandantom Hrvatske trebamo se zadržati punih osam dana u Drežnici. S obzirom na nedostatak drugova u našem Stabu brigade koji bi mogli po unutrašnjem sređivanju stvari da rade unutar Brigade, dobili smo par drugova da nam pomognu. Dakle, poslije toga odmora i svega što smo učinili poslaćemo detaljan izvještaj.

Komesar
Uroš

BR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 2 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU TREĆE OPERATIVNE ZONE O STANJU I RADU JEDINICE I O AKCIJAMA IZVRŠENIM OD 20 SRPNJA DO 2 KOLOVOZA¹

STAB III BATALJONA
I N.O.P.O. III OP. ZONE
2-VIII-1942 g.

KOMANDANTU I KOMESARU ODREDA III OP. ZONE

Dragi drugovi! Evo vam šaljem izvještaj našega bataljona o radu, kako o akcijama tako i o političkom radu. Izvještaj je u vremenu od 20 prošlog mjeseca do 2 ov. mjes.

Političko-prosvjetni rad

U četama III bataljona održano je 7 četnih sastanaka na kojima je govoreno u prvom redu o četnicima kao izdajicama srpskog naroda koji se prvo pokazali u Srbiji pa onda u cijeloj zemlji. Njihova saradnja sa ustašama i zavođenje pojedinih sela srpskog naroda gdje se danas ističu kao [tobožnji] zaštitnici i spasioci Srba od strane ustaša. Dalje je održano u svakoj četi po nekoliko vodnih sastanaka na kojima je govoreno isto o ustaško-četničkim banditima i o Komunističkoj partiji kao predvodniku naroda u borbi za svoje oslobo-

⁶ Ovaj dio teksta dopisan je rukom.

¹ Original u arhivi CK SKJ.

denje. Dalje, na tim svim sastancima držana su razna predavanja: »Šta je fašizam«, »Razvitak kapitalizma«, »O razvitku društva,« proučavanje brošure »Zašto se bore partizani Bosne i Hercegovine«, brošura »24 godišnjica Crvene armije«, »Komunistička partija Jugoslavije u današnjoj narodnooslobodilačkoj borbi«; proučavan je i ostali prosvjetni materijal na tim sastancima sa kojim mi do danas raspolazemo.

Sa omladinom su također održavani posebni sastanci na kojima je govoreno kakova treba da bude današnja omladina, šta donosi fašizam omladini, šta je fašizam, a također i s njima je proučavan prosvjetni materijal: »Zašto se bore partizani u Bosni i Hercegovini«, »Omladinski borac«, »Mladi komunist«, govorilo im se o potrebi interesovanja za prosvjetni rad, kako samo zainteresovana omladina, svjesna i borbena, može najviše doprinijeti u današnjoj narodno-oslobodilačkoj borbi.

Ista omladina u svim četama pokazuje se dosta dobra, samo im još uvijek nedostaje vojničke rutine, još svi ne posjeduju ono osnovno znanje koje treba da posjeduje jedan omladinac. S obzirom da svakodnevno dolaze novi omladinci u čete a za iste se ne može starati na prosvjetnom polju kao i na vojnom obrazovanju uslijed nedostatka kadra ljudi² i vremenskih mogućnosti, stoga je rad s tom omladinom otežan. Moral kod naših partizana još je na dostojnoj visini i ne podliježu uticaju neprijateljske propagande. Borbenost je također na dostojnoj visini.

Naš bataljon, po četama, u roku od 10 dana održao je oko 15 mitinga u raznim selima na kojima se prvenstveno govorilo o neprijateljskoj propagandi među narodom, [o neprijateljima] koji hoće danas da se ističu kao prijatelji našeg naroda, govoreći da oni nisu krivi za stradanje srpskog naroda. Dolaskom bosanske sirotinje u ova sela narod je bio dosta zabrinut, ali našim objašnjavanjem o borbi naših drugova na Kozari, kao i o daljnjoj borbi drugova partizana u Bosni, narod je to dosta ispravno shvatio. Može se reći da je moral kod naroda na priličnoj visini i da do sada se ne osjeća na ovom sektoru uticaj četničke propagande. Stanje u Četvrtoj četi druga Gece³ donekle sređeno. Prije par dana nalazio se u četi drug Zet,⁴ koji je održao jedan miting na jednome međuselskome zboru (saboru) gdje je narod bio oduševljen. Drug Zet im je naročito istakao prljavu ulogu četničke bande i potrebu saradnje Srba sa svim naprednim i poštenim hrvatskim i ostalim narodima u borbi protiv narodnih izdajica. Pošto je

² Misli se na političke i vojne rukovodioce.

³ Gedeon Bogdanović

⁴ Mirko Bulović

dao detaljna uputstva četnom komesaru i komandiru za rad i održao sastanak sa partijskom jedinicom, drug Zet se vratio.

Baš danas smo uputili druga Vukadina⁵ u istu četu, koji će im biti tamo potreban za pročelnika® u jedinici.

Stanje bolnice

Premještanjem bolnice sa staroga mjesta i dekovanjem⁷ bolesnika za slučaj reakcije riješeno je i to važno pitanje. U bolnici se nalazi pet drugova od kojih su tri teže i dva lakše ranjena. Imenovani drug upravitelj bolnice⁸ shvatio je ozbiljno svoju dužnost a morao se primiti dužnosti i na prosvjetnom polju, pošto komesara nisam mogao imenovati, jer ga nismo imali- u rezervi. Za komandira straže imenovan je partizan iz II čete drug Vuk⁹ koji u isto vrijeme se stara i za ishranu bolnice. Ovoga puta su drugovi ranjenici i posluga smješteni na dosta sigurnom mjestu. Hrane su pribavili, sa većom su obezbijeđeni i svim potrebnim stvarima. Bolnica raspolaže za sada i sa najnužnijim lijekovima tako da nije u oskudici. Cjelokupno osoblje je u bolnici 20 članova, tj. sa bolesnicima.

Rezervni vod

Stanje rezervnog voda bilo se je donekle poboljšalo dolaskom druga Vukadina u taj vod. Radilo se lla prosvjetnom polju syakodneвно, a vršen je i egzercir sa njima. Dolaskom ove reakcije jedna grupa tog rezervnog voda razbježala se je i skrila se pred reakcijom, još ne znamo za njih. Znademo sigurno da su se na vrijeme sklonili. Uslijed ove reakcije čete cijelog bataljona su u zasjedama, dok je svega jedan vod imao mogućnosti da raspali po njima na Crnome Vrhju kod Kri-vajskog Kamena; nekoliko je njihovih palo, dok je naš jedan lakše ranjen i to u palac prst; do oružja [naši] nisu došli. Prema izvještaju naše patrole neprijatelj se je povukao sa tih visova, izgleda prema Koreničanima — Đulavec. Naši se još uvijek nalaze u zasjedi po vodovima, tj. Brkina¹⁰ četa na svom sektoru, dok četa Karaule¹¹ i Lugara¹² se nalazi u zasjedi kod Vočina i povući [će] se prema svome sektoru ukoliko

⁶ Krsto Bosanac

^c Sekretar ćelije

⁷ Sakrivanjem

" Anđelko Kučić

⁹ Mirko Fiketić

¹⁰ Narodni heroj Pajo Orozović

¹¹ Narodni heroj Nikola Miljanović

¹² Marko Marinković

budu prilike dozvoljavale. Drug Ježek¹³ je danas krenuo na teren skupa sa drugom Doratom.¹⁴ Obavještajna služba možemo reći nikakva i radi toga nam se neprijatelj i uvukao na položaj na kome se nalazio. Preduzećemo sve koliko je moguće da doznamo o daljnjem kretanju neprijatelja i prema tome ćemo se ravnati. Od Groma¹⁵ nemamo nikakvog izvještaja. Neprijatelj danas u par navrata dolazi da bombarduje selo ali od četiri bombe svega je jedna eksplodirala u bašči sela G. Borci.

Narod izgleda već se privikao na to pa se i ne plaši. Prema vašem nalogu uputićemo u zasjedu neku četu na onu stranu od koje mislite da bi neprijatelj sutra polazio.

Akcije

I četa ovog bataljona je 21/VII izvršila sabotazu na Meljanski lager u Gutmanovoj šumi; iseljene su porodice na polje iz stanova i stanovi sa radionicama i cjelokupnim lagerom zapaljeni tako, da ustaše ne mogu tu da se zadržavaju. S tim je istovremeno spriječen rad u šumi. Istu noć zapaljena je škola u Sekulincima i srušena pruga Gutman zajedno sa mostovima i zapaljene nove barake koje su počeli graditi. U toj sabotaži učestvovalo je stanovništvo okolnih sela. Postavljene su zasjede kod Slat. Drenovca [i] bilo je borbe i žrtava s njihove strane ali do oružja se nije došlo.

24/VII porušena je i popaljena pruga i mostovi na drumu Ceralije—Slat. Drenovac.

Zasjede nismo mogli držati. 27/VII izvršena akcija na pruzi i drumu od Voćina prema Macutama. 28/VII popaljene su vršalice na sektoru I čete gdje je god bilo moguće i uhvaćen jedan bandit iz zelene legije. 29/VII držana zasjeda u Malom Popovcu, omogućavano seljacima košenje žita, naišli su banditi koji su stupili u borbu sa vodovima Markovim¹⁶ i Karaulinim. Pošto su ih odbili, naši su se povukli; banditi su poslije naišli i zapalili selo Mali Popovac. U toj borbi palo je više ustaša, ali opet naši do oružja nisu došli. U toj borbi, prema izvještaju, naši su uz poklike i veselje išli u napad na ustaše.

Akcija II čete za ovih 10 dana:

Između 18 i 19 u Babinoj Gori dobiveno nešto više vojničke spreme. 19 uhvaćen jedan špijun i jedan ustaša u zasjedi. Između 19 i 20 porušen most na drumu Pivnica —

¹³ Ježek, obavještajni i informativni oficir Trećeg bataljona Prvog odreda Treće operativne zone.

¹⁴ Zvonko Brkić

¹⁵ Uroš Popara. Poginuo na Bilo Gori, kao komandant brigade.

¹⁶ Marka Marinkovića

Voćin. Do 22 egzercir. Između 22 i 23 sabotaža telefona naprama Voćinu. Od 23 do 26 zasjede, čuvanje sela pri košenju žita. Od 26 do 27 izvršena sabotaža na vršalice u okolnim selima i sve do Cabune. Od 27 do 28 srušen je željeznički most. 28 zasjeda radi žetve.

Akcije III čete: Stalna zasjeda, i konačno su naišli ustaše, gdje su bili potučeni. Poslije nekoliko dana dočekani su opet u zasjedi kod sela Fodbor. Vrbovca gdje su opet bili potučeni i u toj borbi je dobivena jedna puška, jedan karabin i ostali pušćani pribor. U obadvije borbe imali smo jednog teže i dva lakše ranjena. Žrtava u tim dvjema borbama nije bilo.

Akcije IV čete: U Vel. Peratovici 16/VII demolirana zgrada škole, dobiven kancelariski materijal. 17/VII [u] Končanici danju izvršen pretres kuća radi pronalazjenja oružja i sprema. Između 17 i 29 održavani su mitinzi. Poslije mitinga reakcija nije nastupala. 29 u zasjedi kod Grubišnog Polja likvidiran poznati ustaški krvolok Fišl.

Dragi drugovi!

Tražite od nas da vam podnesemo izvještaj detaljan i iscrpan od dana formiranja bataljona do danas, kako o akcijama tako i o prosvjetnom radu.

Pošto izvještaje iz četa nismo čuvali iz čisto konspirativnih razloga, stoga vam i ne možemo poslati tačan izvještaj. Poslaćemo vam nekoliko, ukoliko se sjećamo, glavnih akcija. Po formiranju našeg bataljona izvršene su uglavnom ove akcije: zasjeda između Voćina i Huma, dočekana su pet [orica] domobrana, jedan ubijen, jedan ranjen, dok su trojica odložili oružje; dobiveno pet karabina i ostala vojnička sprema. Na istom mjestu dočekani su u zasjedi nadporučnik ustaške bojne i stožernik i jedan kaplar, ubijeni su i dobiveno oružje i ostala sprema. Poslije te borbe ista -ustaška bojna razbježala se je iz popovačke škole gdje su se nalazili. Ista II četa u par puta izvršila je akcije na rušenju bandera, sabotaže telefonskih žica između Pivnica i Voćina.

Uz zajedničku saradnju I i III čete izvršeno rekviriranje brašna u mlinima između Daruvara i Đulaveca. Rekvirirano brašno, oko 60 metara, podijeljeno je najvećim dijelom u sela sirotinji [i onima] koji su bili bez hrane a jedan dio ostavljen za izdržavanje partizana. 12 jula izvršena je akcija na Đulavec (Miokovićevo) u kojoj je dobiveno 30 pušaka i 4000 municije, dosta vojničke sprema, opljačkanog veša što su opljačkale ustaše od naroda. Zapaljena je -žandarmerijska stanica i potučeno i ranjeno oko 50 do 60 bandita. Ubijen ustaški tabornik Prpić Stipo. Naši gubitci dva mrtva, tri teže

i dva lakše ranjena. Jedan dan prije akcije na Đulavec jedan ustaša se predao i izrazio želju da se bori u redovima partizana i kaže da neće više da se bori za fašizam. On se je predao skupa sa oružjem. Poslije toga izvršila se akcija na Sirač sa naše tri čete i uz prisustvo proletera kao i jedne čete I bataljona. U toj akciji dobiveno je 20 pušaka, 600 metaka, nešto vojničke spreme, oko 8 kg eksploziva i više korde.

Sto mrtvih što ranjenih bilo je oko 20, zapaljena je kućeljara, vlasništvo jednog bandita. U međuvremenu akcije Đulavec — Sirač, porušena je pruga i zapaljene željezničke stanice između Sirača i Bulaveca i između Đulaveca i Pivnice. Zapaljena je stanica u Bastajima i stanica Batinjani, Vrijeska — Vukovje.

Spaljena je općina Dežanovac, dobiveno više kancelarijskog materijala i 101.050 kuna. Na sektoru II čete zarobljeno 6 legionara ustaša koji su likvidirani; dobiveno 6 karabina i oko 800 metaka i ostali vojnički pribor.

Na sektoru III čete dočekane u zasjedi u tri puta ustaše između Sirača i Daruvara, pobijeno i ranjeno oko 40 lica i dobivena svega jedna puška. U toku toga vremena održavani su mitinzi u selima, vršen politički rad u bataljonu, vršene sabotaze na pruži i telefonskim linijama i prikupljano oružje.

To bi bio ukratko rad našega bataljona od dana formiranja do danas.

Komesar
Baljski¹⁷

Komandant
Tihi¹⁸

Izvjestaj o stanju Partije u Bataljonu

U toku zadnje desetice održao sam sastanak sa dvije četne jedinice.

Jedna od tih dviju jedinica je naša Četvrta četa, koja je tek nedavno priključena u III o. zonu. Na sastanku s tom jedinicom dao sam detaljne direktive za rad u jedinici i četi. Da bi se koliko toliko pomoglo radu u jedinici te čete, poslali smo druga Vukadina u tu jedinicu. Na sastanku sa jedinicom III čete konstatovani su mnogi nedostaci a isto tako je slab i partijski kadar (svega 4).

Dne 2-VIII o. g. održano je savjetovanje članova Partije iz triju četa: Markove, Karauline i Brkine. Sastanku je prisustvovao drug Dorat koji je iznio uglavnom zaključke koji su doneseni na partijskoj konferenciji koja je nedavno održana u štabu toga Odreda. Zatim su drugovi iznijeli razne ne-

¹⁷ Blaguje Gerdijan

¹⁸ Rade Knežević

dostatke u svom radu i tražili rješenje za njih. Uglavnom Partija u ovom bataljonu je vrlo slaba.

Ogromna većina članova jesu novoprimitljivi članovi, skoro bez ikakve teoretske podloge. Bataljonski biro još nije obrazovan, jer sam u dogovoru sa predstavnicima O. K. na terenu na kojem djeluje naš bataljon odlučio da istu¹⁹ sazove oko 30-VIII, jer će tada i oni moći da prisustvuju toj konferenciji.

Zamjenik komesara
Zet

BR. 6

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU OD 2 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU ČETVORTE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA PROTIV TALIJANA KOD VAGNJA I NA VRDOVU¹

OPERATIVNI STAB
Broj 104/42
Datum 2.VIII.1942

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Pošto nam je neprijatelj nametnuo frontalnu borbu, koju smo morali prihvatiti da bi izvršili određeni nam zadatak, neprijatelj je pod jakom zaštitom tenkova uspio da se probije do kasarne na Vagnju i da dovuče hranu i municiju trupama koje se nalaze na Vagnju. Pošto neprijatelj u frontalnoj borbi, potpomognut jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom, pokušava da nas izbací sa naših položaja, na taj način što sve više i više proširuje front, uslijed takve borbe koju smo bili prisiljeni prihvatiti, a koja ide na račun više neprijatelju nego nama, bilo bi neophodno potrebno da nam uputite pojačanje jednog voda od najmanje 30 boraca i po mogućnosti da budu naoružani i sa talijanskim puškama sa dovoljnom količinom municije, a ukoliko još imate jugoslovenske municije pošaljite sa njima. Ukoliko je stigla letuća grupa iz Solina ili Mosora, ili bilo kakovo pojačanje, smjesta ga uputite ovamo, pa makar u kom bilo broju.

¹⁹ Misli se na konferenciju.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 3595.

Nikakvog odgovora od Vas nemamo na pismo² koje smo sinoć uputili u kojem se govori o akciji na Talijane kod Sinja.

Da Vam bude jasna slika kako izgleda naš front, prikazaćemo Vam ukratko gdje su neprijateljske snage, a gdje se mi nalazimo.

Sa sjeverne strane naših položaja nalaze se ustaška sela Rujani, Lištani, Odžak i Caić. Od sela Caića pa do ceste Vaganj — Livno i sve do Vagnja s druge strane puta nalaze se u zasjedi ustaše iz gore spomenutih sela, na samom Vagnju su Talijani, niz Trnovu Poljanu do Čilaša i sada se čuju mitraljeski i minobacački metci, prema kojima se može zaključiti da oni proširuju front prema Vrdovu, a što se naših snaga tiče, mi smo u sredini i jedini otvor kojega imamo na raspoloženju za sada jest prema Vrdovu. Koje su namjere neprijatelja, ili da mi trošimo municiju ili da nas zaobiđu, ali uglavnom po onome što vidimo izgleda da misli na jedno i drugo. Minobacači su jučer bacali kišu bombi čitav dan na položaje I D.U. Bataljona, kao i metaka iz mitraljeza, a tako isto jutros u 9 sati pa sve do sada. Do sada žrtava nema s naše strane, a s njihove ne znamo. Borba se i dalje nastavlja a sada je 14.40 sati.

Uz drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Roje³

Oficir Štaba zone
Vice Buljan

Za komandanta:
Branko⁴

i

² Vidi dok. br. 2.

³ Ante Roje

⁴ Branko Dude

BR. 7

**IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA »JOZO JURČEVIC« OD 2
KOLOVOZA 1942 GOD. KOMANDANTU ČETVIRTE OPERA-
TIVNE ZONE O AKCIJAMA I BORBAMA BATALJONA¹**

STAB BATALJONA »JOZO JURČEVIĆ
Br. 58, dana 2.VIII.1942.

KOMANDANTU IV OPERATIVNE ZONE, DINARA.

Operativni izvještaj br. 3.

Dana 11/VII stigao je u naš bataljon jedan žandar² koji je pobjegao iz žandarmerijske stanice Bogomolje, koja je ranije po našim snagama bUa razoružana. Isti je bio u stalnoj vezi sa jednom od naših organizacija na Bogomolji i partizanima Hvara. Za vrijeme svog službovanja u žandarmerijskoj stanici nastojao je da se ista razoruža i da se obračuna sa nekim špijunima koje je on poznao, ali, pošto tamo [ima] previše neaktivnosti i pomalo oportunitizma u partijskom radu (njegovu izjavu ćemo priložiti), nijesu bili spremni da to izvrše. On je ugrabio 3 puške, torbicu i municije te se prebacio u naš bataljon.

Od 11 — 18.VII su postavljene zasjede na primorskoj turističkoj cesti; kako neprijatelj tih dana nije kretao to se 18.VII otpočelo rušenje ceste pri samom prelazu do same Markarske prema Gradcu. Rušenje je izvršeno na više mjesta u dužini po 50 — 100 metara, na dužini od Tučepi — Zaostroga ujedno su porušene telefonske i brzojavne veze. Neprijatelj je pokušavao prvih dana da nešto popravlja pod zaštitom oružanih snaga. Ali su naše snage ponovno rušile ne obazirući se na neprijatelja, tako se je odrekao popravljanja spomenute ceste.

Cestu Vrgorac — Omiš ostavili smo i dalje slobodno radi dočekivanja neprijateljskih kolona.

Dana 19.VII uslijedio je napad italijanskih snaga iznad Gradca. Njihove su izvidnice išle oprezno i to sa samim pištoljima i bombama, bez pušaka, u razmaku jedan od drugoga do 300—400 metara. Kada je prvi naišao na naše za-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ. pod br. 3429.

² Ivo, zvani »žandar«, poginuo kod Podgore koncem 1942 god. u borbama protiv Talijana. Redakcija mu nije mogla ustanoviti prezime.

sjede, sa njim je likvidirano, te je ubijen i drugi koji je išao iza njega. Povodom ovoga neprijatelj je promijenio pravac kretanja da zaobiđe sa leđa naše položaje i to jurišem. Alpinci su se popeli uz klisure Biokova između naših dviju zasjeda gdje je bilo svega naših 10 boraca, dok je neprijatelj nadirao s 200 vojnika. Borba je trajala 6 sati, neprijatelj je imao 15 mrtvih i ranjenih, dok mi nismo imali nikakvih gubitaka. Zaplijenjeno je samo 1 pištolj, 1 ručna bomba. Neprijatelj je svoje ranjenike i mrtvace odvuкао.

U noći između 19. i 20.VII izvršena je akcija na selo Igrane radi oduzimanja hrane, kojom je prilikom zapaljena žandarmerijska kasarna u Igranima koja je bila ispražnjena već ranije jer su se žandari preselili u Gradac, a namještaj je i dalje ostao u istoj, za nas potrebne predmete smo odnijeli. Zatim je pretresena financijska kasarna u kojoj se je našlo samo 30 pušcanih metaka, nekoliko komada cokula i čebadi, koje smo oduzeli.

Dana 27.VII je primljen plan za potapanje parobroda »Vis« koji je saobraćao Trpanj — Gradac — Makarska.

U susjednoj luci Podgora, gdje je parobrod saobraćao, ukrkali [smo] 2 putnika koji će izviditi tko se sve nalazi na brodu, tako da našim snagama daju detaljne podatke u selu Zivogošću gdje su čekali na izvršenje akcije. Putnici su dali detaljne podatke u selu Zivogošću kakovo je stanje na brodu i tko se na istom nalazi. Na brodu je bio jedan od najzloglasnijih žandara u Primorju, 1 domobran i jedan bolesni žandar.

U spomenutom mjestu su tri. partizana, naoružana pištoljima, stupili na brod, dok je jedan vod ostao u zaklonu pored same obale. Kada je žandar opazio naše borce, jednog je od njih poznao i stavio se u zaklon za pucanje a tako isto je učinio i domobran. Tada su naši borci skočili, oduzimajući im puške; pošto su pucali i nisu se htjeli predati, to smo sa njima na licu mjesta obračunali. Odmah smo pristupili iskrcavanju materijala. Pored broskog materijala, zarobljena je hrana koja je bila određena za žandarmerijsku stanicu u Gradcu u količini od 150 kg.

Kad se svršilo sa iskrcavanjem materijala, brod se izveo iz luke, otvorili mu ventile i zapalili ga, na površini je stajao IV2 sat dok je potonuo...

Uhvaćen je od naših patrola jedan sumnjivi tip rodod iz Drniša, na ruci je imao fašističku značku. Na ispitivanju se samo izruguje i ništa neće da priznaje iako smo na nj pravili pritisak da bilo šta iskaže, ali je stalno ostao pri svome, i istoga dana smo ga strijeljali.

Dana 22.VII postavljena je zasjeda na italijanske kamione koji svakodnevno krstare Gradac — luka Ploča i obratno. Zasjeda je postavljena iznad same morske obale između Bačine i Gradca. U 9,15 h naišla su 2 kamiona i jedan luksuzni automobil. Naše su zasjede otvorile vatru na kamione i nakon 15 minuta smo sa njima likvidirali.

Odmah smo nakon prekida vatre spustili se na kamione i zarobili 2 mitraljeza, 7 pušaka, 3 pištolja, više od 2.000 komada metaka, nekoliko komada bombi i raznog drugog materijala. Poginulo je 19 neprijateljskih vojnika, među kojima je bio jedan oficir, jedan kompanijski agent, [a uništen je] 1 kamion i 1 luksuzni automobil. Auto je zapaljen, dok je jedan kamion nezapaljen ali je onesposobljen za pokret, jer na tom mjestu naše zasjede nisu imale nikakvog vrućeg sredstva za upaliti ga. Tom prigodom je ranjeni cmokošuljac ležao na cesti pritajivši se kao da je mrtav, pak je u momentu kad su naši borci dotrčali na kamion bacio ručnu bombu od koje je ranjen zamjenik komandira,³ 1 vodnik⁴ i 1 borac,⁵ kojima se odmah pružila prva pomoć.

Prije postavljanja zasjeda bili smo obaviješteni da kamioni pri polasku jedni od drugih stoje u razmaku oko 100 metara, pak smo mi prema tim informacijama naše zasjede rasporedili. Kako se iz ovog može razabrati razmak od prvog do zadnjeg kamiona bio je od oko 300 metara, tako komanda zasjede nije mogla vidjeti da li je zadnji kamion zapaljen ili nije. Pored toga torpiljarka koja se nalazila u luci Ploča počela je da tuče artiljeriskom paljbom a neprijateljske snage su se približavale položajima. Naši drugovi su se sa svojim ranjenim drugovima povukli u logor.

Dana 27/VII miniran je most u selu Bristu. Pošto je sagrađen od armiranog betona, stoga količina eksploziva postavljena na istom nije bila dostatna za rušenje, pak je samo rastresen.

Jedna naša veća patrola je išla na rušenje ceste Živo-gošće — Drvenik i u vezi stim su pretresli kuće protivnika NOP i oduzeli izvjesnu količinu živežnih namirnica, zaplijenili 6 pištolja i 45 metaka.

Dana 24.VII jedna desetina je išla za čišćenje sela od špijuna. U Kozici smo uhvatili poznatog ustašu u ovom kraju Matu Jujinovića, kojeg smo nakon preslušanja strijeljali. U isto vrijeme je u Podgori demolirana pošta, te oduzet jedan poljski telefon i nešto sitnica.

® Branko Veža

* Mate Bošković. Poginuo koncem 1944 godine.

⁵ Ante Penzinović

Dana 26/VII pripremljen je plan za čišćenje terena Šestanovac — Zeževica jer se navodno tvrdilo da tu ima oružja, što je istog dana izvršeno. Tom prilikom uhapšeno je 8 protivnika NOP koji nisu aktivno učestvovali u razaranju našeg pokreta, pak smo ih nakon saslušanja pustili na slobodu, sem tabornika koji je bio najopasniji u tom kraju i nakon saslušanja strijeljali. Plijen živežnih namirnica je bio dosta bogat. Od oružja se nije ništa našlo, sem nekoliko civilnih pušaka. U Sestanovcu je uništena sva arhiva duvanske stanice i općinske uprave. Zapalili smo jedan teretni auto pokvarenjaka i narodnih izdajica »Tri seljaka« koji je služio okupatorima za saobraćaj.

Neprijateljske snage su vrlo rijetko prolazile cestom Vrgorac — Omiš, pak nije bilo vrijedno cestu držati u zasjedi i počeli [smo] je rušiti odmah ispred samog Vrgorca, od sela Ravče i Kozice, također je srušena cesta na Turiji. Na cesti Vrgorac — Turija potpuno je iskidana telefonska žica kao i cesta koja je uopće neupotrebiva, a to smo sve napravili u namjeri da naš sav interes uperimo prema sjeveru.

Uhapšena su tri špijuna u selu Pasičina i sprovedeni do štaba radi saslušanja. Nakon temeljito povedenih izviđa dvojica su oslobođeni a trećeg, pošto je aktivno učestvovao i protu NOP vodio Talijane, bio im za putovođu, oduzimao seljacima oružje i predavao ga Talijanima, strijeljali smo pred strojem.

Nakon sastanka vojnog bataljonskog suda strijeljan je poznati protivnik NOP Mate Šulenta iz Drašnica koji je prigodom jedne akcije u njegovom selu uhvaćen.

Išlo se u akciju za čišćenje špijuna i sakupljanje oružja u sela Poljica i Mijača u namjeri za prikupljanje naroda i održavanje političkih zborova. Tom prilikom zaplijenili smo slijedeće: 3 vojničke puške, 10 civilnih, 10 pištolja bez metaka i u vrlo lošem stanju, 7 šatorskih krila, nekoliko komada vojničkih noževa, opasača, čuturica, ranaca i slično.

Dana 27/VII postavljena je zasjeda na cesti između Vrgorca i Prologa u namjeri da dočekaju neprijateljske kolone kamiona. Dok je naša zasjeda bila na mjestu naletio je autobus koji saobraća Vrgorac — Metković. Zaustavili smo ga i putnike pustili, dok je jedan ustaša pobjegao i u bijegu je od naših ranjen a ipak je uspio pobjeći. Zarobljen je jedan domobran kojeg smo razoružali i oduzeli mu pušku, 70 pušanih metaka, 1 ručnu bombu i svu vojničku spremu.

U noći 27. i 28.VII predviđeno je još rušenje mostova koji povezuju prugu Metković—luka Ploča kao i mosta koji veže cestu Metković—Vrgorac, te obračunavanje sa žandarme-

rijskom kasarnom i stražom na Norinskoj Kuli i Novim Selima. Ovo sve imalo je uslijediti u isti mah i u tri sata ujutro. Most na Banji miniran je u 0.40 sati da se ne propusti transport italijanskih vojnika koji su putovali željeznicom. Baccanje mosta u zrak i silna detonacija alarmirala je neprijatelja da se postavi na odbranu kao i na Novim Selima, o čemu ćemo naknadno iznijeti.

Na Norinskoj Kuli je uslijed detonacije dalo [se] mogućnosti prije dolaska naših snaga da pobjegne žandarmerija i straža sa mostova koji stoje paralelno jedan pored drugoga.

Most na Banji je miniran, a postolje mu je napravljeno od armiranog betona a gornji dio je od željeza, pak uslijed toga i nedovoljne količine eksploziva nije mogao da padne u vodu već je razdrman i uslijed razdrmanosti saobraćaj je preko njega potpuno prekinut. Inženjerska komisija je ustanovila da je stanje mosta gore nego da je sav srušen, jer da ga treba dizati svega i nanovo montirati.

Akcija na Norinskoj Kuli. Kako smo gore napomenuli da je žandarmerija kao i straža pobjegla sa mostova, što smo mi tek kasnije doznali, ne znajući što se dogodilo mi smo nastupali oprezno i pomalo opsjedali mjesto, kasarnu i mostove po predviđenom planu. Kroz kratko vrijeme bili smo gospodari situacije i počeli sa čišćenjem špijuna u samom mjestu. Uhapsili smo trojicu, dok je četvrti i najglavniji bio otsutan. Željeznički most je na Norinskoj Kuli od drva, domogli smo se u samom mjestu nafte, pak smo ga pored toga srušili i sa eksplozivom, da se neprijatelj sa istim više ne može koristiti. Postavili smo zasjedu u blizini za slučaj da bi Talijani nadirali iz Metkovića ili došli gasiti zapaljeni most.

Mjesto Norinska Kula se nalazi udaljeno svega 5 km od Metkovića, zapalili smo zgradu u kojoj je stanovala žandarmerija, magazin alata i drugog materijala koji je namijenjen za rad na željezničkoj pruzi. A tada smo nastupali prema Desnama.

U Desnama smo održali zbor narodu koji nas je željno dočekao, a ujedno [je sprovedeno] i čišćenje špijuna i od istih oduzimanje životnih namirnica. Ekonomska akcija je većeg obima, tako da dosježe vrijednost od 50.000 kuna, stoke, kafe, čaja, petroleja, ulja i druge razne robe. U istom mjestu uhapšeno je 5 naših protivnika. Kroz ova neretvanska sela maršovali smo pod zastavom pjevajući revolucionarne pjesme i održavajući govor.

U Desnama smo javno pitali narod na zboru o protudjelovanju uhvaćenih špijuna NOB i na osnovu toga a po dokazima naših mjesnih organizacija pustili smo sve osim

2 žene koje je narod osudio, jer da su imale veze sa talijanskom komandom u Metkoviću i naše drugove istoj optuživali, pokazivali Talijanima i ustašama kretanja partizana. Svjesno su radile protiv NOB. Povelili smo ih u logor i nakon saslušanja strijeljali.

Naše snage u broju od 30 boraca imale su zadatak da izvrše akciju i razoružaju žand. kasarnu u Novim Selima. Ali su naišli na neprijateljske zasjede postavljene na položaju oko kasarne u zaklonima sa 4 puškomitraljeza i veći broj pušaka. Ovo je vjerojatno uslijedilo stoga što je neprijatelj opazio naše pokrete koji su vršeni pred noć preko planine Rujnice da na vrijeme stignu na Norinsku Kulu i jaka detonacija od bacanja mostova u zrak upozorila ga da uzme obrambeni stav. Kad su opazili prilaženje naših snaga, neprijatelj je otvorio vatru na nas. Mi smo odmah naše borce razvili u strijelce i odgovorili na neprijateljsku vatru.

Ova akcija nije mogla imati uspjeha s razloga što je neprijatelj uzeo stav partizanskog ratovanja, a nismo dobili podatke da ih u kasarni ima oko 24, što je odgovaralo istini. Nakon datoga otpora i konačnog povlačenja naših boraca ustanovili smo da nam jedan borac fali a drug koji je bio s njim pri operaciji kategorički je tvrdio da je poginuo, jer je bio u neposrednoj blizini neprijateljskih zasjeda.

Poslije dva dana dobili smo vijest da je drug ranjen i zarobljen od žandara. Na ovom sektoru povodom ovih akcija potpuno je obustavljen saobraćaj kopnom a naše akcije su odlučno odjeknule kod masa. U ovom kraju popravak komunikacija će trajati duže vremena a možda i mjesec dana.

Eksploziva za miniranje imali smo malu količinu, koju dobivamo od neprijateljskih bombi koje bacaju avioni na naše položaje i od topovskih granata; toga nam je poslije ove akcije nestalo, pak su nam zadnjom ofenzivom poslali jednu malu naručbu za dalje rušenje.

Dana 30.VII uslijedio je ujutro u 5 sati napad italijanskih neprijateljskih snaga popraćen artiljerijskom paljbom od Gradca—Baćine i Brista. Borba se odvijala pod dosad najgorim okolnostima na samim ivicama bokova, ne dozvolivši neprijatelju da dopre u nutrinu i da zauzme najglavnije kote na tim položajima gdje bi postavio svoju artiljeriju odakle bi mogao dominirati čitavim ovim položajima na kojima se naše snage nalaze. A ujedno i da razbiju punkt između nas i stanovništva primorskih sela. Tokom vođenja borbe naše zasjede bile su potpuno izvršene mnogobrojnoj neprijateljskoj paljbi iz topova sa Gradca, Baćine i Brista, i sa torpiljerkom sa mora.

Borba se vodila čitav dan. Neprijatelj je otkrio naše položaje i artiljerijom neprestano tukao naše pozicije. Pod zaštitom te artiljerije (brza paljba) i minobacača, te je sve bilo u dimu, neprijatelj je pokušao nekoliko puta jurišati da zauzme naše položaje, ali su naše snage ostale na svojim položajima i s uspjehom odbijale njihove napadaje.

Borba koja se vodila na položaju Plani povrh sela Brišta otpočela je u isto vrijeme a trajala sve do 11 sati prije podne. Nastojanja neprijatelja da pod svaku cijenu se probije na novom sektoru kao i na sektoru Međugorje povrh Bačine ostala su bez uspjeha. Na sektoru Plana neprijatelj je nadirao sa 160—200 vojnika. Rezultat je bio da se je neprijatelj povukao u 11 sati i išao u pomoć svojim snagama u Bačini. Teren se nije za vrijeme dana mogao pretresti, već smo držali položaje i pretres je izvršen u noći. Na ovim položajima naše su snage brojale 15 boraca naše omladinske čete. Pri pretresu ovog terena našli smo 1 puškomitraljez, 3 puške, 700 pušcanih metaka, 16 ručnih bombi, nekoliko ranaca i drugih predmeta. Imali smo samo jednog ranjenog, dok je neprijatelj imao 4 mrtva i 20 ranjenih koje je pri povlačenju odvuкао.

Na sektoru iznad sela Bačine borba se vodila do u kasnu noć pod vrlo teškim okolnostima, jer je neprijatelj nadirao sa mnogobrojnim snagama, potpunog oružja, a u 5 sati poslije podne došla su dva neprijateljska aviona, izviđajući nad borbom položajima sasuli su u tri navrata kišu bombi kako bi razdrmali moral naših boraca, i potpuno demolirao naše zasjede i jurišem da zauzme vrhove. Kad sve to nije uspjelo neprijatelju da pod pritiskom naših zasjeda probije uvečer oko 7 sati, neprijatelj se pod zaštitom artiljerijske paljbe, aviona, minobacača i sve mogućeg oružja stao povlačiti prema Bačini, našto su ga naše snage stale goniti u pozadinu. Ovdje je neprijatelj ostavio oko 40 teže i lakše ranjenih i 2 mrtva. Dok smo mi imali 3 lako ranjena druga, koja se već nalaze u četi i spremni su za borbene linije.

Na ovom sektoru nismo imali nikakvog plijena u oružju i municiji jer se borba vodila na udaljenosti od nekoliko stotina metara. U ovoj smo borbi stekli rijetko iskustvo i vatrena krštenja i osvjedočili se kako odvažne borce sva sila neprijateljskog naleta ne može protjerati iako raspolaže sa svakim automatskim oružjem, a povrh toga artiljerijom i avijacijom, i kako ne može da demoralize a još manje nanese velike gubitke.

Pored svih ovih akcija koje smo ovdje istaknuli, uz bok njih i specijalno se vrše akcije ekonomske naravi za koje smatramo da bi nas njihovo opisivanje daleko odvelo.

Dolaskom ostataka partizana bivše Neretvanske čete⁶ kao i partizana Pol. Pelješca dajemo podatke o akcijama koje su oni izvršili.

Dana 2.VI ubili su partizani ustaškog tabornika Pelješca Zeljku Milića.

Dana 2.VI razoružali su financ. kasarnu u Podobuču. Tom prilikom je zaplijenjeno 3 vojničke puške i 100 komada pušanih metaka.

Dana 15.VI ubili iz zasjede jednog italijanskog oficira, a drugog ranili, koji je nakon kratkog vremena podlegao ranama.

Dana 5.VII izvršena je akcija za čišćenje hercegovačkih ustaša u okolici Neuma, gdje smo uhapsili i likvidirali dva ustaša koji su nakon preokreta vršili teror nad mirnim seljaštvom, ubijali i bacali u jame. Kod ovih se je našlo priličan broj stoke i novca, od kojeg su se ovi partizani ishranjivali.

Dana 19.VII pripravljali smo teren za ubiti zloglasnoga tabornika kotara Metković i istog dana ga strijeljali.

Istog dana likvidirali smo poznatoga špijuna iz sela Slivna Kadijević Peru. Osim ovih akcija vršene su i akcije ekonomskog karaktera u manjem obimu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Bošković⁷

Komandant;
Bogunović⁸

⁶ Borce Neretvljanske čete su raspodijelili po jedinicama Bataljona »Jozo Jurčević« na Biokovu.

⁷ Nedo Bošković

⁸ Narodni heroj Petar Bogunović. Poginuo u Crnoj Gori 1943 godine, kao politički komesar bataljona Četvrte dalmatinske brigade.

BR. 8

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG PROLETERSKEG NO UDARNOG BATALJONA OD 3 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O NAPADU NA TALIJANE IZMEĐU CRNOG LUGA I GEROVA

Br. 24/42
STAB
I P.N.O.U.B.H.
Br.
3/VIII

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Bataljon je stigao 29/VII u Štab II odreda, tu se je bataljon odmarao dva dana, a mi smo kroz to vrijeme spremali plan za akciju. Stvoren je plan da se na 2/VIII izvrši zasjeda između Crnog Luga i Gerova. U akciji su sudjelovale snage Proleterskog bataljona i Udarne bataljona II odreda.

Po predviđenom planu, položaj je zauzet u noći između 1—2/VIII. Odmah izjutra počeli su nadolaziti neprijateljski kamioni ali su bili prazni, te nismo na njih otvarali vatru. Jednom prilikom prošla su četiri kamiona sa jednim blindiranim, na koje nismo otvorili vatru, jer izviđač nije obavijestio na vrijeme kolika je kolona. U 6 sati poslije podne, počela je nadolaziti iz Gerova kolona u kojoj su bile većinom žene i djeca, koje su Talijani vozili u internaciju. Mi smo bili odlučili da na takvu mješavinu ne napadamo, jer bi stradali civili. Pred lijevim osiguranjem se je pokvario kamion i zaustavio; tom prilikom dva Talijana [su] pošla u šumu po neko drvo i otkrili našu zasjedu i otvorili na nju vatru. Naša zasjeda morala je prihvatiti borbu i tako se je razvila borba. Na lijevo krilo je poslata II četa u pomoć i nastalo je zauzimanje na južniš kamiona.

U koloni je bilo oko stotinu kamiona, u kojoj je bilo oko pet stotina civila, praćena sa fašistima i karabinjerima. Borba se je razvijala slijedeće: Naši drugovi su zauzimali kamion po kamion, i neprijatelj se je povlačio i skrivao u šumu, tako se je doprla do posljednjih kamiona. Poslije stižu u pomoć tenkovi i blindirani automobili, te smo se morali povući. Naš plijen je vrlo mali, s razloga toga što je neprijatelj koristio žene i djecu za izvlačenje oružja. Znao je okupiti žene i djecu oko sebe, onda držati vatru dok su drugi izvlačili oružje i municiju; jasno je da mi nismo mogli pucati po njima jer bi bili pobili civilno pučanstvo, te treba uzeti u obzir da smo imali

pred sobom fašiste i karabinjere. Uzeto je jedan puš.mitraljez, dva karabina, dvije automatske puške, 6 pištolja i oko 1000 metaka. Tu se je nalazila velika količina hrane koja je djelomično i data civilnom pučanstvu koje je oslobođeno. Oslobođeno je 400 civila što Hrvata što Slovenaca, koji će se vratiti u svoja sela; nekoliko ih se je javilo da ostane u partizanima.¹

Uništeno je oko 50 neprijatelja i zapaljeno 30 kamiona, a postoji mogućnost da je i više jer su se kamioni palili jedan od drugog; toliko se zna sigurno. Na našoj strani su tri mrtva i jedan ranjen, i to dva iz Proleterskog a jedan iz Udarnog bataljona.

Slijedi operativni izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Božo Spaček

Komandant
Baruna²

BR. 9

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 4 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA, AKCIJAMA I ORGANIZACIONIM PROMJENAMA ODREDA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Broj: 432

4. VIII 1942 u 20 sati

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE Operativni izvještaj

Prikaz vojničke situacije na teritoriju Ličke grupe je slijedeći:

U vezi sa naređenjem Štabu Kombinovanog odreda, da se sa dva bataljona prebaci na oslobođeni teritorij I odreda, i da napadne neprijatelja koji je dublje prodro na oslobođeni teritorij III odreda, na teritoriju zapadne Like ostao je samo

¹ Vidi dok. br. 10.

² Ante Banina

jedan bataljon. Neprijatelj je bio obavješten o odlasku naših bataljona iz zapadne Like, i odmah je napao od pravca Pazarište—Rastoka, Pazarište—Smiljan, Gospić—Smiljan i iz Velebita preko Bužima na naš I bataljon, koji je tek bio stigao iz Pazarišta na taj položaj. Ovaj bataljon je dao vrlo slab otpor i povukao se je u bijegu prema Divoselu. Ustaše su uspjeli da zauzmu sva oslobođena sela zapadne Like. Naši simpatizeri dijelom su pobjegli, a dosta ih je pohvatano.

I bataljon I odreda, uslijed velike premorenosti, bio je povučen iz zapadne Like, a na njegovo mjesto došao je II bataljon i Omladinska četa.

2. o. mj. neprijatelj je napao II bataljon i Omladinsku četvu, koji su se nalazili u Divoselu, pravcima Gospić—Vedro Polje, Lič. Novi—Divoselo preko Klise, Rizvanuša—Divoselo, Velebit—Alanak—Divoselo i iz Velebita kroz šumu između Čitluka i Divosela. Napadu je prethodilo bombardovanje iz aviona i artiljerije, nakon čega je uz žestoku vatru automatskog oružja neprijatelj prešao u napad. Naše snage povukle su se prema šumi, tako da je neprijatelj uspio zauzeti Vedro Polje, Klisu i jedan dio Velikog Kraja. Neprijatelj je zauzete zaseoke popalio. Prema dobivenim izvještajima, neprijateljske snage bile su u jačini od 5—6 satnija, tj. oko 1200 boraca i jedna četa četnika, koji su iz Velebita ugrožavali Čitluk i Počitelj i stalno iz teških mitraljeza pucali po selu. Neprijatelj je uspio da neprimjetno zauzme sve važnije tačke u Velebitu, i da se poveže sa četnicima, tako da su naše snage bile dovedene u vrlo nezgodan položaj. Pred večer, našim snagama uspjelo je da neprijatelja odbace uz gubitke. Neprijateljski avion pred večer ponovno je bombardovao naša sela. Gubici neprijatelja, kao niti naši, još nisu poznati. Preko noći neprijatelj je u Velebitu iznad Divosela, Čitluka i Počitelja bacao raketle. Ne može se ocijeniti da li će neprijatelj ponoviti napad.

Prema izvještaju, koji smo sada primili, neprijatelj je ponovno nastavio sa borbom oko Divosela. Izgleda da je još jedan zaselak Ornice zapaljen. Ova paljevina izgleda da je izvršena po domaćim seljacima iz Ribnika i Bilaja, na koja sela nije nikada bio izvršen nikakav napad, što je izazivalo veliko ogorčenje, kako među borcima, tako i među stanovništvom.

Situacija na teritoriju III odreda nije se izmijenila od posljednjeg izvještaja¹ poslanog 3. o. mj.

Raspored snaga na teritoriju Grupe:

I odred: 1. bataljon drži položaje: jedna četa Raduč, druga četa Ostrovica—Čukovac i treća četa u Počitelju; 2. bata-

¹ Redakcija ne posjeduje ovaj izvještaj.

ljon drži položaje Čitluk—Divoselo. Na isti položaj koji drži 2 bataljon poslan je i bataljon »Mičo Radaković«. Bataljon »Stojan Matić« zauzeo je Komičku Previju.

II odred: bataljon »Ognjen Priča« sa 1. i 3. četom nalazi se na Prijeboju, a sa 2. četom na Plitvicama, i sa patrolama izvidnicama osigurava položaje od Saborskog, Ličkog Petrova Sela, Vaganca i Drežnika.

III odred: 1. bataljon² drži položaje od Čatrnje do Glogova, potpomognut sa jednom četom 2. bataljona; 2. bataljon drži položaje od Glogova do Srbskog Klanca. Rezervna četa 2. bataljona III odreda drži položaj na Drenovači.

Sjevernodalmatinski odred: Jedan bataljon³ drži Srbski Klanac, a jedna četa drugog bataljona⁴ drži položaj ispred Kaldorme prema Gornjem Tiškovcu i održava stalnu vezu sa bosanskim jedinicama. Jedan dio ovog bataljona još je uvijek na odmora.

Udarni bataljon, bataljon »Adžija« i bataljon »Krbava« nalaze se u akcijama u Otočaćkom kotaru.

Akcije:

23. VII četnici su iz zasjede sačekali jednu četu iz bataljona »Krbava« kod zaselka Babica u Drenovom Klancu. Tom prilikom ranjena su dva partizana, a na strani četnika jedan je ubijen.

24. VII jedna patrola iz Udarnog bataljona sukobila se je sa jednom četničkom patrolom iz sela Zalužnice. Tom prilikom jedan četnik je ubijen, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

24. VII I bataljon I odreda krenuo je prema mjestu Otešu i Klancu, a dvije čete bataljona »Stojan Matić« krenule su niz Liku prema Kaluđerovcu. Neprijatelj se je u jačini od oko 100 boraca nalazio u zasjedama niz rijeku Otešicu kao i na Velikom i Malom Zitniku. Naše snage prešle su rijeku Otešicu ispod sela Rastoke sa dvije čete koje su imale zadatak da zađu neprijatelju s boka i da mu otsijeku otstupnicu prema Klancu, dok je jedna četa nastupila frontalno prema neprijatelju u pravcu Smiljan, Otešički most i u pravcu Smiljansko Polje—Zitnik. Jedna četa bila je na osiguranju pozadine prema Gospiću.

Nakon što je neprijatelj bio razbijen i uništen, poslije podne stigli su Talijani u pomoć i pokušali da protunapadom izbace naše snage sa zauzetog prostora. Jedni su nastupili od Gospića uz samu rijeku Liku prema Velikom Zitniku u jačini od 200—250 vojnika. Jedan vod, koji je bio na mostu Ote-

² »Bičo Kesić«

" »Bude Borjan«

' »Branko Vladušić«

šice ispred Velikog Zitnika, morao je otstupiti tako, da su Talijani uspjeli ući u Veliki Zitnik. Od Klanca i Kaluđerovca nastupali su ustaše, a u njihovoj pozadini Talijani. Sa Oteša su naše snage također bile ugrožavane? tako da su [se] sve snage, koje su bile prešle rijeku Otešicu, morale povući na polazni položaj.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani bila su dva mrtva i 4 ranjena. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez i 30 pušaka.

Istodobno otpočele su borbe u Donjem Pazarištu. II bataljon, koji je dobio zadatak za izvršenje ove akcije, naišao je na neprijateljske zasljeđe na Previji i okolnim bregovima između Bužima i Kalinovače. Ova borba je otpočela u ponoći. Naše snage su neprijatelja razbile i ušle u Kalinovaču. Pošto je teren vrlo prostran, neprijatelj se nije mogao opkoliti, nego je bježao s jednoga brijega na drugi. Još u toku same noći, snage su uspjele da zauzmu Popovaču i da dođu pred samo Pazarište. Neprijatelj se je bio skoncentrisao oko mjesta Donjeg Pazarišta i zauzeo nekoliko okolnih glavica, tako da je prilaz preko dana bio vrlo otežan. U noći naše snage su zaobilaznim putem nastojale da neprijatelja opkole, ali to im nije uspjelo, jer se neprijatelj uz žestoki otpor uspio povući u brda prema Kosinju. U ovim borbama neprijatelj je imao dvojicu mrtvih, koji su nađeni, i nekoliko ranjenih. Zaplijenjene su 3 puške i nešto municije. Na našoj strani bila su dva lakše ranjena.

25 ujutro, dvije čete I bataljona krenule su ponovno prema Donjem Pazarištu, koji je uz vrlo mali otpor zauzet.

26. VII ispitivan je teren na kojemu se nalazi neprijatelj, od Donjeg Pazarišta prema Klancu. Istoga dana u noći izdano je naređenje II bataljonu da sa dvije čete krene u pravcu Klanca, te da zauzme Podostrana Selo, kotu Ostrovica, k. 730 (Metla), kao i još nekoliko manjih kota, koje je držao neprijatelj. i da zauzmu selo Sveti Ivan. Dvije čete I bataljona dobile su zadatak da uporedo sa II bataljonom zauzmu sve zaseoke u Skvadri, kao i padine Crne Kose (k. 935) prema Otešu.

Ova akcija završena je sa uspjehom i određeni položaji su zauzeti.

Istodobno komandant⁵ Kombinovanog odreda dobio je naređenje da sa dva bataljona⁶ krene u pravcu Bruvna, i time su obustavljene operacije u zapadnom dijelu Like.

26. VII jedna patrola iz bataljona »Krbave« pratila je žito u mlin, tom prilikom napadnuta je iz zasljeđe od strane

⁵ Milan Kuprešanin

⁶ Prvim i Drugim bataljonom Prvog ličkog NOP odreda

četnika. Patrola je primila borbu i protjerala neprijatelja. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

26/27 VII napadnuta je jedna patrola iz bat. »Krbave« kod sela Vrhov. Dugog Doia od četničke zasede. Ta je patrola pratila rekvirirane konje i kola poslana za Grupu. Nakon kraće borbe ova je patrola ipak prošla. Međutim, tačnijih podataka o ovome nemamo.

28. VII bataljon »Adžija« pratio je rekvirirano četničko blago preko sela Dugog Dola. Tom prilikom, dočekala ih je jaka neprijateljska zaseda. Borba se je razvila na rastojanju od 20 metara. Na našoj strani bila su dva ranjena druga. Na strani neprijatelja bila su 4 mrtva i nekoliko ranjenih.

29. VII poslan je jedan vod iz bataljona »Krbava« u zasedu kod Starog Sela. Isti vod dočekan je od zasede četničke i razvila se žestoka borba. Nakon što je našem vodu upućena kao pojačanje još jedna četa, neprijatelj je pobjegao u Otočac. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a na strani neprijatelja bila su 4 mrtva.

29. VII jedna zaseda iz Udarnog bataljona sačekala je na cesti Otočac—Zalužnica jedna civilna kola i tom prilikom zaplijenila izvjesnu količinu živežnih namirnica, koja je išla za Zalužnicu.

Pošto je na dan 29/30.VII Udarne brigada trebala izvršiti napad na talijansku posadu u Prokikama, to je izdano naređenje našim snagama da napadnu Talijane u Rapajin Dolu, kako bi potpomogli izvršenje napada na Prokike. U 2 sata noću 29/30 bataljon »Krbava« približio se neprijatelju na daljinu od 50 met, i napao ih. Neprijatelj je u prvo vrijeme bio zbunjen i borba je trajala 2 sata. U zoru se je bataljon povukao bez žrtava. Na strani neprijatelja bilo je i mrtvih i ranjenih, ali broj se nije mogao utvrditi. Udarne brigada te noći nije vršila napad, kao što je to bilo ugovoreno, već je napad odgodila s tim da ga izvede u noći između 31/1. Naše snage opet su oko 2 sata noću napale neprijatelja. Ali ovog puta neprijatelj je bio oprezniji. Primijetio je naše snage i obasuo naše položaje jakim puščanom vatrom, mitraljeskom vatrom, bacačima i topovima. Borba je trajala sve do zore. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a na neprijateljskoj strani nisu se mogli ustanoviti gubici.

31. VII i 1. VIII snage Udarnog bataljona izvršile su paljenje neprijateljskih artiljerijskih kasarni na Spilniku, u neposrednoj blizini Otočca. Raspored snaga za ovu akciju bio je sljedeći: Prva četa isturila je osiguranje do samoga Otočca u jačini jednoga voda, a sa ostatkom te čete napredovala je u pravcu gdje je pretpostavljala da se nalazi straža. Treća če-

ta isturila je obezbjeđenje u pravcu sela Lešća, a sa ostatkom svojih snaga napredovala je također sa istočne strane u pravcu straže. Jedan vod, koji je određen za paljenje, snabdjeven gasom, približavao se je određenim zgradama. Cio bataljon bio je iznenađen kada je naišao na žicu, kojom su bile ograđene sve zgrade. Međutim, naši su se ipak snašli, te su preskočili žicu i približavali se zgradama. Neprijatelj je primijetio neke naše dijelove, te je otvorio jaku mitraljesku i pušcanu vatru. Naši su također otvorili vatru, i pod zaštitom vatre pristupili brzom izvršenju zadataka. Trebalo je vrlo brzo raditi, jer su neprijatelju svaki čas mogla da stignu pojačanja. Dosta teško je išlo sa paljenjem zgrada, trebalo je cječkati daske, koje nisu htjele da planu. Ipak je tome vodu uspjelo da za vrlo kratko vrijeme zapali desetak zgrada, od kojih su se i druge zapalile, te se je rasplamsala velika vatra. Neprijateljska straža pobjegla je u pravcu Otočca. Naši, čim su zapalili navedene zgrade, brzo su se povukli. Talijani su otvorili jaku vatru sa topovima i teškim bacačima. Naročito su gađali zapaljene zgrade i pravac kojim su pretpostavljali da će oступati naš bataljon. Međutim bataljon se je povukao sasvim drugim pravcem nego što je gađala neprijateljska artiljerija. Kada su se zgrade rasplamsale, čula se je na mjestu paljenja jaka pucnjava, koja je nastupila izgleda od municije koja se nalazila u jednoj od zapaljenih zgrada. Zapaljeno je oko 15 kasarni.

Za to vrijeme, osiguranje, koje se je nalazilo u pravcu Lešća. porušilo je oko 300 m telefonske linije.

Na našoj strani u ovoj akciji nije bilo gubitaka, a ne zna se da li je bilo gubitaka na strani neprijatelja.

U ovoj akciji istakao se je cijeli Udarni bataljon visokom svijješću i disciplinom.

Ova akcija uspjela je u potpunosti kako vojnički, tako i politički. Neprijatelju je zadana velika materijalna šteta, a neprijateljski vojnici su radi ove akcije prilično demoralisani, i ne osjećaju se onako sigurnim kao prije.

29. o. mj. okupator je skoncentrisao veće snage na Otriću s namjerom da krene pravac Velika Popina—Bruvno. U isto vrijeme oko stotinu četnika krenulo je da zaobiđe naše snage, koje su držale položaje na Srbskom Klancu, i zauzeli položaj Maglaj—Šuplje Brdo. Položaj na Srbskom Klancu, Ljubinoj Poljani držao je bataljon »Bude Borjan« i »Branko Vladušić«. Talijani su u to vrijeme držali Donji Tiškovac, tj. Miškovića Vrh, gdje su vodili borbu sa snagama V krajiškog odreda. Usprkos toga što su snage Bosanaca bile male, a neprijatelj mnogo nadmoćniji i čitavo vrijeme tukao je sa jakom artiljerijskom vatrom, ipak neprijatelj nije uspio da napreduje sa svojih položaja.

3. o. mj. snage III odreda izvršile su napad na brdo Maglaj, koje su držali četnici. Napad je uspio, pošto je neprijatelj protjeran i njegov položaj zauzet. Na našoj strani bilo je 3 mrtva. Na neprijateljskoj strani gubitci nisu poznati. Isto tako vršen je napad i na Šuplje Brdo i Mila Vodu, ali naše snage nisu bile u stanju da ove položaje zauzmu.

Organizaciono stanje:

K.K. Skoja obrazovao je omladinsku četvu, koja je ušla u sastav III odreda. Ova omladinska četa već je prošla svoje vatreno krštenje u sadašnjim borbama protiv četnika i Talijana, i pokazala se je, iznad svakog očekivanja, vrlo dobrom.

Obrazovana je jedna rezervna četa II bataljona III odreda, koja drži položaj na Drenovači prema Bihaću. Ova četa je djelomično naoružana oružjem, uzetim od privremeno razoružanih drugova iz Sjeverodalmatinskog odreda.

U Kosinju je u formiranju jedan bataljon.⁷ Tamo je već postojala jedna četa od 40 partizana, a sada je pojačan sa 20 partizana Kosinjana, koji su poslani iz bataljona »Adžije«, tako da sada broji 60 partizana. Ima izgleda za daljnju mobilizaciju u ovom kotaru, tako da će se u najskorije vrijeme ova četa razviti i ojačati u bataljon.

U bataljonu »Adžija« kao i u bataljonu Udarnom pristupa se formiranju novih omladinskih četa, koje još nije završeno.

Formiran je jedan vod od dobrovoljaca iz Divosela i Čitluka od 35 partizana, kao i vod od 40 partizana Hrvata iz Smiljana. Ovi vodovi nalaze se u Divoselu.

I odred formirao je omladinsku četvu od 65 boraca, koja već vježba oko mjesec dana, i koja je već sposobna da primi oružje. Čim bude oružja, ova će se četa naoružati.

Bataljon »Adžija« je reorganiziran utoliko što su partizani Dalmatinci odvojeni i sačinjavaju jedan vod, koji drži stražu prema Vrhov. Dugom Dolu i Brezovcu, gdje je smještena bolnica. Ovi Dalmatinci će u najskorije vrijeme biti poslani u Dalmaciju. Prema tome ovaj bataljon je sada smanjen, te broji ukupno 76 partizana.

Bataljoni koji su vršili operacije u zapadnom dijelu Like jako su zamoreni i ne pokazuju volju da se ponovno krenu u istu akciju. To se naročito odnosi na bataljon »Stojan Matić«, koji je postavljao zahtjeve da ide na odmor svojim ku-

⁷ Kosinjski bataljon, koji je kasnije dobio naziv »Matija Gubec«. Komandant bataljona bio je Mane Varićak (poginuo 1942 god. u borbi protiv Talijana i ustaša na Kršu, pri odbrani Kosinja), a politički komesar Slavko Pejak. Polovinom rujna, Bataljon »Matija Gubec« ušao je u sastav Četvrtog ličkog NOP odreda.

čama. Ovaj bataljon je izabrao svoje delegate, koje je uputio komandantu⁸ bataljona. Na temelju ovoga, sazvana je konferencija bataljonska, na kojoj je konstatirano da ovaj bataljon ne može da ponovno ide u akciju u zapadnu Liku iz razloga:

1. što se bataljon već tri mjeseca neprekidno nalazi u borbi, 2. što ima velik broj bolesnih, tako da se u akciju ne bi moglo pokrenuti više od jedne trećine partizana, 3. što borci postavljaju zahtjev da idu svojim kućama na odmor i da vide što je sa Meljinov'cem, gdje su ustaše bili prodrli i popalili neke kuće i pobili nešto stanovništva (8 žena). Osim toga, ovo postavljanje zahtjeva poprimilo je vid neke organizovanosti, pa je pojačana budnost, da se ustanovi da li ima tu elemenata koji svjesno iskorištavaju ovo privremeno neraspoloženje i premorenost boraca.

Iz izvještaja politkoma⁹ I odreda proizlazi da partizani nisu voljni da krenu ponovno u akciju u zapadnu Liku. Mi međutim smatramo da za ovakvu situaciju i ovakvo raspoloženje kod partizana nisu krivi oni sami, nego komandno osoblje, a politički komesar naročito, koji nije dovoljno pripremio partizane niti pri prvoj akciji u zapadnoj Lici, a niti sada prigodom povlačenja nije znao da stvori takvo raspoloženje kod boraca za ponovnu akciju i čišćenje. Iz izvještaja se vidi da se niti politkom, niti komandant ne snalaze u ovakvoj situaciji, i da uopće ne vide nikakvog izlaza iz nje. Mi ćemo radi toga dati detaljne upute komandantu¹⁰ i politkomu I odreda, te im razjasniti konkretno njihove sadašnje zadatke, kao i kritiku njihovog dosadašnjeg rada. Isto tako naglasit ćemo politkomesaru potrebu intenzivnijeg političkog rada i pripremanja partizana za ponovnu akciju u zapadnu Liku.

Disciplina i borbenost partizana III odreda je na priličnoj visini. Udarni bataljon kao cjelina razvija se vrlo dobro, te je disciplina i borbenost kod njega vrlo dobra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkom:
R. Zigić

Komandant:
si. otsutan

⁸ Tomica Popović
^{*} Duro Stanković
¹⁰ Milan Kuprešanin

BR. 10

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRVOG PROLE-
TERSKOG NOU BATALJONA OD 4 KOLOVOZA 1942 GOD.
POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOP ODRE-
DA HRVATSKE O NAPADU NA TALIJANE IZMEĐU GE-
ROVA I CRNOG LUGA**

Br. 25/42

STAB
1 PROLETERSKOG BATALJONA
HRVATSKE
4-8-1942

POLITIČKOM KOMESARU G. Š. H.

Izvještaj političkog
komesara sa akcije

U napadu iz zaszjede na Talijane na cesti između Gerova i Crnog Luga naš bataljon, u zajednici sa Udarnim bataljonom 2 odreda 5 operativne zone, uspio je osloboditi oko 400 civila Hrvata, koji su zarobljeni kod svojih kuća i povedeni u internaciju.

Pitao sam ih da mi pričaju o događaju koji se odigrao zadnjeg dana.

»2-8-1942 došao je u naše selo jedan bataljon talijanske vojske (crne košulje) i naredio celom stanovništvu da kupi hrane za dva dana, i onda potrpao sve ljude u kamione sa napomenom da ih vodi u internaciju; predhodno su strijeljali oko 30 ljudi govorivši da su isti pomagali partizane. Talijani su u međuvremenu popalili sve kuće po selima. Popaljena su sela: Crne Lazi, Majer, Tršće, Kozji Vrh, Milanov Vrh, Novi Kot, Stari Kot, Trava, i svi okolni zaseoci«.

Ljudi nam govore: »Mi smo Hrvati i kao takve Talijani hoće potpuno da nas unište, pale nam kuće, ubijaju ljude, odvođe nas u internaciju i tamo uništavaju. Mi uopšte nemamo pojma što se odigrava u svijetu i kod nas, znamo samo to da nas je Pavelić predao Talijanima na milost i nemilost, a ovi nas pak potpuno uništavaju«.

Prilikom oslobođenja ovih ljudi, naši borci pokazali su se kao pravi oslobodioci; narod ih gleda kao svoju vojsku, ponosan je na nas kad možemo napasti kolonu od stotinu okupatorskih kamiona i [boriti se] cijelo veče i noć i razjuriti ih. (Naročito mala djeca su radosna kad su nas vidjela).

Mi smo ih odveli sa ceste u šumu gdje smo ih smjestili u sigurno mjesto za prenočište i dali im osiguranje. Ja sam im govorio ispred naše Narodno-oslobodilačke vojske 1 Proleterskog bataljona o zločinu koji vrše Talijani nad nedužnim hrvatskim narodom u ovom kraju i u cijeloj Hrvatskoj, kako Talijani sa ustašama i četnicima teroristu i uništavaju hrvatski i srpski narod u našoj zemlji, govorio sam im o snazi naše partizanske vojske, o njenim uspjesima, o međunarodnoj situaciji itd.

Nekoliko ljudi su se počeli prijavljivati dobrovoljno u partizane, a ostali su izrazili želju da idu u šume bliže svojih kuća i da tamo žive (tamo im je lakše radi hrane). Ujutro su svi upućeni šumom u okolicu svojih mjesta, izabran je civilni NO odbor među njima koji će se starati da se izrade barake i uopće voditi računa o ovom narodu. Na koncu su izrazili želju da bi se o ovim događajima pisalo u našoj štampi, da se obavijesti hrvatsko stanovništvo o teroru i nasilju koje vrše Talijani u ovom dijelu naše napaćene zemlje.

Držanje boraca proletera bilo je i ovom prilikom odlično; dali su primjera ovdašnjim borcima kako se juriša na neprijatelja i kako se neprijatelj uništava. Možemo napomenuti da se i Udarni bataljon pokazao dosta hrabar u ovoj akciji; šteta je samo da se dogodio incident, inače bi ova akcija dala ogromnih rezultata.

Komandant i operativni oficir daće o tome svoje izvještaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Božo Spaček

BR. 11

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZUMBERAČKO-POKUPSKOG NOP
ODREDA OD 4 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE
KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O STANJU I RADU JE-
DINICA¹**

STAB
ZUMBERACKO — POKUPSKOG
NAR. OSL. PART. ODREDA
Broj: 24/42
4 augusta 1942

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE N. O. P. ODREDA

Kako smo već javili, naše jedinice su preformirane i nalaze se na svome sektoru djelovanja. Glavni zadatak tih jedinica jest prekopavanje ceste Samobor—Stojdragd—Krašić. Cesta je već na nekoliko mjesta prekopana, ali još će se prekopavati do temeljitog uništenja, tako da nam neprijatelj neće više po njoj šetati, i dovađati poslije svake naše izvršene akcije kamionima svoje snage.

26. VII stigao je vod druga Grge² u jačini 20 partizana. Oni ostaju na odmoru do povratka politkomesara Odreda i komandanta bataljona »Jože Kraša«, a po tome će biti rasformirani po ostalim četama.

3 četa krenula je na put pred politkomesara II op. zone[®] u 16 sati, a sa njome krenuli su politkomesar Odreda i komandant bataljona »Jože Kraša«.

Pred večer vratila se je 1 četa bataljona »Jože Kraša«, jer se nije mogla prebaciti, pošto je bila napadnuta od ustaša. Ista četa, prilikom prebacivanja, doručkovala je i ručala u selu Tomaševci i tu je neprijatelj izvršio napad u 13 sati. Dva voda su se povukla, a treći se sukobio s neprijateljem i prihvatio borbu. Tu je ranjen komandir čete drug Simić⁴ u ruku, ali mu nije povređena kost. Poslije toga povukao se je i 3 vod.

Istovremeno pokušali su ustaše napasti naš logor, tj. Štab iz koga smo se dan ranije povukli. Po naknadnom istraživanju i izviđanju ustanovljeno je da su oko 30 neprijatelj-

¹ Original u arhivi CK SKH.

² Grga Milašinčić

* Marko Belinić

* Narodni heroj Milan Mraović. Poginuo u borbi protiv ustaša kod Donje Kupčine 22 kolovoza 1943 god., kao vršilac dužnosti komandanta Turopoljsko-posavskog odreda.

skih vojnika u namjeri prodora prema Stabu pucali prema tome terenu, ali čuvši borbu s našom 1 četom poiaikli su se da uopće nisu bili u logoru.

Taj se je pokušaj neprijatelja dogodio iz r-loga što nam je pred par dana pobjegao iz Štaba sa straže jedan drug, koji je došao neki dan iz Zagreba. Odmah po tome događaju mi smo se preselili sa Štabom u Aleksandrovu kuću ispod Zicara. (Abatova Gora)

27.VII preuzeo je dužnost komandira 1 čete drug Kličković⁵, vodnik 1 voda, a dužnost njegovog zamjenika drug Korać,⁶ vodnik. Poslije toga, u dva sata, otišla je Prva četa na položaj koji joj je dan prije određen s tim da se prebaci preko ceste na drugo mjesto. Poslije borbe 1 čete s neprijateljem opazili su kretanje neprijateljskih snaga prema Kalju. Iz Sv. Duha otišle su dvije satnije ustaša i jedna satnija domobrana za Kalje.

U dogovoru sa Slovencima preselili smo Stab u selo Dolšče radi lakše prehrane i dobave vode.

U selu Oštrcu pronađeno je mjesto za ambulantu, koja je odmah privremeno smještena na tom mjestu.

2 četa izvršila je akciju na teritoriju Njemačke⁷ i zaplijenila 4 vola. Priključio joj se neki Kočevar koji im je služio kao vodič, te su na taj način izbjegli pripremljenoj zasjedi. Kočevar je upućen Slovencima.

29.VIII, dan ranije, prebacila se je 1 četa na određeni joj teritorij Pečno, prekopala je cestu kod sela Ljubanovci u dužini 7 m i na istom mjestu porušila 5 bandera i odvukla žicu.

Radi rasformiranja Grginog voda i pretresanja najhitnijih pitanja o radu u jedinicama i Stabu, sastali smo se sa drugom Grgom i Matom Mejašićem,⁸ te zaključili:

1. Kuriri postoje za svaku četvu po jedan i za vezu sa Slovencima po jedan kurir. To su domaći vrlo spretni partizani, koji dobro poznavaju teren i ljude, te će preuzeti privremeno na sebe dužnost obavještajaca.

2. Obavještajna služba. Drug Grga preuzima privremeno dužnost u smislu vršioca dužnosti ob. of. Odreda sa zadatkom da se poveže sa kuririma te organizira obavještajnu službu.

⁵ Stevo Kličković

⁶ Milan Korać. Poginuo 1943 god. u Zumberku.

⁷ Dio Slovenije koji je bio pripojen Njemačkoj, poslije okupacije Jugoslavije 1941 godine.

⁸ Poznati partijski i sindikalni radnik u Karlovcu prije rata. Poginuo kao politički komesar bataljona Trinaeste proleTERSKE brigade kod Novog Sela u Zumberku, 4 studenog 1942 godine, u borbi protiv ustaša.

3. Skoj organizaciju po jedinicama preuzima drug Spaho,⁹ politički delegat voda 2 čete, koji je svršio u tome smislu kurs.

4. Podizanje kadrova. Održavat će se tečajevi u smislu škole za uzdizanje kadrova. Dužnost nastavnika za vojničko podizanje vršit će drug Tešo,¹⁰ koji je svršio oficirski kurs i poznate su mu stvari. Dužnost partijskog rada u istome smislu vršit će drug Mato Mejašić i to obojica u smislu vršioca dužnosti oficira pri Stabu Odreda do daljnega naređenja, tj. do dolaska politkomesara II op. zone.

5. Agitrop grupa. Tu grupu organizirat će drug Mato Mejašić uz pomoć politkomesara Odreda, a radi političkog rada po jedinicama i selima. Sa jedinicama radiće se kada će iste biti na odmaranju, a u selima održavat će se večernji sastanci, a po mogućnosti održat će se zborovi. Materijal za taj rad umnožit će ovaj Stab i podijeliti mjerodavnim.

6. Partijski rad i njegovu organizaciju preuzima drug Grga s tim da organizira i kontrolira partijski rad po jedinicama.

7. Sanitetska služba. U jedinicama postoji sanitetsko osoblje s potrebnim materijalom za prvu pomoć. U selu Oštrcu formirana je bataljonska ambulanta gdje dvije drugarice vrše dužnost bolničarki, a liječnik posjećuje svaki dan ranjene i bolesne drugove. Za ekonomu ambulante određen je drug Tomo,¹¹ koji se brine za ishranu bolesnika, a ista je povoljna.

8. Drug Jurica¹² preuzima privremeno dužnost operativnog oficira pri Stabu bataljona »Jože Kraša«, sa zadatkom da obilazi teren i jedinice te se poveže sa obavještajcima.

9. Premještaj Štaba. Stab će se radi lakšeg saradivanja s jedinicama premjestiti privremeno do sela Planine, dok se nađe pogodno mjesto u Zumberku.

10. Čete će se prehranjivati po selima, tako da u selu dolaze prvenstveno u kuće neprijateljski raspoložene prema nama, ali da predhodno objasne ljudima da time doprinšaju narodno-oslobodilačkoj borbi. Kuhače također samo kad bude potrebno.

11. Dužnost komandira 1 čete vršit će privremeno vodnik 1 voda iste čete drug Stevo Kličković, a njegov zamjenik bit će privremeno drug Korać.

Prema nekim vijestima, koje još nisu međutim provjere, neprijatelj [je] u borbi s našim snagama kod Planine 21. VII imao 30 mrtvih na jednome sektoru, a 15 na drugome.

* Dragan Vujić

¹⁰ Tešo Bulat

¹¹ Vjerojatno Tomo Dijanovic

¹² Jurica Draušnik

Drug Cort,¹³ komandant Odreda, pokopan je po civilima na istom mjestu gdje je pao. Neprijatelj je doznao da je to bio komandant, što se vidi iz pričanja seljaka.

18.VII prilikom prebacivanja i borbe sa neprijateljima, nestala su nam tri druga. Tražili smo ih, ali kako ih nikako nismo mogli pronaći, krenuli smo dalje. Dali smo u dužnost jednom civilu koji nas je vodio da ih pronađe i dovede do 1 partizanske jedinice. Kasnije smo doznali da je jedan od njih uhvaćen u selu Gračacu Slavetičkom od domobrana, a ostala su dvojica pobjegla. Domobrani pričajući sa seljacima ljutili su se što nije i ovaj pobjegao.

1 četa bataljona »Jože Kraša« izvršila je 29.VII akciju na cesti 5 km južno od Kalja. Cesta je prekopana, telefonski stupovi porušeni. Teretni auto higijenskog zavoda koji je naišao spaljen je, zajedno sa drvima koja su bila na njemu. Šofer i dva mladića iz Kerestince pušteni su.

2 četa bataljona »Jože Kraša« bila je 28.VII na prekopavanju ceste između Novog Sela i Stojdrage. Cesta je prekopana na jednom mjestu u dužini na 5 m, a na drugome 10 m.

Dne 29.VII ista četa je izvršila zapljenu imovine kod nekih narodnih izdajica iz sela Nova Vas. Zaplijenjeno je: konji i kola sa spremom, 2 vola, junica i kola. Na drugome mjestu zaplijenjeno je dosta kože, kave, šećera, itd., što još nije prebrojeno i popisano. Narod se tom prilikom lijepo ponio i išao partizanima na ruku. Partizani su nepotrebne stvari podijelili narodu.

Danas su pozvani u ovaj Stab svi komandiri i polit, komesari četa radi predviđene operacije na koju polazi bataljon »Jože Kraša« s komandantom i politkomesarom Odreda.

Danas očekujemo politkomesara II operativne zone.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Boca Balaš

Za komandanta
Breberina Miško

P.S.

Stab i ambulanta preseljeni su ispod sela Planine. Ambulanta imade svog liječnika kojega smo doveli iz Kalja.

¹⁵ Narodni heroj Slavko Klobučar

BR. 12

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD
5 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O SASTANKU ČLANOVA ŠTABA ZONE SA
VRHOVNIM ŠTABOM I DRUGOM TITOM, O AKCIJAMA
I BORBAMA PARTIZANA U SREDNJOJ I JUŽNOJ DAL-
MACIJI I O MOGUĆNOSTIMA FORMIRANJA PARTIZAN-
SKOG ODREDA NA SEKTORU LIVNO — GLAMOČ —
GRAHOVO**

STAB
IV. OPERATIVNE ZONE
Br. 402/421
5 augusta 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Primili smo Vaš dopis od 27.VII,¹ na kojemu Vam odmah odgovaramo.

1. Dolaskom proleterskih brigada na sektor Bugojno — Kupres — Duvno naša se pažnja odmah skoncentrisala prema njima. Drug Dorđe,² koji je od bataljona »Vojin Zirojević«, a na traženje Vrhovnog štaba upućen tamo radi davanja potrebnih informacija, izvjestio nas je da Vrhovni štab traži da se odmah uputi k njima drug komandant. Po primitku ovog naređenja, komandant drug Jović,³ politički komesar drug Jordan⁴ i operativni oficir drug Milić,⁵ nakon konferencije koja je održana 24 pr. mj. u jednom selu Livanjskog Polja,⁶ na kojoj se imalo prići formiranju Odreda na sektoru Livno — Glamoč — Grahovo, uputili su se prema Vrhovnom štabu. 26. pr. mj. na planini Cincar blizu Donjeg Malovana došli smo u vezu s njima. U razgovoru kojeg smo odmah povelili sa drugovima iz Vrhovnog štaba, a naročito sa komandantom drugom Titom, izložili smo im razvitak i stanje partizanskog pokreta u Dalmaciji, o kojemu su oni bili vrlo malo informirani. Naši razgovori o Dalmaciji odrazili su se i na emisije »Slobodne Jugoslavije«, koja je na osnovu naših informacija u

¹ Redakcija nije pronašla ovaj izvještaj.

² Edo Santini

* Vicko Krstulović

⁴ Ivica Kukoč

⁵ Maks Baće

⁶ Održana sa rukovodiocima Bataljona »Vojin Zirojević« i »Starac Vujadin« u selu Bastasi.

nekoliko emisija govorila o stanju i borbama partizana u Dalmaciji. Iz njihovog izlaganja smo doznali da je osnovni pravac njihovog kretanja Hrvatska i to u prvom redu Lika, a cilj podizanje ustanka u Hrvatskoj.

Naš posjet Vrhovnom štabu imao je za cilj ne samo međusobno povezivanje i upoznavanje, nego i namjeru da Vrhovnom štabu, izlaganjem situacije na sektoru Livno — Duvno — Imotski — Biokovo ukažemo na mogućnost, u koliko bi se tu angažovao barem jedan dio proleterskih brigada, oslobođenja čitavog ovog terena sa jednim velikim dijelom obale. Drugi dio proleterskih brigada bi imao preko Livna i Livanjskog Polja uz potporu naših i krajiških snaga likvidirati Grahovo i odatle se prebaciti u Liku. Drugovi iz Vrhovnog štaba nakon našeg izlaganja, iako su imali drugi plan, tj. čišćenje terena prema Ključu, Mrkonjiću i Jajcu i likvidiranje toga ustaško-četničkog sektora, nisu odbili ovaj naš plan, već su konačno riješenje odložili poslije pada Livna. Uslijed odsutnosti članova Vrhovnog štaba koji su se nalazili na terenu, konkretni razgovori sa nama odgođeni su također nakon zauzimanja Livna.

Napad na Livno bio je predviđen za 29 pr. mj. na noć i u tome pravcu bila je već vršena koncentracija. Međutim uslijed propusta II proleterske brigade, koja nije razušila mostove na cesti Bugojno — Gornji Vakuf, neprijatelj je uspio 27 pr. mj. da prodre iz Jajca i Bugojna jednom kolonom na čelu sa tenkovima, da povrati Šujicu i Kupres i time poremeti čitav plan. Brigade su se morale nanovo koncentrisati sa ciljem uništavanja ove kolone, jer bi prije toga bilo vrlo teško zauzeti Livno i osloboditi taj kraj.

Mi smo se zbog važnosti operacija, koje su se vršile prema Livnu i livanjskim selima, a naročito zbog mogućnosti daljnog razvitka operacija u pravcu Imotskoga i Grahova, a i po traženju samog komandanta druga Tita, zadržali pri Vrhovnom štabu od 26.VII do 1.VIII. Pošto su se upadom ustaške kolone operacije mnogo razvukle, to su se komandant drug Jović i politkom drug Jordan povratili u sjedište Štaba na Dinari, a pri Vrhovnom štabu je ostao operativni oficir drug Milić.

U ovoj akciji smo angažovali skoro sve snage naše Zone. Južno-dalmatinskom bataljonu⁷ smo izdali naređenje da se sa jednom četom prebaci na Kamešnicu i time ispitamo mogućnost prebacivanja cijelog Bataljona radi daljnjeg razvijanja operacija prema jugu, nakon zauzimanja Livna. Ostalim snagama ovog Bataljona je naređeno, da miniranjem, krampa-

⁷ »Jozo Jurčević«

njem i postavljanjem zasjeda onemogućće ceste koje vode sa juga prema Livnu. Odredu za srednju Dalmaciju je naređeno da isto tako miniranjem, krampanjem i postavljanjem zasjeda onemogućći neprijatelju da pošalje pojačanje iz Splita ili Sinja prema Livnu. U ovoj akciji ovaj naš Odred je imao lijepog uspjeha. 29 pr. mj., par sati nakon što je Odred zauzeo položaj na Prologu naišla su 23 talijanska kamiona sa trupama i materijalom da smjene posadu na Vagnju. I D.U. bataljon⁸ koji se nalazio u zasjedi na samoj cesti, dočekaao je neprijatelja i u borbi koja se je vodila od 9 sati u jutro do 2 sata poslije podne i u kojoj je došlo do borbe prsa u prsa ubio je oko 150 okupatorskih vojnika, zapalio 16, a oštetiio sedam kamiona. Zapljeno je 1 minobacač sa 72 mine, 41 pušku, 2.500 metaka i raznog drugog materijala. Plijen bi bio daleko veći da neprijatelju nisu stigla pojačanja i to 6 tenkova i 7 oklopnih automobila, koji su prisilili naše borce na povlačenje.⁹ Uprkos ovih snaga neprijatelju se nije uspjelo probiti preko ceste. Ovaj Odred se nalazi i dalje na položaju. Neprijatelj je do sada pokušavao nekoliko puta da se probije, ali je uvijek morao da se povuče pred našim snagama. Prema današnjim obaviještenjima ovom Odredu je uspjelo da opkoli neprijateljske snage na Vagnju i postoji mogućnost da budu uništene. Snage neprijatelja su oko 200 vojnika, nekoliko teških mitraljeza i nekoliko bacača. Zbog važnosti i dalekosežnosti ove akcije, komandant drug Jović je otputovao odmah na teren da bi se neposredno upoznao sa situacijom i lično rukovodio ovom važnom akcijom. Naši gubitci su do sada 10 mrtvih, 6 ranjenih.

U vezi sa onemogućavanjem okupatora da pošalje pojačanja iz Splita ili Sinja za Livno, naredili smo našim letćim desetinama na Mosoru, Rogoznici, Moseću i Solinu da se prikupe i da krampanjem i miniranjem -kao i postavljanjem zasjeda onemogućće cestu Split — Sinj. Danas smo primili izvještaj prema kojemu 31 pr. mj. su razrušili cestu kod Ropotina (oko 8 kilometara daleko od Splita) i razrušili telefonske stupove u dužini od oko 2 km. Nakon toga su se povukli na obližnju planinu Kozjak i odatle osmatrali neprijatelja. 1.VIII. u jutro neprijatelj je počeo da koncentriše svoje snage iz Splita, Solina i Klisa i da se kreće prema planini Kozjak, sa ciljem da opkoli naše snage koje se tamo nalaze. Naši su (njih oko 50) zauzeli položaje i primili borbu koja je trajala od 9 sati ujutro do 2 poslije podne. Neprijatelj je u toj borbi imao oko 20 mrtvih i isto toliko ranjenih. Uslijed dolaska

⁸ Prvi dalmatinski udarni bataljon

⁹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 130.

novih snaga, naši su se povukli. Talijani su na planini Kozjak kao i okolnim selima skoncentrisali oko 5.000 vojnika. Artiljeriju iz Splita i Solina izvukli su na planinu. Nakon ove neuspjele akcije palio je i pljačkao i hapsio obitelji nekih partizana iz Solina.¹⁰ Ova četa se sada nalazi u Moseću sa zadatkom da vrši prepade na talijanske snage koje se sada nalaze na Kozjaku, da bi ih tako privezala dok se ne raščisti situacija oko Livna, ili Vagnja i ujedno da vrši napade na cestu Solin — Sinj u koliko bi neprijatelj pokušao da ovim putem uputi pojačanja.

Isto tako izdali smo naređenje Odredu za sjevernu Dalmaciju da se sa svojim snagama prebaci prema cesti Knin — Grahovo — Livno, da nastoji rušenjem i zasjedama onemogućiti neprijatelju da ovim putem pošalje pojačanja. Međutim uslijed stanja u kojemu se nalazi ovaj Odred, a koje smo doznali po primitku Vašeg i njihovog dopisa, ova stvar je otpala.

Isto tako naređeno je bataljonu »Starac Vujadin« preko čijeg teritorija prolazi ova cesta, da je rušenjem onemogućiti za promet motornih vozila. Od Štaba bataljona V Krajiškog odreda je traženo da jedan deo svojih snaga približi ovoj cesti, kako bi pokušaj neprijatelja da uputi pojačanja ovim putem onemogućio. Od njega još do danas nismo primili nikakav odgovor. Napominjemo da smo sve ove akcije i naređenja izdali u saglasnosti i po naređenju Vrhovnog štaba.

2. Iz pisama koje smo dobili jučer od Vas, od Štaba Grupe ličkih odreda, kao i od samog Štaba odreda za sjevernu Dalmaciju, doznali smo o teškom i neorganizovanom povlačenju ovog našeg Odreda, uslijed čega je imao 9 mrtvih i 26 ranjenih, zbog čega je nastupila demoralizacija boraca i opasnost da se čitav Odred, a naročito bataljon »Bude Borjan« raspadne. Iz pisma komesara druga Katića¹¹ vidimo da je s njime u saglasnosti privremeno razoružan bataljon »Bude Borjan«, dok iz dopisa Štaba Grupe ličkih odreda proizlazi da je razoružan i bataljon »Branko Vladušić«, uglavnom iz istih razloga.¹² Ne znamo da li je ova odluka donesena u saglasnosti sa Vama, te Vas molimo da nas o ovome izvjestite. Ovo oružje prema Vašem a i njihovom dopisu predano je novim ličkim dobrovoljcima, a imalo bi se povratiti ovim bataljonima nakon što se odmore i osposobe za nove akcije.

¹⁰ O borbama na Kozjaku vidi dok. br. 20.

¹¹ Vladimir Bakarić

¹² Zbog zamorenosti tih bataljona odlučeno je da ih se povuče u pozadinu na odmor. Također je određeno da im se za to vrijeme oduzme oružje, koje bi koristile druge jedinice, a da im se ostavi po 30 pušaka za održavanje straže. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 119.

6189/42
Stab
IV. Operativne Zone
Br... 902/1942
5 augusta 1942

11. VIII. 1942

Glavnom Stabu Hrvatske

Primili smo Vaš dopis od 27.VII. na kojemu Vas odmah odgovaramo.

1. Dolaskom Proleterskih Brigada na sektoru Bugojno-Kupres-Duvno naša se pažnja odmah skoncentrisala prema jugu njima. Drugi Gjordžić, koji je od Bataljona "Vojin Zirojević", a na traženje Vrhovnog Staba upućen tamo radi davanja potrebnih informacija, izvjestio nas je da Vrhovni Stab traži da se odmah uputi k njima drugi komandant. Po primitku ovog naredjenja, komandant drug Jović, politički komesar drug Jordan i operativni oficir drug Milić, nakon konferencije koja je održana 24. pr. mj. u jednom selu Livanjskog Polja, na kojem se imalo pričati formiranju Odreda na sektoru Livno-Gradžac-Grahovo, uputili su se prema Vrhovnom Stabu, 26. pr. mj. na planini Cincar blizu Donjeg Malovana došli smo u vezu s njima. U razgovoru kojeg smo odmah poveli sa drugovima iz Vrhovnog Staba, a naročito sa komandantom drugom Titom, izložili smo im razvitak i stanje partizanskog pokreta u Dalmaciji, o kojemu su oni bili vrlo malo informirani. Naši razgovori o Dalmaciji odrazili su se i na emisije "Slobodne Jugoslavije", koja je na osnovu naših informacija u nekoliko emisija govorila o stanju i borbama partizana u Dalmaciji. Iz njihovog izlaganja smo doznali da je osnovni pravac njihovog kretanja Hrvatska i to u prvom redu Lika, a cilj podizanja ustanka u Hrvatskoj.

Naš posjet Vrhovnom Stabu imao je za cilj ne samo međusobno povezivanje i upoznavanje, nego i namjeru da Vrhovnom Stabu, izlaganjem situacije na sektoru Livno-Duvno-Imotski-Biočkovo ukažemo na mogućnost, u koliko bi se tu angažovao barem jedan dio Proleterskih Brigada, oslobodjenje čitavog ovog terena sjajednâ velikim dijelom obale. Drugi dio Proleterskih Brigada bi imao preko Livna i Livanjskog Polja uz potporu naših i Krajiških snaga likvidirati Grahovo i odatle se prebaciti u Liku. Drugovi iz Vrhovnog Staba nakon našeg izlaganja, iako su imali drugi plan, tj. čišćenje terena prema Ključu, Mrkonjiću i Jajcu i likvidiranju toga ustaško-četničkog sektora, nisu odbili ovaj naš plan, već su konačno riješenje odložili poslije pada Livna. Uslijed odsutnosti članova Vrhovnog Staba koji su se nalazili na terenu, konkretni rasgovori sa nama odgovorjeni su nakon zauzimanja Livna.

Napad na Livno je predviđen za 29. pr. mj. na noć i u tome pravcu bila je već vršena koncentracija. Medjutim uslijed propusta II. Proleterske Brigade, koja nije razrušila mostove na cesti Bugojno-Gorjani Vakuć, neprijatelj je uspio 27. pr. mj. da prođe iz Jajca i Bugojna jednom kolonom na čelu sa tankovima, da povrate Suicu i Kupres i time poremeti čitav plan. Brigade su se morale nanovo koncentrisati sa ciljem uništavanja ove kolone, jer bi prije toga bilo vrlo teško zauzeti Livno i osloboditi taj kraj.

Mi smo se zbog važnosti operacija, koje su se vršile prema Livnu i Krajiškim selima, a naročito zbog mogućnosti daljnog razvitka operacija u pravcu Imotskoga i Grahova, a i po traženju samog komandanta drugu Tita, zadržali pri Vrhovnom Stabu od 26.VII. do 1.VIII. Pošto su se upadom ustaške kolone operacije zboglo razvukle, to su se komandant drug Jović i politkom drug Jordan vratili u sjedište Staba na Dinari, a pri Vrhovnom Stabu je ostao operativni oficir drug Milić.

U ovoj akciji smo angažovali skoro sve snage naše Zone. Južno-Dalmatinskom Bataljonu smo izdali naredjenje da se sa jednom četom prebaci na Kamešnicu i time ispitamo mogućnost prebacivanja cijelog Bataljona radi daljnjeg razvijanja operacija prema jugu, nakon zauzimanja Livna. Ostalim snagama je naredjeno, da miniranjem, krampanjem i postavljanjem zasjeda onemoguće ceste koje vode sa juga prema Livnu. Odred u za Srednju Dalmaciju je naredjeno da isto tako miniranjem, krampanjem i postavljanjem zasjeda onemogući neprijatelju da pošalje pojačanje iz Splita ili Sinja prema Livnu. U za ovoj akciji ovaj naš Odred je imao lijevog uspjeha. 29. pr. mj., par sati nakon što je Odred zauzeo položaj na Prologu naišla su 23 talijanska kamiona sa trupama i materijalom da svete posadu na Vagnju, I. D. U. Bataljon koji se nalazio u zasjedi na samoj cesti, dočekao je neprijatelja i u borbi koja se je vodila od 9 sati u jutro do 2 sata poslije podne i u kojoj je došlo do borbe prsa u prsa ubio je oko 150 okupatorskih vojnika, zapalio 16, a oštetiio sedam kamiona.

Ne znamo šta je sa municijom ovih bataljona. U koliko je i ona predana na upotrebu, trebalo bi kod povraćanja oružja vratiti onoliki broj metaka, koliko im je oduzeto. Stoga Vas molimo da ovo regulišete sa Štabom grupe.

Samo pak razoružavanje ovih bataljona mislimo da će nepovoljno djelovati na raspoloženje boraca i otežati njihovo osposobljavanje za nove borbe i akcije.

Iz pisma druga komesara saznajemo da je komandant ovog Odreda drug Rade Bulat povraćen u sastav GŠH i da se neće više vratiti. Nisu nam poznati razlozi ove odluke, ali mislimo da će i ona mnogo otežavati ozdravljenju i reorganizaciji Odreda za sjevernu Dalmaciju, tim više što je čitav Štab [Zone] uslijed akcija oko Livna, Vagnja, kao i prisustvom samog Vrhovnog štaba vezan za sada uz ovaj sektor, i što neće barem za izvjesno vrijeme moći uputiti nekoga koji bi rukovodio reorganizacijom i po... borbenim osposobljavanjem ovoga Odreda, kao i stvaranjem takvog plana akcija, koje bi mogli da vrše ovi bataljoni. Stoga Vas molimo da nastojite bilo preko Grupe ličkih odreda, ili koje druge ličke jedinice pomoći ovim bataljonima. Naročito bi bilo potrebno da pomognete ovim bataljonima u komandnom osoblju, pa i četnom, jer je ono barem prema izvještajima uglavnom krivo što je ovaj Odred doveden u ovako teško stanje. Mi ćemo sa svoje strane nastojati da što prije uputimo nekoga, koji bi stvarno pomogao ovom Odredu i po mogućnosti i rukovodio barem njegovim prvim akcijama.

3. Odred za srednju Dalmaciju je nakon uglavnom izvršene žetve i reorganizacije imao preći na Svilaju i odatle izvršiti razoružavanje žandarmerijske stanice Muć i Lečevica. U međuvremenu mu je naređeno da ide na Prolog i da krampanjem i miniranjem onemogući cestu Sinj — Livno, a postavljanjem zasjeda spriječi svaki pokušaj neprijatelja da pošalje pojačanja prema Livnu. Razvitak ove akcije smo Vam naprijed iznijeli.

Reorganizacijom ovog Odreda upotpunjen je I D.U. bataljon koji sada broji oko 170 boraca. II bataljon ima dvije čete po 70 boraca. Osim ovoga ovaj Odred ima preko 300 ne-naoružanih boraca, što predstavlja veliku teškoću i balast, a same borce, jer se bez oružja upotrebljavaju uglavnom za fizičke i logorske poslove, i to ih mnogo demoralizira i čini nezadovoljnim. Uslijed toga, kao i još uvijek nedovoljnog političkog rada, te uslijed pomanjkanja rukovodioca koji bi znali vezati i oduševiti ljude za borbu, uslijedili su češće slučajevi dezerterstva. Ovom dezerterstvu je često kriv nedrugarski a i nevojnički postupak raznih komandira, pa i komandanata

bataljona, a naročito pomanjkanje sredine koja bi novodošle borce drugarski primila i olakšala im prilagođavanje teškom partizanskom životu, a svojim političkim djelovanjem i objašnjavanjem ciljeva naše borbe podizala ljude, koja ne bi dozvolila da se ljudi brzo demoralisu uslijed svakodnevnih sitnih nedostataka. Potrebno će biti poduzeti hitne mjere da se ovo dezertiranje spriječi, a aktiviziranjem svjesnijeg dijela partizana stvori što bolja atmosfera i drugarstvo u jedinicama gdje bi novodošli brzo našli svoju sredinu. Jačim političkim radom, a naročito redovitim održavanjem političkih časova, nastojati ćemo drugove jače privezati uz narodno-oslobodilačku borbu, a ukazivanjem na veličinu naših ciljeva i bliskost pobjede spriječiti da ih sitni nedostaci i slabija ishrana demoralise, nakon čega nastaje mogućnost dezerterstva. Trebat će na političkim časovima objašnjavati borcima ljagu koju će vječno da na sebi nose ti ljudi, koji će i onako nakon narodne pobjede biti pozvani na odgovornost zbog svog izdajstva.

Prilikom posjete Vrhovnom štabu došli smo u vezi sa komandantom Operativnog štaba za Bosansku Krajinu drugom Koštam,¹³ a isto i sa drugom Starim.¹⁴ Između ostalog su nam rekli da su se sporazumili s Vama, da Vam svo suvišno oružje i municiju koje oni dosta imaju ustupe kao i ono koje će u daljnim akcijama zarobljavati. Jednu dosta veliku količinu da su Vam već i ustupili. Kako su naše potrebe u oružju vrlo velike, to se vidi i iz prednjeg, to Vas molimo da nam jedan dio ustupljenog oružja i municije pošaljete, te će se time formirati ne samo nove jedinice, nego i mnogo pomoći rješavanju napred iznesenih problema.

Isto tako u razgovoru sa Vrhovnim štabom sporazumili smo se da im uputimo jedan bataljon od oko 200 nenaoružanih boraca, koje će oni naoružati i u akcijama sa njihovim proleterskim brigadama vojnički i politički osposobiti tako da bi ovaj bataljon imao da predstavlja buduću jezgru naših partizanskih snaga. On bi se nakon izvjesnog vremena povratio u sastav naše Zone. Zbog toga smo bili odlučili da u sastav ovog bataljona uđe po jedna četa od 70 ljudi iz sjeverne, južne i srednje Dalmacije. Zbog stanja u kojem se nalazi Odred za sjevernu Dalmaciju ne vjerujemo da može uputiti potrebnih 70 boraca. Zbog toga ćemo nastojati, u koliko bude dovoljno vojničkog i političkog kadra uputiti iz srednje Dalmacije dvije čete po 70 ljudi. Naređenje Južno-dalmatinskom bataljonu »Josip Jurčević« o odašiljanju jedne čete od 70 ljudi smo već uputili. I kod njih je problem naoružanja ljudi dosta

¹³ Košta Nađ
" Đuro Pucar

velik, jer od 460 partizana, naoružanih je samo 280. Mislimo da će i ova kombinacija, u koliko je uspijemo izvršiti, doprinjeti mnogo rješavanju problema nenaoružanih partizana. U razgovorima koje smo s ovim u vezi vodili sa drugom Titom on nam je iznio iskustvo koje su oni imali prilikom formiranja svojih proleterskih brigada. Jedinice koje su bile i vojnički i politički relativno slabe, ulaskom u proleterske brigade i time jačim političkim radom i vojničkim akcijama razvile su se toliko, da danas s pravom nose naziv proleterskih jedinica. Oslanjajući se na ovo iskustvo oni imaju namjeru da u krajevima, u kojima izvjesno vrijeme borave i vode akcije, uzmu iz domaćih jedinica neke snage u sastav svojih brigada, da ih izvjesno vrijeme zadrže, vojnički i politički podignu i tako stvore jednu čvrstu jezgru u tom kraju.

4. Izvještaj koji smo dobili 23.VII. iz južne Dalmacije od bataljona »Josip Jurčević« nalazi se kod druga Milića, te zbog toga Vas izvještavamo prema sjećanju o najvažnijim stvarima.

U okviru opće ofanzive koju je okupator vršio prošlog mjeseca u Dalmaciji izvršio je napad i na bataljon »Josip Jurčević«. Neprijatelj je u ovoj akciji upotrebio oko 30.000 vojnika, pored avijacije i ratne mornarice koja je sa mora tukla naše položaje. Ofanziva je počela 24.VI. i trajala je osam dana. Naši su uspjeli spretnim manevrima da izbjegnju opkoljavanje kao i frontalnu borbu, te su zauzimanjem zgodnih pozicija uspjeli da nanesu neprijatelju dosta teške gubitke. Ubijeno je oko 300 okupatorskih vojnika i oficira. Nakon neuspjele ofanzive okupator se je povukao, paleći okolna sela. Ova pobjeda nad okupatorom je mnogo odjeknula u južnoj Dalmaciji, autoritet partizana je mnogo porastao, narod, naročito seljaci okolnih sela sa još većim povjerenjem gledaju u partizane. Dolazak novih boraca je posljedica ove ofanzive. Opširniji izvještaj o stanju u južnoj Dalmaciji poslat ćemo Vam po dolasku druga Milića, odnosno po primitku izvještaja koje smo od njega tražili.

5. Većina tačaka i pitanja postavljenih u zadnja dva pisma upućenih od strane komesara druga Katića, odnose se na stvari koje je rješavao i postavljao sam drug Milić. Slučaj Paje Popovića, sela Ježević, Baričić Vjekoslava kao i ostale rješavao je sam drug Milić, dok se drug komandant Jović nalazio na putu za Liku, gdje je u kratko vrijeme dva puta bio, a sadašnji politički komesar drug Jordan svoju dužnost još nije bio primio. Stoga je potrebno da drug Milić dade po ovome potrebno objašnjenje, što će biti dosta teško prije njegovog povratka iz Vrhovnog štaba. Naše mišljenje po ovim

pitanjima, naročito u pogledu sela Ježević izrazili smo u kritici drugu Milicu, da se je ovdje previše istrčao. Da nije trebao ni hapsiti, a kamo li prijetiti sa strijeljanjem seljaka, koji su za vrijeme razoružanja njihovog sela sjedili mirno u svojim kućama. Odgovor na Vašu kritiku u pogledu Paje Popovića, kao i cijeli zadnji izvještaj pisao je sam drug Milić. Tj pogledu postupka prema drugu Baričić Vjekoslavu istina je da je drug Milić i tu sam donio odluku, ali mi smo se nakon našeg povratka saslušavši njegov izvještaj po ovoj stvari, ipak s njime složili. Konferencija koju je održao drug Milić skupa sa Štabom odreda i sa štabovima bataljona, nije održana sa ciljem da se utvrdi krivica druga Baričića u pogledu akcije u Kosovskoj Dolini, već je ta stvar izbila u toku same konferencije, tako da se to nije moglo spriječiti. Kukavičko držanje druga Baričića za vrijeme napada na Dinaru pr. mj. nije utvrdio samo drug Milić, nego i ostali drugovi koji su rukovodili ovom borbom. Stoga smatramo da je odluka druga Milića o smjenjivanju druga Baričića sa dužnosti oficira pri Štabu Zone bila pravilna. Drug Baričić je sada operativni oficir I D.U. bataljona. O njegovom sadašnjem držanju nemamo još nikakvih podataka.

6. U izvještaju o akcijama u srednjoj Dalmaciji ispustili smo da Vam navedemo akcije koje su izvršili partizani na otoku Braču i Hvaru. Brački partizani izvršili su slijedeće akcije:

U noći od 29 na 30.VI. t.g. I vod ove čete ušao je u Povije, zauzeo poštu i javno na trgu likvidirao jednog omraženog ustaškog špijuna.

30. VI. jedna udarna grupa u Bolu u dogovoru sa komandom čete napala je jednu domobransku patrolu, predvođenu od jednog žandara. Žandar je na mjestu ubijen, a jedan domobranac lakše ranjen. Zaplenjene su dvije puške, 86 metaka, 2 opasača sa fišeklijama i noževima.

U noći od 1 na 2.VII. III vod likvidirao je jednog opasnog špijuna u Milni.

5. VII. poslije podne Četa bračkih partizana zauzevši prethodno puteve i poštu održala je politički zbor u Postirama. Četa je oduševljeno dočekanana od čitavog građanstva, koje se sa crvenom zastavom pridružilo četi i formiralo povorku. U povorci kao i za vrijeme zbora na kojem je drug partizan objasnio cilj i svrhu Narodnooslobodilačke borbe, klicalo se je Narodnooslobodilačkoj borbi, partizanima, Sovjetskom Savezu i td.

U noći od 8 do 9.VII. četa je ušla u Postire i na preko stotinu konja odnijela iz tvornice sardina podružnice »Neptun«

preko 75 hl ulja, 160 barila slane ribe, 100 kila kositra i još neke druge manje stvari. Suviše je dignuto iz jedne manje tvornice 15 hl ulja, koje su Talijani već bili rekvirirali. Veći dio ulja i ribe podijeljen je stanovništvu otoka Brača, a manji je Četa uskladištila.

9.VII. ujutro tri partizana preobučena u građanska odijela uz pomoć Drugog voda ušli su u Postire, na motorni brod, koji je vršio prugu Supetar — Postire — Omiš i revolverima prisilili na predaju i uhapsili: 1. ustašu Zeljka Jakelić, stožernog zapovjednika starčevićanske omladine za župu Cetina, 2. ustašu Nika Kovačević dočinovnika, 3. ustašicu Peraica Dinku ravnateljicu za tjelovježbu pri ustaškom stožeru. Sva trojica su predvedeni u četni logor i nakon kratkog saslušanja strijeljana. Zapljenjena su tri revolvera.

Istog dana 9.VII. na četiri razne točke otoka Brača iskrcalo se je sa jedrenjacima, koje su pratili tri ratna broda i jedan avion, oko 1750 Talijana, koji su uz pomoć 4 tenka i 2 kamiona tri dana uzalud obilazili otok da bi pronašli partizane i vojne bjegunce. Kad u tome nisu uspjeli dali su se na pljačku i uništavanje usjeva.

14.VII. III vod je zaustavio motorni brod i odnio dvije puške, 227 metaka od jednog žandara, koji je na brodu pomenuto oružje pratio u Omiš.

Skoro kod svih akcija, a naročito kod organizovanja zbora, kod zapljene ulja i skrivanja vojnih bjegunaca ispred Talijana, izdašno su nas pomagale mjesne udarne grupe i narodnooslobodilački odbori.

Hvarski partizani izvršili su slijedeće akcije:

U toku mjeseca juna na Bogomolji uništili su potpuno arhivu općinsku i demolirali poštu. Prema njihovom izvještaju cijeli rejon od Bogomolje do Jelse je oslobođen. II vod ove čete razoružao je žandarmerijsku stanicu u Vrbanju. Zaplijenjeno je 5 vojničkih pušaka, 2 revolvera, 1 lovačka puška i oko 250 metaka, te sva državna imovina koja se tu nalazila. Poslije razoružanja stanice ustaške vlasti boje se da je ponovno uspostave. Ista grupa izvršila je ekonomsku akciju i zapljeno je 6 kvintala hrane.

3.VII. Hvarska partizanska četa likvidirala je ustaškog i okupatorskog špijuna Franu Duževića iz s. Dol. Omraženost ovoga špijuna u narodu bila je tolika da ga nije imao ko pokopati. Tek nakon tri dana bili su prisiljeni Talijani i žandari da ga sami pokopaju.

5.VII. u noći jedan vod ove čete razoružao je financijsku stanicu u Pitovanskoj Plaži zapljenevši 4 puške, 300 metaka i 8 ćebadi. Jedan financ se je pridružio partizanima. Drugi vod

ove čete izvršio je ekonomsku akciju odnijevši jednom špekulantu u Starom Gradu 100 kila kože. Ista grupa zapljeno je 2 radio aparata poznatim ustašama.

Utjecajem partizana, jedan domobran je pobjegao sa oružjem iz žandarmerijske stanice k partizanima. Uslijed akcija partizana i uopće Narodnooslobodilačke borbe osjeća se naglo raspadanje ustaške vlasti. Kao primjer iznose potpuno zatvaranje općine u Vrbovskom i Bogomolji. U Jelsi općinom upravlja neki stranac, jer se ni jedan mještalin nije htio primiti te dužnosti. U mnogim selima nema nikakove seoske vlasti.

Ustaške vlasti nemoćne da suz'oiju Narodnooslobodilačku borbu na Hvaru, pozvali su talijansku kaznenu ekspediciju ne bi li oni pronašli i uništili partizane. Talijani su poslali na Hvar oko 2.000 vojnika i karabinjera sa kamionima, tenkovima i strojnim puškama. Poslije tri dana pljačkanja, haranja i teroriziranja po nekim selima i poslije nego su zapalili nekoliko kuća, ova banda se uglavnom neobavljena posla povratila u Split.

7. Formiranje odreda na sektoru Livno — Glamoč — Grahovo koje je konačno imalo biti izvršeno prema naređenju Vrhovnog štaba N.O.P.O. i D.V. Jugoslavije, G.S.H. i Operativnog štaba za Bosansku Krajinu ponovno je odgođeno.

Da bi se pristupilo konačnom formiranju ovog Odreda bila je zakazana konferencija od strane Štaba ove Zone 24 pr. mj. u s. Bastasima (Livanjsko Polje), na kojoj su pored predstavnika bataljona »Gavrilo Princip«, »Budućnost«, »Vojin Zirojević« i »Starac Vujadin« pozvani predstavnici V Krajiškog odreda kao i zamjenik komandanta Operativnog štaba za Bosansku Krajinu drug Slavko Rodić,¹⁵ koji je tada rukovodio operacijama na Glamoču. Svi pozvani su uputili svoje predstavnike, dok drug Rodić uslijed lakše bolesti nije došao. Zbog otpora i nezadovoljstva koju su na ovoj konferenciji pokazali predstavnici V Krajiškog odreda i bataljona »Budućnost«, a naročito drug Morača,¹⁶ zamjenik komandanta V Krajiškog odreda, koji je odlukom Operativnog štaba za Bosansku Krajinu određen za komandanta ovog novog Odreda [nije došlo tada do njegovog formiranja]. Drug Morača se u svojim prigovorima uglavnom oslanjao na mišljenje druga Rodića. Zbog toga na konferenciji nije donesena konačna odluka, već je ostavljeno da se stvar riješi sa drugom Rodićem, koji se tada nalazio u oslobođenom Glamoču. Kako na samoj konferenciji,

¹⁵ Narodni heroj. Umro u Beogradu 1949 god. kao zamjenik načelnika Generalštaba JNA.

¹⁶ Milutin Morača

tako i u razgovoru sa drugom Rodićem, nakon detaljnijeg objašnjenja i iznašanja svih argumenata u prilog formiranja ovog Odreda, svi oni koji su se protivili morali su priznati da je potreba formiranja ovog Odreda apsolutno nužna i da njegovom formiranju treba pristupiti što prije.

Pošto nas je put vodio za Vrhovni štab, to smo htjeli iskoristiti priliku i prije definitivnog formiranja ovog Odreda, izmjeniti misli sa njim. Za vrijeme ovih naših razgovora u Vrhovni štab je došao komandant Operativnog štaba za Bosansku Krajinu drug Košta i komandant za Bosnu i Hercegovinu drug Stari.¹⁷ I oni su pod utiskom razgovora koji su imali sa drugom Rodićem i Moračom u početku se protivili formiranju ovog Odreda, a naročito njegovo potpadanje pod nadležnost IV operativne zone, iznoseći neraspoloženje boraca bataljona »Budućnost« da pripadnu pod nadležnost hrvatske Zone. Nakon opširnije diskusije u prisutnosti samog komandanta druga Tita, oni su priznali potrebu da se ovaj Odred formira. Zbog akcija koje vode proletherske brigade na Livanjskom terenu i mogućnosti oslobođavanja ovog sektora, bataljon »Vojin Zirojević« bi eventualno otpao iz ovog Odreda, jer mobilizacijom novih snaga na ovom terenu postoji mogućnost da se ovaj Bataljon pretvori u Odred, a pravac njegovog prodiranja usmjeri prema jugu, gdje su isključivo hrvatski krajevi. Konačno riješenje po ovoj stvari donet će Vrhovni štab nakon raščišćavanja situacije na Livanjskom sektoru.

8. U štab ove Zone stigao je major bivše jugoslavenske vojske Primorac,¹⁸ dobar borac i rodoljub. Kako nam je za vrijeme svog boravka u Splitu služio kao obavještajac, to nam je po dolasku u ovaj Stab dao neke informacije u pogledu četnika i samog Birčanina.¹⁹ Prema njegovoj izjavi oko 5. pr. mj. održana je konferencija kod Šibenske Rogoznice na kojoj je osim Birčanina prisustvovao pukovnik Uzunčević i jedan talijanski pukovnik. Svrha samog sastanka osim traženja oružja od strane četnika nije mu poznata. Nakon ove konferencije Birčanin je skupa sa kapetanom Tomaševićem krenuo na obilazak prema Hercegovini. Na putu im se je imao pridružiti i Jevđević.²⁰ Povratak Birčanina u Split bio je predviđen za 25. pr. mj., ali se on do tada nije vratio.

U Grahovu je formiran »Stab Četničke Dinarske Divizije« na čelu sa pukovnikom Uzunčevićem. U štab su ušli ka-

¹⁷ Nije bio komandant, već sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu.

¹⁸ Rudolf Primorac

¹⁹ Ilija Birčanin, četnički vojvoda. Umro u Splitu 1943 godine.

²⁰ Dobrosav Jevđević

petan Tomašević i poručnik Perišić. Oni imaju namjeru da upute poziv u ime Draže Mihailovića svim oficirima i podoficirima i da ih pod pretnjom lišenja čina, prisile da dođu u četnike. Novaca da imaju dosta, a i platu primaju od Talijana. Četnička odijela prave im se u Splitu.

Majora druga Primorca mislimo iskoristiti kao stručno lice i nastavnika pri ovome Štabu, za stručno osposobljavanje naših mladih kadrova. Zbog toga ćemo ga prvom prilikom uputiti k Vama u Liku, kako bi se na terenu i u kontaktu sa nastavnicima naših oficirskih škola upoznao sa partizanskim načinom ratovanja, osposobljavanjem naših boraca za vojne rukovodioce i koristio se stečenim iskustvom nastavnika naših oficirskih škola. Molimo da mu omogućite da se ovim svojim putovanjem što više okoristi.

9. U prilogu Vam šaljemo obavještajni materijal iz Splita u toku zadnjih mjesec dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Jordan¹

Komandant
(na terenu)

(M. P.)

P.S. O upućivanju šestorice Kninjana bivših saradnika Paje Popovića u naš Štab, doznali smo na putu za Vrhovni štab. Vaš dopis smo ponijeli sa sobom da bismo u razgovoru sa Vrhovnim štabom upoznali se u pojedinostima sa načinom formiranja dobrovoljačkih odreda, o njihovom odnosu prema partizanskim štabovima, kao uopće da bismo se koristili njihovim iskustvom i savjetom u ovoj stvari. Drugovima koji su ostali u sjedištu Štaba uputili smo dopis u kojem smo im naveli da su navedeni Kninjani po odluci G.Š.H. upućeni u naš Štab. Naveli smo im da s njima obazrivo postupaju i da im budu na usluzi. Upozorili smo ih da iste zadrže u Štabu do našeg povratka, kada ćemo sva pitanja sa njima riješiti. Drugovi u sjedištu Štaba su vjerovatno površno pročitali naš dopis, uslijed čega se dogodilo da su prije našeg dolaska, odnosno bez ikakvih konkretnih obaveza, upućeni na Kninski teren, gdje bi imali da vrše prikupljanje i organizovanje svojih pristaša.

Po povratku u Štab upoznavši se odmah sa ovom stvari uputili smo odmah hitan dopis u kojem smo pozvali da dođu u Štab radi definitivnog rješavanja njihovog pitanja, a naročito načina organiziranja njihovih pristaša i njihovog odnosa prema nama. Njihov letak smo već izdali, dok naš letak zbog odsutnosti komandanta i komesara tek sad spremamo. U raz-

⁵¹ Ivica Kukoč

govorima koje su vodili ova šesterica sa našim drugovima za vrijeme svog boravka u Štabu, izjavili su da oni spremaju novi letak, kojeg će dati nama na kontrolu, s time da ga mi i otšampamo. »

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 5 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O STANJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA I AKCIJA- MA IZVRŠENIM OD 25 SRPNJA DO 5 KOLOVOZA

STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH N.O.P. ODREDA
Broj: 461/42
5 augusta 1942

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE NAR. OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Operativni izvještaj

I. Neprijatelj na području ove Grupe još je u defanzivi. S manjim snagama iz Slunja, Batnoge, Ponora, Gornje Gline, Kladuše i Cetingrada, te okolnih sela izvršio je nekoliko upada u svrhu zaštite vlastite žetve, oduzimanja naše žetve i pljačke pograničnog teritorija. Po teritoriju IV bataljona II K.P.O. neprijatelj još uvijek krstari i ovih dana pristupio je žetvi. Mi smo uputili dvije desetine toga bataljona sa zadatkom da se prebace na svoj teren i da ometaju neprijatelja pri njegovom radu. Prema podacima koje donesu te dvije desetine uputićemo jače snage na taj teren. Neprijatelj je pojačao garnizone kao Skakavac, Vrgin Most, Topusko, Kladušu i iste snabdio s topovima i bacačima. Pojačanja su stigla u jačini jedne satnije.

II. Noću 25 na 26. VII II bataljon II K.P.O. postavio je zasjedu neprijatelju koji je svakodnevno izlazio na vis Debelu Glavu. Ovaj put neprijatelj nije došao.

26 i 27. VII snage ovoga bataljona vršile su osiguranje žetve u Maljevcu i Buhači.

27, 28, 29 i 30. VII snage ovoga bataljona osiguravale su žetvu na terenu 3 čete III bataljona I K.P.O. Neprijatelj je nadirao iz Cetingrada i Kladuše i naše snage nekoliko puta

morale su se povlačiti. Tih dana neprijatelj je pozeo jedan dio naše žetve, ali većina žetve je spašena.

29. VII jedan vod ovog bataljona povratio se na svoj teren i u zajednici s vodom koji je bio tamo postavio zasjedu u Cerovcu. Neprijatelj je naišao u pravcu Stojmerića i došlo je do borbe u kojoj su ranjena naša dva druga, dok je neprijatelj imao dva mrtva.

30. VII neprijatelj je s oko 400 žetelica pozeo pšenicu oko Snosa.

30. VII snage I bataljona u zajednici s II omladinskom četom postavile su zasjedu u Strinčiću na cesti između Vukmanića i Cerovca. Oko 9 sati na zasjedu je naišla neprijateljska patrola u jačini od 30—35 žandara, domobrana i naoružanih civila, kao i civila koji su išli na kosidbu i žetvu oko Tušilovića. Neprijatelj je pušten u zasjedu i na njega je otvorena vatra. Borba je trajala oko 20 minuta. Zaplijenjeno je 21 karabin, 2 pištolja, oko 1000 metaka, te razne spremne. Zarobljena su 3 žandara. Neprijatelj je imao 10 mrtvih vojnika i 6 civila, te više ranjenih. Mi nismo imali gubitaka. Operacijom je rukovodio komandant¹ I bataljona I K.P.O. Omladinci iz II omladinske čete, kojima je bila ovo prva akcija, pokazali su se vrlo dobri i izvršili su poslije kraće paljbe juriš na neprijatelja.

29. VII jedna patrola iz 3 čete I bataljona II K.P.O. izvela je akciju u selu Lipi kod Zvečaja i zaplijenila jedan radio-aparat.

31. VII patrola I bataljona I K.P.O. ubila je jednog neprijateljskog vojnika na mostu između Brezove Glave i Krnjaka.

Noću između 31 na 1. VIII 1 četa III bataljona II K.P.O. razrušila je željezničku prugu između Vojnovca i Josipdola u duljini od 1300 metara. Na tu razrušenu prugu naišao je jedan teretni voz i tu se prevalila mašina i dva vagona. Vagoni su sutradan odvučeni, a mašina je ostala prevrnuta uz prugu.

Noću 2 na 3. VIII izvršene su slijedeće akcije:

Udarni bataljon I K.P.O., I bataljon II K.P.O., jedna četa III bataljona II K.P.O. i I omladinska napale su na Oštarije i Košare. Jačina neprijatelja u Oštarijama bila je 70 Talijana dobro utvrđenih, a u Košarama također oko 70 Talijana dobro utvrđenih i ograđenih žicom. Plan je bio da Udarni bataljon I K.P.O. s dvije čete napadne i razoruža Oštarije, te da s jednom četom dade osiguranje na pruzi i brdu Krpelju prema Ogulinu. S 3 četom I bataljona, koja mu je bila prido-

¹ Mihajlo Blažević

data, da postavi osiguranje prema Oštarije mjestu. Uz to da s radnom četom koju je poveo sobom sruši prugu između Oštarija i Košara. I bataljon s jednom četom i jednom četom III bataljona da napadne Košare. Jednu četvu da postave na osiguranje prema Tounju, te da s radnom četom ruše prugu između Košara i Tounja. Omladinska četa da blokira Kamenicu sa svih strana vršeći na nju pritisak u obliku fingiranog napada. Pored toga naređeno je pojedinim patrolama da sruše nešto pruge između D.Dubrave i Generalskog Stola, između G. Dubrave i Tounja, te između Oštarija i Oštarija Ravnice.² Napad je izveden po planu, ali nije uspio. Snage koje su napadale Košare privukle su se 20 metara do neprijatelja, ali odatle nisu mogle naprijed pošto je bila žica i neprijatelj je stalno ih obasipao jakom vatrom bacajući bombe. Juriš je pokušao tri puta, ali nije uspio. U napadu na Oštarije nije bilo dovoljno odlučnosti. Srušeno je 500 m pruge i jedan gvozdeni most, zapaljen jedan blok i srušeno telefonskih stupova u dužini od 10 km. Neprijateljska artiljerija gađajući iz Ogulina pogodila je jednom granatom napola razrušeni most i potpuno ga uništila. Razlozi za neuspjeh u ovoj operaciji bili su neodlučnost komandnog osoblja i partizana, te to pošto su jedinice koje su vršile napad pred nekoliko dana izmješane, tj. uravnotežene i raspoređene tako da u sadašnjim četama imade partizana iz bivše sve tri čete. Nije bio potreban i operativni štab nego su se trebali drugovi podijeliti i ići svaki s jednom jedinicom. Operacijom je rukovodio komandant II odreda³ u prisustvu operativnog oficira Grupe,⁴ oficira Zone⁵ i zamjenika komesara II odreda.[®]

Udarni bataljon II K.P.O. i 1 čete III bataljona izvršili su akciju na Talijane u Veri. Talijani su iskoristili jedan jarak 1 utekli prama Plaškom. Zaplijenjeno je jedan p.mitraljez, 2 kutije s rezervnim dijelovima, 4 karabina, 5000 metaka, 1 pištolj, 17 bombi, 41 ranac, 20 uniformi, 27 šatorskih krila, 100 komada ćebadi, dva foto-aparata i drugih sitnih stvari... Mi smo imali dva druga mrtva iz Udarnog bataljona i jednog iz 1 čete. Drugovi iz Udarnog bataljona poginuli su od vlastite bombe koja se odbila od nekog predmeta.

Patrola I bataljona s političkim komesarom⁷ izvršila je pretres u selu Mejaškome i uhvatila ustaškog rojnika Adama Mejaškog.

: Oštarske Ravnice
s Bogdan Oreščanin
* Miloš Šumonja
⁵ Ignjatije Karaš
⁶ Rade Janjanin
⁷ Izidor Strok

Noću između 3 i 4 ov. mj. III bataljon I K.P.O. s Drugom četom IV bataljona izvršili su napad na neprijateljske straže na Drmljevu i Miljković Brdu kod Kladuše. Ubijeno je 6 ustaša i zarobljeno 8 civila i 1 ustaša. Mi smo imali dva mrtva. Zaplijenjen je 1 p. mitraljez »Brno«, 6 karabina manliher s municijom.

III. U I bataljonu II K.P.O. izvršena je reorganizacija četa i čete su pomiješane tako, da u svakoj četi imade partizana iz bivših četa. Prilikom posljednjih ovih operacija partizani Udarog bataljona I K.P.O. pokazali su se dosta neodlučni.

IV. Operativni štab koji je rukovodio operacijom oko Oštarija i Košara trebao je da bude sa jedinicama. Štab Udarog bataljona I K.P.O. pokazao se dosta neodlučan. Štab Udarog bataljona II K.P.O. pokazao se samovoljan i bez naređenja krenuo je s bataljonom iz Popova Sela prema Kuniću,⁸ zbog čega nije mogao sudjelovati u predviđenoj operaciji na Kamenicu, tako da se je napad na Kamenicu zbog toga morao odgoditi.

V. Udarni bataljon I K.P.O. vršit će napad na vlak između Dubrava i Oštarija, a Udarni bataljon II K.P.O. na vlak u Plašćanskoj Dolini. Poslije ovoga Udarni bataljon s I omladinskom četom izvršit će napad na Kamenicu, II bataljon II K.P.O. s potrebnim pridodatim snagama iz I K.P.O. napad na jednu tačku između Blagaja i Slunja, a ostale snage I K.P.O. na Pisarovinu. Pored toga snage III bataljona postavice zasjedu na Kamenskom Mostu. Poslije toga predviđena je operacija na Barilović i ispitivaće se mogućnost napada na Talijane u Zdihovu.

Četa Pokupsko-žumberačkog odreda koja se nalazi u Kljuki zarobila je u šumi Degoj 173 domobrana pravoslavca koji su tu izrađivali drvo. Zarobljena je i straža kod tih domobrana i zaplijenjeno je 10 karabina s municijom i ratna sprema. Zarobljen je jedan poručnik pravoslavac koji je bio vrlo drzovit u ponašanju i izjavama prema nama i isti je likvidiran.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit, komesar
Kovač⁹

Komandant
St. Opačić

(M. P.)

¹ Kunić Selo
² Većeslav Holjevac

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA NOP ODREDA BANIJE OD 5 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O KONCENTRACIJI NEPRIJATELJSKIH SNAGA, O IZVRŠENIM AKCIJAMA I O STANJU NAŠIH JEDINICA

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAROD. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE
5. VIII. 1942

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE

Opća vojna situacija na sektoru Banijskog odreda

Sektor Kostajnica — Petrinja: Glavna koncentracija neprijateljskih snaga u ovom prostoru vrši se za sada na pruzi Kostajnica — Sunja, zatim u Kukuruzarima i Panjanima, te po kosama preko Cukura do Rovina. Osim toga nalazi se oko 1500 vojnika u Sunji. Na ovoj cijeloj liniji koncentrisano je oko 5.000 vojnika; Ove neprijateljske posade izgleda da imaju za zadatak čuvanje pruga Kostajnica — Sunja i glavne pruge Zagreb — Beograd, kuda se naročito sada vrši transportovanje neprijateljskih trupa u punoj mjeri. Ujedno imaju za zadatak da osiguravaju žetvu u trokutu Koštajničkog sektora i da sprečavaju našu vojnu i političku djelatnost u srpskim selima na tom području.

U Pounju. na liniji Dubica, Kostajnica, Bos. Novi, nalaze se skoncentrisane neprijateljske snage još i sada u jačini o kojoj smo vas već izvijestili u našem posljednjem izvještaju.¹ Još smo uvijek mišljenja da su sve ove snage angažovane za ofanzivu na Grmeč. Međutim uza sve to ofanziva još ne počinje. Sam Pavelić je bio ovih dana u Kostajnici i njegov dolazak se tumači kao definitivno dovršavanje priprema za početak ofanzive. Ovo je bio isto slučaj i kod početka ofanzive na Kozaru. Na glavnoj pruzi Sisak — Sunja pojačane su posade. Isto tako kontrola pruge. Tom linijom stalno krstare neprijateljske snage u jačini jedne bojne i to kontrolišu srpska sela sa ove strane pruge za Blinjski Kut, Kinjačku, Brđane, Staro Selo.

Garnizoni Petrinja — Glina nisu znatno pojačani. U Petrinji jačina neprijateljskih snaga kreće se od 1000—1500 ljudi raznih rodova vojske. U Glini do 8 satnija. Većim dije-

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 124.

lom ove snage sačinjavaju omladinci koji stalno vrše borbenu obuku i egzercir. Iz Gline neprijateljske snage u jačini od 1—2 satnije postavljaju zasjede noću, na mjestima gdje očekuju da bi partizani mogli naići. Tako su već nekoliko puta postavili zasjedu u Zarkovcu kod Donjeg Selišta i na pruži između Gređana i Topuskog gdje se zadnji put prebacivao naš V bataljon na putu u sela na zapadnom dijelu Gline. U Topuskom redovna je posada, jedino s vremena na vrijeme bude pojačana kad se vrši prebacivanje neprijateljskih snaga od Gline za Kladušu i Vrnograč.

Na liniji Kladuša — Vrnograč — Bužim pojačane su neprijateljske posade sa dvije ustaške bojne koje su ovamo prebačene navodno iz Bihaća. Ove neprijateljske snage, pojačane sa civilnim ustašama iz Bužima i Vrnograča, probijaju se na naš sektor od Glinice i Bosanske Bojne pa preko Žirovca sve do Otoke. U sela u koja upadaju odmah pale i pljačkaju. Ove su snage prvi puta neočekivano izbile 3 ov. mj. od Vrnograča u pravcu preko Bos. Bojne za Hrvat. Bojnu, a s lijevim svojim krilom zahvatio je Obijaj do zaselka Lončara, a desnim krilom obuhvatio je Hrv. Bojnu, tako da je dužina fronta zauzimala liniju do 8 km. Toga dana neprijatelj je na svom putu spalio ostatak Bos. Bojne, jedan dio Obljaja, Hrvat. Bojnu i jedan dio Žirovca pri povratku u svoju bazu. Naše su snage toga dana ujutro bile ovako raspoređene: I bataljon: Hajtić — Balinac, II bataljon: Kamenski Most i jedna četa u Vranovini, Udarni bataljon: Klasnić, III bataljon: Bruban i V bataljon: Trnovac. II bataljon nalazio se je na svom sektoru u blizini Dvora na Uni. Ovaki raspored naših snaga učinili smo zato što smo baš ovih dana prema izvještajima i koncentraciji neprijatelja očekivali Ofanzivu na naš sektor. Da smo očekivali ovaj napad od strane Vrnograča i da smo odmah u prvo vrijeme ocijenili pravo stanje stvari, mogli smo vještīm manevrom naših snaga smlatiti neprijatelja. A ovako smo, pod dojmom da počinje ofanziva, jer je u isto vrijeme stigao izvještaj od II bataljona da neprijatelj kreće od Dvora prema Zakopi, Jamnici i Dobretinu sa 4 tenka i izvještaj da se Mrakova bojna kreće od Kraljevčana preko Šušnjara za Drenovac i ujedno da se kreću neke snage od Gline za Maju, propustili smo priliku da to učinimo. Ovaj napad od strane Bužima i Vrnograča produžio se 4 i 5 ov. mj. i neprijatelj stalno pokušava prodirati u naša sela, ali ga mi u tome sprečavamo. Ova aktivnost neprijatelja sa ove strane našeg sektora izgleda da je usmjerena samo na uništavanje i pljačku hrane i ujedno sprečavanje dodira našeg stanovništva sa Muslimanima iz političkih razloga.

Od Dvora neprijatelj gotovo svakog dana nadire preko Hrtića u Javoranj, Bobere i Core, zatim prema Jamnici i Dobretinu, i kako smo obavješteni u posljednjem izvještaju II bataljona, ove snage iz Dvora spojile su se sa snagama neprijatelja koje su od Otoke kretale prema Bos. Novom u ovom pravcu.

Akcije

Usljed vojne situacije koja je gore postavljena i uslijed koncentracije naših snaga na jednom dijelu sektora, akcije nisu bile široke i dat je samo uzak okvir za mogućnost izvođenja akcija. Imali smo stalno impresiju da neprijatelj stalno oko nas postepeno stvara обруч, doduše širok, ali ipak обруч ako se uzmu sve snage koje on ima u svojim uporištima oko Samarice, a i malo podalje nas. Dakle, obzirom na ofanzivu na nas mi smo mislili u pogodnom momentu lupiti na njih i u slučaju ofanzive probiti njihov обруч i ne dozvoliti da nas satjeraju u Samaricu. Akcija velikih nije bilo i zbog činjenice da je neprijatelj napadao na naš teritorij u cilju da opljačka žito ili čak da ga spali ako ga ne može opljačkati. Žito je trebalo požeti a trebalo je na širokom frontu oko Samarice svuda osiguravati žetvu, naročito s one strane pruge Caprag — Glina gdje je kraj napušten od srpskog stanovništva a žito je ostalo nepožnjevano. Tu smo u dvije noći dali na osiguranje sve naše bataljone jer je sektor velik a i žetalaca je bilo preko hiljadu sa nekoliko stotina kola.

Sve to vrijeme bilo je iskorišteno i za obučavanje novih partizana i u bataljonima je vršena naročito borbena obuka. Pošto su bataljoni vršili često pokret, već prema pokretima neprijatelja, i zbog osiguranja žetve samo na jednom sektoru našeg odreda gdje je trebalo više bataljona, bataljoni su se dobro izvježbali u marševima, a sama marševska disciplina je bila svuda dobra. Iz grešaka prilikom tih pokreta davana je kritika, tako da stvari krenu na bolje.

28.VII o.g. jedna četa IV bataljona je bila napadnuta od Mrakove bojne kod Šušnjara gdje je četa davala osiguranje za žetvu žita. Ta četa je imala jednog mrtvog i jednog ranjenog. U borbi je neprijatelju [za]dala gubitke, koji nisu tačno poznati. Neprijatelj je opljačkao sela Šušnjar i zaselak Arbutinu i tad se povukao. Istog tog dana navečer vršeno je osiguranje za žetvu sa više bataljona.

1.VIII o. g. je neprijatelj prodro na sektoru II bataljona sa 100 vojnika radi pljačke u sέlo Draškovac. Jedna četa ga je dočekala i zadala mu gubitak u mrtvima i ranjenima. Neprijatelj se povukao pod zaštitom bacača i teškog mitraljeza.

1.VIII Udarni bataljon daje osiguranje za izvoz pšenice kod Brezovca i Babića brda.

3.VIII o.g. je neprijatelj nastupao od Vrnograča. Neprijatelj je imao u svom sastavu nekoliko bacača, 3—4 teška mitraljeza i jedan top vjerovatno 75 m/m. Najprije je napao sela oko Bos. Bojne i zapalio ih, kao Prosinju te Hrv. Bojnu. III bataljon na položajima blizu Brubna stupa u borbu. Jedna četa kod Kobiljaka dočekuje neprijateljsku kolonu koja je išla skroz nevojnički i napada je izbliza iznenadno vatrom. Kod neprijatelja nastaje strahovita zabuna i metež. Neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i više ranjenih, te je napadaj uspio, samo kako je bilo neprijateljskih jakih snaga iza toga plijen se nije mogao pokupiti. Da je neprijatelj imao tako jake gubitke znade se po tome što je jedan civil-partizan bio od vojske uhvaćen bez puške, ali je naknadno pobjegao. Neprijatelj je taj put na povratku za Gornji Zirovac zapalio u Ostojićima oko 20 kuća.

4.VIII o. g. je neprijatelj napao na sektor IV bataljona. Došao je od Topuskog i to s one strane rijeke Gline prema Petrovoj Gori. Zapalio je selo Vorkapić i Katinovac. S ove strane je zapalio Bijeljevinu i još neke kuće na brdima. Neprijateljske snage su bile 5—7 satnija sa bacačima i teškim mitraljezima. Neprijatelj je prodro prema Kladuši sa 10—15 kola, što mu je bio cilj, a jedan dio snage se vratio za Topusko. Jedna četa IV bataljona je primila borbu, zadala neprijatelju gubitke, ali se ne zna kolike, a sama pri tome nije imala žrtava jer je bila u rovovima, iako je na nju bila otvorena jaka vatra. Druga četa IV bataljona isto je bila u borbi, a poslana je bila u pomoć jedna četa Udarnog bataljona — neprijatelj se natrag vratio.

Istog dana je II bataljon bio na položaju u Zirovcu, koga je neprijatelj napao da ga spali i opljačka sa civilima i Muslimanima.² II bataljon je dobio 3 karabina, 300 metaka i zarobio je 4 Muslimana. Na našoj strani je poginuo jedan omladinac.

Organizaciono stanje našeg odreda

Ovih dana poslali smo jedan vod od 18 ljudi — dobrih boraca naoružanih sa karabinima i jednim puškomitraljezom, pod rukovodstvom druga Despota Milana, dosadanjeg političkog komesara V bataljona, na zapadni dio Gline, u hrvatska sela, sa zadatkom da tamo vojnički i politički djeluju. Drug Despot dobro poznaje ova sela i držimo da će imati mogućnosti da širi rad na tome sektoru. Do sada smo formirali na

² Odnosi se na ustašku miliciju iz muslimanskih sela.

Dvorskom i Glinskom srezu 10 pozadinskih četa sa kojima se vrši obuka 2 i 3 puta tjedno. Isto tako formirano je i 6 omladinskih četa i 2 ženske čete. Na sektoru III bataljona još nije počela mobilizacija pristalica narodno-oslobodilačke borbe, iz razloga što ovaj bataljon nije bio na svom sektoru. Bataljon je upućen na tamošnji sektor i sa mobilizacijom odmah će se početi.

Borbenost i disciplina

Bataljoni su u ovom periodu izvršili mnogo pokreta i marševska disciplina prema dosadanjim prilikama znatno se popravila. Naročito je to slučaj u V i III bataljonu koji su napravili najviše pokreta a izvježbali se u održavanju marševskog poretka i discipline za vrijeme toga.

Borbenost kod partizana dolazi uvijek do izražaja u samim akcijama. Nije bilo značajnijih akcija, kako to već dugo nije bilo na Baniji, a tamo gdje su bile pokazalo se da je borbenost kod partizana velika. Zelja partizana za borbom i za akcijama je velika. Borbenost kod partizana ovisi često od odlučnosti komandnog osoblja i riješenosti za borbu. Tu je bilo slučajeva kao kod komandira 1. čete IV bataljona koji nije četu držao u rukama pa je napustila položaj iako nije bila jako ugrožena. Naravno da je na to odmah upozoren komandant IV bataljona.

Disciplina nije svuda ista. Partizani su općenito disciplinovani. Rado slušaju, ali tamo najviše gdje je komandno osoblje stvorilo autoritet. I mi sa svoje strane savjetima podižemo autoritet komandnog osoblja, ali najveći autoritet postiže komandno osoblje u borbama i akcijama, brigom za partizane, vojničkim i odlučnim nastupom kao i drugarstvom. Najbolja je disciplina u I, III i V bataljonu. U Udarnom još nismo toga mnogo vidjeli jer nije došao do izražaja u akcijama. pošto je tek nedavno formiran. Posvetit ćemo mu punu pažnju, konačno to bi trebalo da bude naš najbolji bataljon.

Rad štabova:

Svi štabovi bataljona u posljednje vrijeme nalaze se na terenu sa svojim jedinicama. Novopostavljeni komandant I bataljona³ dobro se snalazi i ima izgleda da će u potpunosti odgovoriti svome zadatku. Njegov odnos i zajednička saradnja sa komesarom još nije došla [do] izražaja, jer je komesar ovog bataljona drug Šibi⁴ svega nekoliko dana na novoj dužnosti.

³ Duro Mraković (Vuić)

⁴ Ivan Šibi

Komandant II bataljona drug Grmuša⁵ isto tako dobro se snalazi i ima izgleda da će od II bataljona, koji je do sada izostao po svojoj borbenosti i disciplini od ostalih bataljona, stvoriti jedan disciplinovan i borben bataljon, ravan ostalim bataljonima u svakom pogledu. Komandant III bataljona drug Kajić Nikola ovih dana je stupio na svoju novu dužnost i nije bilo prilike da se na toj novoj dužnosti ocijeni njegov rad i da on dode do izražaja kao komandant. Komesari IV⁶ i V bataljona isto tako daju dojam da će odgovoriti svojim zadacima. Štab Udarnog bataljona nismo imali prilike da vidimo kako se snalazi i kako će se odvijati njegov rad. Za rad svih štabova bataljona općenito se može reći da će se odvijati kolektivno i da će zadovoljavati u potpunosti, pošto su novopostavljeni komandanti i komesari sve mladi ljudi, prokušani borci sa puno volje i poleta za rad.

Operativni plan

Raspored naših snaga za sada izgleda ovako: III i V bataljon upućeni su 4 ov. mj. na svoje sektore, sa zadatkom da ispituju sve mogućnosti za vršenju akcija na glavnoj pruži i da se u tom pravcu vrše pripreme. II bataljon sada se nalazi u Zirovcu i tamo drži položaje. I bataljon drži položaje Hajtić — Balinac, IV bataljon drži položaj Bosanska Bojna — Kamenski Most, a Udarni bataljon za sada je u Klasnici. Pošto neprijateljske snage u zadnje vrijeme stalno krstare našim sektorom i napadaju na naš sektor sa svih strana i to sa jakim snagama, mi se sada spremamo da im negdje postavimo zasjedu u većem stilu ili da ih negdje na jednom od njihovih položaja jednim prepadom napadnemo. Ima najviše izgleda da ćemo prve akcije izvršiti na sektoru III i V bataljona, kuda je i usmjeren naš operativni plan. Moramo napomenuti da u mnogome ometa izvršenje naših akcija koncentracija neprijateljskih snaga oko našeg sektora i pojačana aktivnost neprijatelja. Tako su posade gradova Siska, Petrinje i Gline smanjene skoro za polovicu, a ostali dio posade izbačen je na periferiju gradova, sa zadatkom osiguranja prilaza gradovima i vršenja napada na naše snage. I ukoliko odgovara tačnosti izvještaj K. K. Cazin (koji prilažemo), naš sektor nalazi se u jednom širem neprijateljskom obruču zbog koga se nameće pitanje što skorije likvidacije Cazinskog sektora, kako bi naše snage imale jedan sigurniji oslonac na ovoj strani u slučaju jače neprijateljske ofanzive. Na sve ove napade neprijatelja na naš sektor nismo mogli u potpunosti rea-

⁵ Rade Grmuša
⁶ Milan Mraković

girati i upuštati se u borbu šireg razmjera na terenu sa neprijateljem zbog manjka u municiji, jer ima slučajeva da pojedine naše jedinice imaju prosječno po karabinu 15 metaka. Ovakvo stanje odražava se negativno i na borbeni moral kod partizana. Mi ćemo nastojati da pod svaku cijenu što prije udarimo tamo gdje bi mogli da se bar jednim dijelom opskrbimo u municiji.

Saradnja našeg i I krajiškog odreda održava se pravilno, dok sa Kordunašima saradnja nije u tolikoj mjeri. Ima krivice sa obje strane. Nastojaćemo da taj nedostatak popravimo i da naši odnosi sa Kordunašima dođu do potpunog izražaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Ranko Mitić

(M. P.)

Komandant
Stanko Bjelajac

BR. 15

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 6 KOLOVOZA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI, O ORGANIZACIONOM SREĐIVANJU I NARASTANJU JE- DINICA I O AKCIJAMA¹

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 63./42
Dne 6.VIII. 1942

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKE PAR-
TIZANSKE I DOBROVOLJAČKE NARODNE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj br. 15.

Od posljednjeg je izvještaja aktivnost naših jedinica znatno oživjela. Ta se aktivnost sastojala u pojačanoj borbi protiv četnika, proširenju djelatnosti na hrvatske krajeve i mobilizaciji Hrvata u partizane, pojačanoj aktivnosti na

¹ Original, pisan na pisacem stroju, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 2814.

komunikacije neprijatelja i nastojanju da se organizuje što više pokretnih i udarnih jedinica.

Borbi smo protiv četnika posvetili najveću pažnju. Pored svih uspjeha koji su protiv četničkih bandi već postignuti, nije nam do sada nigdje uspjelo da ih uništimo. U Otočkom su kotaru očišćena neka sela, razoružan je i pohvaćen izvještaj broj četnika i njihovih simpatizera, mahom zavedenih seljaka, ali njihove rukovodioce nam nije na žalost uspjelo uhvatiti.

U Gomirju i Prokikama četničkim je banditima nanesen znatan politički udarac, ali ni tu se nije uspjelo uništiti ih. Poslije akcije u Gomirju² kod četnika je nastalo znatno kolebanje, koje se ispoljilo pojedinačnim prelazom na našu stranu. U Plašćanskoj se Dolini ne osjeća u zadnje vrijeme neka njihova naročita aktivnost.

Na Baniji je u Dvorskom kotaru bilo nekoliko četničkih pojava, ali one nisu u žešćoj formi dolazile do izražaja. Nedavno je komandant jednog banijskog bataljona (Krnjajić³), bivši četnik, prilikom ulaska partizana u hrvatsko selo Prekopu izdao naređenje da se selo popali, stoka potuče, a svi muškarci iznad 16 godina pobiju. Na sreću partizani to naređenje nisu u potpunosti izvršili, već je selo samo spaljeno. Banijskim smo drugovima naredili da Krnjajića, radi tog zločina, strijeljaju. Banijski su drugovi u odnosu prema tom tipu pravili znatnih grešaka, dozvolili da stekne izvjesnu popularnost kao borac, ali smo uvjereni da će njegova likvidacija samo doprinijeti razvitku narodno-oslobodilačkog pokreta u tom kraju.

Kakva je aktivnost četnika na teritoriju III zone nije nam poznato, jer od drugova iz Slavonije već duže vremena nemamo izvještaja.

Najživlju djelatnost četnici pokazuju na jugu Like, u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji. U Dalmaciji imaju nekoliko vojničkih i političkih centara i organizovane vojničke formacije. U vezi s najnovijom talijanskom ofenzivom na te krajeve⁴ pojačala se i četnička aktivnost. Kako su naša dva bataljona⁵ pod pritiskom većih snaga okupatora napustila teren sjev. Dalmacije, to je taj kraj momentalno prepušten četničkom utjecaju, gdje oni i provode prisilnu mobilizaciju.

Na teritoriju se I operativne zone poslije operacije protiv četnika u Otočkom kotaru aktivnost prenijela na zapadnu

- Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 117.

³ Petar Krnjajić. Strijeljan kao narodni neprijatelj. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 66.

⁴ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 126.

⁵ »Bude Borjan« i »Branko Vladušić« — bataljoni Sjevernodalmatinskog NOP odreda

Liku, gdje su za relativno kratko vrijeme postignuti značajni vojnički i politički uspjesi. U tim čisto hrvatskim krajevima oslobođen je čitav niz sela u kojima su partizani vrlo dobro primljeni. Na tom su terenu veoma povoljni uslovi, nema jačih neprijateljskih garnizona, a stanovništvo nije ustaški nastrojeno. Bit će potrebno izvjesno vrijeme, dobar politički rad i nekoliko uspješnih akcija protiv okupatora, pa da se razbije strah stanovništva od povratka ustaša ili okupatora. Odziv je Hrvata u partizane prilično dobar, te ima izgleda da će se ubrzo moći organizovati domaće jedinice.

Okupator je nedavno pokušao ofenzivu na oslobođeni teritorij Like s juga,⁶ ali je svega uspio da zapali par sela, te se nakon nekoliko jačih udaraca, koje su mu partizani zadali, povukao. Izgledalo je u prvi mah prema koncentraciji, da će ta ofenziva imati veći obujam. Prodor je neprijatelja započeo od Gračaca prema Bruvnu. Naročito je značajna pojava da neprijatelj pokušava paliti svu žetvu kuda prođe. Mi smo već prije naredili našim jedinicama da pojačanom aktivnošću na neprijateljske komunikacije, te potrebnim osiguranjima i stražama obezbijede žetvu. Do sada je na našem teritoriju neprijatelj uspio da uništi neznatan dio žetve.

Naročito je važna djelatnost naših jedinica na ličkoj želji. pruzi i pruzi Karlovac — Sušak. I pored svih nastojanja okupatora da obezbijedi promet na tim prugama pojačanjem garnizona, patroliranjem, a šta više i izgradnjom bunkera uzduž pruge, promet je skoro potpuno obustavljen na čitavoj dužini pruge. Akcije su sada na prugu skopčane sa mnogo više teškoća, te su potrebne i znatno jače naše snage. No i pored toga stavljamo našim jedinicama ometanje saobraćaja kao jednu od najvažnijih zadata.

U organizaciji smo udarnih i pokretnih jedinica postigli već značajne uspjehe. Nastojimo svim silama da stvorimo što veći broj takvih jedinica pored svih teškoća na koje pri tom nailazimo. Najveća je poteškoća pri tome, da partizani veoma nerado napuštaju svoj najuži teren. Polaganim privikavanjem partizana, šaljući ih na akcije u druge krajeve, uspjeli smo razbiti kod nekih jedinica taj otpor partizana.

Dobre su rezultate pokazale omladinske čete,⁷ koje su prije naoružanja primile vojničku i političku obuku. Organizaciji i obuci omladinskih četa posvećujemo najveću pažnju.

Prva naša krupnija pokretna jedinica je naša Udarne brigada I operativne zone⁸. Ta je Brigada, kako smo vam već

⁶ Detaljnije o ofanzivi vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 115.

⁷ Formiranju tih jedinica pristupilo se u ljeto 1942 godine.

⁸ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 53, objašnjenje 3.

javili, organizovana od dva lička, 1 kordunaškog i 1 banijskog bataljuna, koji su po svom historijskom razvitku i uslovima, pod kojim su nastali, različite jedinice. Lički su se bataljoni pokazali kao najizdržljiviji i najborbeniji. Brigada je, iako još nedovoljno oformljena i saživljena, upućena na operacije kod kojih su se pojavile izvjesne poteškoće (veliki napori, slaba ishrana). Te su se poteškoće brzo odrazile kod partizana u želji za povratkom na svoje teritorije. Nekim su se neuspjesima Brigade u operacijama te nezdrave pojave još pojačale. Očito se pojavila potreba da se Brigadi posveti nešto više pažnje, omogući dovoljan odmor i dobra ishrana, te da se pojačanim političkim radom osposobi za daljnje krupnije operacije. Tim smo mjerama odmah pristupili, pa se već za kratko vrijeme pojavili pozitivni rezultati. U komandnom ćemo kadru Brigade izvršiti izvjesne izmjene i dopune.

Naš se operativni oficir drug Seljo⁹ povratio ovih dana s teritorija II operativne zone. Drug je Seljo s Proleterskom četom iz Banije prešao na teritorij III operativne zone, te se nakon izvjesnog vremena prebacio u II zonu. Prema njegovom iskazu i izvještaju štaba II zone¹⁰ situacija je na tom teritoriju slijedeća:

U organizacionom pogledu prilike su još veoma nesređene. Stab zone nije uspostavio vezu sa svim jedinicama na njegovom teritoriju. Do sada rukovodi direktno s jednim bataljonom od dvije čete,¹¹ koji ima sjedište u zapadnom dijelu Moslavačke Gore, i jednom četom¹² sa sjedištem u istočnom dijelu Moslavačke Gore. S Kalnikom nema nikakove veze. Od jednog su partizana doznali za sudbinu Kalničke čete.¹³ Prema iskazu tog druga Kalnička je četa brojila 56 partizana naoružanih s 2 p. mitraljeza. Četa je vodila manje akcije s uspjehom. Dne 26. IV napadnuta je i opkoljena od 2500 neprijateljskih vojnika. U toj su borbi kalnički partizani ubili 110 neprijatelja i mnogo ranili. Pri tome je poginuo jedan partizan, a nekoliko ih je lakše ranjeno. Četa je uspjela probiti neprijateljski obroč i zaci neprijatelju za leđa. Poslije toga donesen je zaključak da se četa razdijeli na manje grupice i

⁹ Franjo Ogulinac-Seljo

¹⁰ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 110.

¹¹ To je bio Sesti bataljon Banijskog NOP odreda. O formiranju bataljona vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 91.

¹² Četa »Cehaić Kasim«

¹³ 23 travnja 1942 god. neprijatelj je organizovao ofanzivu (sa snagama od 3.000 ustaša i žandara) na Kalnik. Kalnička četa je u trodnevnoj borbi nanijela neprijatelju osjetne gubitke. Poslije takovih uspjeha donesena je nepravilna odluka o podjeli vodova na manje skupine, koje su se sklonile u sela, zbog čega je jedan vod skoro cio stradao. Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 68.

krene u raznim pravcima. Posljedica tog zaključka bila je pogibija komandira¹⁴ (domobranskog oficira, koji je iz Zagreba došao kamionom) i desetkovanje manjih grupa. Prema pripovijedanju tog druga, stanje je te čete na 20.VI bilo slijedeće: grupa od 5 partizana kod Ludbrega, 7 partizana s 1 p. mitraljezom nalazili su se na podnožju Kalničskog vrha, 4 partizana nalazili su se u blizini Križevaca, a ostali su se povratili svojim kućama. Te grupice nisu međusobno povezane.

Poslije tih podataka o Kalničkoj četi štab II zone uputio je na Kalnik 4 druga¹⁵ sa zadatkom da prikupe raspršene partizane i ispituju mogućnost ponovnog formiranja čete. Do sada od tih 4 druga nema izvještaja.

Uspostavljanje veze s Kalnikom je od naročitog značaja za bataljon, koji operiše zapadno od Moslavačke Gore, stoga što je taj teren u jeseni pod vodom, te će se taj bataljon morati prebaciti u Kalnik. Štab II zone nema također nikakve veze s jedinicama u Ivanšćici, Samoborskom Gorju i Zumberku.¹⁶

Jedinice u Moslavačkoj Gori su ranog proljeća vodile borbe s nadmoćnim snagama neprijatelja pod veoma teškim okolnostima. Dolaženje novih snaga i uspješne akcije moralno su izdigle te jedinice, borbenost je porasla, kao i iskustvo. Sada je stanje u tim jedinicama vrlo dobro, djeluju uspješno. Na tom su terenu simpatije masa na strani narodno-oslobodilačke borbe, ali još uvijek nisu spremne za borbu. Uspostavljena je saradnja s nekim nižim funkcionerima i organizacijama HSS-a.

U Posavini su mnogo povoljnije prilike. Čitave organizacije HSS-a prelaze na našu stranu i organizuju NOO ili akcione odbore.¹⁷ Veliki strah vlada kod seoskih ustaša i žale što su ušli u ustaške organizacije. U nekim selima ustaše vraćaju oružje vlastima iz straha pred partizanima. Reakcija vlasti na akcije partizana sada je veoma slaba.

S Banije je nedavno prebačena jedna manja grupa partizana preko Save.¹⁸ Ta je jedinica uzela za sjedište Brezovicu, te je za vrlo kratko vrijeme izvela čitav niz manjih akcija u selima Budaševu, HrasteLnici, Potrkaču, Palanjku, Dubrav-

¹⁴ Božo Leiner

¹⁵ Redakcija nije mogla da ustanovi imena tih drugova.

" U Hrvatskom Zagorju mjeseca svibnja formirana je četa od partizana koji su djelovali u Zagrebačkom i Krapinskom okrugu. Zagrebački okrug imao je tri voda u jačini od 77 ljudi, a Krapinski — jedan vod od 25 ljudi. Dakle, ukupno je bilo 102 borca i oni su sačinjavali Drugu četvu Druge operative zone. U Samoborskom Gorju i Zumberku djelovao je Pokupsko-žumberački NOP odred.

¹⁷ Misli se na akcione odbore Narodnooslobodilačkog fronta.

¹⁸ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5. dok. br. 91.

čaku i Lapatincu, te Vukovini i Cerju s ovu stranu Save. Ta je jedinica očistila nekoliko sela od ustaša i uspješnom mobilizacijom domaćih seljaka znatno porasla. Na tom su sektoru veoma povoljni uslovi. Partizani su u nekoliko sela ušli danju i održali uspješne zborove. Ta se grupa poslije pripojila bataljonu, koji ima sjedište zapadna Moslavina. Jedinice su tog bataljona izvršile niz manjih akcija na pruži Zagreb—Novska, uništile dvije lokomotive, ometale eksploataciju šume, očistile nekoliko sela od ustaša i održale čitav niz zborova po hrvatskim selima.

Mi smo prije tri mjeseca uputili dvojicu drugova (Parmača¹⁹ i Štefeka Španjolca²⁰) za štab II zone, druga Parmača za komesara, a druga Štefeka za člana štaba. Drug je Stipe²¹ (Španac) već prije bio imenovan za komandanta II zone. Imali smo namjeru da se taj štab poveže sa svim jedinicama na teritoriju II zone i da njima rukovodi. Do sada mu to nije uspjelo.

S druge smo strane preko Zagreba dobivali izvještaje od štaba Zagorskog odreda, koji rukovodi jedinicama u Kalniku, Ivanšćici, Samoborskom Gorju i Zumberku. Prema izvještaju zaključujemo da se tu radi o dvije čete, čiji su vodovi razasuti po terenu i djeluju nezavisno jedan od drugog. Osim toga stalno mijenjaju mjesto boravka.²²

Imamo namjeru da štab II zone perbacimo u Zumberak, a od jedinica koje se nalaze u Moslavačkoj Gori organizujemo Odred, koji će biti pod komandom štaba II zone i održavati vezu s njim preko Korduna i Banije. To smo rješenje donijeli radi toga što smo na teritoriju između Save i Kupe formirali t. zv. Pokupsko-žumberački odred sa sjedištem u Zumberku. Taj je Odred, kako smo vam već javili, formiran od grupica koje su djelovale na tom terenu i jednog kordunaškog bataljona koji je u tu svrhu tamo prebačen. Pod komandu bi štaba II zone tako došao Žumberačko-pokupski odred, Moslavački odred, a s jedinicama u Zagorju, Kalniku i Ivanšćici bi se još povezao.

Prema vijestima koje stižu s teritorija Pokupsko-žumberačkog odreda, tamo su veoma povoljni uslovi za razvitak partizanskog pokreta.

¹⁹ Stanko Parmač

²⁰ Štefek Rogina

²¹ Pavle Vukomanović

²² Zagorski NOP odred formiran je ožujka 1942 god. Imao je dvije čete: Prva četa djelovala je na području Brdovca i Pušća, a Druga se nalazila istočno od Krapine, na području Zagrebačke Gore. U Odredu je bilo oko 120 boraca. Dužnost komandanta i političkog komesara vršio je Marko Belinić.

Na teritorij ćemo II zone prebaciti nekoliko drugova Hrvata, koji su do sada djelovali na teritoriju I operativne zone kao komesari i komandanti²³. Ti će iskusni drugovi svakako veoma doprinijeti brzemu razvitku partizanskog pokreta.

Veza s III operativnom zonom još uvijek je neredovita. Prema iskazu druga Selje stanje je u Slavoniji 25.V o.g. bilo sljedeće: Štab je III zone imao pod komandom 2 bataljona. I bataljon sa sektorom djelovanja južni dio Psunja, a II bataljon sektor Papuk — Krndija. Veza sa Fruškom Gorom nije postojala. Jedinice su bile rasprostranjene na velikom teritoriju i prilično neaktivne. Štab zone nije bio u stanju rukovoditi tako raštrkanim jedinicama, a također nije mogao provesti koncentraciju snaga za izvođenje pojedinih akcija. Radi nedovoljne aktivnosti, borbenašt je partizana bila veoma niska. Dolaskom Proleterske čete i druga Selje stanje se znatno popravilo. Iskustvo i borbenost proleteraca s Banije i savjeti druga Selje brzo su urodili plodom. Izvršena je akcija na Kamensko (sekcija Sl. Požega 1:100.000), gdje je zaplijenjeno 114 pušaka i 5 p. mitraljeza. U toj su se akciji slavonski partizani, pored banijskih proleteraca, veoma dobro držali. Prema ocjeni druga Selje, borbenost je slavonskih partizana, nakon nekoliko uspješnih akcija, veoma dobra, sposobnost kadrova zadovoljavajuća.

Mogućnosti su za mobilizaciju velike i uglavnom kod pravoslavnog stanovništva. Kod hrvatskog stanovništva su simpatije na našoj strani, ali se još ne ispoljavaju u masovnom odlaganju u partizane.

Neprijatelj ni ovdje nije oštro reagirao na akcije partizana.

Štab se III zone nalazi u planini Papuk. Brojno je stanje dvaju bataljona oko 700 boraca, pored toga banijska Proleterska četa s 70 karabina i 4 puškomitraljeza.

Na teritorij je III zone stiglo 114 partizana s 8 p. mitraljeza iz Proleterskog bataljona Bos. Krajine, koji je na putu da se priključi Udarnoj brigadi V.Š-a bio razbijen od četnika, te se prebacio u Slavoniju. Povratak je tih partizana u Kozaru bio onemogućen blokadom Save radi ofenzive.

Od Proleterske čete s Banije i jednog voda formiran je III bataljon, osim toga u formiranju je i IV bataljon poslije akcije na Kamensko. Tako da je brojno stanje poslije te akcije oko 1000 partizana.

⁵³ Upućeni su: Tešo Bulat, Jovica Mandić, Grga Milašincić, Mato Mejašić, Milan Mraović-Simić, Boris Balaš, Ivan Sibl, Slavko Klobučar-Cort, Miško Breberina i dr.

Još prije povratka druga Selje uputili smo na teritorij III operativne zone jednog našeg oficira pri Štabu²⁴ sa zadatkom da nam pri svom povratku podnese izvještaj o stanju u toj Zoni i da uspostavi sigurnu vezu sa štabom III a i II operativne zone.

Obzirom na neprijateljsku aktivnost u drugim krajevima, teritorij je IV operativne zone poprište relativno najjačih napada okupatora na partizane. Tamošnje jedinice podnose, uslijed čestih napada s jakim snagama, a djelomično i uslijed nedovoljnog iskustva komandnog kadra i partizana, i značajnijih grešaka, srazmerno velike gubitke. Uslovi pod kojima se bore dalmatinski partizani zaista su vrlo teški. "Osim toga na tom je teritoriju i značajna djelatnost četničkih bandi, naročito u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji.

Nedavno su oba sjeverodalmatinska bataljona pod jakim pritiskom okupatora prešla na lički oslobođeni teritorij. Radi velikih poteškoća, značajnijih gubitaka i slabe ishrane, moral je tih jedinica znatno opao, te se stoga nisu za izvjesno vrijeme mogle ni upotrijebiti za neke operacije. Sjeverodalmatinski partizani su pri toj ofenzivi imali znatnih gubitaka. Nakon odmora i reorganizacije te će jedinice biti povraćene na njihov teritorij.

Ofenziva je okupatora istovremeno vođena protiv partizana u sjevernoj, srednjoj i južnoj Dalmaciji. Srednje su se dalmatinski partizani u prvo vrijeme neprijateljske ofenzive pod pritiskom neprijatelja povukli, ali su se brzo reorganizovali i dali mu nekoliko snažnih udaraca.²⁵

Plan je neprijatelja bio da s jačim snagama opkoljavanjem uništi središte u Dinarskim Planinama, kao i partizane na Livanjskom Polju. Neprijatelju je uspjelo da uz pomoć ustaša i četnika stegne obruč oko naših jedinica upotrebljavajući minobacače, topove i avijaciju. Našim je jedinicama bila nametnuta frontalna borba, jer su partizani na svaki način htjeli onemogućiti da se neprijateljske snage koje su nadirale od Grahova i Sinja spoje sa svojim snagama iz Livanjskog Polja. Nakon trodnevne borbe neprijatelj se naglo povukao, te su naši u tom neočekivanom povlačenju uspjeli da mu postave svega jednu zasjedu. Na Livanjskom su se

* Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

²⁵ Prema sjećanju Vicka Krstulovića, Talijani, ustaše i četnici poduzeli su zajedničku ofanzivu na pl. Dinaru preko Grahova, Grkovca, Kazanca i Sajkovića, da bi razbili dalm. jedinice na Dinari i Bataljon »Starac Vujadin« u Livanjskom Polju. U borbama neprijatelj je pretrpio znatne gubitke, pa je prekinuo operacije i povukao se u Knin i Sinj.

Polju međutim borbe nastavile. U tim su borbama zadani Talijanima i četnicima znatni gubici.

Veza je štaba IV operativne zone sa južnodalmatinskim jedinicama vrlo labava, te stoga od njih nemamo izvještaje, ali smo preko »Slobodne Jugoslavije« upoznati s neprijateljskom ofenzivom, koja je istovremeno vođena i koja se za partizane uspješno završila.

U srednjoj je Dalmaciji organizovan novi bataljon i formiran Odred za srednju Dalmaciju.²⁶

Iz srednjedalmatinskog je primorja prilikom priliva u partizane u posljednje vrijeme vrlo velik, ali se, kako nas drugovi obavještavaju, tu radi o relativno vrlo slabom elementu.

Na teritoriju je V operativne zone prije dolaska Proleterskog bataljona aktivnost bila prilično slaba. U zajednici s Proleterskim bataljonom ovdašnje su jedinice izvele nekoliko uspješnih akcija (Gomirje).²⁷

Ofenziva okupatora na teritorij te Zone, na sektoru između Kupe i pruge Sušak — Delnice, stvorila je veoma tešku situaciju.²⁸ Tamošnje su se jedinice, sastavljene od neiskusnih partizana, nedovoljno čvrste i borbene, pod pritiskom jakih snaga neprijatelja u velikoj mjeri demoralisale, tako da okupatoru skoro nikakvog otpora nisu davale. Na tom je sektoru simpatija naroda na strani partizana. Veliki se dio civilnog stanovništva sklonio u šumu tražeći zaštitu partizana, mržnja je protiv okupatora naročito jaka, a partizani nisu u stanju radi svojih slabosti da takvu povoljnu situaciju uspješnim djelovanjem i borbom protiv okupatora u punoj mjeri iskoriste. Stoga smo odlučili da Proleterski bataljon pošaljemo na izvjesno vrijeme da tamo djeluje. Već je prva akcija Proleterskog bataljona veoma povoljno djelovala kako na tamošnje parti-

²⁶ U drugoj polovici lipnja 1942 godine, od Mosorske i Rogozničke čete, formiran je Drugi bataljon u srednjoj Dalmaciji. Istovremeno, od njega i Prvog udarnog bataljona formiran je Srednjedalmatinski NOP odred. Prvi komandant Odreda bio je Vjekoslav Baričić. Početkom srpnja, dužnost komandanta primio je Božo Bilić-Marijan (poginuo kao komandant Prve dalmatinske brigade, u borbi protiv Nijemaca i ustaša 1942 godine), a dužnost političkog komesara Ante Roje. Odred je imao preko 400 boraca.

Komandant Prvog udarnog bataljona bio je Ante Jonić, narodni heroj (poginuo, kao komandant bataljona, u borbi protiv Talijana na Vagnju sredinom 1942 godine), a politički komesar Ilija Smiljanić (poginuo u borbi protiv Nijemaca kod Jajca, koncem 1942 godine).

Komandant Drugog bataljona bio je Srećko Reić-Petica, a politički komesar Paško Mijan.

²⁷ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 116.

²⁸ Vidi Zbornik, tom V, knj. 7, dok. br. 24.

zane, tako i na civilno stanovništvo. Borbeno će iskustvo i odlučnost proleteraca pomoći tamošnjim jedinicama da srede prilike i odlučno stupe u borbu protiv okupatora.

Okupator je u vezi s ofenzivom na Sloveniju poduzeo i tu ofenzivu na sektor V zone, gdje se naročito okrutno osvećivao civilnom stanovništvu. Uništio je svu žetvu, pobio oko 500 ljudi, žena i djece i popalio preko 600 kuća. Te je strašne represivne mjere okupator poduzeo radi situacije koja je u tom kraju nastala, a koja se može usporediti s pravim narodnim ustankom. Ni pozivi okupatorskih vlasti kao ni obećanja ni prijetnje ustaških vlasti nisu odvratili narod tog kraja od pomaganja partizana i narodno-oslobodilačke borbe. Prije početka ofenzive tim su krajem prokrstarila dva Pavelićeva ministra, koji su na zborovima pozivali narod da nepomaže partizane i da se članovi njihovih familija povrate kućama, jer će inače, kako ustaške, tako i okupatorske vlasti poduzeti oštre mjere.

Na sektoru Kapela u posljednje se vrijeme znatno poboljšale prilike. S nekim se hrvatskim selima tog sektora uspostavile vrlo dobre veze, hrvatsko je selo Kamenica na jednom zboru proglasilo nezavisnost, te je od partizana zatražilo zaštitu. Nakon toga okupator stalno iz Brinja vrlo žestoko bombarduje to selo. U nekim se selima tog sektora vrlo uspješno provodi mobilizacija Hrvata u partizane.

Kako se Udarna brigada I operativne zone momentalno nalazi na teritoriju V zone, odlučili smo da tu povoljnu situaciju u hrvatskim selima na Kapeli iskoristimo, te je stoga pripremljena operacija na Jezerane, Modruš i Križpolje.²⁹ U tim se selima nalaze uglavnom ustaške posade s nešto domobrana i naoružanih seljaka. S domobranima u Jezeranima imamo vezu, te su trojica prije izvjesnog vremena prešla u partizane. Uspjeh će te operacije omogućiti mobilizaciju Hrvata tog kraja u partizane u mnogo većem omjeru.

Stab V zone nedavno je organizovao svoj I udarni bataljon, koji se u posljednjim operacijama veoma dobro držao. U formiranju je II udarni bataljon.

Goranski partizani veoma uspješno ruše željezničku prugu Zagreb — Sušak.³⁰

²⁹ Na ta mjesta izvršili su, 12 kolovoza, kombinovanu akciju Prvi primorsko-goranski NOP odred i Prva udarna brigada. O toku akcije vidi Zbornik, tom V, knj. 7, dok. br. 24.

Prugu su stalno rušili Prvi i Drugi primorsko-goranski NOP odred, a često je u tim akcijama učestvovao i Drugi kordunaški NOP odred.

Akcije

I operativna zona

6.VI kordunaški su partizani razoružali žand. stanicu u selu Rosopajnik. Zaplijenjeno je 5 pušaka, 250 metaka, 2 pištolja i drugog materijala.

21.VI. Kordunaši³¹ su oslobodili selo Donju Budičinu. Zaplijenjeno je 37 pušaka, 2 p. mitraljeza i nekoliko stotina metaka. Nekoliko je ustaša strijeljano. Na našoj je strani 1 mrtav i 1 ranjen.

22.VI partizani³² su napali želj. stanicu u Blatama. Zaplijenjeno je 62 puške, 3 p. mitraljeza i oko 5000 metaka. Mrtvih i ranjenih nije bilo. Zarobljeni su pušteni kućama.

28.VI kordunaški i lički partizani napali su Drežnik i Rakovicu. Uslijed izdaje ova akcija nije uspjela. Došlo je samo do manjeg sukoba. Na našoj strani su 2 mrtva i 2 ranjena partizana.

Noću 1. na 2.VII izvršen je napad na bolnicu u Dugaresi. Zaplijenjeno je sanitetskog materijala u vrijednosti od 200.000 kuna. Zatim je napadnuta i razoružana posada u Belavići selu i zaplijenjeno 7 pušaka s municijom. Zarobljeno je 7 domobrana i 2 ustaše, koji su bili pušteni kućama, jer su bili zavedeni.

3. VII razoružana je žand. posada u Farkašićima i Letovaniću. Zaplijenjeno je 18 pušaka, 1 pištolj, 10 bombi, 35 raketa, preko 2000 metaka i drugog ratnog materijala. Razoružana su i dva domobrana, koje su putem sreli.

3.VII lički su partizani ušli u selo Brlog, koje je neprijatelj napustio.

5.VII partizani su ušli u selo Seoce kod Vrhovina. Zarobljena su 3 četnička bandita, a zaplijenjena 1 francuska puška s 3 metka.

7.VII banijski su partizani³³ zajedno s krajiškim zauzeli mjesto Lebrenicu. Zaplijenjeno je 2 haubice, 2 bacača mina, 2 teška mitraljeza, oko 80 pušaka i mnogo municije. Plijen nisu odmah partizani pobrali, jer su se nadali da će i Novi isto pasti u naše ruke. Neprijatelj je nakon toga opkolio Lebrenicu i sa svih strana počeo tući, tako da su se naše snage morale povući bez da su pobrale oružje. Imali smo 10 mrtvih, 25 lakše i jedan teže ranjen.

10.VII lički partizani³⁴ izvršili su napad na neprijateljsku posadu u selu Zeljavi. Nakon kratke borbe neprijatelj se

³¹ Dijelovi Prvog kordunaškog NOP odreda

Dijelovi Drugog kordunaškog NOP odreda

³³ Peti bataljon Banijskog NOP odreda

³⁴ Prva i Treća četa Bataljona »Ognjen Priča«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 119.

povukao u [Ličko] Petrovo Selo od kuda je počeo tući artiljerijom, tako da su se naše snage morale povući. Zaplijenjena je 1 puška s nešto municije. Na strani neprijatelja je bilo 3 mrtva i 1 zarobljen.

11.VII partizani³⁵ su ušli u selo Vukova Gorica i Prilišće. Zaplijenili su 1 kamion zagrebačke pivare, 70 litara benzina i drugog materijala.

12.VII kordunaški su partizani ušli u Primišlje. Neprijatelj se povukao u Slunj. Plijena nije bilo.

12.VII jedna patrola partizana vršila je pretres u ustaškim kućama u Turnju kod Karlovca. Jedan ustaša je likvidiran. Zaplijenjeno je 1 puška, nešto metaka, 2 konja i 1 sedlo. Tom prilikom je zapucano na neke seljake koji su želi žito.

12.VII jedna četa banijskih partizana prošla je kroz sela Pecku, Prnjavor i Dragotinca, jer su se ustaše povukli u Petrinju. Istog je dana druga jedna četa prošla kroz hrv. sela Prijeku, Svračicu, Dolnjake i Maju. Tom su prilikom partizani manifestovali jedinstvo Srba i Hrvata i pjevali partizanske borbene pjesme.

12.VII partizani su pošli sa zadatkom da likvidiraju ustaše u hrv. selima Budaševu, Hrastelnici, Potrkaču, Palanjeku, Brezovici, Dubravčaku i Lopatincu. Ubijeno je 15 ustaša. Zaplijenjeno je 15 pušaka, nešto municije, pisaćeg papira i novca.

14.VII pokušao je napad na Lički Novi. Akcija nije uspjela radi premoći neprijatelja. Na strani neprijatelja bilo je oko 25 mrtvih i ranjenih. S naše strane poginulo je 12 partizana.

15.VII partizani su bez otpora ušli u selo Kolakovicu, Smiljan, Bogdanić i Bužim. Zaplijenjeno je nekoliko pušaka.

16.VII lički su partizani imali namjeru razoružati posadu u selu Badinac, ali je neprijatelj pobjegao.

16.VII banijski su partizani napali posadu u selu Kuljani (Pounje). Napad nije uspio. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva i 4 ranjena.

17.VII izvršili su lički partizani napad na Oštarije. Neprijatelj je davao žestok otpor, a kasnije se povukao u Karlobag. Zaplijenjeno je 3 puške i nešto municije. Na strani neprijatelja bio je 1 mrtav, a jedan je zarobljen.

17.VII banijski su partizani napali žand. posadu u selu Crncu kraj Capraga. Zarobljen je jedan žandar, a zaplijenjeno 3 puške.

17.VII napadnuta je neprijateljska posada u selu Sići. Neprijatelju je stigla pomoć iz Karlovca i naše snage su se

* Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 84.

morale povući.³⁸ Na strani neprijatelja je bilo mnogo mrtvih i 1 ranjenih, a s naše strane 6 mrtvih i 9 ranjenih.

19.VII izvršen je napad na posadu u selu Podum.³⁷ Nakon kraće borbe neprijatelj se povukao u Otočac. Zaplijenjeno je 12 pušaka i 600 metaka. Zarobljena su tri četnika. Na strani neprijatelja bilo je 10 mrtvih i 15 ranjenih, a na našoj strani 2 mrtva i 7 ranjenih. Zapaljena je škola i rastrgana 1.1? veza na liniji Otočac — Vrhovine.

13.VII izvršili su lički partizani³⁸ napad na selo Doljane. Zarobljeno je 60 četnika, 2 su mrtva i 10 ih je ranjenih. Zaplijenjeno je 3 p. mitraljeza, 54 puške i 1500 metaka. Na našoj strani bila su 4 mrtva i 12 ranjenih.

U zasjedama od 10.VI do 11.VII na cestama kod Bužima, Klokočevice, Debelog Brda, Doljana, Rizvanuše — Brušane, Kompolje — Žuta Lokva, Kompolje — Brlog, Otočac — Senj i na cesti Kladaša — Topusko zaplijenjeno je 2 laka bacača mina, 1 teški mitraljez, 3 p. mitraljeza, 65 bombi, 30 pušaka, 3 pištolja, 8500 metaka, 19.000 kuna i 7000 jaja. Zarobljeno je 8 talijanskih oficira, 31 vojnik, 1 domobran, 17 civila, 1 pop i 10 četnika. Ubijeno je 17 talijanskih vojnika, 3 oficira i 4 ustaše, ranjeno 2 četnika i 1 Talijan. Na našoj strani bilo je 3 mrtva i 16 ranjenih. Uništen je 1 kamion.

Od 21.VI do 17.VII uništene su pruge Blinjski Kut — Sunja, Maja — Kraljevčani, Blata — Lička Jesenica, Gornje — Donje Dubrave, Zagreb — Dugo Selo, Zagreb — Lekenik, Ivanić Grad — Dugo Selo, Bos. Krupa — Novi, Maja — Grabovac, Raduč — Medak; kod Generalskog Stola uništena je pumpa; u zrak dignuta skretnica i šine kod Grabovca. Uništeno je svega 8 km pruge, promet zaustavljen 8 dana. Zaplijenjeno je 26 pušaka, 3 bombe i 550 metaka. Na strani neprijatelja bilo je 7 mrtvih ustaša i oko 60 Nijemaca, zarobljeno 4 oficira, 31 Talijan, 3 četnika i 13 željezničara. Jedan je partizan mrtav.

7.VII jedna je omladinska četa srušila plotunskom vatrom jedan avion, koji je uništen. Zaplijenjena su dva padobrana.³⁰

Od 28.VI do 22.VII u raznim napadima i sukobima kod Smoljanca, Hrnjakov Vrh, Zaklopače, Medka, Podlapače, Široke Kule, Ličkog Osika, Škara, Zmijnjaka, Dvora, Perjasice, Kamenskog Mosta, Mravine, Pazarišta i u okolini Otočca za-

³⁰ Napad su izvršili Udarni i Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda.

³⁷ Napad su izvršili dijelovi Bataljona »Božidar Adžija«, Udarni bataljon i bataljon »Krbava«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 119.

³⁸ Jedinice Trećeg ličkog NOP odreda

³⁹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 89.

plijenjeno je 2 puškomitraljeza, 56 pušaka, 5 bombi, 1000 metaka, 10 pari odijela, 30 kom. stoke, koje su ustaše zaplijenili u raznim selima od seljaka. Zarobljeno je 4 ustaše, 2 Muslimana, 19 domobrana i 33 Talijana. Uništeno je 3 vaktarnice i 1 vodovodna pumpa. Na strani neprijatelja bilo je mrtvih 26 ustaša, 1 četnik, 6 domobrana, 153 Talijana i dva oficira. Na našoj strani bilo je mrtvih 21 partizan, 41 ranjen i dva partizana zarobljena. Ustaše su popalili selo Smoljanac.

Udarna brigada

4.VII izvršila je Udarna brigada napade na sela oko Smoljanca, Sadilovca i Slunja. Neprijatelj je imao oko 80 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani bilo je 10 mrtvih i 25 ranjenih.

10. VII Udarna je brigada napala sela kod Ličke Jesenice, Vukelić Poljanu i Pqdpolje. Uhvaćeno je 10 četnika, a zaplijenjeno 12 pušaka i nešto municije. Ubijeno je 20 neprijatelja. Na našoj strani bilo je 5 mrtvih i 9 ranjenih.

16. VII napala je Udarna brigada talijansku posadu kod [Lič.]Jesenice. Napad je djelomično uspio. Nakon dulje borbe Talijanima je došla pomoć iz Rudopolja blindiranim vozom. Makar je pruga bila rastrgana, neprijatelj se uspio dovući i počeo tući mitraljezom po našim snagama, tako da su se morale povući u Babin Potok. Zaplijenjeno je 3 p. mitraljeza, 44 puške, oko 10.000 metaka, 200 bombi, 20 pari odijela, 80 čebadi i drugog ratnog materijala. Uništeno je 3 vaktarne, 6 drvenih baraka, 1 vodovodna pumpa, 16 km pruge i 8 km l.l. linije. Zarobljeno je 44 Talijana. Ubijeno 2 oficira, 40 vojnika, i mnogo ranjenih. Voz koji je došao iz Vrhovina prevrnuo se i još danas tako tamo stoji.

19.VII Udarna je brigada postavila zasjedu na prugu Ogulin — Plaški i čekali su voz. Naišla je patrola od 15 Talijana. Naši su zapucali i ubili 3 Talijana, a 8 ih zarobili. U vozu, koji je došao iz Plaškog, čuli su pucnjavu i voz je uzmakao natrag. Kasnije je naišla patrola od 50 Talijana, koji su napadnuti. Ubijeno je nekoliko vojnika. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 10 pušaka i 3.000 metaka. Na našoj strani su 2 partizana mrtva i 3 ranjena.

II operativna zona

5.VII izvršen je napad na šumsku željeznicu firme »Nihag«.¹⁰ Zaplijenjeno je 20.000 kuna, sav tehnički materijal, 1 radio-aparat, 1 telefon, mnogo rublja, nekoliko kišnih

¹⁰ Napad je izvršila Ceta »Cehaić Kasim«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 110.

kabanica i mnogo živežnih namirnica, koje su podijeljene radnicima. Uništene su dvije šumske željeznice, prekinuto 150 metara 1.1. linije. Nanesena je milijunska šteta poduzeću, koje radi za državu. Radnicima je održan miting, koji je odlično primljen.

9.VII razoružana je straža na rijeci Česmi od 13 domobrana. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 170 metaka i nešto ratnog materijala.

18. VII napadnuta je želj. straža kod V.⁴¹ Domobrani su pružali otpor, ali su se nakon jače naše paljbe predali. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 3 bombe, 100 metaka, poljski telefon, nešto pisaćeg materijala, živežnih namirnica i druge ratne robe. Na strani neprijatelja su 3 mrtva i 6 ranjenih. Zarobljena su 5 žandara.

20. VII kod V. Mlinske zaplijenjene su dvije lokomotive šumske željeznice. Radnicima je objašnjeno zašto se uništavaju lokomotive i pruge, i komu i čemu služi njihov rad, ciljevi naše borbe i pozvani su da stupe u partizane. Jedan se od njih javio i pošao s partizanima.

21.VII u šumu Moslavačke Gore kod Podgarića zaplijenjene su dvije lokomotive, s kojima su se partizani odvezli u selo Novo Selište, gdje su u šumskoj kancelariji zaplijenili kancelarijski materijal i mnogo živežnih namirnica. Spriječen je radnicima u šumi rad za državu.⁴²

Od 27.VI do 15.VII ubijeno je 5 ustaša, zaplijenjeno 4 puške, 2 bombe i drugog ratnog materijala.

III operativna zona

Polovinom juna razoružana je posada u [Bučkom] Kamenskom (sekcija Slav. Požega 1:100.000). Zaplijenjeno je 114 pušaka i 5 p. mitraljeza. Zarobljeno je oko 80 domobrana, koji su pušteni.⁴³

Početakom juna razoružana je neprijateljska posada u Okučanima. Zarobljeno je 35 pušaka. Posadu su sačinjavali kulturbundovci.⁴⁴ Otpora nisu dali, te su nakon razoružavanja pušteni.

⁴¹ Velika Mlinska

⁴² Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 110.

⁴³ Akciju su izvršili Prvi i Drugi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda zajedno s Proleterskom četom Banije. Vidi dok. br. 61.

⁴⁴ Članovi Kulturbunda — njemačke nacističke organizacije. U inozemstvu, organizacija je namijenjena folksdojčerima (pripadnicima njemačke nacionalne manjine). Prema propisu, članovi su nosili nacističke uniforme sa odgovarajućim oznakama. Organizacija je davala priredbe, zabave, proslave, a prvenstveno je radila na stranačkom uzdizanju članstva u duhu nacizma. Sem toga, služila je i kao centar obavje-

Detaljan operativni izvještaj III operativne zone nedostaje.

IV operativna zona

3.VII dalmatinski su partizani⁴⁵ na mirni način razoružali talijansku posadu u selu Cetina. Zaplijenjeno je 75 pušaka i mnogo municije.

4.VII partizani su ušli u selo Ježević. Ustaše su davali otpor i nakon kraćeg vremena su pobjegli u susjedna sela. Zaplijenjen je veliki broj stoke i zarobljeno oko 30 seljaka.

4.VII zarobljena su kod sela Grahova 27 Talijana i ustaša.

6.VII razrušen je most na Cetini u Koljanima.

10.VII postavljena je zasjeda na cesti Grahovo — Sajković. Naišla su dva talijanska kamiona. Ubijeno je 10 talijanskih vojnika, a zarobljeno 11 vojnika. Zaplijenjeno je 3 p. mitraljeza. Nakon jednog sata su vojnici sami strijeljali svoje oficire.

14.VII izvršen je napad na posadu u Mokrom Polju. Ubijeno je 5 četnika, a 19 ih je zarobljeno. Zaplijenjeno je 20 pušaka.

Za vrijeme talijanske ofenzive na Livanjskom Polju imali smo 10 mrtvih i 30 ranjenih. Zarobljeno je 38 talijanskih vojnika i 1 oficir, a mnogo ih je mrtvih i ranjenih.

V operativna zona

4.VIII izvršena je akcija na Begovo Razdolje.⁴⁶ Napad je uspio. U toku borbe neprijatelj iz Mrkoplja je pošao u pomoć posadi u Begovom Rozdolju, ali su ih naše snage odbile. Iz nekoliko kuća je otvorena vatra na partizane. Partizani su te kuće odmah spalili, ali iz njih nije nitko izlazio. Nekolicini naoružanih seljaka je uspjelo pobjeći. Zaplijenjeno je 20 pušaka, oko 1000 metaka, 60 komada stoke, tri para konja i mnogo živežnih namirnica. Kod evakuacije i napuštanja Begovog Razdolja jedan naoružani civil, koji je bio sakriven u kukuruzima, bacio je bombu na grupu partizana, a drugom je ubio sebe. S naše strane su dva mrtva i tri ranjena. Zarobljeno je 12 žandara i 10 naoružanih seljaka, a ubijeno tokom borbe 9 seljaka i žandara.

štavanja i špijunaže u korist Gestapoa. Takođe od članova ove organizacije bile su obrazovane posebne vojničke jedinice: Einsatzstaffel odredi i sedma SS divizija »Princ Eugen« koje su se aktivno borile protiv jedinica NOV i PO Jugoslavije.

⁴⁵ Cetinska četa (bila u sastavu Srednjedalmatinskog NOP odreda)

Akciju je izvršio Prvi udarni bataljon i dvije čete Prvog bataljona Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 18.

Od 29.VI do 3.VIII postavljene su zasjede na cestama Senj — Brinje. Kamenjak — Grobnik, Crni Lug — Gerovo, Cernik — Čavle, Plaše — Križišće i kod Crnog Luga. Ubijen je 1 talijanski oficir, 118 Talijana, a ranjeno je oko 50 Talijana. Zarobljeno je 6 Talijana, 2 žandarska narednika i dva domobrana. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 19 pušaka, 2500 metaka, 2 revolvera i mnogo živežnih namirnica. Uništeno je 2 kamiona, 1 auto s prikolicom i dva autobusa.

Zasjede kod Grobinščice, Lujzijane, Lividraga — Lazac, Lividraga — Gerovo nisu uspjele.

U raznim sukobima od 24.VI do 30.VII kod Krivog Puta, na Bijelskom, Stajnica, Turkovića, Majara. Plašće, Gornje Jeljenje, Gerova i u Kamenici bilo je ubijeno 109 Talijana, 1 tal. oficir, 13 ustaša, 2 žandara, ranjeno je 15 Talijana, 4 žandara i nekoliko ustaša. Na našoj strani su 4 partizana mrtva i 1 ranjen. Zarobljeno je nekoliko talijanskih vojnika. Zaplijenjeno je 2 puške, a izgubljeno prilikom napada Talijana na partizane 1 p. mitraljez, 12 pušaka i arhiv jednog bataljona.

1.VIII jedna se omladinska četa⁴⁷ privukla do samog Ogulina, do sajmišta gdje se trebala odigrati nogometna utakmica između Talijana i Ogulina. Jedinica je otvorila vatru iz p. mitraljeza i pušaka. Na igralištu je nastala panika. Ubijen je 1 ustaša, 1 ustaškinja, 1 igrač i jedno dijete. Igralište se začas ispraznilo, tako da se utakmica nije mogla odigrati.

2.VIII pripucala je jedna četa⁴⁸ na ogulinsko kupalište, gdje se nalazilo mnogo kupača i talijanskih oficira, koji su ostavivši svoja odijela pobjegli prema Ogulinu.

5.VIII došlo je, do sada iz nepoznatih razloga, do sukoba između talijanskih jedinica jakom mitraljeskom vatrom u Ogulinu. Sa topovima i bacačima mina su oštetili prugu. Prema izvještaju bio je veliki broj mrtvih i ranjenih.

I proleterski bataljon

24.VII I proleterski bataljon zajedno s primorsko-goranskim partizanima⁴⁰ su napali posadu u Gomirju. Pošto se četnici nisu htjeli predati počela se zauzimati kuća po kuća i paliti. Nekoliko su puta Talijani pokušali doći u pomoć četnicima, ali je pruga bila rastrgana. Nakon nekoliko sati Talijani

⁴⁷ Omladinska čete Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 18.

⁴⁸ Desetina iz Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 18.

⁴⁰ Prvi udarni bataljon i Prvi bataljon Prvog primorsko-goranskog NOP odreda

su ipak uspjeli s tenkovima prodrijeti i naši su se morali povući. Zaplijenjen je 1 p. mitraljez, preko 60 pušaka, živežnih namirnica i druge ratne sprema. Zarobljeno je 8 četnika, a u toku borbe 7 ih je ubijeno. U Gomirju su sve kuće spaljene osim jedne u kojoj su se četnici utvrdili. Tom prilikom je razbijeno preko 200 metara pruge. Na našoj strani su tri mrtva i 12 ranjenih.

18.VII Proleterski je bataljon u zajednici s primorsko-goranskim partizanima⁵⁰ postavio zasjedu na cesti Novi — Senj. Naišao je jedan divizion talijanske artiljerije. Napad je izvršen na sredinu kolone, gdje su bila dva kamiona i jedan blindirani auto. Zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 12 pušaka, 4000 metaka i 50 bombi. Uništena su dva kamiona i blindirani auto. Zaplijenjena su i 4 topa, s kojima su htjeli tući po Senju i Novom, ali ih nisu znali upotrijebiti, pa su ih zato uništili. Na strani neprijatelja je oko 50 mrtvih, a isto toliko ranjenih, te 20 ubijenih konja. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

1.VIII Proleterski je bataljon postavio zasjedu na cesti Crni Lug — Gerovo. Odmah izjutra su počeli prolaziti talijanski kamioni, koji su bili prazni, i 4 kamiona s jednim blindiranim. Na te kamione nije otvorena vatra. Poslije podne je počela dolaziti iz Gerova kolona kamiona u kojima su se nalazile žene i djeca, koje su Talijani vozili u internaciju. Kolona se najednom zaustavila, jer se jedan kamion pokvario. Talijani su pošli u šumu po drva, pa su otkrili našu zasjedu, koja je odmah morala prihvatiti borbu. U koloni je bilo stotinu kamiona, praćeni karabinjerima i fašistima. Počelo se zauzimati kamion po kamion, izvlačiti žene i djecu i kamione paliti. Spašeno je oko 400 civila od internacije, zapaljeno preko 30 kamiona. Zaplijenjeno je 1 p. mitraljez, 4 puške, 6 pištolja i oko 1000 metaka. Hrana koja je bila u kamionima bila je podijeljena civilima. Ubijeno je preko 50 Talijana, a postoji mogućnost da ih je i više, jer su se kamioni počeli jedan od drugoga paliti.

Na strani bi neprijatelja bilo više ubijenih, ali partizani nisu mogli pucati, jer su se Talijani skrivali među civile.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:

V. Katić⁵¹

Komandant:

Ivo Vladić⁵²

(M. P.)

⁵⁰ Treći bataljon Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 18.

⁶¹ Vladimir Bakarić

⁵² Ivan Rukavina

BR. 16

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZUMBERACKO-POKUPSKOG ODREDA OD 6 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O ZAROBLJAVANJU POSADE U KALJU

STAB
ZUMBERACKO-POKUPSKOG
NAR. OSL. PART. ODREDA
Broj 34
6 augusta 1942

KOMANDANTU GRUPE KORDUNAŠKIH NAR. OSL. PART. ODREDA

Nakon ispitivanja neprijateljskih snaga u Kalju doznali smo da je posada od 30 ljudi (17 žandara i 13 finansa) naoružana s jednim puškomitraljezom i ostalo karabinima. Noću se nalaze u rovovima, danju jedni drže stražu a ostali spavaju u kasarni.

Naš cilj je bio razoružati posadu. U tom smislu izdao je komandant bataljona »Jože Kraša« naređenje četama, koje su poslije toga zauzele određene im položaje oko Kalja, čekajući određeni sat za napad. Napad je imao uslijediti u 7 sati, ali kako je sam teren vrlo nepogodan za privlačenje, neprijatelj je, očito pripravan za napad, primijetio naše snage još u 5 sati, te počeo puškarati. Naše jedinice nisu odgovarale vatrom, nego su čekale određeni sat. Točno u 7 sati prešle su naše snage u napad, privlačeći se k rovovima.

1. četa vršila je napad u dva pravca sa sjevera, a Drugi vod 2. čete trebao je ući s juga, ali pošto se vatra prerano otvorila, to se isti vod razvio u strijelce i privukao do samog mjesta. 3. vod 2. čete i 1. vod 3. čete dali su osiguranje prema Krašiću. Vjerovatni pravac povlačenja neprijatelja trebao je biti jarak, koji vodi jugozapadno od Kalja u šumu. Tu je postavljen u zasjedi 1. vod 2. čete sa zadatkom da sprečava eventualni pokušaj neprijatelja da pobjegne.

Borba je bila žestoka, a trajala je 55 minuta, pošto se neprijatelj na mnoge naše pozive nije htio predati. Kada su naše jedinice izbacile neprijatelja iz rovova i natjerale ga u kasarnu, neprijatelj se predao.

Neprijatelj je imao 4 mrtva, a ostalih 26 smo povelili sa sobom. Poslije ispitivanja likvidirano je 6 zarobljenika a ostali su pušteni. Prethodno im je oduzeta sva državna sprema, samo su im ostavljene njihove privatne stvari.

Ratni plijen je vrlo velik. Zarobljeno je: 1 puškomitraljez sa spremom, 38 pušaka, 4.000 metaka, 9 bombi, 6 raznih pištolja, 46 čebadi, 35 pari odijela, 30 šinjela, mnogo materijala odjevnoga, živežnih namirnica i ostalo. Sav materijal vožen je u pet punih kola, a preostalo su nosili partizani.

S naše je strane pao jedan drug, jedan je teško ranjen, a jedan lakše.

Raspoloženje partizana bilo je prije i poslije akcije vrlo dobro, te su pjevali cijelim putem.

Narod je primio pad Kalja s oduševljenjem, jer to je za njih veliki događaj, a tražili su više puta njegovo razoružanje. S čudom i ushićenjem narod je promatrao kako sprovadamo zarobljenike.

Vojnički materijal podijeljen je po četama, tako da su svi partizani obučeni u vojnička odijela. Imademo dosta kože s kojom se popravljaju cipele. Neke stvari dali smo u ambulantu, kao blazine, čebad i ostalo.

Puni vojnički uspjeh ove akcije djelovao je vrlo dobro na partizane, a naročito na civilno pučanstvo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boca Balaš

Za komandanta
Breberina Miško

BR. 17

PISMO ŠTABA ČETVORTE OPERATIVNE ZONE OD 7 KOLOVOZA 1942 GOD. OPERATIVNOM OFICIRU ZONE O REZULTATIMA NAPADA NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE VAGANJ I O DRUGIM AKCIJAMA¹

STAB
IV OPERATIVNE ZONE
Br
7 augusta 1942

OPERATIVNOM OFICIRU DRUGU MILICU²

1. Odred za srednju Dalmaciju nalazi se i dalje na položaju, sa istim zadatkom da onemogući neprijatelju prodiranje prema Livnu. I D.U. Bataljon drži položaje prema Sinju

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

² Maks Baće

i Vagnju, a II bataljon u Prološkoj Dragi, Visibabi, koju je pred par dana zauzeo od civilne milicije, kotu »Krk« i kotu poviše ustaških sela Rujane, Lištane, Odžak i Cajić. Cesta je prokopana i nabacana sa ogromnim materijalom, naročito u Prološkoj Dragi, tako da je svaki momentalni saobraćaj onemogućen. Rušenje ceste se i dalje nastavlja.

Neprijatelj je do sada nekoliko puta pokušavao da prodre ovom cestom, ali osim jednog prodora sa 4 tenka i 3—4 kamiona koji su donijeli neki materijal posadi na Vagnju, nakon čega su se odmah povukli, nije uspio.

Štab odreda, imajući u vidu važnost samog Vagnja, a i u vezi našeg dopisa u kojem smo im naredili da bi najidealnije bilo kad bi mogli zauzeti Vaganj i protjerati Talijane sve do Cetine, donijeli su odluku, ne imajući dovoljne informacije o snazi neprijatelja, da likvidiraju ovo uporište okupatora. 5.VIII izvršen je napad. Naše snage su uspjele protjerati neprijatelja do same zgrade i u gnijezda oko zgrada, odakle je davao jak otpor. Nakon petsatovne borbe, naši su se morali povući. U ovoj borbi imali smo oko 6 mrtvih i preko 20 ranjenih -i to uglavnom lakše, većinom od bacača. Među poginulima nalazi se i komandant I D.U. bataljona drug Jonić,³ koji je pao raznesen od bacača u prvoj borbenoj liniji. Smrt ovog neprežaljenog druga i heroja duboko se dojmila sviju nas, a naročito boraca koji žale gubitak ovog sjajnog druga i komandanta. Smrcu druga Jonića naša Zona gubi najboljeg oficira, kojeg ćemo teško ikada nadoknaditi.

5.VIII primili smo izvještaj od Štaba odreda da je Vaganj opkoljen i da pretstoji napad na nj. Uvidjevši odmah važnost i ozbiljnost ove akcije, drug komandant⁴ je odmah otputovao na teren, gdje je stigao kada su se naši već povukli. Prema njegovom izvještaju naši su herojski' jurišali i pomanjkanje jednog, eventualno 2 teška bacača, spriječilo je da naši ne zauzmu ovako važno strateško uporište okupatora i dođu do velikog plijena. Prema podacima tamo se nalazi 190 vojnika, 3—4 teška bacača, 4 teška mitraljeza, 15 puškomitraljeza, oko 200.000 metaka i mnoštvo raznog drugog materijala. Kada promislimo da je bilo više razumijevanja kod Operativnog štaba za Bosansku Krajinu, a naročito kod druga Koste,⁵ i više osjećaja za opću stvar, naš Odred je mogao ovu akciju da vrši sa potrebnim bacačem i danas bi Vaganj, važno strateško uporište okupatora, bio u našim rukama, a brojni materijal koji se tamo nalazi bio bi jaka baza za dalji veliki razvitak

³ Narodni heroj Ante Jonić

⁴ Vicko Krstulović

⁵ Košta Nad

partizanske borbe u Dalmaciji. Isto tako i dragocjene žrtve koje su u ovoj akciji dane, bile bi mnogo manje. Dobro bi bilo, ako možeš, da ovo predočiš i samom Vrhovnom štabu.

Imajući i dalje u vidu važnost Vagnja, a i mogućnost njegovog likvidiranja, ukoliko bi naš Odred dobio potrebne minobacače i pojačanja od jedne do dvije čete, komandant drug Jović⁶ je uputio sa položaja pismo Vrhovnom štabu u kojem ovo traži. Nastoj sa svoje strane utjecati kako bi se ova pomoć uputila, jer smatramo da je moguće, naročito sada, kada je prema našim zadnjim obavještenjima Livno palo. Važnost i dalekosežnost ove akcije, mislimo da ti ne treba naglašavati.

2. Prema zadnjim obavještenjima koja smo dobili od bataljona »Starac Vujadin« Livno je zauzeto. Mislimo da će se nakon pada Livna nastaviti sa operacijama, naročito na čišćenju sela u Livanjskom Polju. Prema izvještajima Štaba odreda, odnosno druga komandanta⁷ koji se je jučer vratio, oni nisu još uspjeli da uspostave vezu sa snagama koje se tamo bore. Zbog važnosti i nužne potrebe da se ova veza uspostavi zbog daljnih akcija, naročito ako bi Vrhovni štab uputio traženo pojačanje, mi smo naredili Štabu odreda da pokuša na svaki način da ovu vezu uspostavi. Ti sa svoje strane nastoj kako bi naše snage koje tamo operiraju što prije uspostavile vezu sa našim Odredom.

Prema podacima koje nam je dao drug Petica,⁸ koji je danas upućen u oficirsku školu, Talijani su sinoć iskricali 40 kamiona vojske, razvili se u strijelce i u širokom frontu nastoje našima nametnuti frontalnu borbu. Kurir koji je jutros oko 11 sati stigao iz Sinja, a koji je prošao preko našeg Odreda, izvještava nas da se jedan dio naših snaga povukao prema Biteliću, a to je vjerovatno II bataljon, da bi izbjegao opkoljavanje. Borbe se vode. Prema njegovom mišljenju koje je izrazio na temelju razgovora koji se tamo vode, Talijanima neće i ne može uspjeti da izbace naše snage, jer je cesta za sada neupotrebijiva, a naši imaju dobre položaje.

3. U vezi naređenja⁹ koje je izdato letećim desetinama na Mosoru, Rogoznici, Moseću i Solinu da krampanjem, miniranjem kao i postavljanjem zasjeda, [privežu neprijateljske snage], primili smo izvještaj prema kojemu su 31 pr. mj. prepilali

⁶ Vicko Krstulović

⁷ Božo Bilić-Marijan

⁸ Srećko Reiĉ-Petica

⁹ Odnosi se na zadatke postavljene pred dalmatinske jedinice da u vezi s pretstojećim napadom na Livno, preduzmu niz akcija i diverzija u cijeloj sjevernoj Dalmaciji.

telefonske stubove u Rupotinama u dužini oko 2 km. Nakon toga su se povukli na Kozjak, odakle su osmatrali neprijatelja. 1.VIII ujutro je [neprijatelj] počeo da dovlači svoje snage iz Splita, Solina i Klisa i da se kreće prema planini Kozjak sa ciljem da opkoli naše snage koje se tamo nalaze. Naši su (oko 50) zauzeli položaje i primili borbu, koja je trajala od 9 sati ujutro do 2 sata poslije podne. Neprijatelj je imao u toj borbi oko 20 mrtvih i isto toliko ranjenih. Uslijed dolaska novih snaga naši su se povukli. Talijani su na planini Kozjak, kao i okolnim selima skoncentrisali oko 5.000 vojnika sa artiljerijom koju su izvukli na brdo. Istovremeno je palio i pljačkao i hapsio u Solinu obitelji partizana. Ova četa se sada nalazi u Moseću sa zadatkom da vrši prepade na talijanske snage koje se nalaze na Kozjaku, da bi ih tako privezala dok se ne raščisti situacija oko Livna i Vagnja i ujedno da vrše napade na cestu Solin — Sinj.

4. Stanje u logoru je uglavnom isto. Oko 40 nenaoružanih ljudi prebacili smo u Krajinu, a Talijane smo poslali u V krajiški odred radi razmjene. Isto tako smo raščistili, a i dalje raščišćavamo pitanje zarobljenika kojih se je prikupio priličan broj. Na ovaj način smo donekle odteretili ovaj logor.

Kuriri koji su 5 o.mj. dolazili iz Uništa, 2 sata daleko od našeg logora naišli su na tri ubijena i izmrcvarena seljaka, jednu ženu i jedno magare. Dvije žene i jedan seljak su nestali. Prema obavještenjima koja smo dobili uglavnom od seljaka, po svoj prilici su to učinili ustaše iz sela Duvnjaka, Garjaka i Ježevića. Preduzeli smo mjere opreznosti.

Neke neposredne mogućnosti napada na Dinaru, za sada izgleda da ne postoje. Prema obavještenjima bataljona »Starac Vujadin« banda i dalje drži iste položaje iznad Peulja.

5. Jučer smo uputili izvještaj G. Š. H. U pogledu situacije Odreda za sjevernu Dalmaciju rekli smo im da zbog prisutnosti Vrhovnog štaba, kao i akcija koje se vode, za sada ne možemo uputiti nikoga koji bi pomogao ozdravljenju ovom Odredu. Zamolili smo ih da oni angažuju Stab Grupe¹⁰ ili koju drugu ličku jedinicu oko reorganizacije ovog Odreda i da im po mogućnosti pomognu u davanju komandnog kadra, naročito četnog, koji se je pokazao naročito slab i nesposoban i koji je uglavnom i kriv što je Odred doveden u ovako teško stanje.

Izviješteni smo od komesara druga Katića¹¹ da je komandant Odreda drug Rade Bulat povučen u G.Š.H. i da se neće više vraćati. U našem izvještaju G.S.H. naveli smo da ovo smjenjivanje druga Bulata u vrijeme kada se je Odred

¹⁰ Stab Grupe NOP odreda za Liku

¹¹ Vladimir Bakarić

našao u tako teškoj situaciji — neće doprinijeti brzom borbenom osposobljavanju ovog Odreda, a još manje razoružavanje samog Odreda, što je vjerovatno negativno djelovalo na borce.

Iz svega ovoga nameće nam se zadatak da se što prije neko uputi u sjevernu Dalmaciju, koji bi sa svim ovim neposredno rukovodio. U zadnjem pismu smo ti rekli da bi ti trebao da pođeš, jer bi ovu stvar najbolje i najbrže uredio. Stoga nastoj da nađeš što prije mogućnost da odeš tamo.

6. Javi nam kakvi su daljni operativni planovi Vrhovnog štaba nakon zauzimanja Livna i da li si pripremio i gdje sastanak sa Vrhovnim štabom i C.K.

7. Pošalji nam što prije pisma koja su kod tebe, a nisu ti potrebna, naročito ona u vezi sa Kninjanima. Nastoj i dalje prikupiti propagandnog materijala i sa ostalim nam ga pošalji.

U prilogu ti šaljemo prepis pisma druga Katića, kako bi se s njime upoznao. Odgovor na obadva zadnja njegova pisma bilo bi najbolje da spremimo kad se ponovo zajedno sastanemo bilo u Livnu, ili u Stabu.

Cetu¹² za Proleterski bataljon nastojat ćemo što prije formirati. To će vjerovatno biti nakon završetka akcije na Prologu. Naređenje o upućivanju 70 nenaoružanih ljudi uputit ćemo južnoj Dalmaciji po dolasku njihove čete na Kamešnicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant

¹² Bilo je postavljeno od Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske da se formira jedna četa i uputi u Prvi proleterski bataljon Hrvatske. Međutim do tog nije došlo, jer je dolaskom Vrhovnog štaba na područje Livna počelo popunjavanje Grupe brigada oko V. S. partizanima i? Dalmacije.

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 8 KOLOVOZA 1942 GOD. KOMANDANTU NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA OD 24 LIPNJA DO 5 KOLOVOZA

STAB
V. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE
Broj 674/42
dne 8.VIII. 1942

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Operativni izvještaj

Vojnička situacija na teritoriju V operativne zone, koja je pred mjesec dana bila vrlo povoljna, naglo se pogoršala talijanskom ofenzivom¹ na teritorij II odreda.

Na teritoriju I odreda, gdje je prijetila opasnost pogoršanja situacije uslijed četničke opasnosti, situacija se popravila dolaskom I proleterskog bataljona Hrvatske i izvršenjem dviju akcija² uz njegovu pomoć. Akcije doduše nisu potpuno uspjele, ali su se odrazile na slabljenje četnika i raspadanju djelomičnom njihovih jedinica.

Na teritoriji II odreda položaj se gotovo katastrofalno razvio povodom talijanske ofenzive, koja je počela 13. VII. Usljed naglog priliva partizana u jedinice II odreda, nije uspjelo ove dovoljno vojnički ojačati u borbi, i nastupom ofenzive one su se pokazale potpuno nesposobne za prihvaćanje borbe s jačim neprijateljskim jedinicama i za potrebno manevrisanje. Pokazala se i sva slabost komandnog sastava četa i bataljona, koju je pogibija komandanta Odreda druga Cara³ još pogoršala.

Opis akcija i operacija

I odred

4.VII. jedna četa II bataljona presjekla je željeznički kabel između Liča i Fužina i maskirala mjesto. Prekid veze je trajao 4 dana. Iste noći ta četa uništila je 23 telefonska

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 7, dok. br. 24.

³ Zasjeda na cesti Senj—Novi 18/19 srpnja i napad na Gomirje 24 srpnja.

¹ Narodni heroj Nikola Car

stupa, 280 izolatora i svu telefonsku žicu između Fužina i Zlobina. Na povratku naišao je 1 talij. vojnik, koji je ubijen.

24.VI. u 7 sati ujutro otpočela je borba s talij. snagama, koje su nadirale prema Krivom Putu iz više pravaca. Glavne snage nadirale su iz Veljuna, gdje ih je naša zasjeda, koja je zauzela položaje još u toku noći na Veljunskom Vrh, pustiivši ih blizu, potpuno razbila. Odmah iza toga neuspjeha krenule su talijanske snage u streljačkom stroju dugom 4 km. prema Krivom Putu. Borba se razvijala u prvi mah nepovoljno za nas, jer je zasjeda postavljena prema Senju bila vrlo nisko, te je bila skoro opkoljena. Nakon borbe koja je trajala 4 sata uspjelo joj je povući se bliže Krivom Putu. Nakon 8-satne borbe neprijatelj se na svim linijama povukao. Gubici neprijatelja prema nepotvrđenim vijestima iz Senja iznose preko 30 mrtvih. Na našoj strani poginuo je 1 aktivni partizan i 1 rezervni, te 1 rezervni partizan kao kurir.

29.VI. krenula su dva voda u pravcu Goljaka radi zaštite prekopavanja ceste Senj — Brinje, koje je potpuno uspjelo. Talijani su otvorili vatru iz bacača, ali bez uspjeha.

29.VI. prekopana je na više mjesta cesta Krivi Put — Senj.

30.VI. izvršen je prepad od strane četnika i Talijana na naše jedinice I bataljona i Sušačku čet, koje su bile skoncentrisane na Bjelskom u svrhu akcije na Gomirje. Prepad je izvršen iznenada. Četnici su doveli Talijane šumom ispod samog Kleka, dok su sami prešli preko Potoka i došli našim jedinicama iza leđa. Uslijed neopreznosti nisu prema Gomirju t. j. prema Potoku, bile postavljene nikakve straže, pa su se mogli neprimjetno približiti na 150 metara do naših jedinica, koje su baš primale ručak. Na toj udaljenosti ih je opazila patrola. Četnici su odmah otvorili jaku mitraljesku vatru i stvorili zabunu i paniku kod partizana, a pogotovo kod sušačke jedinice, koja je imala oružje na kupu. Naši puškomitraljesci i 1 vod partizana, ipak, su odmah otvorili vatru, pod čijom zaštitom su jedinice uspjele da se povuku. U toj borbi je sušačka jedinica izgubila 1 teški mitraljez i 12 pušaka. Na našoj strani poginuo je 1 drug a 1 je zarobljen. Neprijateljski su gubici 1 mrtav i 3 ranjena. Neprijatelj se odmah povukao sa plijenom (oružjem, stokom, i arhivom bataljona) u pravcu Ogulina, i tako izmakao našoj zasjedi, koju su naše jedinice napravile u pravcu Potoka računajući, da će neprijatelj krenuti u tom pravcu. Već za vrijeme borbe tukla je neprijateljska artiljerija iza naših položaja, a zatim i po samim položajima i jedinicama u otstupanju. Od artil. vatre smrtno su ranjeni 1 partizan i 1 partizanka, a 2 su lakše ranjeni.

18.VII. jedna četa II. bataljona učestvovala je u akciji dizanja vlaka između stanica Drivenika i Zlobina. Naišao je teretni vlak s 3 putnička vagona. Eksplozija se desila u sredini vlaka, te je uništila nekoliko vagona. Na vlak je otvorena vatra iz pušaka i mitraljeza.

18. na 19.VII. izvršio je III bataljon u zajednici s I proleterskim bataljonom Hrvatske akciju na cesti Senj — Novi. Akcija je izvršena između utvrđenja Kozice i Čardaka. Plan akcije bio je sledeći: 1 četa Prolet, bataljona s 8 automatskih oružja u centralnoj zasjedi. 1 četa s 2 teška mitraljeza u zasjedi prema Novom. Bočna zasjeda prema Senju 1 četa s 2 teška mitraljeza i tromblonom. Jedna četa III bataljona kao zaštita prema Krmpotama i Ledenicama, a druga četa zaštita prema Vratniku, Veljunu i Senju.

Naišao je jedan divizion artiljerije neprijatelja. Napad je izvršen na sredinu kolone, gdje su bila i 2 (dva) kamiona i 1 blindirani. U borbi, koja je nastala, glavni zadatak izvršile su bočne zaštite, koje su svojim djelovanjem zadale neprijatelju najviše gubitaka. Zaplijenjen je 1 teški mitraljez, 12 pušaka, oko četiri hiljade metaka i oko 50 bombi. Uništena su 2 kamiona i 1 blindirani. Također su zarobljena i 4 topa koje su partizani pripremili za paljbu prema Senju i Novom, ali ih nisu znali upotrijebiti, pa su nakon toga uništeni. Osim oružja zaplijenjene su i velike količine drugog materijala. Neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i isto toliko ranjenih te oko 20 konja ubijenih. Naše povlačenje je izvršeno nakon toga u redu i bez gubitaka u akciji.

23.VII. izvršili su ustaše i Talijani napad na logor u Stajnici, gdje se nalazilo 15 partizana s 1 puškomitraljezom. U borbi, koja je nastala ubijena su 4 ustaše, nakon čega su se naši povukli bez gubitaka.

24.VII. izvršena je akcija na Gomirje s Proleterskim bataljonom, I udarnim bataljonom i I bataljonom. Neprijateljski punktovi u Gomirju bili su slijedeći: sokolana s 40 četnika i 2 puškomitraljeza, Gradina: 20 četnika s 1 teškim mitraljezom, škola: 10 četnika, Nakičina kuća: 25 četnika iz mjesta Vrela s 1 puškomitraljezom, manastir: 25 domobrana s 1 puškomitraljezom, željeznička stanica: 60 Talijana s 2 teška i 3 puško-mitraljeza, te 2 bacača mina.

Plan akcije bio je: I bataljon zaštita prema Vrbovskom s rušenjem pruge i napad na manastir. Proleterski bataljon: napad na sokolanu i Nakičinu kuću s jednom četom u rezervi. Udarni bataljon: napad na Gradinu, zasjedu prema stanici i eventualno napad na stanicu i blokada Gomirja te zaštita prema Ogulinu s rušenjem pruge.

Početak napada bio je 24.VII. u 2 sata. Nakon prvog napada u kojem iznenađenje nije uspjelo, jer su se četnici nalazili u rovovima i zasjedama, otpočela je borba za pojedine neprijateljske objekte. U toku same borbe još prije svanuća uspjelo je stanovitom broju četnika da pobjegnu na stanicu uslijed toga, što zasjeda prema stanici nije pravovremeno zauzela položaje. U toku dana uspjelo je partizanima, da zauzmu u ogorčenoj borbi sve objekte osim Nakičine kuće i manastira, koji se nisu dali upaliti. Objekte je uspjelo zauzeti palenjem. Oko 9 sati naišao je iz Vrbovskog blindirani vlak s talijanskom vojskom, koja se iskrcala pred tunelom i, razvivši se u strelce, krenula prema našoj zasjedi.

Kad su se približili obasuti su jakom našom vatrom, koja ih je prisilila, da pobjegnu u vlak i da odu. Poslije 1 sata ponovno je naišao blindirani vlak, ali ih je naša zasjeda ponovno prisilila, da se povuku. Odmah zatim naišao je treći puta blindirani vlak, zaustavo se u tunelu, gdje su se Talijani iskricali, razvili se u strelce i pošli prema našim položajima. Na liniji 3 lem. razvila se ogorčena borba s mnogo nadmoćnijim neprijateljem i kad su naši na komandu juriš, jurnuli na Talijane, ovi su se u paničnom bjehu vratili do tunela odakle su počeli tući s minobacačima i teškim mitraljezima. U 4 sata po podne stigli su neprijateljski tenkovi i ne mogući zadržati njihov prodor naši su se povukli preko sela, Musulina, gdje su od naroda dobili još 16 pušaka. Zasjeda prema Ogulinu također je odbila dva puta napad blindiranog vlaka i pješadije, zadržavši ih sve do naređenja za povlačenje sa svojih položaja. Jedinice Udarnog bataljona koje su vršile napad na Gradinu, nakon čišćenja Gomirja sastale su se s jedinicama Proleterskog bataljona, koje su nakon izvršenja svojih zadataka bile slobodne (osim jedinice koja je napadala Nakičinu kuću) i preduzele su napad na stanicu. U tom su naišli tenkovi iz Vrbovskog i Ogulina i Stab operacije naredio je povlačenje.

U akciji je ubijeno 7 četnika, uhvaćeno 8 četnika, među njima bivši partizanski vodnik Radiša Vujnović, koji je prilikom prepada četnika na gomirski logor ubio polit, delegata Jovu Mamulu.⁴ Isti je streljan, dok su ostali pušteni. Od oružja zahvatili smo 1 p. mitraljez, preko 60 pušaka, postolje i neke dijelove teškog mitraljeza, kao i mnogo druge ratne spremne i namirnice, koje je većinom uzeo Proleterski bataljon.

I bataljon nije u potpunosti izvršio svoj zadatak, t.j. nije osvojio manastir, ali je pokazao veliku moralnu i borbenu vrednost.

* Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 84.

Udarni bataljon također nije u potpunosti izvršio svoj zadatak t.j. nije stigla na vrijeme zasjeda prema stanici uslijed lošeg vođiča, pa je izvjesnom broju četnika uspjelo pobjeći. Kako je to prva akcija Udarnog bataljona, pokazao je ipak svojim jurišanjem na pojedine zgrade i na samu stanicu, da ima sve preduvjete da se razvije u pravi udarni bataljon. U akciji je potpuno razrušeno oko 200 metara pruge.

Za sve vrijeme akcije tukla je neprijateljska artiljerija po svim partizanskim položajima, ali to nije pokolebalo borbenost i moral jedinica. Akcija je završena urednim povlačenjem u 4 sata poslije podne.

24.VII. jedan vod 1 čete I bataljona imao je zadatak da pripuca na Ogulin. Ovaj se vod spustio do samog Sela Puškarića, gdje se podijelio u tri grupe. Prva grupa naoružana p.mitraljezom otvorila je, vatru na blindirani voz, koji je dolazio iz Ogulina i prisilila ga, da se povrati. Po dobivenim podacima ubijen je 1 talij. oficir i 1 žandar. Druga grupa pripucala je na žandarmerisku posadu u Turkovićima, našto su ovi počeli bježati prema Ogulinu. Talijani misleći da su to partizani otvorili su po njima mitraljesku vatru i ubili jednog, a ranili 4 žandara.

II odred

29.VI. upućen je 1 vod s 2 p.mitraljeza, da postavi zasjedu na cesti Zamet — Pilepići, kojom su se kretali Talijani u jačini od 20 vojnika. Zasjeda je čekala 2 dana, ali na cesti nije bilo kretanja neprijatelja.

30.VI. upućeno je 20 partizana, da prekinu telefonsku liniju Mrzla Vodica — Gornje Jelenje. Uništeno je 500 metara telef. linije, stupovi prepiljeni, izolatori razbijeni, a žica donešena u logor.

1.VII. prekopana je cesta i prekinuta telef. linija na cesti Vrbovsko — Severin na Kupi. Isti dan je prekinuta telef. linija Velika Voda — Crni Lug. Prekopana je i cesta Crni Lug — Gerovo u duljini 15 metara i zapaljeno 15 hvati drva, kojim se je koristio okupator.

2.VII. zakrčena je i prekopana cesta, koja ide iz Trstenika preko Suhog za Platak.

3.VII. izvršena je akcija na pruzi između Brod Moravica i Srpskih Moravica dizanjem šinja. Naišao je teretni vlak s novom lokomotivom, koja je iskočila s još 5 vagona iz šinja, udarila u stijenu i uništena. Tom prilikom je 1 talij. vojnik ubijen, a strojovođa teško ranjen. Promet je bio obustavljen 3 dana.

3.VII. prekinuta je telef. linija između Zlobina i Benkovca u duljini 1500 metara. Rušenje je počelo 200 metara

od talij. posade, koja se nije pojavljivala uprkos velike buke. Popiljeno je 37 stupova, izolatori razbijeni, a žica ispresjecana. Isti dan sukobila se naša patrola s Talijanima u mjestu Majem, gdje su palili kuće i ubila 5 talijanskih vojnika.

5.VII. postavljena je zasjeda na Lujzijani između Kamenjaka i Grobnika u jačini od 140 partizana, sa zadatkom da se sačekaju kamioni, napadnu i da se pokupi oružje. Jedna četa je bila na desnom krilu sa zadatkom da spriječi dolazak neprijateljske pomoći iz Kamenjaka. Jedna grupa partizana je upućena, da se približi mjestu Kamenjaku i kad otpočne borba, da pripuca na štab i kasarne talijanske vojske. Ostale snage su bile u zasjedi sa zadatkom, da napadnu kamione i da ih razoružaju.

U 7.20 sati naišla je neprijateljska patrola od 13 fašista, dok je glavnina išla prečkim putem. Zasjeda je otvorila vatru, ali jer su partizani mislili, da će se patrola propustiti i sačekati glavnina, vatra je bila nesređena. Borba je trajala pet do šest minuta i nakon toga je prekinuta vatra. Fašisti su iskoristili nesređenu vatru i odmah skočili u zaklon. Nakon prekidanja vatre pala je komanda »po oružje«. Pojedinci su skočili, ali Talijani još nisu bili pobijeni i pružali su otpor. Akcijom je rukovodio Komandant odreda⁵ i postavio se na lijevo krilo. U toku borbe on je sam skočio po oružje i tada je bio smrtno ranjen. Glavnina talijanske vojske nije išla u pomoć patroli, već je pobjegla u Brdo iznad Kamenjaka. Odmah poslije toga Komandant odreda je naredio povlačenje, a jer je bio teško ranjen partizani su ga nosili do sela Vrane na nosiljkama, gdje je nakon kratkog vremena u teškim mukama umro. Drugovi su ga u istom mjestu i sahranili, komandant⁶ I bataljona održao je govor, a partizani su otpjevali »Lenjinov posmrtni marš«.

U toj akciji imali smo dva mrtva i to Komandanta II odreda druga Cara i partizana Bruna Francetića.

Neprijatelj je imao 9 mrtvih, a zaplenjeno je 1 puškomitraljez, 4 puške i 135 metaka. U toj borbi naročito se istakao svojom hrabrošću drug Marijan Linić, koji se u toku borbe došuljao do talijanskog puškomitraljesca, skočio iz neposredne blizine pred njega i talijanskim ga jezikom pozvao na predaju, oduzeo mu puškomitraljez i zarobio talij. vojnika.

7.VII. postavljena je zasjeda na cesti Crni Lug — Gerovo u jačini 24 partizana. U 5.15 sati poslije podne naišla je talijanska kolona od 3 blindirana, 24 kamiona i 3 motocikla. Naši su otvorili vatru na 1 kamion našto su Talijani odgo-

⁵ Narodni heroj Nikola Car

⁶ Gojko Trbović

vorili vatrom iz mitraljeza i bacača mina. Naš puškomitraljez je zatajio kod 8. metka, pa su se partizani povukli bez gubitaka. Neprijatelj je imao 4 mrtva vojnika.

4.VII. upućena je grupa partizana po hranu i kod prelaza pruge upala u talijansku zasjedu. U borbi koja je nastala ranjen je u ruku drug Branko Francišković, koji je naskoro uslijed velikog gubitka krvi umro. Kad su ga Talijani otkrili, ispalili su još oko 20 metaka u njega i zatim ga pokopali na groblju. Partizani su prije toga oduzeli oružje od pokojnog druga.

8.VII. naša patrola od 26 partizana s 2 p. mitraljeza, pod vodstvom komandira, pošla je u zasjedu kod sela Mavrinci blizu Cernik — Čavle. U 11 sati noću naišla je patrola karabinjera oko 20 ljudi. Partizani su otvorili vatru i većinu pobili i ranili. Jedan naš drug je međutim neoprezno bacio bombu i ranio našeg puškomitraljesca. Talijanskom mitraljescu je uspjele uzeti zaklon i zapucati preko cijele naše zasjede, koja je bila prisiljena povući se. Za nekoliko minuta ranjeni je drug umro, a na terenu je ostao p.mitraljez, koji se više nije mogao spasti radi velike vatre. U akciji je ubijeno 16 karabinjera i nekoliko ranjeno. Od naše strane poginuo je drug Drago Hlača, a dvojica su ranjena od naše bombe.

8.VII. patrola od 5 partizana zapalila je uz pomoć civila 2 talij. barake, u kojima nije bilo talij. vojnika, u selu Brnelići.

10.VII. jedan vod od 47 omladinaca i 7 omladinki porušili su telefonske stupove u duljini 1700 metara između Podbrega i Saršona. Iste noći porušila je ista grupa 2500 metara telefonske linije i stupove na cesti između Sv. Mateja i Kastva.

10.VII. je 1 desetina porušila telefonske stupove (12 komada) između Mrzle Vodice i Crnog Luga, izolatore razbila i žicu razvukla.

10.VII. je pošla 1 desetina s 1 p.mitraljezom na Plešce, da pripuca na neprijateljske objekte. U 24 sata je otvorila vatru, koja je trajala pola sata. Nakon toga su Talijani otvorili vatru iz mitraljeza i minobacača, pa se naša desetina bez gubitaka u redu povukla. Neprijatelj je imao 3 mrtva.

11.VII. desetina partizana, koju je vodio drug Romano Milić, postavila je zasjedu na putu kod Sv. Mateja na mjestu gdje su mislili zasjest karabinjeri. Karabinjeri su došli u 16 sati u jačini od 6 ljudi, krećući se u velikom razmaku. Naši su otvorili vatru i odmah ubili dvojicu, a ostali su uspješni skočiti uza zid. Naši su nastavili s vatrom i ubili još 2, a 1 ranili. Zarobili su 2 puške, 96 puščanih i 12 revolverskih metaka. Naši nisu imali gubitaka.

12.VII. jedna talijanska kolona od 400—500 alpinaca napala je naše vodare. Jedna grupa partizana, koja se kretala u tom pravcu, začula je vatru, razvila se u strelce i krenula pravcem vatre. U blizini talij. kolone otvorila je vatru i nagnala ju u bijeg. Borba je trajala 3 sata i naši nisu imali gubitaka, a neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih kako se saznaje od civila.

13.VII. u 6 sati ujutro 35 partizana pod vodstvom komandira čete otvorilo je vatru na talijanske vojnike, koji su se nalazili pred kućama u Gornjem Jelenju, iz daljine od 300 metara. Talijani su padali mrtvi i ranjeni, a ostali se razbjegli po kućama. Neprijatelj je odgovorio žestokom vatrom, pa su se naši povukli u slabom redu bez gubitaka, dok broj neprijateljskih gubitaka nije poznat.

16.VII. krenulo je oko 300 Talijana s Platka u pravcu 1-ve čete. 45 boraca Udarne i 1-ve čete nalazilo se na dvodnevnoj neuspjeloj zasjedi u Grobinštini u to vrijeme. Zato je poslana i desetina s 1 puškomitrajnom pod rukovodstvom politkomesara čete na rub šume, a ostali su evakuisali logor i napustili ga. Talijani su zaobišli našu zasjedu na rubu šume t.j. na cesti koja vodi kroz šumu, došli u logor i zapalili ga. Tom prilikom pao im je u ruke nenaoružani partizan Bakarčić, kojeg druga su Talijani nakon mrcvarenja ubili bajunetom. Talijani su pronašli zemunice s oko 500 kg. hrane.

16.VII. krenula je grupa Talijana s mulama iz Jelenca u pravcu logora 2 čete I bataljona. Patrola je pratila ulazak Talijana u šumu. Patroli je poslano pojačanje, a ostali su zauzeli položaje. Kad su Talijani došli do patrole ova je otvorila vatru i odmah pobila četvoricu. Neprijatelj je, otvorio jaku puškomitralješku vatru po patroli, koja se na to u redu povukla do položaja. Talijani su kretali stazom još oko 1000 metara, a onda se povukli i vratili natrag.

16.VII. pokušali su Talijani napasti našu 2 četvu II bataljona, te su se 1 sat ispred logora spremali u strelce. Naša ih je patrola primjetila i odmah obavjestila komandira čete. Odmah je poslano 50 drugova u susret Talijanima, kojih je bilo 200 do 300 i s kojima su se susreli 3/4 sata pred logorom. Naši su se približili neprijatelju na nekih 10 metara i otvorili vatru na njegovu prethodnicu, koja se odmah počela povlačiti. Naskoro se počela povlačiti i njegova glavnina, a naši su odmah krenuli u napad i tjerovali neprijatelja oko 4 km. Neprijatelj je imao gubitaka, sudeći po lokvama krvi na koje su naši nailazili, ali je kod povlačenja nosio sobom svoje mrtve i ranjene. Na našoj strani nije bilo gubitaka osim jednog lakše

ranjenog puškomitraljesca. Puškomitraljezu je oštećeno postolje (noge), no odmah će se popraviti.

17.VII. napali su Talijani civilni logor broj 107. Civili su se u redu povukli u naš drugi logor. Zemunice su ostale nepronađene, ali je propalo oko 300 kg. sira i 1 velika cerada.

17.VII. pošlo je 80 drugova iz I i II bataljona pod rukovodstvom komandanta i politkomesara obaju bataljona, da napadnu kolonu neprijatelja u blizini civilnog logora broj 107. Kad se došlo u blizinu logora Talijani su već bili u njemu i upravo su palili barake. Trebalo ih je zaobići i sačekati oko Platka. Nakon dugog i zamornog lutanja po šumi došla je i noć, pa je bilo prekasno za tu akciju. Zato su 18.VII. pošli isti drugovi na zasjedu Talijanima, koji su imali poći preko 1 rebra u napuštenu logor 4 čete I bataljona. Čekalo se od ranog jutra 11 sati uzaludno. Uto se, vratila patrola, koja je imala zadatak, da izvidi, koliko se Talijana još uvijek nalazi blizu bivšeg logora naše 1 čete. Patrola je izvjestila o tačnom položaju i približnom broju neprijatelja. Na putu prelazeći cesfai, koja se nije osigurala, naišao je iznenada talijanski motociklist i razdvojio našu kolonu. Na motor se otvorila vatra, ali bez uspjeha, jer mu je uspjelo da se okrene i odjuri. Kod razdvajanja kolone došlo je do povlačenja i bijega, da su se našli tek na večer u logoru, a da nije ništa izviđeno niti urađeno.

18.VII. došli su Talijani u napuštene barake 4 čete I bataljona, gdje su pronašli jednu od triju zemunica, uništili oko 1150 kg. sira, kao i oko 8000 metaka koje su također pronašli, i spalili u kuhinji.

18.VII. poslano je 25 drugova s 2 puškomitraljeza na brijeg »Bikova jaja« ispod Gerova sa zadatkom, da pripucaju na Talijane, kad se skupe kod ručka. Oko 12 sati otvorena je vatra na Talijane, koji su se skupili po krugu. Baš u tom momentu je naišla i kolona auta iz kojih su se iskricali talijanski vojnici, pa je i na njih otvorena vatra. Kod ovog iznenađenja palo je oko 28 Talijana i 8—10 mula, nastala je panika u Gerovu i neprijatelj je otvorio vatru iz svih bunkera. Nakon 5—8 minuta paljbe naši su se drugovi bez gubitaka povukli u svoj logor.

20.VII. krenulo je 30 drugova prema Lujzijani na zasjedu. Putem prema cesti opažen je 1 talijanski vojnik, koji se opazivši partizane povukao prema Gornjem Jelenju. Komandir je odlučio, da se sačeka noć u šumi i na 1 uzvisini postavio osmatrača. Nakon dvosatnog boravka na tom mjestu, a da

cematrača nisu ništa javili, začulo se u šikari šuštanje lišća. Kad se komandir digao, da pođe opomenuti neopreznog druga naiđe najednom u daljini od oko 15 metara 1 talijanski oficir, a iza njega vojnik. Komandir je odmah povikao »Talijani idu« i opalio metak u oficira, kojeg je srušio, a jedan partizan je ubio vojnika, koji je išao za oficirom. Kad je nastala pucnjava, većina se drugova razbježala i sakupila se tek drugo jutro u logoru, gdje je konstatovano: 1 drug je poginuo, četvorica su se vratili bez pušaka, koje su izgubili putem ili bacili, a puško-mitraljezac se uopće nije vratio (vjerojatno zato što je izgubio puškomitraljez).

20.VII. pošlo je 100 partizana pod vodstvom komandanta,⁷ i politkomesara⁸ Odreda, da postave zasjedu na putu Lividraga — Lazac, i da po mogućnosti napadnu Talijane, koji su se nalazili u Lividragi. Radi nesporazuma s patrolom, koja je imala zadatak da izvidi kretanje Talijana u Lividragi, ona je održavala vezu s 1 četom II bataljona. Umjesto da izvjesti glavninu na mjestu, gdje se ova nalazila. Tek u 10 sati doznala je glavnina, da ju je patrola trebala izvjestiti, da se 30 Talijana kreće cestom iz Lividrage prema Gerovu. Talijani su međutim već bili prošli. Ista glavnina je postavila zasjedu na cesti Lividraga — Gerovo. Na cesti prema Gerovu postavljen je 1 partizan, da pazi i izvjesti, ako bi se neprijatelj slučajno pojavio sa strane Gerova. Neoprežnošću tog druga neprijatelj ga je primjetio i otvorio vatru na njega i otkrio našu zasjedu. Drug, koji je bio postavljen, da pazi i izvjesti, ako se neprijatelj pojavi s gerovske strane, izvjestio je, da se neprijatelj kreće prema zasjedi pješke. Izgleda međutim, da je to bio neprijateljski tenk. Radi otkrića zasjede, naredio je komandant⁹ II bataljona, koji se nalazio na desnom krilu, da se desno krilo povuče. Povlačenje je kao obično pretvoreno u bijeg, dok nisu komandu preuzeli komandant i politkomesar II odreda, koji su odlučnom komandom prisilili drugove na ispravno povlačenje, koje je u redu izvršeno.

24.VII. postavila je 3 četa II bataljona zasjedu kod Suhog u 6 sati. ujutro. Talijani su naišli u 8 sati s 1 kamionom i prikolicom. Ubijeno je 42 talijanska vojnika i zapljeno jedan puškomitraljez, 15 pušaka, 63 šaržera punih za puškomitraljez, 1 revolver i nešto druge spreme. Kad je bio izvršen juriš na oružje između talijanskih vojnika jedan je bio još živ, te mu je uspjelo baciti bombu u drugove Vladimira Juga i Alberta Kozulić. Vladimir Jugo je teško ranjen a Kozulić lako. Auto

⁷ Ivan Lenac

⁸ Vinko Svob

⁹ Đuro Trbović

s prikolicom su zapaljeni, a svi Talijani, koji su se u njima nalazili, su poubijani.

I odred Dodatak izvještaju

Vojnička situacija može se okarakterisati kao dobra. Na sektorima Gomirje i Mrkopalj, Begovo Razdolje, gdje je do sada vladala velika nesigurnost i gdje se je protivnik također kretao po šumi, nakon izvršene akcije na četnike u Gomirju i ustaše u Begovom Razdolju dobili smo cijeli sektor pa i sama sela pod svoju kontrolu.

Tako su se četnici u Gomirju povukli na samu željezničku stanicu i ne kreću se nikuda, dok partizanske jedinice opet slobodno kreću po svim tim selima, kao i prije četničke izdaje.

Kao novi važan činilac ovih uspjeha je formiranje dva udarna bataljona na terenu ovoga Odreda. Njihovom pokretnošću i kompaktnošću omogućili smo koncentraciju snaga i zadavanje jačih udaraca neprijatelju.

Koncentracije neprijatelja koje bi odavale neke njihove ofenzivne namjere na našem terenu još nema.

Izvršene akcije

U prošlom operativnom izvještaju iznešena je akcija na Gomirje¹⁰ nepotpuno, te ju sada nadopunjavamo.

Naša zasjeda I bataljona prema Vrbovskom u toku borbe sa Talijanima koji su pokušali da nadiru blindiranim vozom i pješadijom, ubila je 26 Talijana, a veći broj ranila. Na samom terenu nakon pretraživanja pronađen je mrtav Talijan sa oružjem.

Od četnika poginulo je 7, a 6 ih ima teže ranjenih. U akciji je zapljenjeno dva para konja, dvije šivaće mašine, 30 komada stoke, drugih namirnica, kao i sav četnički inventar. Zapljenjena je i četnička arhiva.

29.VII. izvršio je jedan vod omladinske čete rušenje vodovoda u Selu Turković, koji snabdjeva Ogulin. Akcija je izvršena sa topovskom granatom od 50 kg. koja je potpuno uništila postrojenje [br.] 2.

30.VII. porušen je i stari vodovod koji snabdjeva Ogulin. Prilikom obih ovih akcija neprijatelj je otvarao jaku vatru iz svih oružja, ali bez rezultata.

1.VIII. jedna desetina omladinske čete privukla se do samog sajmišta u Ogulinu, gdje se trebala odigrati utakmica između reprezentacije Ogulina i Talijana. Jedinica je otvorila vatru iz p. mitraljeza i pušaka. Tom prilikom ubijen je jedan

* Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 84.

ustaša i jedna ustaškinja, novinarka, jedan igrač i 1 dijete. Na igralištu je zavladao strahovita panika i igralište se za čas ispraznilo, tako da se utakmica nije mogla odigrati.

2.VIII. pripucala je jedna desetina na ogulinsko kupalište na Dobri.

Na kupalištu se nalazilo dosta kupaca, među njima i talijanskih oficira, koji su svi pobjegli prema Ogulinu pustinjski odijela.

5.VIII. izvršena je akcija paljenja zgrada u Gomirju. U zadatku je dato paljenje manastira, Nakičine kuće i škole. Zadatak je potpuno uspio. U akciji je zaplijenjeno u manastiru 4 krave, i dobijene po selima 4 puške sa 200 metaka.

5.VIII. došlo je još do sada iz nepoznatih razloga kod Sv. Petra (Ogulin) do borbe koja je sa žestokom vatrom iz svih oružja trajala cijelu noć. Ustanovljeno je da je došlo do sukoba između talijanskih jedinica. U toj borbi topovima i bacačima dosta je oštećena pruga i telefonske linije od Sv. Petra do Badanjka. Prema izvještaju imade desetak mrtvih i ranjenih. Razlog ove borbe kao i uzrok zbog čega je nastala, pošto se to desilo u samom Ogulinu, još do sad nam nije poznato.

U zadnje vrijeme ubijeno je više talijanskih vojnika, koji su krali krumpir, od samih seljaka iz hrvatskih sela oko Ogulina. Talijani su kao revanš tukli iz topova i bacača po tim selima, pa su tako u Cindrićima, Puškarićima, Turkovićima, ranili i ubili dosta seljaka i porušili nekoliko kuća.

Inače redovna pojava stalne artiljerijske i minobacačke kao i mitraljeske paljbe, po noći po okolnim selima Ogulina i Gomirja.

4.VIII. izvršena je akcija na Begovo Razdolje. U akciji sudjelovali su I udarni bataljon i dvije čete I bataljona. Kao samostalni zadatak imao je II bataljon i to fingirani napad na Mrkopalj i pojačanje zaštite prema Tuku. Neprijateljske snage bile su: škola 16 žandara sa p. mitraljezom i selo 32 naoružana seljaka. U zadatku imala je napad na školu 2 četa I bataljona i 1 vod Prve čete I udarnog bataljona, 2 četa Udarnog bataljona imala je u zadatku u streljačkom stroju opkoljavanje Begovog Razdolja i sa svake strane sa jednom desetinom čišćenje sela. Jedna četa Udarnog bataljona sa teškim mitraljezom kao zaštita na cesti Mrkopalj — Begovo Razdolje i raskopavanje ceste. Jedna desetina sa p. mitraljezom iz 3 čete Udarnog bataljona zasjedu ispod Tuka prema Mrkoplju. 3 četa I udarnog bataljona vodiče-i zasjedu prema Ravnoj Gori. Ostale snage bile su rezerva. Početak borbe bio je u 5 sati.

Samo privlačenje nije potpuno uspjelo, jer je civilna patrola puškama dala znak čim je opazila naše privlačenje. Glavna borba vodila se oko osvajanja škole, koju je tek nakon tri sata uspjelo upaliti. Za vrijeme borbe seljaci su također iz svojih kuća pucali i ometali naše jedinice, koje su napadale školu, tako da smo bili prisiljeni jedan dio snaga odvojiti za čišćenje sela. Za samo učutkivanje vatre koja je dolazila iz privatnih kuća morali smo upotrebiti jedan vod rezerve. Nakon 4 i pol sati borbe, kad je škola bila potpuno u plamenu bili su žandari prisiljeni na predaju.

U toku akcije pokušale su neprijateljske snage iz Mrkoplja (ustaše i Talijani) prodor naših zasjeda, ali su bili svagdje odbijeni.

U akciji zarobljeno je 12 žandara dok su 4 poginula i to komandir posade koji se nije htio predati, te je izgorio i 4 naoružana seljaka, koji su ubijeni tokom borbe. Od seljaka zarobljeno je 10, protiv kojih se vodi istraga.

Oko 9 sati nadirale su jače neprijateljske snage iz pravca Mrkoplja prema Tuku i preko kote 1164 krenuli na Begovo Razdolje. Na taj sektor bacili smo odmah pojačanje iz čete koja je vršila blokadu Begovog Razdolja i odbili ih. Zbog slabljenja obruča uspjelo je desetorici civila sa puškama pobjeći u pravcu Ravne Gore.

U akciji zadobiveno je 20 pušaka, oko 1000 metaka, 60 komada stoke, tri para konja i živežnih namirnica. Zapljeno je iz upaljenih kuća iz kojih se otvarala vatra mnogo rublja, koje je u glavnom upotrebjeno za šivanje veša partizanima i za ambulantu.

Već nakon zauzimanja Begovog Razdolja prilikom čišćenja sela iz jedne kuće otvorena je vatra na partizane. Isti su ju odmah upalili, ali nije niko iz nje izašao i nezna se ko je sve u njoj izgorio.

Kod evakuacije tj. napuštanja Begovog Razdolja jedan naoružani civil (Šragelj) koji je bio sakriven u žitu, bacio je bombu na grupu partizana koja nije eksplodirala, a drugom se sam ubio. S naše strane ima 2 mrtva i 3 ranjena.

II bataljon

23.VII. razbijen je eksplozivom vodovodni šaht između Selca i Novog, koji snabdjeva Crikvenicu i Selce sa vodom, tako da su ta mjesta bila 5 dana bez vode.

28.VII. razbijen je vodovod na drugom šahtu tako da do 31.VII. ta mjesta još uvijek nisu imala vode, i talijanske snage su bile prisiljene kamionima dovlačiti vodu iz Kraljevice. Nakon toga Talijani čuvaju cijeli taj vodovod.

28.VII. razbijen je vodovod koji snabdjeva vodom Bribir, čime je to mjesto ostalo bez vode.

31.VII. izvršena je akcija na pruzi između Drivenika i Zlobina. U akciji je sudjelovao jedan vod 2 i jedan vod 3 čete. Nakon postavljanja mine naišao je osobni vlak i lokomotiva je iskočila iz tračnica. Na vlak tj. na službena kola i restoran vagon otvorena je vatra. Prema izvještaju u restoran vagonu ubijeno je 5 talijanskih oficira i 1 ustaša. Promet je stajao 6 sati.

3.VIII. izvršena je akcija na autobuse Plaše—Križišće. U akciji je sudjelovala 1 četa. Zarobljena su dva žandarmerijska narednika i dva domobrana. Zaplijene su 2 mauzer puške. 80 metaka i dva vojno državna pištolja. Također je zaplijeno nešto namirnica. Oba autobusa su zapaljena.

Prva četa toga bataljona sudjelovala je kao zaštita prema Tuku u akciji na Begovo Razdolje. Ona je uspjela tri puta odbiti talijanske snage koje su nadirale prema Tuku. Položaj je napustila u 5 sati po podne.

III bataljon

Snage III bataljona sudjelovale su u akciju na Prokike, sa zadatkom zaštite prema Senju i prekopavanje ceste Senj — Brinje. Prekopavanje ceste izvršeno je još u toku noći po rezervistima. Oko 9 sati u jutro naišle su na njihove položaje jake talijanske snage, pošto se je jedna četa Udarne brigade koja je bila prema Žutoj Lokvi odmah i bez obavještenja povukla. Borba je nastala kad je talijanska pobočnica bila kod zasjele. S talijanske strane otvorena je jaka vatra iz svih oružja, tako da je III bataljon bio prisiljen nakon pola sata na povlačenje. U borbi imali su tri mrtva i dva teže ranjena i trojicu lakše ranjenih.

Istog dana izvršio je isti vod napad na talijanski kamion kod samih Prokika i uspio je da ubije dva Talijana, dok ih je nekoliko ranjenih. Vod se je odmah povukao.

30.VII. jedan vod koji se nalazio u hrvatskom selu Kamenici napadnut je od ustaša iz Križpolja. Razvila se frontalna borba, koja je trajala oko 2 sata, nakon čega su se ustaše povukli. Za vrijeme borbe tuklo je topništvo iz Brinja naše položaje. Rezultat u broju mrtvih i ranjenih nije poznat, s naše strane nije bilo gubitaka.

Sama akcija je imala veliki politički značaj, jer je cijelo selo potpuno stalo na stranu prtizana.

I udarni bataljon

Sudjelovao je s Udarnom brigadom u akciji kod Prokika. Njegov zadatak je bio da sa jednom četom napadne na neprijateljski objekt koji mu je bio dodjeljen u samim Prokikama. Ta četa je svoj zadatak izvršila. Sa dvije čete imao je u zadatku osiguranje prema Brinju. U toj akciji imao je I udarni bataljon jednog mrtvog i 9 ranjenih. Ti gubici nastali su od vatre bacača iz bunkera i iz zgrada koje su napadali.

II odred

I.VIII. izvedena je akcija na cesti između Gerova i Crnog Luga. U akciji je pored P.B.¹¹ učestvovao i naš Udarni bataljon. Raspored je bio sljedeći: Postavljena je glavna zasjeda na najpodesnijem položaju od dvije proletherske čete i jednom četom Udarnog bataljona, koja je imala da napadne prolazeće kamione. Pored toga su bila i 4 teška mitraljeza. Za osiguranje prema C.L.¹² postavljena je jedna udarna četa i jedan prolet. vod sa teškim mitraljezom, koji su imali zadatak, da sačekaju neprijateljsko pojačanje, a pored toga da zakrči put i da brani prepreku, kako nebi mogli dolaziti tenkovi. Za osiguranje do G.¹³ postavljena je jedna četa Udarnog bataljona i jedna prolet. desetina sa teškim mitraljezom, sa zadatkom da se zakrči put rušenjem stabala preko puta i da sačeka neprijateljsko pojačanje. Na ljevom krilu te čete bilo je postavljeno jedno mitraljesko odjeljenje.

Oko 8 sati prije podne naišla je kolona kamiona iz C.L. koji su bili prazni, te na njih nismo napali i ostali smo neprimjećeni. Oko 9 sati je prošla jedna kolona svega 5 kamiona, te i njih nismo napali, ali pored svega ostali smo neprimjećeni.

Oko 6 sati poslije podne naišlo je iz C.L. oko stotinu kamiona i motocikla sa blindiranim automobilima, koji su prevozili narod i hranu iz Gerova, Cabra, Prezida i Slovenije. Pred četom koja je osigurala naše levo krilo do G. pokvario se jedan kamion odnosno zapeo za kamen i tada se zaustavila cijela kolona. Dvojica talijanskih vojnika koji su pošli u šumu da odsjeku drvo za podizanje kamiona naišli su na zasjedu, te se otvorila vatra. Talijani su otvarali vatru između naroda, tako da je partizanima bilo teško se braniti, ali i pored toga su morali borbu primiti, pošto se nisu bez borbe mogli povući. Borba se produžila i partizani su izvršili juriš tj. upali među

¹¹ Proletherski bataljon

¹² Crni Lug

" Gerovo

narod i kamione. To je bila prolet. desetina i jedan vod Udar-nog bataljona, kao i jedna polučeta, koju smo poslali u pomoć (prol). Za to vrijeme se narod razbježio a isto tako su fašisti bježali od jednog do drugog kamiona i pucali po narodu i partizanima. Narod je bio uplašen. Niko nije znao šta mi radimo, tj. mislili su da ćemo ih pobiti, dok je većina odmah pobjegla kuda su im partizani govorili. Nastala je jedna velika gužva, sa narodom i tom malom djecom, koja su plakala. Bilo je ranjenih žena, kojima smo odmah ukazali pomoć. Partizani su osvajali kamion po kamion, bacali iz njih hranu i stvari a kamione palili. Još dok je trajala najžešća borba, na našem desnom krilu, došla je pomoć Talijanima iz C.L. tenkovi, kamioni i pješadija, te se razvila borba na sve strane. Iz Gerova su također nadolazili tenkovi i blindirani automobili u pomoć. U toku same borbe partizani su uzeli nešto hrane i nekih stvari, ali se nije moglo iskoristiti sve, jer je toga bilo mnogo, nego samo toliko koliko je ko mogao ponijeti.

Narod smo povukli u šumu, kako ne bi stradao u toku borbe i to sve što smo uzeli dali smo narodu, ali je mnogo sprema i hrane izgorilo u kamionima. U tim kamionima bilo je i stoke. Narod smo smjestili u šumi, postarali se za ishranu od onoga što smo uzeli iz kamiona i odredili ko će sa njima malo poraditi dok su ovdje. Oni su voljni i žele da se vrate svojim popaljenim domovima, te da će se u okolini svojih mjesta zadržavati. Naročitu su zahvalnost nam izrazili Slovenci (ljudi) koji su pohapšeni kod svojih kuća i povedeni u Italiju, a njihova imanja su spaljena. Oni su nam izjavili da su talijanske kolone prošle svu Sloveniju, ali nisu sve popalili, ali da će oni odmah u partizane, jer bi ih fašisti pobili, da ih nismo oslobodili. Njih ima oko 15 a vjerojatno ih je bilo i više koji su se razbježali. Što staraca, žena i djece u šumi smo skupili oko 400 osoba, kojima ćemo ukazati pomoć, da se vrate kuda žele, razumije se da će netko od njih otići i kod Talijana, jer se vidilo na jednoj trećini od gornjeg broja, da im ta sloboda nije po volji, dok ih ima dosta koji su zadovoljni, ali svakome netko fali. Majka nema djece, djeca nemaju majku itd. Jedna djevojka se javila da ide u partizane pošto su joj majka i brat poginuli. Poginulo je oko 15 civila, što žena i djece.

U ovoj akciji imali smo tri mrtva i to dva iz P.B. i jednog iz Udar. bataljona, a jedan je lakše ranjen iz P.B.

Na strani neprijatelja bilo je 50 mrtvih od kojih su dva oficira.

Zapljenjeno je: jedan p. mitraljez, dvije automatske puške, dvije obične puške, oko 500 komada metaka, 4 pištolja,

cipela i ostale spreme. P.B. data su tri pištolja, jedna automatska puška i sva ostala sprema, a drugo oružje Udarnom.

U ovoj akciji sve su se jedinice pokazale dobre iz Udarnog bataljona, a Prolet. bataljon razumije se mnogo bolji.

U drugom Odredu Udarni bataljon je organiziran i ima za sada oko 160 naoružanih sa 9 p. mitraljeza.

Prikupili smo II bataljon samo još Gerovska četa nije sva i ima je negdje u šumi. Iz te čete se predalo Talijanima mnogo. Kako izgleda da smo tu izgubili oko 30 pušaka, a predalo ih se oko 150, koje su, navodno, nekoje od njih, streljali Talijani.

Komandant:
Veljko Kovačević

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 8 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O NAPADU UDARNOG BATALJONA NA SELO COVICI

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj 442
8.VIII. 1942

Operativni izvještaj

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

U vezi sa budućim operacijama izdali smo naređenje da se bataljon »Mičo Radaković« povuče u Bunić, bataljon »Krbava« da zauzme položaje koje je do sada držao bataljon »Ognjen Priča«, a ovaj bataljon da se povuče na odmor do daljega naređenja u Turjanski, gdje mora vršiti kontrolu nad Crnom Vlasti.

Akcije:

28. VII snage Udarnog bataljona izvršile su napad na neprijateljski položaj Lnići — Umčić (Zalužnica). Na ovom položaju četnici su imali 1 mitraljesko gnijezdo koje je onemogućavalo

prolaz našim iz Poduma za Um. Napad je izvršen sa 1 četom u tri sata poslije pola noći. Pošto se ova četa privukla blizu gnijezda i opazila da u njemu nema četnika, ušla je unutra i zaposjela ga, čekajući neprijatelja. Zaista, ujutro u 8 h neprijateljska patrola od 5 vojnika uputila se je prema gnijezdu. Uto su naši zapucali. Na mjestu je ostao 1 četnik mrtav, a nije poznato da li ima još više mrtvih ili ranjenih četnika. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Poslije povlačenja naših snaga Talijani sa topovima tukli su iz Vrhovina na onaj isti položaj koji su prethodno držale naše snage.

Noću između 1. i 2.VIII izvršen je napad na ustaško selo Čoviče. Prema prikupljenim podacima, u Čovićima se nalazilo 8 ustaša i 30 naoružanih seljaka. Ovu akciju izvršio je Udarni bataljon. Plan za napad i razmještaj snaga bio je slijedeći: Prva četa držala je zasjedu do Otočca, 3 četa prema Sincu i Lešću, a 2 četa imala je da izvrši napad na školu u kojoj je bio utvrđen neprijatelj. 3 četa zapravo morala je da blokira školu i da drži vatru, a za sam napad formirana je jedna jurišna desetina sastavljena iz dobrovoljaca iz cijele čete. Ta desetina, snabdjevena bombama, imala je zadatak da osvoji školu. Sobom su imali i 1 minu od 20 kg. koju su trebali ukopati u školu i dići školu u zrak ako se neprijatelj ne bi htio predati. Za baratanje sa minom određeni su tehničari specijalisti.

Na izvršenje zadataka krenuo je bataljon iz sela Poduma u 9.30 h, tako da je na lice mjesta stigao u 11 h. Poslije postavljanja zasjeda, 2 četa je sa istočne strane škole nastupala a za njom bombaška desetina i minobacač sa tehničarima. U neposrednoj blizini škole ta četa je primijećena i počelo je puškaranje sa strane neprijatelja. Zatim je počela četa da tuče sa automatskim oružjem, a jurišna desetina ušla je u jednu štalu sjeveroistočno od škole, a udaljena od iste oko 15 m. Ova štala bila je zidana. Neprijatelj je tukao sa svih strana i baca bombu u samu štalu. Komandant bataljona¹ izdaje naređenje da se mina postavi pod zgradu, ali pošto je neprijatelj tukao svugdje oko zgrade, izdano je naređenje da se bomba zapali i otkotrlja k zidu. Prije toga je izdano naređenje da se bombi otkine uho, kako bi se mogla kotrljati. Mina je zapaljena i otisnuta, ali se nije otkotrljala dalje do utvrđene zgrade, već je zaostala na pola puta. Mina je eksplodirala i srušila cijelu štalu, a zid je pao na bombašku desetinu. Nastao je jauk i neprijatelj je počeo jače tući. Četa je odmah pristupila izvlačenju mrtvih i ranjenih drugova. Ispod razrušenih zidova izvađen je 1 mrtav, dok se drugi nije mogao izvući. Izvučeno je 4 teže ranjena druga, dok ih je lakše ranjeno 6. Osim ovih

¹ Milan Sijan

drugova, još su dvojica poginula od pušćane vatre i 3 su lakše ranjena. Ukupno poginula su 4, teže ranjena 4 i 9 lakše ranjenih.

Prilikom te borbe neprijatelju je krenula pomoć iz Lešća, ali je bila odbijena.

Ova akcija nije uspjela radi nesretnog slućaja koji se tom prilikom dogodio. Za ovu eksploziju najvišu krivicu snose tehničari, koji nisu bili dovoljno upoznati sa jaćinom mine, a takoder i desetar jurišne desetine, koji onog momenta kad je mina zapaljena nije upozorio drugove da se sklone.

Na neprijateljskoj strani takoder ima gubitaka, ali ne znamo koliko. U ovoj akciji Udarni bataljon utrošio je velike kolićine municije.

2.o.mj. došlo je do sukoba između 2. ćete bataljona »Krbava«, koja je obilazila selo Glavace, i ćetnićkih bandita. U vrlo kratkoj borbi naša ćeta ubila je 1 ćetnika i kod istog našla pušku sa 70 metaka. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

3.o.mj. ustašama je uspjelo, da prodru na sektoru Divoselo — Ćitluk te da popale oko 50 kuća u Divoselu. Narod se je uspio izvući iz kuća tako, da na našoj strani osim 1 mrtvog nema drugih gubitaka. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i 1 zarobljenog ustaškog narednika. Zaplijenjene su 2 puške. Naše snage uspjele su da u prilićno žestokoj borbi izbace neprijatelja iz Divosela. Snaga neprijatelja nije se mogla ustanoviti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:

(M.P.)

Komandant:
V. Ćetković"

² Vlado Ćetković

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA KAŠTELANSKO-TROGIRSKÉ
CETE OD 8 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU ČETVÉ
OPERATIVNE ZONE O BORBAMA PROTIV TALIJANA
NA SEKTORU KLISA I KOZJAKA¹

8-VIII. 42

Dragi drugovi!

Mi smo postupili po vašem naređenju i izvršili akciju na telefon, i teleg. stubove u sva tri pravca koji vežu Klis sa Splitom i Klis — Sinj.

Po izvršenoj akciji cijela četa kombinovana od Solinskog, letećeg Mosorskog. Mosečkog i Kaštelanskog [voda], t.j. 30-VII sa Kozjaka promatrala [je] dali će Talijani prebacivati trupe u pravcu za gore, ali pokret trupa nije se mogao zapaziti i mi smo i dalje ostali na položaju.

1-VIII. rano izjutra naša patrola je opazila da su Talijani se uspjeli na Kozjak kod crkvice Sv. Jure, nas obavijestili i mi smo se uputili njima u susret razdjeljeni u tri kombinovana voda: jednom vodu je bio vodnik drug Zekan,² II. vodu drug Babina³ III. vodu drug Dumica,⁴ kad smo došli na mjesto gdje su Talijani bili opaženi istih već nije bilo. već su se povukli u pravcu Klisa.

Nakon 1 sat opazili smo da Talijani dolaze sa Klisa, jedna četa ispod same grede, druga cestom od Klisa prama Ropotini treća gredom od Konjskog, a jake snage su dolazile od Solina iz Splita i Kaštela sa namjerom da nas opkole sa svih strana, mi smo raspodjelili jedan vod sa drugom Balinom da zadrži one koji su dolazili sa Konjskog, druga Zekana da zadrži one koji dolaze putem od Klisa za Blaca, treći vod je imao zadatak da zadrži one koji su dolazili iz Klisa cestom pa usponom k crkvi Sv. Jure i da zadrži one koji su se penjali uz gredu na tri izlaza. Putom od Bobana kuća prama Blacima su Talijani poslali patrolu od 3 vojnika, na koju je drug Zekan otvorio vatru i stim pokvario cjeli plan, jer talijanska glavnina kad je čula vatru sporo je napredovala mi je nismo mogli tući jer je bila daleko tako da je drug Zekan otvorio i mitraljesku vatru na glavninu, Talijani su tada na tom sektoru ostali na mjestu, a u pravcu voda druga Dumice bacili jake snage a ovaj vod nije imao mitraljez.

¹ Dokumènat je pisan rukom.

² Ivan Zekan

³ Josip Babin

⁴ Ljubo Dumica. Poginuo 1943 god. kao komandant Mosorskog bataljona probajući bombe koje su se izrađivale na Mosoru 1943 godine.

Tako se je borba razvila u svim pravcima, obzirom na dugi front a boraca malo i sa dva mitraljeza; Talijani su iskoristili baš onaj dio gdje nije bilo mitraljeza.

Na ovom djelu fronta gdje je bio drug Dumica sa još dva borca bio je i komandir i baš na tom djelu su Talijani napadali u jakim snagama koristili brijeg koji se nije mogao iz terenskih prilika držati pod našom vatrom i tako su izbili na vrh čuke na kojoj je bio drug Dumica i bombom osvajali kamen po kamen, tako da su već blizu naših boraca padale bombe na metar daljine, mi smo ih obasuli sa bombama onoliko koliko smo ih imali svega tri i one su učinile svoje nastala je među njima skrika i komešanje, i tada je nastala borba puškama gdje je Talijana dosta ostalo mrtvih, i tek kad su uspjeli postaviti mitraljeze mi smo se povlačili jedan po jedan u punom redu na jednu bolju i višu čuku a ova druga dva voda otvarali su vatru na sve koji su dolazili na nas i zadržavali one koji [su] išli u njihovom pravcu, oni drugovi koji su bili postavljeni na izlaze prema gredi, na svaki izlaz po dva druga zadržavali one koji su dolazili ispod grede ubili nekoliko njih i oduzeli jednom pušku, municiju i cipele i šljem.

Napomenut je da su se oba voda t.jest drug Zekan i Babin naglo povukli sa položaja i bez naređenja druga komandira⁵, oni to motivišu da kad su vidili da drug Dumica zauzima položaj drugi da su mislili da je pala komanda povlačenje što to neodgovara istini. Komandir sa drugom Domicom je zauzeo drugu čuku i zadržao Talijane, koji se dalje nisu usudili ići napred. Komandir nakon tog 1 sat videći da su oba voda sa mitraljezima se naglo povukli i daleko a Talijani u jakim snagama sa preko 30 mitraljeza počeli tuć naš vod mi smo se tada povukli u pravcu Kozjaka Kaštelanskog odnosno Sučuračkog i zauzeli smo druge pozicije cjela četa ali kako Talijani nisu dolazili napred već topovima iz Klisa, Splita i Solina, bacačima stalno pucali sve do noći i ubili jednog čobana na Bročancu i 7 ovaca. Kod našeg logora je bio u gredi jedan drug⁶ ranjen u nogu i tu se je liječio već 10 dana, sa još jednim omladincom⁷ i jednom drugaricom⁸ a imali su jednu pušku; oni su isto tako davali jak otpor i tu je isto pao jedan oficir, jedan podoficir i jedan talijanski vojnik mrtav [ali] bili su savladani: ovaj omladinac i drugarica na mjestu ubiveni a ranjeni drug odveden na Klis i odmah strijeljan, a ova drugarica i to žena od našeg jednog partizana koju su tražili za

⁵ Stevo Marković

⁶ Josip Kljaković-Gašpić. Bio jedan od rukovodilaca Skoja u tom kraju.

⁷ Martin Boban. Jedan od rukovodilaca Skoja u tom kraju.

⁸ Mila Grubišić. Simpatizer NOP.

internaciju, Talijani su joj osjekli glavu i glava ostala na mjestu borbe a trup pokopali na solinskom groblju. Kako su se jake talijanske snage nalazile u Solinu mi smo se istu večer povukli u Moseć sa namjerom da se povratimo i da napadnemo cestu i tu dobili vašu naredbu da se prebacimo za štab.

Sa naše strane jedan je drug ranjen u prst a jedan je poginuo ispod grede koji nije bio u odredu a jedan ranjeni odveden na Klis i strijeljan a jedna drugarica ubivena ispod grede.

Napomenuti je da je mnogo drugarica ženskih spavalo u gredi koje su se krile i koje su bježale iz sela iz straha i mnoge su uhvaćene. Nezna se stalno koliko ima mrtvih Talijana, ali ih ima mnogo, neki govore 20 a neki 60, zna se da je auto crvenog krsta pet puta došao po ranjene i mrtve, bez 7 njih koji su ih na rukama mrtve snili, a jedan leži još i danas mrtav u gredi, ...

Dragi drugovi napomenuti je da su već prije akcije Talijani počeli palit kuće i to kuću druga Sansira i druga Milana Bobana, a ostale su došli palit tek u ponedjeljak 3-VIII. i zapalili 65 kuća tako da je ostalo samo 4—5 kuća zdravih u Rupotini. Sto se tiče morala u okolici je dobar a još više u Splitu, tako je bilo raznih komentara da su partizani stigli u blizinu Splita.

Dragi drugovi napomenut je da se je u ovoj borbi herojski držao i borio drug Jaka⁹ iz Solinskog letećeg i drugovi Dumica komandir Mosora i njegov brat kao i drug Jozo Šipić.¹⁰

Ovde je stigao drug Marko,¹¹ koji nam je saopćio naredbe Štaba¹² za akcije, a po pitanju što ste nam zabranili vino, ja kao i svi drugovi smo protiv toga iz razloga toga mi ovde ne dobijemo mesa tek nakon 8 dana a nemamo ni kruha pa nemamo ni doručka, a jedino što imamo riži, a riži nije hrana za teški napor i pješaćenje, stoga tražimo da nam se odobri vino kad nemamo mesa ni kruha, tako ako nedobijemo kruha ni mesa da nam se dade vino.

Još je napomenuti da se je front protezao cirka 4—5 km.
Uz borbeni drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU

Komandir

Stevo¹³

* Jakov Cerina. Poginuo u sjev. Dalmaciji, kao zamjenik komandanta bataljona u borbi protiv Talijana 1942 godine.

¹⁰ Josip Čerina. Poginuo 1943 godine.

¹¹ Drago Gizdić. Tada bio sekretar Okružnog komiteta KPH za srednju Dalmaciju.

¹³ Misli se na štab Četvrte operativne zone.

¹³ Stevo Marković

Naknadno doznajem od onih koji su bili uhapšeni prilikom borbe i potom pušteni na slobodu kažu, da naš ranjeni drug za kojeg je bilo govora da je strijeljan na Klisu posle borbe, ne odgovara istini oni vele da su ga vidili u zatvoru i da je priznao da je u borbi ubio 3 Talijanca a zove se Martin Boban, Barišin iz Rupotine.

Mi smo još ustvrdili da nam je mnogo metaka zatajilo i nije pucalo [to su] oni metci koje smo digli iz Splitskog polja koje je ostavio lanjski odred a bili su zakopani godinu dana i to je mnogo krivo da naši borci nisu imali još više uspjeha u mrtvima.¹⁴

Stevo.

Dragi drugovi u ovoj borbi su učestvovali crne košulje koji su bili pomješani sa redovitom vojskom, tako da je jedan oficir ubio tri vojnika koji su sabotirali borbu.

U blokadi je učestvovalo oko 5000 Talijana, a blokada je trajala od 1-VIH. do 5.VIII.

BR. 21

NAREDBA ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 9 KOLOVOZA 1942 GOD. O POSTAVLJENJU ŠTABA ZUMBERACKO-POKUPSKOG ODREDA I RUKOVODSTVA PRVOG BATALJONA »JOZE KRAŠA«¹

STAB ir OPERATIVNE ZONE NAR. OSL. PARTIZ. I DOBROVOLJ. VOJSKE HRVATSKE

NAREDBA BROJ 5

STABU ZUMB.-POKUP. N.O.P.O.

1) Naređujem da se dosadašnji I bataljon Z-P.N.O.P.O. nazove imenom **»bataljon Jože Kraša«**. Ovo saopćiti čitavom bataljonu.

2) Do konačnog imenovanja komandanta odreda naređujem da vrši dužnost komandanta odreda drug Breberina Miško.

Dakle, drug Breberina bit će vršilac dužnosti komandanta odreda, a ujedno će biti i komandant bataljona »Jože

¹⁴ Misli se na Talijane.

¹ Prepis dokumenta iz 1942 god. u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

Kraša«. Njegova dužnost komandanta odreda je privremena, tj. dok konačno ne bude imenovan komandant odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
STAB II OPER. ZONE N.O.P. I D.V.
HRVATSKE

Politkomesar i vršilac dužnosti
komandanta:
M. Stubičanec² v. r.

N A R E D B A BR. 6

U svrhu jačanja partizanskog pokreta u dijelu Zumberačko-pokupskom, kao i organizacije, odnosno reorganizacije Zumberačko-pokupskog N.O.P.O.

N a r e đ u j e m :

1) Da se organizuje Stab bataljona »Jože Kraša« i to kako slijedi:

Za komandanta bataljona imenujem druga Breberinu Miška, za njegovog zamjenika imenujem druga Simić Milutina.³

Razrješujem dužnosti politkomesara bataljona »Jože Kraša« druga Foršt Milana, a na njegovo mjesto imenujem druga Matu Mejašića,⁴ tj. za politkomesara bataljona »Jože Kraša«, a njegovim zamjenikom imenujem druga Lopaić Ivana. Drug Foršt Milan odlazi u četnu.

Za operativnog oficira bataljona imenujem druga Juricu Draušnika. Za šefa kancelarije bataljona imenujem druga Rapu.⁵ Za obavještajnog oficira bataljona imenujem druga Miloša Vidovića.

2) Nakon pregleda rada pojedinih četa naređujem slijedeće izmjene komandnog kadra:

Za komandira I čete bataljona »Jože Kraša« imenujem druga Tešu Bulata, a njegovim zamjenikom druga Kličković

² Marko Belinić

³ Narodni heroj Milan Mraović (vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 95, objašnjenje 8).

⁴ Poznati partijski i sindikalni radnik u Karlovcu prije rata. Poginuo u borbi protiv ustaša kod Novog Sela u Zumberku, 19 listopada 1942 godine, kao politički komesar bataljona Trinaeste NOU brigade »Josip Kraš«.

⁵ Marko Rapo

Stevu. Za politkomesara imenujem druga Grgu⁶, a njegovim zamjenikom druga Rogić Ivana.⁷

Za komandira II čete imenujem druga Hudeka Šimu, a njegovim zamjenikom druga Tarbuk Đuru. Za politkomesara ove čete imenujem druga Simić Ninka, a njegovim zamjenikom druga Delgala.⁸

Za komandira III čete bataljona »Jože Kraša« imenujem druga Gugu,⁸ a njegovim zamjenikom druga Ivana Videkovića.¹⁰ Za politkomesara imenujem drugaricu Milku Kufrin, a njezinim zamjenikom druga Butkovića.¹¹

3) Provođenje ove naredbe imade izvesti komandant i politkomesar bataljona »Jože Kraša« drug Breberina i Mejašić.

4) Naređujem da se odmah izvrši primopredaja svih dužnosti prema ovoj naredbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
STAB II OPERATIVNE ZONE
N.O.P. i D. VOJSKE HRVATSKE

Politkomesar i vršilac
dužnosti komandanta II O.Z.
Marko **Stubičanec**

Na položaju dne 9.VIII. 1942
Stab II operativne zone
N.O.P. i D. vojske Hrvatske

N A R E D B A br. 7

Stabu Zumberačko-pokupskog N.O.P.O. naređujem slijedeće:

1) da se upotpuni Stab Odreda i to kako slijedi: Do daljnjeg naređenja određujem za vršioca dužnosti komandanta odreda, koji je ujedno i komandant bataljona »Jože Kraša«, druga Breberinu Miška. Za politkomesara, kao što je [određeno] naredbom Glavnog štaba N.O.P. i D. vojske Hrvatske,

⁶ Grga Milašinić

⁷ Poginuo kod Kalja u Zumberku mjeseca rujna 1942 godine.

⁸ Drago Delgalo. Poginuo kao politički komesar čete na Zumberku, 15 studenog 1942 godine, u borbi protiv žandara.

⁹ Miloš Dobrosavljević

¹⁰ Ivan Videković-Pavel. Poginuo kao sekretar Kotarskog komiteta KPH Samobor, u Sv. Nedjelji kraj Zagreba 1943 god., u borbi protiv ustaša.

¹¹ Ivan Butković

ostaje i dalje drug Boca Balaš, a njegovim zamjenikom imenujem druga Pipić Ignaca.

Za obavještajnog oficira Štaba Zumb.-pok. odreda imenujem druga Fabijana Sokolčića.¹²

Provođenje ove naredbe povjerava se politkomesaru drugu Boci BaJašu.

Na položaju dne 9.VIII. 1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 22

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 11 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O AKCIJAMA IZVRŠENIM U VREMENU OD 1 DO 10 KOLOVOZA, O FORMIRANJU OMLADINSKIH CETA I SITUACIJI NA BANJI

STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH N.O.P. ODREDA
Broj: 474/42
11 avgusta 1942

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE NAR. OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Operativni izvještaj

I. Neprijatelj na području ove Grupe još je u defanzivi. Na području IV bataljona II K.P.O. krstari sa manjim snagama iz lokalnih posada Rakovice i Drežnika¹ i štiti žetvu koju sa našega teritorija odnosi domaće pučanstvo Tršca i okolice. Isto tako neprijatelj se kreće sa svojim snagama u svrhu pljačke žetve između Slunja — Cetin Grada — Kladuše, te s vremena na vrijeme saobraća između Kladuše i Topuskoga. Iz ostalih graničnih garnizona neprijatelj ne vrši nikakove pokrete.

U posljednje vrijeme pojačana je neprijateljska posada jedino u Skakavcu sa nepoznatim brojem snaga.

¹² Ivan Sokolčić

¹ Drežnik Grad

II. Između 2 i 3 ov. mj. snage II bataljona II K.P.O. postavile su zasjedu na Debeloj Glavi prema Pavlovcu, kamo obično pastiri dogone ustašku stoku na pašu, a prate ih naružani domaći ustaše. Zasjeđa je prije vremena otkrivena i povukla se je, dočim je prilikom povlačenja ipak zaplijenila 5 komada goveda, 60 ovaca i 10 koza.

4.VIII snage IV bataljona II K.P.O. prebacile su se djelomično na svoj teritorij i tom prilikom rastjerale su kod Brezovca seljake koji su vozili žito, zapalili tri voza pšenice u kolima, jer je nisu mogli evakuisati. Ujedno je zaplijenjen 1 par volova.

4.VIII u noći, snage II bataljona II K.P.O. ušle su u selo Glinsko Vrelo, te prilikom pretresa našle dva karabina sa 40 metaka. Tom prilikom razgovarali su sa Hrvatima seljacima, pa su im ova dvojica izjavili da u neposrednoj blizini ima još 5 karabina, koje isti nisu mogli još iste noći da uzmu, dočim sutradan neprijatelj je doznao da su naši odnijeli dva karabina, pa su preostalih 5 oduzeli od seljaka govoreći im da nisu zaslužili da imaju karabine. Do borbe uopšte nije dolazilo.

6.VIII snage II bataljona II K.P.O. postavile su zasjedu kod Batnoge na cesti Slunj — Cetin Grad, s namjerom da sačekaju ustaše koji su toga dana trebali prema nekim obavještenjima proći iz Cetin Grada za Slunj. Kako nitko nije naišao, zasjeda se je povratila u svoju bazu.

6.VIII 2 četa IV bataljona II K.P.O. zauzela je položaj na brdu Malkočevica.² Neprijatelj je žeo pšenicu, naša je zasjeda zapucala i rastjerala žetelice, koje se više nisu vraćale na rad. Isti dan upućen i jedan vod 1 čete IV bataljona na područje Mašvine — Ljeskovac³ sa istom svrhom. ..

7.VIII jedan vod iz IV bataljona II K.P.O. prebacio se je u Bugar, postavili zasjedu i sačekali pljačkaše i žetelice. Tom prilikom uhvatili su živog ustaškog rojnika Kuruzovića i njegovu ženu koje su odmah likvidirali. Zaplijenjen je jedan karabin, 80 metaka i jedna bomba. Nakon toga neprijatelj je uputio u tom pravcu neke snage i pomenuti vod se je povukao preko Korane.

7 na 8.VI 11 u noći izvršen je napad na posadu Kamenica. U ovoj operaciji učestvovao je I i II udarni bataljon i I omladinska četa.

Ideja operacije bila je jurišom zauzeti Kamenicu, razoružati posadu, ukoliko ne uspije nastaviti blokadu, te postaviti jača osiguranja prema neprijateljskim garnizonima Tounj i Košare. Naše snage imale su za dužnost da zauzmu polo-

³ Mrkočevica

³ Kordunski Ljeskovac

žaje i privuku se u neposrednu blizinu još za vrijeme noći, a da napad izvrše u razviđanje, pošto je noć bila jako tamna. Samo privlačenje otkriveno je, jer je neprijatelj imao tri straže isturene podalje od same posade, koje su otvorile vatru na naše jedinice čim je lavež pasa iz okolnih sela najavio privlačenje. Poslije otvorene vatre straže su pobjegle u zgradu i neprijatelj je uskočio u rovove i osuo vatru. Tom prilikom pod vrlo nepovoljnim uslovima pokušao je juriš, koji nije uspio. Zatim je nastavljena blokada, i neprijatelj je cio dan pozivan na predaju. Ispočetka je odgovarao na povike riječima, a kasnije, tj. pred samu noć, na poziv na predaju, te na izvikivanje parola odgovarao je vatrom. Prema obavještenjima koja smo dobili od djevojaka, koje smo toga dana sa pismima slali unutra, neprijateljske snage bile su manje nego smo mi mislili. Neprijatelj je imao svega 50 što žandara, što domobrana, dočim prema ranijim obavještenjima trebao je imati 70—80. U sumrak istog dana naredio je Operativni štab da se izvrši juriš na zgradu, koji je izvršen sa 2 i 3 četom II udarnog bataljona. Borba je trajala bez prekida 4 sata, vatra je bila neprekidno žestoka sa obje strane. Naše jedinice su se privukle do samih zidova sa namjerom da ubace bombe, te u danom momentu upadnu s noževima u zgradu. Međutim kad su jurišači prišli blizu, konstatovali su da je neprijatelj preko dana zazidao kamenjem vrata. Bombe se nisu mogle ubacivati u zgradu nego su ubacivane u dvorište iz kojega je neprijatelj sklonio se u zgrade. Nakon 4-časovne borbe Operativni štab je naredio da se jedinice ponovno povuku nešto dalje od zgrade radi odmora.

Isti dan oko 16 časova krenula je iz Ogulina vlakom do Košara a zatim prema Kamenici jedna kombinovana satnija ustaša, žandara i domobrana. Istu su dočekale snage I udarnog bataljona, raspršile je. Tu je neprijatelj imao 3 mrtva, ranjen je jedan satnik koji je iako ranjen uspio pobjeći, te nekoliko ranjenih vojnika koji su također pobjegli. Naše jedinice su u toj borbi zarobile 13 domobrana, a među njima 1 poručnika, 2 narednika i 1 podnarednika, te zaplijenile 13 karabina i 1500 metaka.

9. ov. mj. očekivao se je napad na naše osiguranje od Ogulina, odnosno Košara i Tounja, zato je Operativni štab poslao za pojačanje osiguranju jednu četvu sa blokade Kamenice, dočim na blokadi je ostavio samo jednu četvu. Međutim neprijatelj nije taj dan kretao prema našim položajima, nego se je koncentrisao duž pruge i tukao topovima i minobacačima naše položaje od čega je poginuo jedan naš drug. Istog dana u sumrak naredio je Operativni štab jurišačima zauzeće

Kamenice po svaku cijenu. Jurišači su približili se objektima iz kojih je sipala vatra, došli do jedne zgrade i dvojica su najprije opalili iz pušaka u puškarnicu koja je bila na jednoj sobi, strijelac koji je bio na puškarnici kao i ostali pobjegli su u drugu sobu, zatim je komandir 2 čete II udarnog bataljona Đuro Šušnjar turio bombu kroz puškarnicu u sobu, čija je detonacija djelovala na neprijatelja toliko porazno, da je odmah započeo tražiti da se obustavi paljba, da će se predati. Odmah poslije toga predala se je i druga zgrada u kojoj je bilo oko 20 vojnika.

Tom prilikom zarobljeno je 47 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj je imao jednoga mrtvog, dočim dvojica su u gužvi oko predaje uspjeli pobjeći, od kojih jedan sa strojnicom. Među zarobljenicima nalazi se poručnik Mihaljević⁴ koji je odmah izjavio da ostaje u partizanima, a od ranije je poznat kao naš simpatizer, zatim su zarobljeni 2 žandarmerijska narednika i 2 podnarednika.

Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 6 ranjenih. Plijen je bio bez gornjih 13 karabina posebno: 42 karabina, 3 p.mitraljeza od kojih jedan »Šoša«, 5 pištolja, 3000 metaka, 1100 metaka za »Šošu«, 7 porcija, 11 ćebadi, 1 par konja, 1 natkrivena vojnička kola, te uniforme i obuća sa zarobljenika. Naši gubitci su 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

Akcija je uspjela 80%, obzirom na to da je I udarni bataljon mogao slupati čitavu satniju koja je pošla u pomoć, da je bilo više odlučnosti i da je izveden pravilniji manevar.

9 ov. mj. jedna četa I bataljona I K.P.O., zatim II omlakciju na Novi Grad između Karlovca i Duge Rese, sa ciljem da zaplijene državnu ergelu priplodnih grla. Akcija je uspjela 100% bez ikakvih smetnji, zaplijenjeni su svi konji iz ergele, 5 fijakera, 1 platon kola, nekoliko sedala, 7 q pšenice, 2 pišaće mašine, nešto lijekova, te ostalog materijala kojeg popis još nismo primili.

8 na 9 ov. mj. 1 četa III bataljona porušila je prugu između Vojnovca i Josipdola, te na dva mjesta između Plaškog i Vojnovca. Na svakom mjestu izbačena su dva štosa šina, jer se više nije moglo uraditi pošto je tukla neprijateljska artiljerija sve okolne kote, pa i po samoj pruzi.

9 na 10 ov. mj. jedinice I bataljona II K.P.O. izvršile su dinska četa, te snage II bataljona II K.P.O. i 3 četa III bataljona I K.P.O. izvršile su napad na neprijateljsku posadu u Batnozi. Napad je izvršen u svanuće. Neprijateljska posada u Batnozi brojila je oko 60 majara i žandara. Operacijom je ru-

⁴ Stevo Mihaljević. Neko vrijeme bio u partizanima, a poslije dezertirao.

kovodio operativni oficir Grupe." Operacija nije uspjela iz razloga što 1 četa II bataljona nije uspjela ovladati uporištem zv. Vinogradište, koje važi kao dominantan položaj nad Batnogom. Jedinice koje su imale za dužnost da upadnu u samu Batnogu izvršile su svoj zadatak, potisle neprijatelja iz Donje Batnoge u Gornju Batnogu, ali kako nije likvidirano Vinogradište, neprijatelj je sa tog položaja sprečavao nadiranje našim snagama prema Gornjoj Batnozi; u isto vrijeme napao je sa posadama iz Ponora i Cetin Grada, koje su koristile maglu, potisle naše snage sa osiguranja, sa leđa naše jedinice u Batnozi, koje su se morale povući. Akcija nije uspjela iz razloga što nije svaka jedinica izvršila određeni joj zadatak. Mi smo imali dva mrtva i 4 lakše ranjena, neprijatelj je imao 3 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Poslije ovoga naređeno je povlačenje na obližnje položaje za slučaj reakcije, koje nije bilo.

8.VIII izvedena je operacija na sresko mjesto Pisarovinu. U ovoj operaciji sudjelovale su 2 i 3 četa IV bataljona I K.P.O. i četa Pokupsko-žumberačkog odreda.

Ideja operacije bila je napasti Pisarovinu, razoružati posadu koja je bila smještena u nekoliko zgrada, a sastojala se iz oko 35 ustaša, domobrana i žandara.

Noću oko 3 sata započela je borba koja je trajala oko 2 i po sata. Vatra je bila dosta žestoka. Naši jurišači su bombama privlačili se i bacali ih kroz prozore i vrata u zgrade, te na taj način pretjeravale neprijateljske vojnike iz jedne sobe u drugu. Zazidanih puškarnica na prozorima nije bilo, što je bila prednost za napad, ali težina napada bila je u tome da je neprijatelj bio razmješten u nekoliko zgrada, pa iako je imao male snage uspevao je tući naše jedinice unakrsnom vatrom sa više strana. Nakon 2 i po sata žestoke borbe naše su jedinice zauzele samo mjesto Pisarovinu i tom prilikom zarobile 17 ustaša, 9 domobrana, 3 žandara i 5 civila koji su bili poznati po pričanju Hrvata kao neprijatelji narodno-oslobodilačke borbe. Od zarobljenih strijeljano je 6 ustaša, 1 žandar i 5 civila, dok su domobrani i preostali ustaše i žandari pušteni kući, pošto im je prethodno objašnjen cilj naše borbe, i pošto su pozvani da stupe u naše redove, ali se, naravno, nije javio ni jedan. Plijen je bio: 2 p.mitraljeza, 27 karabina, 6000 metaka, 6 bombi, 3 radio-aparata, 8 pisacih mašina, 1 školski kino-aparat, 1 poljski telefon, 41 čebe, 15 šinjela, 29 pari cipela, 29 pari odijela, 20 pari veša. Zaplijenjena je općinska blagajna, te novac od zarobljenika u iznosu od 41.580 kuna, kao i razne druge sitne spremne. Za vrijeme borbe zapaljeno je 9 državnih i općinskih zgrada, a među njima jedna u kojoj

⁵ Miloš Šumonja

9.ov.mj. očekivao se je napad na naše osiguranje od Ogulina, odnosno Kočara i Lounja, zato je operativni Stab poslao za pojačanje osiguranja jednu četu sa blokade Kamenice, dočim na blokadi je ostavio samo jednu četu. međutim neprijatelj nijetaj dan kretao prema našim položajima, nego se je koncentrisao duž pruge i tukao topovima i miho bacama naše položaje od čega je poginuo jedan naš drug. Istog dana u samom napadu je operativni Stab jurišačima zauzeo Kamenice po svaku cijenu. Jurišaci su približili se objektima iz kojih je bila vatra, došli do jedne zgrade i dvojica su najprije opalili iz pušaka u puškaricu koja je bila na jednoj sobi, strelac koji je bio na puškarici kao i ostali pobjegli su u drugu sobu, zatim je komandir 2 čete Matijevića bačnjašara Luro Sušnjak turio bombu kroz puškaricu u sobu, čija je detonacija djelovala na neprijatelja toliko porazno da je odmah započeo tražiti kapitulaciju, obustavi paljbu, da će se predati. Odmah poslije toga predala se jedna zgrada u kojoj je bilo oko 20 vojnika.

Uprilikom zarobljeno je 47 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj je imao jednoga mrtvog, dočim dvojica su u gulvi oko predaje uspješno pobjegli od kojih jedan sa strojnicom. Među zarobljenicima nalazi se poručnik Linčević koji je odmah izjavio da ostaje u partizanima, a od ranije je poznat kao naš simpatizer, zatim su zarobljeni 2 žandarmerijska narednika i 2 podnarednika.

Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 6 ranjenih. Plijenje bio bez oružja, 13 karabina posebno 42 karabina, 3 p.mitraljeza od kojih jedan "Soša", 5 pištolja, 3000 metaka, 1100 metaka za "Sošu", 7 porcija, 11 čebadi, 1 par konja, 1 nabrivena vojnička kola, te uniforme i obuću sa zarobljenika. Naši gubitci su 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

je bilo 6 ustaša, koji se nisu htjeli predati, nego su zajedno sa zgradom i puškama izgorjeli; gubitci naši 2 mrtva i 9 ranjenih.

Operacijom na Kamenicu rukovodio je komandant⁰ II K.P.O. u prisustvu komandanta Grupe.

Operacijom u Batnozi rukovodio je operativni oficir Grupe.

Operacijom u Pisarovini rukovodio je komandant I K.P.O. drug Vidović.⁷

Akcijom u Novom Gradu rukovodio je drug Mrkić, komesar I bataljona II K.P.O. (Štrok).⁸

III. Ovih dana završila je kurs II i III omladinska četa. Uspjeh je same vojne obuke bio vrlo dobar i sad je potrebno da se jedinice prekale u borbi. Neki vodovi II omladinske čete već su sudjelovali dva puta u akcijama i prvi put u akciji kod Vukmanića pokazali su se dosta dobri, dočim drugi put u akciji na Batnogu pokazali su se dosta slabi. III četa još nije sudjelovala u akciji. Oružje zaplijenjeno kod Kamenice predano je omladinskim četama od kojih ima prosječno svaka oko 65 karabina. Danas će biti izdata naredba [po] kojoj će se čete oformiti u bataljon i organizaciono povezati radi budućih akcija.

Ovih dana organizujemo ponovno dvije omladinske čete i otpočeće nastava po uzoru ranijih.

U posljednjim operacijama naročito su se istakli komandant I odreda drug Vidović, komandant II odreda drug Oreščanin, zatim zamjenik komandanta II udarnog bataljona drug Petić,⁹ komandir 3 čete Udarnog bataljona II K.P.O. Duda Šušnjar, vodnik Jovan Miljković, te partizani Smoljenović Milić,¹⁰ Katić Košta,¹¹ Žiža Novak, Klarić Dušan, te Robert Jug, koji se prvi javio za jurišača i u prvom naletu na Kamenicu junački pao-

IV. Pošto smo formirali Omladinski bataljon i kroz mjesec dana popunit ćemo ga sa kursistima i oružjem, a pored toga imamo dva Udarna bataljona, pa predlažemo da se iz ova tri bataljona formira Kordunaška udarna brigada, koju ćemo [za] vrlo brzo vrijeme upotrebiti sa još jednim omladinskim bataljonom.

⁰ Bogdan Oreščanin

⁷ Narodni heroj Nikola Vidović

⁸ Izidor Strok

* Đuro Petić

¹⁰ Poginuo 1942 godine.

¹¹ Umro u Italiji, kamo je prebačen avionom kao teški ranjenik.

V. Udarni bataljon I i II odreda sa snagama II odreda produžice u pravcu hrvatskih sela tj. prema Gorskom Kotaru, preko Josipdola, a poslije tih operacija prema Ozlju.

Sa snagama iz Banije koje su se prebacile na naš teritorij i ostatkom snaga ove Grupe izvršit će se operacije na Kladušu. Poslije toga predviđena je operacija na Barilović i ispitivaće se mogućnost napada na Cetin Grad, Batnogu, Ponor, Gornju i Donju Glinu.

Situacija je na Baniji sljedeća:

7. ov. mj. otpočela je ofanziva na Baniju. Snage Banije prebacile su se na naš teritorij. Neprijatelj je zauzeo njihov teritorij, utvrđuje se na cesti Glina — Zirovac — Dvor na Uni, popravljaju mostove i ceste. Do sada narod ne diraju. Njihova je Udarna četa ostala na teritoriju oko Zirovca i od iste nisu dobiti nikakvi detaljniji podaci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

F. Kovač¹²

(M. P.)

Komandant

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE OD 11 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O TALIJANSKO-CETNICKOJ OFANZIVI U LICI I O AKCIJAMA NA KORDUNU¹

STAB I OPERATIVNE ZONE
NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Br. 43, Dana 11/VIII 1942

KOMANDANTU N.O.P.O. HRVATSKE

Operativni izvještaj

I. Opšti pregled vojničke situacije

Zbog talijansko-četničke ofanzive na južni dio Like sa pruge Gračac — Knin, te paljenja sela i ljetine, povučena su dva bataljona iz zapadne Like da bi zaustavila tu ofan-

¹² Većeslav Holjevac

¹ Dokumentat je bez završetka i potpisa.

zivu. Neprijatelj se je međutim, popalivši neka sela, povukao opet prema pruzi, prije nego su ovi bataljoni stigli. Ustaše su iskoristile odlazak naših snaga te potisnuvši naše čete iz Bužima, Smiljana, Brušana zauzele opet cio novooslobođeni teritorij i napale Divoselo. Na ovaj način upropašteni su nam uspjesi koji su bili postignuti u hrvatskim selima zapadne Like. U južnome dijelu Like, gdje su još uvijek dalmatinski bataljoni, vode se borbe sa četnicima i Talijanima. U sjevernoj Lici nema većih promjena.

U Kordunu se vode borbe oko žetve. Ustaše i naoružani seljaci Muslimani popalili su nekoliko srpskih sela.

Veće nepr.² koncentracije vrše se na pruzi Sisak — Kostajnica — Bos. Novi i Bos. Dubica. Vjerovatno se sprema ofanziva na Grmeč i Baniju. Banovci se također tuku za žetvu.

Brigada se još uvijek nalazi u V zoni.

II. Akcije

1) Lika:

a) Zauzimanje mjesta, zasjede i sukobi.

2. o. mj. nepr. je napao 2. bat. i Omladinsku četvu, koji su se nalazili u Divoselu, sa pravca Gospić — Vedro Polje, Novi³ — Divoselo, Rizvanuša — Divoselo, Velebit — Olanak — Divoselo, i iz Velebita između Čitluka i Divosela. Napadu je prethodilo bombardovanje iz aviona i artiljerije, nakon čega je nepr. napao uz žestoku vatru automatskog oružja. Naše snage su se povukle u šumu i protivnik je uspio zapaliti Vedro Polje, Klisu i diò Velikog Kraja. Nepr. je bio u jačini 5—6 satnija, kao i jedna četa četnika, koja je iz Velebita ugrožavala Čitluk i Počitelj. Pred večer naše snage su uspjele odbaciti nepr. uz gubitke. Sutradan je ponovo napadnuto Divoselo. Zapaljene su Ornice, koje su zapalili civili iz Bilaja i Ribnika, što je izazvalo ogromno ogorčenje među našim stanovništvom, kao i vojskom, pošto još niko nije napadao na ta dva mjesta.

23/VII četnici su iz zasjede sačekali jednu četvu bataljona »Krbava« kod Bobića u Drenovom Klancu. Ranjena su dva partizana i jedan četnik je ubijen.

24/VII jedna patrola iz Udarnoga bataljona sukobila se je sa jednom četničkom patrolom kod sela Zalužnice. Ubijen je jedan četnik. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

24/VII 1. bat. I odreda krenuo je prema Otešu i Klancu, dvije čete bat. »Stojan Matić« krenule su niz Liku prema Kaćuđerovcu. Nepr. u jačini od 100 boraca nalazio se u zasjedama

³ Neprijateljske

³ Lički Novi

uz Otešicu na Velikom i Malom Zitniku. Nepr. je razbijen i uništen, ali poslije podne stigli su Talijani u pomoć i naše snage su se morale povući na polazne položaje. U ovim borbama nepr. je imao oko 20 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani bila su dva mrtva i četiri ranjena. Zaplijenjen je jedan p.mitraljez i trideset pušaka.

Istodobno otpočele su borbe u Donjem Pazarištu. II bat., koji je imao za zadatak izvršenje ove akcije, naišao je na nepr. zasjede na Previji i okolnim bregovima između Bužima i Kalinovače. Naše snage su razbile protivnika i ušle u Kalinovaču. zauzele Popovaču i došle pred samo Pazarište. Preko noći je vršen napad na D. Pazarište, ali nepr. se uspio izvući u Kosinj. Protivnik je imao 2 mrtva i nekoliko ranjenih. Zaplijenjene su 3 puške i nešto municije. Na našoj strani 2 lakše ranjena.

25/VII ujutro dve čete 2. bat. zauzele su D. Pazarište uz vrlo mali otpor.

26/VII 2. bat. dobio je zadatak da krene prema Klancu, te da zauzme selo Podstrana, kotu Ostrvica 730, kao još nekoliko manjih kota, kao i da zauzmu selo Sv. Ivan. Dvije čete 1. bat. dobile su zadatak da uporedo sa 2. bat. zauzmu Skvadru, kao i padine Crne Kose prema Otešu. Akcija je sa uspjehom završena. Istodobno komandant Kombinovanog odreda⁴ dobio je naređenje da dva bat. krenu za Bruvno, time su operacije u zapadnoj Lici obustavljene.

26/VII jedna patrola iz bat. »Krbava« pratila je žito u mlin i bila napadnuta od četničke zasjede. Nepr. je protjeran. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

26/27 VII jedna patrola bat. »Krbava« kod sela Dugog Dola napadnuta je od četničke zasjede. Nije bilo gubitaka. Patrola je ipak prešla.

28/VII bat. »Adžija« pratio je rekvirirano četničko blago preko sela Dugog Dola i dočekan jakim nepr. zasjedom na otstojanju 20 m. Na našoj strani su 2 druga ranjena, protivnik je imao 4 mrtva i nekoliko ranjenih.

29/VII poslan je 1 vod bat. »Krbava« u zasjedu kod Staroga Sela. Vod je dočekan od strane četničke zasjede i razvila se žestoka borba. Našem vodu je stiglo pojačanje i protivnik je pobjegao u Otočac. Nepr. je imao 4 mrtva, kod nas nije bilo gubitaka.

29/VII zasjeda iz Udarnog bat. sačekala je na cesti Otočac — Zalužnica jedna civilna kola. Zaplijenjena je izvjesna količina namirnica.

⁴ Milan Kuprešanin

29/30 VII Udarna brigada trebala je vršiti akciju na Prokike. Tom prilikom dato je naređenje bat. »Krbava« da napadne nepr. posadu u Rapajin Dolu da bi se olakšala akcija Udarnoj brigadi. Naše snage su ih napale i u zoru se povukle bez žrtava. Protivnik je imao mrtvih i dosta ranjenih čiji broj nije mogao biti utvrđen. Ali pošto je Udarna brigada odložila akciju za 31/1-VIII, naše snage su ponovo napale na nepr. garnizon i borba je trajala sve do zore. Nismo imali gubitaka, a gubici protivnika nisu se mogli utvrditi.

31/VII i 1/VIII snage Udarnog bataljona popalile su nepr. kasarne na Špilniku, u predgrađu Otočca. Naše snage su brzo zapalile kasarne i povukle se, a nepr. je osuo sa topovskom vatrom položaje oko zapaljenih zgrada. Zapaljeno je oko 15 zgrada. Za to vrijeme osiguranje koje se je nalazilo u pravcu Lešća porušilo je oko 300 m tel. linije. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Udarni bat. se istakao visokom vojničkom i političkom svijesti. Akcija je odlično uspjela kako vojnički tako i politički — nepr. garnizon je demoralisan.

29/VII nepr. je skoncentrisao veće snage na Otriću sa namjerom da krene pravcem Velika Popina — Bruvno. U isto vrijeme 100 četnika krenulo je da zaobiđe naše snage na Srbskom Klancu, Maglaj, Šuplje Brdo. Tamo su se nalazili bat. »Bude Borjan« i »Branko Vladušić«. Talijani su u isto vrijeme držali Dcnji Tiškovac i vodili borbu sa V krajiškim odredom. Naše snage su bile vrlo male, ali nepr. nije ipak uspio da se krene sa svojih položaja.

3. o. mj. snage III odreda izvršile su napad na brdo Maglaj koje su držali četnici. Napad je uspio. Imali smo 3 mrtva. Vršeni je napad na Šuplje Brdo kao i na Mila Vodu, ali nismo uspjeli zauzeti ove položaje. Gubici protivnika nisu mogli biti utvrđeni.

28/VII snage Udarnog bat. izvršile su napadaj na nepr. položaj Iniči — Umčić (Zalužnica). Ubijen je 1 četnik. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

1/2 VIII izvršen je napad na ustaško selo Covići. Akcija nije uspjela usljed nesretnog slučaja baratanja s jednom većom minom. Na našoj strani bila su 4 mrtva i 13 ranjenih. Nepr. je imao mrtvih i ranjenih. Akciju je izvodio Udarni bataljon.

2/VIII došlo je do sukoba između bat. »Krbava« i četničkih bandita. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Zaplijenjena je 1 puška sa 70 metaka — poginuo je 1 četnik.

3/VIII ustašama je uspjelo da prodru u Divoselo i Čitluk i zapale oko 50 kuća. Narod se izvukao. Imali smo jednog mrtvog. Napadač je imao 8 mrtvih i 1 zarobljenog ustašu na-

ređnika. Zaplijenjene su 2 puške. Uz prilično žestoku borbu naše snage su uspjele da izbace nepr. iz Divosela.

2) Kordun:

a) Zauzimanje mjesta, zasjede i sukobi.

14/15/VII jedan vod 1. bat. prebacio se preko Korane u hrvatska sela Barilović, Leskovac i Carevo Selo i uhapsio 2 ustaška razbojnika, koji su likvidirani.

19/VII 3. četa 1. bat. II K.P.O. postavila je zasjedu žandarima između željezničke stanice i mjesta G. Dubrave kod sela Mikašinovići i Jusići. Žandari im nisu naišli na zasjedu, te je vod posjekao 60 tel. stupova na cesti između stanice i mjesta.

20/VII krenuo je nepr. sa jednim dijelom snaga s kojima je čistio teritorij 4. bat. II K.P.O., prema 3 bat. Protivnika su dočekale 2 čete 4. bat., 2 čete 3. bat. i Omladinska četa. Nepr. je prodro do Močila, popalivši sve pred sobom. U Močilima 2. četa 3. bat. jurišom je razbila nepr. i prisilila ga na povlačenje. S njegove strane bilo je 10 mrtvih i nepoznat broj ranjenih, a mi 1 ranjenog. Protivnik je spalio Mudrić Selo, jedan deo Močila i Klanac. Nastradalo je 10 civila.

21/VII 1. četa 4. bat. I K.P.O. postavila je zasjedu kod Ilovačka. Civil je odao zasjedu, te nepr. nije naišao.

22/VII 1. četa 4. bat. zajedno sa 5. bat. Banije prošla je kroz sela općine Stankovac. Narod je bio oduševljen sa partizanima. U općini Stankovac zaplijenjeno je 25.000 kn. a sva arhiva je spaljena. Zarobljena je izvjesna količina žita i razdijeljena siromašnim seljacima. Na zahtjev seljaka likvidiran je 1 ustaški špijun.

25/26 VII 2. bat. II K.P.O. postavio je zasjedu kod Debele Glave. Nepr. nije naišao.

26/27 VII izvršio je 2. bat. II K.P.O. pretres hrvatskog sela Marinci. Uspjeha nije bilo.

26/27 VII snage ovog bat. vršile su osiguranje žetve u Maljevcu i ...

BR. 24

**IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA »JOZO JURČEVIĆ« OD
11 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU ČETVIRTE OPERATIVNE
ZONE O AKCIJAMA U IMOTSKOJ KRAJINI¹**

STAB BATALJONA »JOZO JURČEVIĆ«
11. VIII. 1942.

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Drugovi,

Nalazeći se u akciji na čišćenju sela Imotske Krajine dobivamo od vas dopis broj 336 od 26 jula 1942 g. u kome se poziva jedan kandidat našeg bataljona na viši oficirski kurs pri Prvoj operativnoj zoni Hrvatske, a koji ima početi 5.VIII. 1942 g.

Iako je taj rok davno prošao, svjesni smo toga da bi nam to bilo nužno potrebno, pa upućujemo ovog delegata ispred našeg bataljona.

Odavle sa terena ne možemo vam poslati izvještaj o našim posljednjim akcijama. To će uraditi drugovi koji su ostali pri Štabu, a prije par dana smo poslali kurire sa izvještajima. Ali ćemo ipak ovdje ukratko izvijestiti o našim operacijama za posljednjih nekoliko dana.

5.VIII. 1942 g. jedna naša zasjeda napala je talijanski kamion na »Paklini« oko IV2 km ispred Vrgorca, koji je išao sa 11 vojnika po vodu. Prvim rafalom poginulo je 10 okupatorskih vojnika, dok je jedan uspio bijegom da se sakrije. U posljednje vrijeme dobivamo izvještaj da je Udarna omladinska grupa iz sela Kokorića pronašla i ovog koji je pobjegao, . . . kod njega pronašla puškomitraljez i predala nam ga. Zaplijenjeno je tom prilikom: 6 pušaka, 250 metaka. Kamion nije zapaljen jer je bio na dometu neprijateljskih teških mitraljeza, ali je izrešetan kako njihovim tako i našim metcima i ručnim bombama.

Dana 6.VIII ujutro išlo se je sa većim dijelom snaga Bataljona na operisanje u Imotsku Krajinu. Do danas smo uspjeli razoružati žandarmerijsku kasarnu u Zupi, finansijsku kontrolu u Slivnu, finansijsku kontrolu u Zagvozdu, dok je žandarmerija pobjegla. Očistili smo selo Raščani i Krstalice.

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 3437.

U svim ovim mjestima održajemo političke zborove i organiziramo narodno-oslobodilačke odbore. U svim ovim selima, što kod žandara, financa i ustaša, zaplijenili smo 40 pušaka, 1500 pušanih metaka, te nekoliko ručnih bombi. 5 žandara iz Zupe smo strijeljali, jer su držali borbu do posljednjega metka i narod su natjeravali da prima oružje i drži stražu.

O potankostima može pričati i ovaj delegat.

Naše buduće operacije, ukoliko ne bude jak nalet neprijateljskih snaga, kretaće se u pravcu ostalih imotskih sela, koja su mnogo jače ustaški raspoložena nego ova do sada.

Sa Udarnom proleterskom brigadom- nismo imali nikakvih veza, ali pošto mislimo da operiše u okolini Duvna, udarimo s ove strane da bi razdvojili neprijateljske snage, da omogućimo lakše prodiranje i nama i njima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
N. Bošković³

Komandant
P. Bogunović⁴

BR. 25

IZVJEŠTAJ KOMANDE ČETVORTE CETE OD 11 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU TREĆEG BATALJONA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA O RADU CETE I IZVRŠENIM AKCIJAMA OD 29 SRPNJA DO 9 KOLOVOZA 1942 GODINE

4 CETA
III BATALJONA S.N.O.P. ODREDA
11 kolovoza 1942 godine
Šuma

Izveštaj komandira čete

KOMANDANTU III BATALJONA SLAVONSKIH
N.O. PARTIZANSKIH ODREDA

Od posljednjeg izvještaja do danas ova četa izvršila je slijedeće poslove i to:

29-VII Neprijatelji, jačine 210 domobrana, 60 ustaša i 20 žandarma, putem izdajstva, u prvi sumrak napali su jedan

² Odnosi se na Prvu proletersku brigadu

³ Nedo Bošković

⁴ Petar Bogunović

dio šume u blizini logora, i u pravcu logora otvorili iznenadnu vatru; četa nalazeći se u pripremnom stanju, sa već namjerom postaviti istoj bandi zasjedu na drugom mjestu, gdje se zamišljalo da će naići, nešto udaljena od mjesta logora, povratila se i primila borbu sa jakim naletom snage i otvorom vatre. Ustaška i žandarmerijska banda pustila [se] u bijeg, dok je 19 domobrana zarobljeno, zaplijenjeno 22 karabina M 24, 19 garnitura odijela, 19 opasača, 19 noževa, 19 fišeklija, 19 torbica, 2 puškomitraljeska ranca, 17 puškomitraljeskih okvira, 1488 puščanih metaka; neprijatelj je imao jednog ranjenog. Poginuo jedan drug i jedan lakše ranjen.

30-VII Odmor čete i podjela sprema. Kritika jučerašnjeg rada.

31-VII Odmor, dolazak novih drugova, polaganje zakletve, podjela i razbroj čete.

1-VIII Vojne vježbe u blizini logora, vojni časovi za drugove.

2-VIII U tri sela uništeno 7 vršalica i zaplijenjen jedan vojnički kazan.

3-VIII Uhapšena su dva izdajnika i likvidirana u selu M. Grđevcu.

4-VIII Odmor i prebacivanje.

5-VIII Priprema za dalji rad.

6-VIII U četiri sela uništene 4 vršalice i jedna onesposobljena.

7-VIII Uslijed kiše odmcr i prebacivanje.

8-VIII Priprema za akciju u selu Trapinska Mala.

9-VIII U zoru napadnuto selo Trapinska uz pomoć II voda III čete, gdje je nekoliko ustaša sa 21 domobranom čuvalo sigurnost stroja koji je vršio žito u istom selu. Nakon kratke borbe ustaše koristeći maglu uspjeli su pobjeći, dok je 21 domobran uhapšen i razoružan.

Zaplijenjeno: 22 puške M 24, 2450 metaka, 21 voj. odijelo, 24 torbice, 5 kcm. čebadi, 21 porcija, 21 fišeklija, 21 nož M 24 g. Uništena vršalica. Gubitaka nema. Pomoćnom vodu data je jedna trećina cjelokupnog oružja i sprema.

Jačina čete:

107 partizana i 2 partizanke.

Zdravstveno stanje u četi je zadovoljavajuće.

Moral i disciplina su na dostojnoj visini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Milan P. Popara-Selj

Komandir
Bogdanović¹

¹ Gedeon Bogdanović

BR. 26

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRVOG PROLE-
TERSKOG NOP UDARNOG BATALJONA OD II KOLO-
VOZA 1942 GOD. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG
ŠTABA NOP "ODREDA HRVATSKE O BORBI PROTIV TA-
LIJANA NA POLOŽAJU IZMEĐU MRZLE VODICE
I JELENJA¹**

Br. 51/42

STAB
I PROLETERSKOG NAR. OSL. UDAR.
BATALJONA HRVATSKE
II-VIII-1942

POLITKOMU G.Š.H.

Izvještaj političkog komesara sa akcije na cesti **Luiziani**

Jutros smo imali zasjedu sa Udarnim bataljonom na cesti Luiziani. Na položaj smo došli u toku noći između 10 i 11 ov. mes. Zaseda je postavljena između Mrzlih Vodica i Jelenja, na 300 metara pred opservatoriskom stanicom prema Jelenju. 1, 2 i 3 četa našeg bataljona imala je zadatak da izvrši juriš na Talijane, a 4 četa (mitraljeska) da održi osiguranje prema Mrzlim Vodicama desno, i lijevo prema Jelenju. Osiguranje mitraljeza na bočnim osiguranjima dao je Udarni bataljon 2 odreda V zone.

Oko 8h Talijani su uputili zasjedu iznad opservatorije koju šalju na to mjesto svakodnevno; ta zaseda je prilikom dolaska na svoj položaj otvorila vatru iz mitraljeza i karabina. Mi smo u prvi mah mislili da su nas Talijani otkrili, ali naši su se držali odlično i pored jake talijanske vatre, nisu nas uopšte uspjeli otkriti. Ali desno osiguranje Udarnog bataljona, misleći da je zaseda propala, počelo je otstupati, i Talijani primjetivši otvore na njih vatru, naši mitraljesci i dalje drže položaj. U tom momentu srećom nailazi talijanska kolona od 17 kamiona i 3 tenka u pratnji, to nas je izvuklo. Zaseda je pravilno otvorila vatru, i odmah zatim izvršen je juriš sa bombama. Sve tri čete funkcionišu kao sat, u jurišu zarobimo 1 živog Talijana, 1 teški mitraljez i 20 (dvadeset) karabina, 4 pištolja, nešto talijanske spreme i dosta municije. Još plijen nisam sav prebrojao. Izgleda da smo zarobili još jedan teški mitraljez, prema pričanju drugova koji stižu. Povukli smo se prema Tuhobičkom logoru odakle ćemo preko noći

¹ Dokumentat je pisan rukom.

prijeći natrag preko ceste u štab 2 odreda. Imamo 3 ranjena druga, dva su malo teže a 1 lakše. Upućujući njih u bolnicu šaljem ovaj izvještaj.

O akcijama poslat ćemo daljne² izvještaje.

Moral kod naših boraca odličan; držanje za vrijeme akcije odlično. Drugovi su veseli jer smo danas uspješno vodili borbu sa tenkovima punih 2 sata, tako da smo u borbi sa tenkovima stekli nova iskustva. To nas veseli. Prilike pod kojima živimo su vrlo teške, naročito što se tiče spavanja, a ishrana je također loša. 13 drugova su nam se razbolili te smo ih poslali u Drežnicu.

Moral boraca je izvrstan. Zadatak koji ste nam postavili na svaki način ćemo izvršiti. Dokazaćemo našem narodu, našoj dragoj Komunističkoj partiji i G.Š.H. da smo stvarno udarna pesnica naše Narodno-oslobodilačke vojske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Božo Spaček

BR. 27

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 12 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE O BORBAMA PROTIV ČETNIKA KOD VRHOVINA I DUGOG DOLA

OPERATIVNI STAB LIČKE GRUPE
12-VIII-1942

ŠTABU LIČKE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA

Na dan 10. o. mj. formirao sam jednu mješovitu četvu od Udarnog bataljona i bataljona »Adžije« i sa istom sam otišao u blizinu Dugog Dola, gdje smo u šumi noćili, a sutra rano na 11. o. mj. postavio sam zasjedu u šumi između sela Dugog Dola i Vrhovina.

Oko 12 časova primijetio sam na dvogled dolazak četnika, koji su išli vrlo obazrivo u rijetkom streljačkom stroju. Dužina njihovog streljačkog stroja iznosila je oko jedan kilometar.

³ Detaljne

Neprijatelj je više puta zastajao, otvarao jaku puščanu i puškomitraljesku vatru. Mislio sam da smo prokazani, ali sam docnije utvrdio da isti za nas nije znao.

Ja sam izdao uputstva da niko od naših boraca ne smije nipošto da otvara vatru, sve dok se neprijatelj ne približi 20—30 metara.

Baš na centru rasporeda gdje sam se ja nalazio, naišla je jedna grupa četnika, njih oko 25, svi su išli u hrpi, a ispred njih išla je patrola. Kad su prišli na 30 metara stali su, jer su nas primijetili. Ja sam komandovao brzu paljbu. Odmah su na mjestu pala trojica, a zatim smo prešli na juriš. Neprijateljski streljački stroj bježao je sa najvećom brzinom. Mi smo ih gonili sve dok nismo izašli na rub šume a tada smo ih tukli vatrom preko brisanog prostora sve do žice.

Kada smo četnike stjerali u žicu, Italijani su nas tukli sa bacačima i topovima.

Od oružja smo zaplijenili jedan grčki puškomitraljez sa 300 metaka i jednu pušku sa 100 metaka.

Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. Na strani neprijatelja nađena su tri mrtva. Bilo ih je još mrtvih i ranjenih, ali nismo mogli k njima prići preko brisanog prostora od artiljerijske i bacačke vatre. Naknadno smo saznali da ih ima još oko 10 mrtvih i dosta ranjenih po nekoj pleći (padini), još [ih] nisu sklonili, jer ne smiju prići od nas.

Ova tri koja smo našli na mjestu mrtva, sva su trojica bivši partizani. Dva iz Škara, jedan iz Potoka. Iz Škara Ilija Diklić i Dušan Diklić, iz Potoka Joco Delić. Ovaj Dušan Diklić je bio polit. delegat u bataljonu »Adžija«, to je onaj što ga je drug Pero poslao da uhvati vezu sa Prol. bataljonom, a on otišao i predao Perin list četnicima u Škarama, Pero ga dobro pozna. Ovaj Diklić je najhrabriji četnik među njima i najbolji strijelac. Ovaj Joco Delić je bivši desetar iz bataljona »O.P.¹«, inače ranije art. podoficir.

Sa četnicima je komandovao komandir Mladen Hinić,² ne znam točno, ali mi se čini da je i on ranjen. Ima ih mnogo ranjenih u stomak.

Kod mrtvih smo našli legitimacije izdane od strane italijanske vlasti.

Kod ubijenog Joce Delića našao sam jedan list u kome se nalaze razne pribilješke, pjesme, spisak četnika, valjda njegovog voda, i tri fotografije sa četničkim štambiljem. Kod istoga smo pronašli i nekoliko pisama, među kojim i pismo koje mu je pisao brat Nikola Delić. To pismo je vrlo intere-

¹ »Ognjen Priča«

² Pri završetku rata pobjegao u Italiju.

santno, u istome pismu njega brat psuje, naziva ga ustašom itd. Kaže: »Meni su oduzete dvije krave, ali niti su mi ih oduzeli partizani niti odbor, nego ti«. Ovo pismo objavite u »Partizanskom vjesniku«. A ja ću narediti da mu se krave vrate. Našao sam kod njega još dva lista u kojima se spominju neki ljudi koji su sa četnicima održavali vezu. Te listove sam ostavio kako bi pronašao i pohapsio iste.

Cuo sam da ste uhapsili partizana Medu Grbica i Danu keLnera. Ako ste ih slučajno uhapsili,³ naredite da se odmah uhapse, jer su isti sa četnicima u tijesnoj vezi, i jer su pokušali da pobjegnu k njima. Nemojte ih slučajno pustiti.

U ovoj akciji učestvovalo je naših 70 boraca. Utrošili smo 100 metaka.

Nakon izvršene akcije povukli smo se u Škare.

Saznali smo da su toga dana četnici pošli u D. Dol da pohapse sve ljude i da ih naoružaju.

Na dan 11. o. mj. strijeljali smo četnika Milana Narančića, koji je već bio četnik i koji se vratio kući. On je jednom našem partizanu rekao slijedeće: »da mu stisnutu pesnicu, da mu crvenu zvijezdu, partizane, Rusiju i druga Staljina. Da će pobijediti Njemci i da su oni već protjerali Staljina preko Sibira. Da će on otići u žicu, u četnike i da će iz topova sravniti sve kuće naših simpatizera. Prijetio je da neka dođe koji partizan pred njegovu kuću, pa da će on sa njima obračunati«.

Inače ovaj tip je bio ranije žandar, robijaš, kriminalac i čovjek sa dvije žene.

Strijeljanje ovoga tipa nije ni malo uzbunilo ova sela, jer ga narod strašno mrzi.

Prije nekoliko dana četnici su opkolili selo Crnu Vlast i pohvatili 7 ljudi i dvije omladinke. Pohapšen je cio nar. odbor, među kojim i skojevac Dane Cudić.⁴ Cuo sam da su uhapsili i moju sestru. Sve su ih predali Talijanima.

Saznao sam da će četnici zaposjesti selo Crnu Vlast, seosku crkvu i školu i da će naoružati 70 ljudi.

Ja sam već nekoliko puta tražio od vas da se na neki način spriječi četnička propaganda po selima u Crnoj Vlasi i Dugom Dolu. Ja ne znam zašto niste naredili da bar jedan naš vod zaposjedne to selo. Ja mislim da bi mi mnogo izgubili sa tim. ako bi i ovo selo izgubili, jer bi neprijatelj u tom selu mogao naoružati oko 100 boraca. Širio bi svoju propagandu i što je najvažnije išao bi i dalje sa svojim picima za Turjanski.

¹ Vjerojatno pustili

* Strijeljan od Talijana

Da bih preduhitrio namjere ove bande, ja sam sastavio jednu četvu od 70 boraca sa kojom ću sutra u zoru zaposjesti Crnu Vlast. Pohapsiću neke četničke špijune koji sa njima imaju veze, spriječiti svaki uticaj neprijatelja na to selo. A ako ih tamo zateknem, platiće dobro svoju namjeru.

Primio sam dopis od Štaba Udarne brigade u kome mi javljaju da su onih 100 pušaka koje su imali kao višak predali V operativnoj zoni. Javljaju mi da će Brigada krenuti ovamo 12. o. mj., da će usput vršiti neke akcije. Ali kažu da ne znaju ni sami kad će ovamo stići.

Na dan 10. o. mj. kada je odlazio iz Škara politički komesar" Hrvatske, odredio sam kao pratnju jednu desetinu sa puškomitraljezom. Otpratili su u redu politkomesara do Tuževića.

Kada se ta desetina vratila natrag, sa njima je pošlo iz Tuževića i 15 omladinaca i omladinki na politički kurs u Lapac. Desetinu i omladinu sačekali su na dan 12. o. mj. oko 5 časova četnici na brisanom prostoru na nekim livadama. Borba je trajala od 5—11 časova. Četnicima je stigla pomoć, a naši su istrošili municiju. Četnici su izvršili juriš na našu desetinu. Vodnik" koji je komandovao sa ovom našom desetinom došao je bez i jednoga metka. Izjavljuje da su banditi uhvatili 5—6 omladinaca. Vidio je da se je jedan naš partizan⁷ ubio sam, nije htio da se preda. O sudbini ostalih još se ništa ne zna.⁸

Ovo se je desilo istoga dana kada sam se ja nalazio u zasjedi kod Dugog Dola.

U posljednje vrijeme nemam nikakve veze sa Kosinjom i Srđanom.⁹ Ne znam, može biti da su i ti kuriri koje sam mu slao pali neprijatelju u ruke.

Štab bataljona, »Krbave« dok se je ovdje nalazio, pravio je krupne greške, kao na primjer: zato što su im se sviđali konji za jahanje jednog čovjeka, koji ima sina u četnicima rekvirirali su ih. Međutim, taj čovjek je naš simpatizer i sa sinom ne živi već duže godina, podijeljeni su i ne stanuju zajedno. Ja sam tu grešku ispravio i istome su vraćeni konji. Ali su oni ponovo sutrađan istome oduzeli rakiju. Nekima četničkim banditima kojima su baš trebali rekvirirati nisu

⁵ Vladimir Bakai-ić

⁶ Slavko Narandžić. Kao komandir Druge čete Bataljona »Božidar Adžija« poginuo 1942 god. kod Kapele, na pruzi između Jesenice i Rudopolja.

⁷ Narandžić zvani »Sucan«

⁸ Nakon borbe svi su omladinci uspjeli da pobjegnu i da se vrate u Tužević.

⁹ Srđan Brujić

rekvirirali. A nekima su četničkim sestrama (lijepima) sve rekvirirano povratili. Prilikom polaska bataljona gore pozajmili su od jednog čovjeka jedan ajam stim da će mu ga povratiti, pa mu ga ni do danas nisu povratili, nego su ga prosto prisvojili.

Za ovo sve snosi krivicu cio štab bataljona, a naročito komandant drug Sever.

Evo vam šaljem jedan list koji je poslao jedan četnik komandantu bataljona drugu Severu, u kome mu taj četnik zahvaljuje što njemu nisu htjeli ništa rekvirirati.

Preko jednog Hrvata u Otočcu saznali smo da neprijatelj namjerava na dan 15. o.mj. izvršiti ofanzivu, kako bi uništili ljetinu. Ja u tu ofanzivu ne vjerujem, jer se primjećuje da se italijanska posada u Vrhovinama smanjila.

Saznao sam da je u Vrhovinama komandant četnika kapetan I kl. Sorak,¹⁰ onaj što je cijelu zimu živio u Mihaljevcu. Njega je prije 15 dana neko provezao iz Mihaljevca u Vrhovine zatrpanog u voz sijena. Potrebno je povesti istragu da bi se uhvatio taj koji ga je provezao.

Ovdje se nalaze naše vrlo male snage, oko 190 boraca. Naše čete stalno su u pokretu i zasjedama. Stalno dajemo neku pratnju, svaki dan po nekoliko puta. Ovdje je za pratnju potrebna jedna četa od 80 ljudi. A mi ne raspolažemo tolikim snagama, a ako pošaljemo manju snagu banditi nas dočekaju, tako se je desilo i sa ovom desetinom koja je pratila politkomesara Hrvatske.

Noćas su putovali 2 partizana odozgo za bataljon »M.O.«¹¹ Nastradali su od svoje vlastite bombe, jedan je na mjestu ostao mrtav, a drugi je teško ranjen u stomak i izgleda da neće ostati na životu. Mrtvoga smo sahranili, a ranjenog ćemo noćas prevesti preko pruge za bolnicu.

Stanje neprijatelja u ovome sektoru je slijedeće: Vrhovine: smanjilo se brojno stanje — Italijana 600, četnika 200, žandara i ustaša 50. U drugim garnizonima po starom.

Ponovo molimo Stab grupe da se ovamo pošalju neke snage. Da se hitno pošalje jedna četa koja će zaposjesti selo Crnu Vlast, kako bi se ja sa ovom četom mogao povući natrag, da se selu Dugom Dolu dade 30 pušaka, a oni će sa svojim ljudima naoružati jedan vod pod komandom boljeg vodnika. Da se razvije bar što politički rad u Crnoj Vlasti i Rudopolju.

Šaljite popunu za Udarni bataljon i bataljon »Adžiju«.

¹⁰ Branko Šorak

¹¹ »Marko Orešković«

Također vas molimo da mi bar jednom nedjeljno pošaljete direktive o mom radu. Ma bar napišite: dobro je što radite ili nije dobro.

Prilog: osuda strijeljanog četnika, prepisan list poslan Joci Deliću, legitimacije poginulih, dvije pjesme nađene kod četnika, slike nađene kod četnika, notes nađen kod poginulog četnika¹² i list koji je upućen komandantu bataljona »Krbave« drugu Severu od strane jednog četnika.

Ujedno se šalje zaplijenjeni puškomitraljez od četnika na dan 11. o.mj. i za isti 30 metaka sa 13 okvira, torbica sa alatom. Onih 700 m. što sam poslao izgleda da su za ovaj puškomitraljez.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkoma
otsutan

Operativni oficir
Mile J. Uzelac

¹⁸ Redakcija ne posjeduje ove priloge.

BR. 28

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE NOP ODREDA HRVATSKE OD 12 KOLOVOZA 1942 GODINE¹

GLAVNI ŠTAB
 NAR-OSLOB. PARTIZ. ODREDA
 HRVATSKE

Dana 12 VIII 1942
 Lavili. ISW

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

J e d i n i c a	I. Op. Zona	II. Op. Zona	III. Op. Zona	IV. Op. Zona	V. Op. Zona	I. Prole- terski U- darni Bat.	Ukupno:
Broj partizana	6661	450	1.000	1.800	2.183	189	12.283
mitraljeza	30				1	7	38
p. mitraljeza	203	15	25	45	39	19	346
pušaka vojnih	5283	400	974	1.500	1.338	153	9.648
pušaka civilnih	298					31	329
pištolja	613			60	179	32	884
metaka	250.000			35.000	130.000	15.000	430.000
bombi	1.881			360	301	137	2.679
eksploziva kg				200	270		470
bačača mina	6					1	7
mina						52	52
topova	3						3
granata	45						45
tenkova	2						2
kamiona	1						1
anti-tenk mitraljeza	1						1
Napomena	Podaci nepotpuni						

POLIT. KOMESAR

(M p n

KOMANÖANT

V. Katić-

Ivo Vladić³

¹ Original u arhivi CK SKJ pod br. 2794.

² Vladimir Bakarić

³ Ivo Rukavina

BR. 29

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 12 KOLOVOZA 1942 GOD. ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U VRGINMOSTU

Br. 96/42

OPERATIVNI STAB
KORDUNA I BANIJE
O. br. 1.
12.VIII. 1942.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Petrinja 1:100.000)

U cilju razbijanja snaga njemačko-fašističkog okupatora i ustaša koji su započeli ofanzivu na naš oslobođeni teritorij Banije i Bosne, Partizanski odred Banije u zasjedi sa snagama partizanskih odreda Kordunaške grupe preduzeće niz akcija kojima će rukovoditi zajednički Operativni štab, a u koji su ušli: komandant,¹ komesar² i operativni oficir³ Banije i zamjenik komandanta i operativni oficir I kordunaškog odreda,⁴ te oficir⁵ iz G.Š.H.

Kao prva akcija izvešće se napad na neprijateljsku posadu i uporište Vrginmost, u kome se nalaze listaše, žandari i domobrani u jačini 250—300 ljudi i koji su naoružani po prilici s 4 teška mitraljeza, 2 mala bacača mina, 12 puškomitraljeza i ostalo karabini. Neprijateljske snage raspoređene su kako slijedi: 1) željeznička stanica 30 od čega 15 ustaša i 15 domobrana s 2 puškomitraljeza, 2) šumarija 15 žandara s teškim mitraljezom na balkonu i s jednim puškomitraljezom, 3) kuća Mrkobrađa Save 5 žandara i 5 ustaša s puškomitraljezom, 4) kuća Vukšića jedna desetina s puškomitraljezom, 5) žandarmerijska kasarna 30 žandara, a ostale su snage smještene u Sokolskom domu oko 100 ustaša i jedna desetina

¹ Stanko Bjelajac

³ Ranko Mitić

³ Milan Pavlović

* Ignjatije Perić

⁵ Rade Bulat

u kući Pere Mrkobrade pred Sokolskim domom. Neprijatelj nema nikakvih naročitih utvrđenja nego rovove i puškarnice.

Za izvršenje prednjeg zadatka:

N A R E Đ U J E M O

1) Napad na željezničku stanicu izvršiti će V. bataljon Partizanskog odreda Banije. Prilikom samog napada uhvatiti vezu sa I. bataljonom koji će napadati šumariju.

2) Napad na šumariju i posadu u kući Save Mrkobrade i kući Vukšića izvršiti će I. bataljon P.O. Banije. Četa koja bude vršila napad na kuću Vukšića, odvojiće jednu desetinu koja će zaposjesti kuću Marka Crevara i pokojnog Đure Crevara sa zadatkom da onemogućavaju bježanje neprijatelju u pravcu Sokolskog doma.

3) Napad na Sokolski dom i kuću Pere Mrkobrade izvesti će jedna četa Udarnog bataljona P.O. Banije i jedna četa III. bataljona I.K.P.O. Omladinska četa Udarnog bataljona zaposjeće i pretresati kuće od sreza do kuće pokojnog Đure Crevara. Naročitu pažnju obratiti na poštu u kojoj se svakako nalazi neko naoružano lice. Na pošti prekinuti vezu i uništiti telefonsku centralu.

4) Napad na žandarmerijsku stanicu izvršit će dvije čete III. bataljona P.O. Banije. Treća četa istog bataljona ostati će u zaštitnici sa jednim vodom na brdu Zečevac kota 170, a drugi vod kod groblja na Đurinovcu. U sastav ove čete ući će jedan teški mitraljez iz Prateće čete Udarnog bataljona P.O. Banije. Treća četa mora voditi računa o mogućnosti da se neprijatelj može nalaziti u rovovima na Zečevcu i kod groblja, u kojem slučaju napasti ga i zauzeti određene položaje.

5) II. bataljon P.O. Banije zatvoriti će pravac Glina ;— Vrginmost i zaposjesti položaj u Čemernici kod kovača Polimca. Ovom bataljonu biće pridodata četa koja će raskopavati cestu Vrginmost — Glina i rušiti drveće što će služiti kao prepreka neprijateljskoj motorizaciji od Gline. Isti bataljon ostaviće jednu desetinu na Vratniku koja će održavati vezu sa stalnim patrolama, s Operativnim štabom i Štabom bataljona. Jednu desetinu uputiti kao patrolu prema Boviću s zadatkom da osmatra neprijatelja koji bi mogao doći od Bučice. Ovom bataljonu pridodaće se laki mitraljez iz Frateće čete Udarnog bataljona P.O. Banije.

6) I. bataljon I.K.P.O. postaviće osiguranje od Topuskog uz prugu kod Bakića Sela. Jednom desetinom s puškomitraljezom osigurati pravac Topusko — Ponikvari — Vrginmost. Patrolama stalno održavati vezu s istom desetinom. Isti bata-

ljon u vrijeme određeno za napad prekinuti će telefonsku vezu između Topuskog i željezničke stanice Topusko — Toplice te vezu između Čemernice i Topuskog kolodvora koja se održava pomoću poljskog kabla. U sastav ovoga bataljona ući će jedan teški i jedan laki mitraljez iz Prateće čete Udarnog bataljona P.O. Banije

7) II. bataljon II. K.P.O. biće u odredskoj rezervi na Polejskom brdu uz Operativni štab. Istom bataljonu pridat će se jedan teški mitraljez iz Prateće čete Udarnog bataljona P.O. Banije.

8) Operativni štab nalaziti će se na Polejskom brdu kod kuće Rade Polejca, kuda sve izvještaje slati.

9) Odredsko previjalište biće na putu za M. Bistru ispod Rodića. Svaki bataljon za sebe organizovati će svoje bataljonsko previjalište. Šef saniteta Banijskog odreda postarati će se za potreban broj kola za prevoz ranjenika. Evakuacija ranjenika vršiti će se u Partizansku bolnicu Kordunaškog odreda.

10) Intendant Banijskog odreda postaraće se za potreban broj kola i ljudstva za evakuaciju plijena.

11) Pošto je neprijatelj utvrđen a mi nemamo teškog oružja za razbijanje zgrada upotrebiti će se paljenje benzinom i ostalim raspoloživim sredstvima. Paliće se sve državne zgrade i civilne kuće iz kojih neprijatelj bude davao otpor i onemogućavao zauzimanje istih bez paljenja. Za sva sredstva za paljenje postaraće se komandanti bataljona. Benzin i petrolej sa kojim bude raspolagao Operativni štab dostaviti će se štabovima bataljona. Pored toga koristiti sav benzin i petrolej do koga će se doći prigodom pretresa kuća u samom mjestu. Štabovi I., III. i Udarnog bataljona P.O. Banije postarati će se da njihove jedinice ponesu i par lotri (ljestvica) koje će im poslužiti kod paljenja i rušenja zgrada.

12) Početak napada u noći između 12 i 13 ov. mj. u 0.30 sati (pol jedan).

13) Znaci raspoznavanja za noć Torba — Topusko te vidljivi znak zeleno granje za kapom i opasačem. Domobranske kape okrenuti tako da im šilt bude natrag i skinuti im značke.

14) Znak za povlačenje trubni znak ustajanje. Pravac povlačenja natrag u mjesta koncentracije. Prilikom povlačenja paziti da se povuku jedinice koje su na opasnijem položaju a da im ostale jedinice štite povlačenje.

15) Izvještaje obvezatno poslati po zauzimanju polaznih položaja a zatim svakih pola časa izvještavati o razvoju borbe.

16) Po zauzeću objekata prvenstveno evakuisati ratni materijal i zarobljenike a zatim sav korisni materijal. Oko drugih manje važnih stvari u nikom slučaju ne zadržavati se. Na izvršenje:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Ranko Mitić

Komandant
Bjelajac Stanko

Dostavljeno:

Stabu I. operativne zone
Stabu I., II., III., V, i Udarnog
bataljona P.O. Banije
Stabu I. i III. bataljona I.K.P.O.
Stabu II. bataljona II. K.P.O.
Sefu saniteta P.O. Banije
Intendantu P.O. Banije.

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE GLAV- NOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O VOJNOM SAVJETOVANJU ODRŽANOM 11 i 12 KOLOVOZA 1942 GODINE¹

I Z V J E Š T A J

Sa vojnog savjetovanja, koje je održano dana 11 i 12 augusta 1942 g.

Vojnom savjetovanju su prisustvovali:

Drug Brzi (stari²), drug Ivo Marinković, drug Grga,³
komandant III O.Z., drug Gašpar,⁴ politkomesar III. O.Z.
zatim drugovi Duško, Tolja,⁵ Maksim,⁶ Petar,⁷ Čiča,⁸ Kurt,⁹

¹ Kopija dokumenta u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Pavle Gregorić

³ Grga Jankes

⁴ Karlo Mrazović

⁵ Bogdan Crnobrnja

⁶ Mane Trbojević

⁷ Petar Car

⁸ Slobodan Ilić

⁹ Vlado Kurt

Tihi,¹⁰ Balja,¹¹ politički komesar Proleterske čete drug Avdo¹² i komandir te čete drug Joja.¹³ Poslije toga su drugovi obaviješteni o odluci Glavnog štaba da je za komandanta III. O.Z. imenovan drug Grga, a za politkomesara iste zone drug Gašpar.

Ustanovljen je slijedeći dnevni red:

- a) izvještaj komandanta i politkomesara
- b) diskusija po izvještajima i nedostaci dosadašnjeg rada.
- c) politička i vojna situacija u i van zemlje
- d) što nas uči neprijateljska ofenziva na Kozari
- e) zaključci.

Poslije izvještaja koje su podnijeli komandanti i politkomesari uzeli su učešća u diskusiji svi drugovi nakon čega su konstatovani slijedeći nedostaci u dosadašnjem radu: 1) Nedovoljan rad štabova i to viših i nižih, pošto isti nisu ni pretstavljali ustvari štabove zbog nedovoljnog broja štabskog osoblja. 2) Vojna disciplina nije podignuta na visinu koju traže zadaci postavljeni pred partizane. 3) Kadrovi nisu rasli sa konkretnom situacijom. 4) Nedostajao je plan akcije tj. jedinice su odlazile na svoje sektore djelovanja a nisu im zadavani konkretni zadaci. 5) Teren nije bio priređen za partizansku taktiku ratovanja. Nepriprema istog sastojala se u tome što se sa selima slabo politički radilo, nije im se objašnjavalo partizanski način ratovanja, radi čega su ona pojedine partizanske čete smatrala kao jedinice za svoju ličnu odbranu, radi čega je poslije napuštanja okolice njihovih sela od strane partizana, a zbog vođenja akcija na drugim sektorima nastala demoralizacija među stanovništvom.

o

Unutar odreda postojala su četiri štaba (tri bataljonska i jedan odredski).

Sastav štabova bio je slijedeći:

Štab odreda: komandant Gašpar (Ortega), politkomesar Tolja, obavještajni i informativni oficir Čiča.

Štab I bataljona: komandant Pepe,¹⁴ politkomesar Maksim, obavještajni i informativni oficir Stric,¹⁵ intendant Momo.¹⁰

¹⁰ Rade Knežević

¹¹ Blagoje Gerdijan

¹² Avdo Čuk. Poginuo u Podgrmeču, studenog 1943 godine, kao politički komesar Osme krajiške brigade.

¹³ Jovan Runić

" Vicko Antić

¹⁵ Rade Pavlović

" Momo Kosanović

Stab II. bataljona: komandant Joža,¹⁷ politkomesar Duško. obavj. i informativni oficir Feda,¹⁸ operativni oficir Mirski.

Stab III. bataljona: komandant Tihi, politkomesar Balja, zamjenik politkomesara Zet,¹⁰ obavještajni i informativni oficir Ježek.²⁰

Da se politički i vojni rad nije mogao pravilno i normalno odvijati razlogom su neupotpunjeni štabovi. Često su drugovi koji su rukovodili čitavim radom i organizacijom gubili se u sitnicama, što je onemogućavalo kontrolu nad radom pojedinih jedinica, a time i sprječavala pomoć u podizanju i izraščivanju kadrova. Konkretna situacija često je zahtijevala da niže rukovodstvo bude elastičnije. No ono se nije snalazilo.

Vojna disciplina nije podignuta na onu visinu, koju su tražili zadaci postavljeni pred partizane. Ova se pak nije mogla podići uslijed malog broja kadrova. Kadrovi nisu rasli sa konkretnom situacijom. Broj partizana i kadrova nije rastao sa političkim i vojnim mogućnostima.

Teren nije bio priređen za partizansku taktiku ratovanja, a što se vidi iz toga, da je stanovništvo bilo uvjerenom, da su partizani dovoljno jaki da brane sela u čijoj se blizini nalaze. Međutim kada se pokaže nemogućim odbrana sela i stanovništva, ovo ostaje razočarano i sklono utjecaju neprijateljske propagande. Uzrok je svemu tome slab politički rad sa selom.

Plan akcija — nedostajao. Jednoj vojnoj partizanskoj jedinici bio je dodijeljen određen sektor na kome je ona operisala, a bez da su joj dati konkretni zadaci, i bez toga da joj se tačno odredi što ima da izvrši danas a što sutra, nego se ova kretala po dodijeljenom joj terenu izvršavajući akcije na koje naiđe.

U cilju popravke gore navedenih nedostataka prišlo se pripremi i izvršenju slijedećih okcija:

Akcija na Veliku. Politički motivi sastojali su se u tome što se pomenuto mjesto nalazi u blizini Požege kao i što bi osvajanje istoga vrlo povoljno djelovalo na hrvatske mase u okolici. Istovremeno bi se podigao i moral kod srpskog dijela.

2. Da se formiraju potpuni štabovi u koje da uđu najbolji, najborbeniji, najiskusniji i najodaniji drugovi, a po mogućnosti i da su na nivou visoke političke svijesti, te da se tako omogući raspodjela i brži tempo rada.

¹⁷ Girilo Dropulić

¹⁸ Feda Milić. Poginuo kao politički komesar Dvadeset prve brigade u napadu na Donju Motičinu, 1943 godine.

¹⁹ Mirko Bulović

²⁰ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

3. Da se mobilišu svi muškarci na načelu dobrovoljnosti, a koji žele da se bore u partizanskim jedinicama.

4. Da se priđe intenzivnom političkom i vojnom radu u hrvatskim selima, a što će se izvesti:

a) tim što će naše jedinice proći kroz hrvatske krajeve i nastojati da se pojedinim mjestima što dulje zadrže,

b) što će naše jedinice izvršiti akcije i čišćenje neprijateljskih uporišta. Prilikom ulaska u ta uporišta nastojeće se da se naše jedinice što duže zadrže sa stanovništvom, koga će upoznati, sa ciljevima partizanske borbe, raskrinkavajući svu lažnu propagandu koju ustaški plaćenici šire o partizanima i njihovom rukovodstvu.

5) Da se razvijanju i podizanju političke svijesti kod partizana posveti najveća pažnja.

6) Da se rad vojno politički u partizanskim jedinicama što uže poveže sa Partijom na terenu kao i sa organizacijama Narodnooslobodilačke fronte.

U vezi stim provedena je slijedeća reorganizacija:

Formirana su tri odreda sa potpunim štabovima, na čelu sa štabom III. operativne zone Nar. oslob. partiz. odr. Hrvatske.

U štab III. oper. zone ušli su slijedeći drugovi: komandant Grga, politkomesar Gašpar, zamjenik komandanta Tolja, zamjenik politkomesara Duško, šef štaba Maksim, obavještajni oficir Kurt, informativni oficir Čiča. Mjesto operativnog oficira zauzeće jedan od drugova koga će poslati štab III. odreda (Fruška Gora). Iz toga odreda pozvana su u ovaj štab trojica drugova.

Štab I. odreda sastavljen je od slijedećih drugova: komandant Pepe, politkomesar Prika,²¹ zamjenik komandanta Grom,²² zamjenik politkomesara Balja, šef štaba Paur,²³ obavještajni oficir Stric, informativni oficir Momo, operativni oficir.²⁴ Mjesto intendanta za sada još nije popunjeno.

Štabovi bataljona unutar ovog odreda sastavljeni su od ovih drugova: I. Bataljon: Komandant Nikola Sipić, zamjenik komandanta Kozak,²⁵ politkomesar Zvrk,²⁶ zamjenik politkomesara Tihi,²⁷ obavještajni oficir Fizir,²⁸ oper. oficir Omer,²¹⁾ informativni oficir Fizir, intendant Kićo. Mjesto šefa štaba nije popunjeno.

³¹ Josip Krajačić

²³ Uroš Popara

²³ Bogdan Jovanović

²⁴ Nije bio određen.

²¹ Stanko Prodanović

²⁵ Petar Car

²⁷ Nikica Smiljanić

²⁸ Mišo Kmecik

" Tešo Elić, strijeljan 1943 god. zbog neprijateljskog rada.

II. Bataljon: Komandant Taras, politkomesar Kedacije,³⁰ zamjenik komandanta Bašić,³¹ zamjenik politkomesara Slobodan,³² operativni oficir Vanja,³³ obavještajni i informativni oficir Družica,³⁴ šef štaba Makija,³⁵ intendant Crveni.

III. Bataljon: Komandant Karaula,³⁶ politkomesar Zet, zamjenik komandanta Dosada,³⁷ zamjenik politkomesara Čed,³³ operativni oficir Jovo,³⁹ obavještajni oficir Slavko, informativni oficir Slavko, intendant Zan,^{4u} šef štaba Maksim.

Stab II. odreda sastavljen je od sljedećih drugova: komandant Tihi, politkomesar Jota,⁴¹ zamjenik komandanta Ivo,⁴² zamjenik politkomesara Gale,⁴³ obavještajni oficir Bosanac, informativni oficir Udarnik,⁴⁴ operativni oficir Janez,⁴⁵ šef štaba Majski.⁴⁸

Sastav Bataljona unutar ovog odreda je sljedeći:

I. Bataljon: komandant Dako,⁴⁷ politkomesar Brk,⁴⁸ zamjenik komandanta Zumbul,⁴⁹ zamjenik politkomesara Komunardo,⁵⁰ obavještajni i informativni oficir Marko,⁵¹ šef štaba Dragi,⁵² intendant Mrkonjić.⁵³

II. Bataljon komandant: Saula,⁵⁴ politkomesar Oktobar,⁵⁵ zamjenik komandanta Kičo,⁵⁰ zamjenik komesara Jaružar,⁵⁷ obavještajni i informativni oficir Joža, šef štaba Laco.

³⁰ Cedo Grbić

³¹ Mirko Bašić

" Milan Tomić. Poginuo kao politički komesar Osamnaeste brigade 1943 godine.

³³ Vojo Sudar

³⁴ Jakob Fijan

³¹ Alojz Tencer

³⁰ Narodni heroj Nikola Miljanović

³¹ Mihajlo Mišćević

³⁸ Stevo Stojaković

³² Gedeon Bogdanović

¹⁰ Ivan Stajnbriker

⁴¹ Stjepan Funarić

⁴² Narodni heroj Ivo Marinković. Poginuo 1944 godine kao načelnik Obavještajnog ostsjeka Šestog korpusa.

⁴³ Andrija Jurišić

¹⁴ Stanko Radovanović

⁴⁵ Franc Inkert

⁴⁰ Antun Brkić

⁴⁷ Dako Puač

⁴⁸ Ivan Mišković

⁴⁸ Nikola Kokić

⁵⁰ Milan Mesić

⁵¹ Marko Marinković

⁵² Uroš Vicković

⁵³ Milan Sašić

¹⁴ Milan Saula

⁵⁵ Duka Balenović

⁵⁸ Nikola Otković

" Ivan Adelfinger

III. Bataljon: Komandant Hrvat,⁵⁸ politkomesar Ujak,⁵⁹ zamj. komandanta Priša, zamjenik komesara Omega,⁶⁰ šef štaba Jelka,⁶¹ intendant Žan.

Stabu III. odreda (Fruška Gora) date su direktive a u vezi sa formiranjem štabova. U tom smislu do danas nije mogao stići nikakav izvještaj. Po prijemu istoga obavještenje ćemo vam poslati kao i prijedloge za naimenovanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

Politkomesar

⁵⁸ Josip Antolović

" Narodni heroj Ivan Senjuk

⁶⁰ Stjepan Domankušić

" Jelka Regal. Nestala koncem 1943 god. za vrijeme neprijateljske ofenzive.

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE HRVATSKE OD
13 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODRE-
DA HRVATSKE O ZAUZEĆU KRIZPOLJA I BLOKADI
JEZERANA¹**

OPER. STAB I UD. BRIGADE
13-VIII-42
9.50 h

KOMANDANTU N.O.P.O. HRVATSKE

Križpolje je zauzeto. Zarobljeno je 45 žandara, ustaša sa domobranima i seljacima. Od oružja zaplijenjeno je oko 46 karabina i 1 p. mitraljez. Ima i ostale spreme.

Jezerane se još uvijek drže i ne može se osvojiti. Naši borci i dalje su u njihovoj neposrednoj blizini. Izgleda da će biti potrebna dulja blokada da se glađu prisile na predaju. Svaka zgrada zasebno je blokirana.

Zarobljenici se šalju u Drežnicu sa jednim našim vodom. Odijelo od njih neka se ne zamjenjuje jer u brigadi ima još dosta poderanih drugova.

Sada se vode borbe sa snagama iz Brinja, a rezultat još nije poznat, pošto nije primljen nikakav izvještaj.

S. F. s. N.

Komesar
Otsutan

Komandant
Stevo Opsenica

¹ Dokumentat je pisan rukom.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE HRVATSKE OD
13 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODRE-
DA HRVATSKE O NEUSPJELOM POKUŠAJU RAZBIJA-
NJA BLOKADE JEZERANA OD STRANE NEPRIJATELJ-
SKIH SNAGA IZ BRINJA¹**

OPER. STAB I UD. BRIGADE
13-VIII-42
17 h

GLAVNOM ŠTABU ZA HRVATSKU

U Jezeranama je situacija po nas vrlo povoljna. Kod neprijatelja se osjeća glad i moral im je sve slabiji. Čak govore da skaču sa tornja crkve, jer da će svejedno poginuti. Potrebno je samo da se dalje drže i napadaju.

Danas je neprijatelj iz Brinja preduzeo jak napad na naše zasjede prema Brinju. Napad je vrlo jak uz jaku vatru topova, minobacača i mitraljeza. Naši borci ne daju neprijatelju naprijed prema Križpolju. Imamo već veći broj ranjenih (oko 25) i 3 mrtva, većinom od minobacača. Borba se još uvijek vodi nesmanjenom žestinom. Kod nekih četa ponestalo je municije. Drug Srđa² kdant 3 bat. I. odreda nije napadao na Brinje od Prokika već se povezao sa desnim kri-lom našeg II. bataljona. Nastojaćemo da se za danas održe položaji. Sigurno je da će i sutra da nas još jače napadnu. Zato bi bilo potrebno uraditi slijedeće:

Noćas prekopati cestu Brinje — Prokike i ako ima u Drežnici išta snaga treba da se upute da stalno napadaju Brinje sa leđa.

Ovo je neophodno potrebno da se razbije pokušaj ponovnog napada sutra. Ako ima više snaga neka se upute. Inače treba Srđi narediti i sa Vaše strane da izvrši svoj postavljeni zadatak, a ne da bez posla dolazi u Križpolje.

Molimo da naredite da nam se najhitnije pošalje mauzer municije.

Položaj više Križpolja mora se držati, jer će nam inače u velikoj mjeri ometati akciju u Jezeranama.

S. F. s. N.

Komesar
Otsutan

Komandant
Stevo Opsenica

¹ Dokumentat je pisan rukom.
² Srđan Uzelac

Br. 65/42

14. VIII. 1942

"POSTANIMO MAJSTORI SVOGA ORUŽJA"

Š T A B
I. Udarne Brigade I. Zone
13. avgusta 1942. god.

W. H. G. ...
35. SK. J.
M. H. G. ...
Sp. Pol. 35-3
K. 102-A/10

ŠTABU N.O.P. ODREDA ZA HRVATSKU.

Danas oko 20. časova nakon kratke borbe predala nam se posada iz svih zgrada u Jezeranama. Zarebljeno je oko 66 ustaša, dežurni i žandara. Od plijena ima 3. puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i oko 60 pušaka sa nešto municije. Imamo mnoge razne ratne spremljene.

Sve ove operacije izveo je naš hrabri III. bataljon koji je do zadnjeg časa borbe stajao na visokom stepenu morala uzprkos velikih žrtava koje ima. Držanje partizana i komandnog kadra je za svaku pohvalu.

Detaljan izveštaj dostaviće se naknadno.

Smrt fašizmu sloboda narodu!

Komesar

Krušić

Komandant

Stevan Opacic

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE HRVATSKE OD
13 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODRE-
DA HRVATSKE O ZAROBLJAVANJU NEPRIJATELJSKE
POSADE U JEZERANAMA**

»POSTANIMO MAJSTORI SVOGA ORUŽJA«

Br. 65/42

STAB
I. UDARNE BRIGADE I. ZONE
13. avgusta 1942. god.

ŠTABU N.O.P. ODREDA ZA HRVATSKU

Danas oko 20 časova nakon kratke borbe predala nam se posada iz svih zgrada u Jezeranama. Zarobljeno je 66 u-staša, domobrana i žandara. Od plijena ima 2 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i oko 60 pušaka sa nešto municije. Ima mnogo razne ratne spreme.

Sve ove operacije izveo je naš hrabri III. bataljon koji je do zadnjeg časa borbe stajao na visokom stepenu morala uzprkos velikih žrtava koje [je] imao. Držanje partizana i komandnog kadra je za svaku pohvalu.

Detaljan izvještaj dostaviće se naknadno.

Komesar
Krunić Uroš

Komandant
Stevo Opsenica

BR. 34

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE OD
13 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU DRUGOG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA O PRIPREMI NEPRIJATELJSKE OFANZIVE
I O DOLASKU DJELOVA PRVOG PROLETERSKOG BA-
TALJONA BOSANSKE KRAJINE I ŠTABA ČETVRTOG
KRAJIŠKOG NOP ODREDA NA TERITORIJU SLAVONIJE¹**

PREPIS

III OPERATIVNA ZONA
NAR OSL. PART. ODREDA
HRVATSKE
Br. 89
Dne 13.VIII. 1942 g.

DRUGARSKOM ŠTABU II K.N.O.P. ODREDA

Kozara

Pošto je ovih dana uspostavljena veza između nas i vašega štaba, to vam se obraćamo sa ovim dopisom kako bi što bolje upotpunili našu saradnju. Drugovi koji su krenuli na put od vas k nama sretno su stigli.² Kako već dugo vremena nismo imali sa vama gotovo nikakve veze, smatramo za potrebno da vas obavijestimo o stanju kod nas.

Unazad nekoliko dana neprijatelj je počeo sistematski sa pripremom ofanzive na sektor na kojem djeluju naše jedinice. Prema obavještenjima koja do sada imamo, a i znajući veliku važnost Slavonije i Srijema za neprijatelja, očekujemo ništa manje, nego možda i jaču ofanzivu nego što je neprijatelj poduzeo prema Kozari.

Do sada neprijatelj sa manjim snagama napada na pojedinim mjestima u područje koje mi držimo, pali, pljačka pojedina sela i iseljava. Glavne snage sa kojima neprijatelj to čini su ustaške bande, legioneri i Nijemci i to onih 10% SS snaga koje je Hitler odvojio od čitave vojske da drže red i pokoravaju porobljene narode po čitavoj Evropi. Do sada se kod nas primjećuju samo njihove manje snage, ali mi smo obaviješteni da štab njihove divizije treba da stigne iz Valjeva u Novu Gradišku; prema tome mogu se očekivati i veće njihove koncentracije.

¹ Prepis dokumenta u arhivi CK SKJ.

² Odnosi se na drugove Ivu Marinkovića-Slavka i Grgu Jankesa, koji su se probili iz obruča na Kozari i prebacili u Slavoniju.

U vrijeme žetve neprijatelj je znatno pojačao svoju aktivnost. U mnogim mjestima bile su pojačane posade koje su imale za zadatak da brane žetvu i vršidbu. Naša kampanja u pogledu žetve i vršidbe je prilično uspjela tako da smo [u] nekoliko srezova uspjeli uništiti sve vršilice i na nekoliko mjesta zapalili veće količine žita na državnim i ustaškim dobrima. Naši drugovi n Srijemu u tom pravcu su učinili mnogo više.

Poslije neprijateljske ofanzive na Kozaru, neprijatelj je zapeo iz petnih žila da uvjeri naše mase da su partizani na Kozari uništeni, i poziva narod Slavonije da se digne na ustanak protiv partizana. Isto tako u mnogim letcima i oglasima poziva odmetnike i partizane da se vrate nazad iz šuma kao što su to učinila braća između Drine i Vrbasa. Nekoliko dana su stalno nadlijetali neprijateljski avioni nad našim područjem i bacali razne letke i brošure u kojima se govori o uništenju partizana. (Nekoliko primjeraka od tih šaljemo i vama).

Istovremeno sa bacanjem tih letaka neprijatelj [je] počeo da ubacuje na naša područja veliki broj žena, djece i staraca koje su iselili iz područja oko Kozare (mislimo da se taj broj penje na 50 do 60 hiljada). Pokvarena krvava banda govori tome iseljenome narodu da su ih iselili zaito da ih »zaštite od partizana«. Neprijatelj je mislio da će sa dovođenjem toga naroda izazvati strah i među našim partizanima i među narodom demoralizaciju a čak i kapitulaciju.

Sa takvim načinom i sredstvima neprijatelj je vrlo malo gotovo ništa uspio. Tek u 2—3 sela na našem čitavom sektoru otišlo je nekoliko srpskih mladića u neprijateljsku vojsku, no velika većina naroda stoji i dalje čvrsto uz partizane. Prvih dana iza same ofanzive na Kozaru moral u narodu u nekim dijelovima je bio znatno popustio (Posavina), ali smo već do sada uspjeli uvjeriti sav narod da partizani u Kozari kao i čitavoj Bosni nijesu uništeni nego naprotiv još sve jače i sve više udarce zadaju neprijatelju. Sav narod je danas obaviješten o neuspeloj neprijateljskoj ofanzivi na Grmeč kao i o velikim uspjesima naših partizana u Bosni, Hercegovini, Lici, Dalmaciji, Sloveniji itd.

U zadnje vrijeme uhvatili smo 5 Nedićevih četnika. To su banditi iz ovih krajeva koji su pobjegli u Srbiju. Sada ih Nedić šalje ovamo kako bi uredili teren da prebace nešto svojih snaga u Slavoniju (isti slučaj i u Fruškoj Gori). Razumljivo da smo ih odmah likvidirali. Na jedno dva mjesta slao je i Pavelić svoje »delegate« da »pregovaraju« sa nama, ali tu su se prevarili; pregovori sa Pavelićem [su] jedino preko puščanog nišana. Neprijatelj je u zadnje vrijeme počeo da

vodi čak i neku pomirljivu politiku prema srpskom narodu u našim krajevima. Naime, pozivaju u vojsku i u Njemačku na rad; u nekim krajevima (Osijek) daje Srbima čak i državne službe, poziva u žandarmeriju, policiju itd. Iz jednog njihovog povjerljivog naređenja koje nam je palo u ruke vidimo da neprijatelj ima namjeru da preduzme sva sredstva sa kojima raspolaže da narod odvoji od partizana, jer se samo tako sa partizanima može boriti. U naređenju se govori da sve vlasti kao i ustaše moraju biti »umjereni i do krajnosti strpljivi«. Dok na jednoj strani tako govore na drugoj strani ubijaju, pljačkaju i odvođe u logore.

13. juna ove g. prešao je k nama ostatak I. proleterskog bataljona B.K.³ Sigurno vam je poznato da je taj bataljon imao zadatak da operira na terenu IV. K. odreda. Poslije četničkog puča koji se desio u IV. K.O., bataljon je morao da izdrži dosta teške borbe sa četničkim banditima. Poslije jedne teške borbe sa četnicima bataljon je prosto prepolovljen. U toj borbi poginuo je komandant bataljona,⁴ pol. komesar⁵ i mnogo najboljih drugova. Poslije toga ostatak bataljona je donio odluku da ne može više ostati na tom sektora. Pošto je put prema Kozari i Grmeču u to vrijeme bio već blokiran nije im preostalo nego da krenu preko Save. Pod vrlo teškim uslovima i bez vodiča prešli su Savu i nakon nekoliko dana marša dođu do nas.

Boravak drugova proletera na našem sektoru bio je gotovo od prvog dana njihovog dolaska stalno pod kontrolom štaba našega Odreda odnosno Zone. Za sve vrijeme postojala je uzajamna saradnja kako vojna tako i politička. Drugovi proleteri išli su u sve naše veće akcije gdje su se dobro pokazali. Odmah prvih dana drugovi su uputili dopis Operat. štabu za B.K. Mi taj dopis nismo mogli uputiti na određeno mjesto radi prekinute veze sa vama.

Danas je održana konferencija sa koma.[ndantom] i pol. komesarom i sekret. pari. biroa u bataljonu. Zaključeno je da ostatak toga bataljona ostane do daljnijega na ovome sektoru. Stab zone daće podršku drugovima iz Proleterskog bat. kako bi se stanje u tom bat. što prije i bolje popravilo. Pored toga stoji se na stanovištu da se bataljon, čim se zato ukažu mogućnosti, prebaci na svoj raniji sektor (Grmeč) gdje je bataljon formiran. Bataljonom sada komanduju ovi drugovi:

¹ Bosanske Krajine

² Narodni heroj Zdravko Celar, uhvaćen, a zatim strijeljan od četnika.

³ Narodni heroj Esad Midžić. Uhvaćen na Motajici, odveden u Banju Luku i osuđen na smrt. Poslije toga je pomilovan, ali je ipak strijeljan, pošto je odbio pomilovanje.

komandant drug Jovan Runić, pol. kom. drug Avdo Ćuk,⁶ sekr. part, biroa drug Huso Hodžić.⁷

Oko 20 jula prešao je ostatak štaba IV. K.O. Od štaba je ostao na životu pol. kom. drug Voja Stupar. Sa njim je stigao i štab⁸ O.K. drugarica Zaga Umičević i još 12 drugova. Kom.[andant] IV. K.O. drug Danko⁹ je takođe poginuo. Drugovi koji su ostali na životu donesu odluku (njih oko 40) da se podijele u 3 gerilske grupe i da svaka djeluje u svom sektoru. Međutim stanje oko Motajice toliko se pogoršalo da je grupa kojom je komandovao drug Vojo, odlučila da pređe i ona na naš sektor. Za sudbinu one dvije grupe ne znaju kako su prošle. Oni se takođe sada nalaze ovdje. Održana su savjetovanja sa njima i odlučeno je da i oni ostanu na našem sektoru dok se ne stvore uslovi da se mogu vratiti nazad na svoj sektor, ili dok Operat. štab za B.K. ne odredi drukčije. Oni su do danas izdali jedan letak — proglas Srbima na sektoru IV. K.O., kod nas ga umnožili u 750 primjeraka i tamo rasturili.

Najvjerovatnije da će te obadvije grupe ostati na našem sektoru sve dotle dok ne stigne do nas odnosno do njih naređenje od Op. štaba za B.K. o daljnjem njihovom djelovanju. Nije isključena mogućnost da se vrate nazad na sektor IV. K.O. Kako smo obaviješteni da je na tom sektoru nastalo previranje i kod samih četnika a i u njihovoj pozadini, te prema tome nije ni daleko dan kada će tamo te naše jedinice moći uspješno djelovati.

Stvari koje smo mogli odmah nabaviti šaljemo za vas. Postaraćemo se i ubuduće da vas snabdijemo sa što više stvari koje su vam potrebne.

Pitanje prelaza vašeg bataljona na naš sektor o čemu je već ranije drug komandant tamo sa vama se dogovorio, naknadno vam pisao pismo, stoji ovako: kao što je već ranije napomenuto ovdje se sprema neprijateljska ofanziva protiv nas; mi smo do kraja predostrožni i mislimo obzirom na veličinu i položaj našega terena da ofanziva neprijateljska neće imati takve posljedice kod nas kao što je imala kod vas. No, ofanziva je ofanziva. Vi treba samo da ocijenite da li želite da u takvoj situaciji pređete. Mi smo mišljenja i predlažemo vam da bez obzira na ofanzivu prebacite vaš bataljon na naš sektor. Dobrovoljce od kojih bi taj bataljon bio sastavljen

⁶ Poginuo u Podgrmeču, studenog 1943 godine, kao politički komesar Osme krajiške brigade.

⁷ Poginuo listopada 1942 godine, kao politički komesar Proleterskog bataljona Bosanske Krajine.

⁸ Clan

* Narodni heroj Danko Mitrov

treba dobro naoružati, politički pripremiti i upozoriti da [se] ovdje sprema ofanziva. Gledajte sa sobom ponijeti jedan teški minobacač i ako imate malo mina za njega. On bi ovdje bio od velike koristi. Mi smo o prelazu vašega bataljona na naš sektor temeljno prodiskutovali i stvorili plan za njegovo plasiranje.

Čim stignu naši i vaši kuriri do vas sa ovim pismom, odmah nam po našim kuririma odnosno Gogi javite pismom primitak našega pisma i vaše rješenje o tome da li ćete prebaciti bataljon u ovoj situaciji ili ne. Po našem mišljenju bataljon bi se mogao prebaciti u četvrtak ili petak, što ćete vi tačno fiksirati, odkako stigne ovo pismo do vas. Mi bi vas dočekali preko naših veza i bataljon dalje vodili na njegovo mjesto koje mu je određeno od štaba naše Operativne zone.

Napominjemo vam, da čim primite ovo pismo uputite kurire i Gogu, Vidovića, Bidžića natrag zajedno sa vašim odgovorom. Pošto kod vas ima pušaka rezerve molimo da nam uvijek naoružate one ljude koje mi šaljemo da prenose materijal k vama, a idući ugovoreni dan povratite naoružane ovamo.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Grga¹⁰ s.r.

¹⁰ Grga Jankes

BR. 35

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ŽUMBERAČKO-POKUPSKOG NOP
ODREDA OD 13 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE
KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O AKCIJAMA PRVE CETE¹**

STAB ŽUMBERAČKO-POKUPSKOG
ODREDA
broj 61/42
13 augusta 1942

KOMANDANTU GRUPE K.P.O.

Operativni izvještaj

Pošto je teren ovoga Odreda velik, a mi se nalazimo sa našim jedinicama kratko vrijeme na terenu, nismo se do neki dan mogli povezati sa svim našim jedinicama. Sad smo uspostavili vezu s našom 1 četom Žumberačko-pokupskog odreda, koja je dobila zadatak da se poveže s 2 četom Žumberačko-pokupskog odreda, kao i sa 3 četom bataljona »Jože Kraša.«

1 četa Žumberačko-pokupskog odreda nije uspostavila vezu s 2 četom Žumberačko-pokupskog odreda, prešla je radi toga na teren 2 čete i nada se kroz kratko vrijeme s njom uspostaviti vezu. Isto tako uspostavljena je veza sa Slovencima i Kordunom.

18.VII. poslije prebacivanja bataljona »Jože Kraša« preko pruge kod Jastrebarskog 1 četa Z.P. odreda krenula je natrag na svoj sektor djelovanja. Putem su se svratili u Kupčinu gdje su lijepo bili dočekani, i tu su ručali. Seljaci su se sakupljali oko partizana koji su im tumačili cilj naše borbe, sporazum četnika i ustaša i dijelili letke.

19.VII. ista četa ušla je u selo Lučelnicu.

20.VII. bili su u selu Dubranec.

21.VII. krenuli su prama selu Gudci, gdje su dobili od naših simpatizera 2 karabina, 450 metaka, a simpatizeri su obećali da će nabaviti još oružja. Istoga dana u večer krenula je četa u Draganošce, gdje su uzeli iz ambulante lijekova za 20.000 kuna. Poslije toga otišla je četa u selo Lukovac.

22.VII. ušla je 1 četa Z.P. odreda u selo Dubranec, gdje su im se priključila 4 druga i 1 drugarica, te istu noć produžili prema Čakanecu.

¹ Original u arhivi CK SKH.

23.VII. došla je 1 četa 2.P.O. u šumu Burdelj i zadržala se je cijeli dan, a na večer krenula u Ljetovaničko Cerje, gdje je večerala te krenula u Kljuku. Narod je svagdje lijepo dočekaio partizane koji su mu tumačili cilj naše borbe, sporazum četnika i ustaša, ugovor SSSR i Engleske, vanjsku i unutarnju vojničku i političku situaciju, što je narod s pažnjom i oduševljenjem saslušao.

24.VII. stigla je 1 četa 2.P.O. u Kljuku i proučavala cijeli dan partijski materijal.

25.VII. nastavili su sa proučavanjem partijskog materijala, a na večer krenuli su za selo Brkiševina. Tu je održan sastanak u prisustvu 50 ljudi. U tom selu uhapšena su tri sumnjiva lica i odvedena u šumu.

26.VII. došli su ustaše u isto selo da sprovedu istragu. Čuvši to 1 četa krenula je u selo, ali je neprijatelj pobjegao. Selo je bilo oduševljeno vidjevši da se partizani brinu za njih.

Održan je zbor u Dešincu, na kome je bilo prisutno 120 ljudi. Zelja naroda bila je da se uhapšeni puste što je odmah učinjeno.

27.VII. cijeli dan nalazila se je 1 četa 2.P.O. u šumi, a jedan vod otišao je u selo Vratečko, gdje je održao sastanak i organizirao N.O.O. i dobio nešto hrane.

28.VII. uhapšen je jedan ustaša koji je došao iz Zagreba da izvidi gdje se nalaze partizani, a drugi koji su došli u 5 kamiona napravili su zasjedu. Taj ustaša je likvidiran.

1 četa 2.P.O. nije mogla razoružati Pisarovinu, pošto [su] snage čete bile premalene prema posadi neprijatelja. Neprijatelj je imao 57 ljudi, koji su bili smješteni u zgrade, a oko njih bili su rovovi.

29.VII. zarobila je 1 četa 2.P.O. jednu satniju radne bojne koja je došla na rad u šumu Burdelj u blizini Velike Gorice. Ta satnija radila je tri dana, a nakon toga došla je naša 1 četa i zarobila 173 domobrana i 1 nadporučnika. Zarobljeno je 10 karabina, 800 metaka, 1 pisaća mašina i nešto materijala, te 173 čebadi. To su bili pravoslavci iz okolice Bjelovara, a mobilizirani su u radnički bataljon. Nadporučnik je također pravoslavac. Isti su otpremljeni preko Kupe u Stab I.K.P.O.

Istog dana ista četa popalila je u šumi Kljuka 6 kopa drvenog uglja i 20 vagona drva koja su služila za pogon pojedinih tvornica u Capragu i u Sisku.

30.VII. 1 četa bataljona »Jože Kraša« porušila je most u Sviženu i presjekla telefonske stupove.

1.VIII. 1 četa bataljona »Jože Kraša« odvela je liječnika iz Kalja za našu ambulantu. Isti se nije branio. Poslije toga

pokupila je ista četa neke stvari trgovca Radovanovića iz G. Vasi.

2.VIII. 1 četa bataljona »Jože Kraša« radila je politički u Novom Selu.

3.VIII. prebacila se 1 četa bataljona »Jože Kraša« na svoj sektor djelovanja i prekopala cestu kod sela Vukovice.

4.VIII. ista četa uništila je 30 telefonskih stupova kod istog sela.

5.VIII. nakon ispitivanja neprijateljskih snaga u Kalju, izvršen je napad na to mjesto i razoružana posada od 30 ljudi. Plan akcije, tko je rukovodio sa akcijom i faktori koji su doveli do uspjeha akcije, vidi se iz našega izveštaja br. 34 od 6.VIII. o. g.²

6.VIII. poslije akcije na Kalje vratile su se sve čete u Planinu. To je bilo iz toga razloga što su morale dostaviti plijen u Štab bataljona »Jože Kraša«, a bataljon je vojničku spremu podijelio prema potrebama po četama.

7. i 8.VIII. radi konferencije koju je sazvao politkomesar II. op. zone, na kojoj su bili prisutni svi politički komesari i komandiri četa i njihovi zamjenici, nisu čete mogle otići na svoj sektor djelovanja. Čete su se uglavnom opskrбиле u ova dva dana s obučom i odjećom.

9.VIII. 1 četa bataljona »Jože Kraša« spalila je preko 200 telefonskih stupova koji su bili pripremljeni na cesti u Budinjaku. Tu je zaplijenila od žandara Horvata i Perića Ilije neke stvari koje su podijeljene drugovima. U selu Glušinji održan je vrlo uspješni zbor.

10.VIII. ista četa zaplijenila je u selu Gorinja 1200 litara vina, 45 kg donova, 50 kg šećera i dr.

11.VIII. i 12. 1 i 2 četa prekopale su zajedno cestu na sektoru 1 čete.

12. do 13.VIII. 1 četa bataljona »Jože Kraša« spalila je u selu Gorinja 200 novih bandera.

2 i 3 četa bataljona »Jože Kraša« nisu dostavile izvještaje pa Vas ne možemo obavijestiti o njihovom radu. Čim isti izvještaji stignu poslaću ih naknadno.

Od 6. do 12.VIII. boravio je na sektoru ovoga Odreda politkomesar II. op. zone,³ te su poslije konsultovanja s njime napravljene neke promjene u četama i formiran je odnosno upotpunjen štab bataljona »Jože Kraša.« Promjene u štabu i četama primili su partizani vrlo dobro.

Isto tako uredio je politkomesar II op. zone pitanje izmjene odnosno dolaska partizana iz Slovenije u ovaj Odred.

³ Vidi dok. br. 16.

^s Marko Belinić

Dogovoreno je sa drugovima Slovencima da oni garantiraju za svakog partizana kojega nam oni pošalju. U vezi s time, poslali smo jučer sve Slovence koji su pristupili u ovaj Odred iz Dolenjskog odreda natrag u njihovu jedinicu, s time da ih jedinica prethodno pravilno otpusti, pa ćemo ih onda primiti. Dakako da im je prije slučaj objašnjen, što je većina njih prihvatila s odobravanjem, samo su neki gunđali, a za takove nam neće biti žao ako se ne povrate.

Operativni oficir Dolenjskog odreda Milić uhapšen je i odveden po dogovoru s Dolenskim odredom u njegovu jedinicu.

Danas je strijeljan partizan Tepavac Petar, koji je htio pobjeći iz naših redova za Kordun zajedno sa oružjem. Kod njega je nađeno pismo slijedećeg sadržaja: Dragi Leo, možda ćeš se začuditi kad čuješ da sam partizan. Ali na moju veliku nesreću nisam se pridružio k vama već Slovencima, a koji me sada osuđuju, a vaši me bez otpusnice ne primaju. Sada ne znam šta da radim. Ako možeš zaštititi me da dođem k vama 7.VII. 1942 pozdrav: Dako Reba.

Taj Dako Reba tražen je od Dolenjskog odreda radi nekih njegovih prljavština i ne može se pronaći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Boca Balaš

Za Komandanta
Breberina Miško

«

BR. 36

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZUMBERAČKO-POKUPSKOG NOP
ODREDA OD 13 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE
KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O ZAROBLJAVANJU NE-
PRIJATELJSKE POSADE U PISAROVINI**

STAB
ZUMBERAČKO-POKUPSKOG
NAR. OSL. PART. ODREDA
Broj 60/1942.
13. augusta 1942.

Dodatak operativnom izvještaju

KOMANDANTU GRUPE KORDUN. N.O.P.O.

1. četa Zumb.-pokup. odreda izvršila je u sastavu IV. bataljona I. K.P.O. akciju na neprijateljsku posadu u Pisarovini. Akcija je izvršena noću između 8. i 9. o. mj.

1. četa IV. bataljona I. K.P.O. imala je zadatak da razoruža neprijateljsku posadu u Gradecu kraj Lasinje gdje se nalazilo 15 ustaša. Ista četa nije izvršila svoj zadatak.

2. četa IV. bataljona imala je zadatak razoružati žandarmerijsku stanicu, gdje se nalazilo 13 žandara. Ista četa uspjela je uhvatiti tri žandara, a ostali su pobjegli.

3. četa IV. bataljona imala je razoružati jednu zgradu gdje se nalazilo 12 domobrana, od kojih je uhvaćeno 9, a ostali su pobjegli.

1. četa Zumb.-pok. odreda dobila je zadatak da razoruža neprijateljsku posadu od 30 ustaša u sudskoj zgradi. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor, te je istoj četi uspjelo uhvatiti 17 ustaša, ubili su dvojicu, a 4 su izgorjela u zgradi, jer se pod cijenu života nijesu htjeli predati.

1. četa Zumb.-pok. odreda imade jednog teže ranjenog druga i tri lakše ranjena. 2. četa IV. bat. I.K.P.O. imade jednog mrtvog druga a trojicu teže ranjenih, a kod 3. čete istog bataljona je jedan mrtav.

Po izvršenoj akciji zapaljeno je devet državnih zgrada da se ne bi neprijatelj ponovno nastanio u njih. Porušena su 40 telegrafska stupa.

Plijen je: 27 karabina, 1 franc, puškomitraljez Šoša, 1 njem. puškomitraljez, 5.500 metaka, 41 kom. čebadi, 15 kom. šinjela, 29 pari cipela, 20 pari odijela, 8 pisacih strojeva, 2 radio aparata, 41.580 kuna, 200 kg šećera, i 20 kg kafe.

Od toga plijena 1. četa 2.P.P. odreda dobila je: 1 njem. puškomitraljez, 7 karabina mauzer i 3.000 metaka mauzer.

Sa akcijom je rukovodio komandant I. K.P.O.¹ Snage IV. batalj. I. K.P.O. ostale su na istome terenu uslijed ofanzive na Kordun i Baniju, a nalazit će se tamo dok traje ofanziva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boca Balaš

Za komandanta
Breberina Miško

BR. 37

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG PROLETERSKOG NO UDARNOG BATALJONA OD 14 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O NEUSPJELOM NAPADU TALIJANA NA LOGOR U TRAVNIKU I PONOVOJ AKCIJI BATALJONA NA CESTI CRNI LUG — GEROVO

Br. 87/42

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ br. 3

sa terena II prim, odreda
V op. zone

(I prolet. Narod. osi. udar. bat. Hrvatske)

Kao što je navedeno u prvim izvještajima, Talijani su se osjećali sigurni po šumama i nesmetano se kretali skoro kuda su htjeli. Po izvršenju naše akcije na cesti Mrzle Vodice — Jelenje preduzeli su Talijani mjere da se prečiste još neki logori koje do tada nisu uspjeli likvidirati. I uspjelo im je bez otpora zapaliti logor Udarnog bataljona. Naš logor se nalazio u Travniku. (Vidi sekciju Sušak!).

Dana 12-VIII-1942 krenuli su Talijani i na naš logor. Naravno da nismo znali o njihovom kretanju sve dok nisu došli u blizinu samoga logora. To je bio razlog slabe djelatnosti naših patrola. Tu u blizini logora Talijani su naišli na naše konje i magarce koji su bili na paši, rastjerali čuvare i zarobili konje i magarce. Konji su spaseni u borbi, dok od magaraca nema ništa. Od odgovornih drugova nalazio se samo u logoru zamjenik koman. [danta] bataljona.¹ (Komandant bata-

¹ Narodni heroj Nikola Vidović

¹ Narodni heroj Milan Zeželj

ljona, politički komesar i op. oficir.² nisu bili u logoru nego su bili otišli u logor II odreda na konferenciju o izvršenoj prošloj akciji i radi donošenja odluke za slijedeću akciju). Talijani su kao što sam napomenuo krenuli da unište naš logor. Tačna njihova kretanja i nadiranja na logor nismo mogli utvrditi, jer je šuma gusta a puteva ima dosta. Ali se moglo donekle utvrditi da su imali 2 glavna pravca kretanja. I to jedan od Crnoga Luga prema Medvedim Vratima i odatle prema Travniku, a drugi direktno od Mrzlih Vodica prema Travniku. Napad je izvršen u 11 sati. Zamjenik komandanta rasporedio je sve čete na puteve kojima bi imali doći Talijani, sem I čete koja je ostala na osiguranju samoga logora. Naši su došli u sukob s njihovim patrolama, koje su pomlatili a neke zarobili. Zarobljeni su pričali da ih je došlo 150. (Naravno to je sa one strane odakle su pošli i ti zarobljeni, ...) Borba je završena u 7 sati poslije podne kada su se Talijani pod jakom vatrom povukli u pravcu Mrzlih Vodica. Ubijena su 4 Talijana (sem onih koje su odnijeli sa sobom). Zarobljene 3 puške, 1 pištolj, oko 300 metaka, nekoliko pari cipela i nešto odijela. Naši gubici 2 ranjena.

Dana 14-VIII-1942 preduzeli smo opet mjere da se napadnu Talijani. Donijeta je odluka da se opet napadnu na cesti Crni Lug — Gerovo iz razloga što su se Talijani opet kretali dosta sigurno. To je tako bilo po izvještaju komande II odreda koja je imala u zadatak da izvidi teren. I mi smo gore pomenutog datuma zaposjeli onaj svoj prvi položaj od 2-VIII sa istim snagama i sa istim rasporedom samo što je sada II prol. četa uzela ulogu I čete. Isti je bio i komandni i operativni sastav. (Vidi skicu br. I³) Ali se pokazalo da izviđači, koje je slala komanda II odreda nisu izviđali cestu kako treba, jer umjesto da smo došli u sukob sa talijanskim kamionima, došli smo u sukob sa njihovim zasjedama, koje su oni stavljali na cestu svaki dan poslije prvog poraza a koje nisu uspjeli vidjeti izviđači. Toga dana u 8 1/2 sati u jutro došla je talijanska zasjeda u jačini 300 vojnika i zaposjela cestu od našeg desnog glavnog osiguranja do desnog krila same zasjede s jedne i druge strane ceste. Došli su iz Crnog Luga. Naravno da su primijetili naše desno krilo zasjede i otvorili vatru. Borba je počela, i odmah je prebačena I četa sa lijevog krila zasjede na desno krilo i s jedne i s druge strane ceste počela opkoljavati talijansku zasjedu. Naravno da ova borba nije mogla dovesti do većeg us-

² Narodni heroj Vojo Ivetić. Poginuo, kao operativni oficir Tri-naeste proleterske brigade, 1943 godine, u Zumberku, u borbi protiv Talijana i ustaša.

³ Skica nije pronađena.

pjeha iz razloga što su Talijani bili u zasjedi i to u šumi, odakle su mogli uspješno da tuku. Ipak su neki pobijeni a ostali pobjegli, iako su imali dobre položaje. Borba je završena u li sati kada su došli tal. tenkovi iz Crnog Luga. Cestu im nije pregradio koman. [dant] Udarnog bataljona,⁴ kao što mu je stavljeno u zadatak. U toj borbi poginulo je oko 16 Talijana, među njima i 1 potporučnik a 2 zarobljena . . . Zarobljen 1 puškomitraljez s 1500 metaka, 10 pušaka, 2 pištolja, 15 bombi, 10 pari cipela i ostalog odijela. Naši gubici su 1 teže i 2 lakše ranjena. Ovom borbom najviše su se istakli drugovi Kresojević Branko i Šoštarić Boris. Ova akcija nije uspjela iz razloga što nije dobro izviđana cesta na kojoj se trebala da izvrši akcija, a to je stoga [što] komandno osoblje, koje je određivalo izviđače, nije vodilo dovoljno kontrole nad njima. U idućim akcijama vodiće se više računa o tome.

Skica nije dostavljena iz razloga što je ista kao i broj 1. Nekih većih modifikacija nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

dana 14-VIII-1942.

Politički komesar

Komandant

Banina⁵

BR. 38

ČLANAK IZ »VJESNIKA« OD KOLOVOZA 1942 GOD. O IZDAJNIČKOJ ULOZI DRAŽE MIHAILOVIĆA KAO MI- NISTRA JUGOSLAVENSKE VLADE U LONDONU

NAROD TRAŽI LIKVIDACIJU FAŠISTIČKOG AGENTA MINISTRA DRAŽE MIHAILOVIĆA

Proces »mirenja« i saradnje četničkih bandita sa ustaškim i okupatorskim razbojnicima započeo je u našoj zemlji otkako se i uslijed toga što se narodno-oslobodilačka borba snažno produbila i razbuktala u čitavoj zemlji. Svaki značajniji vojni i politički uspjeh, koji je narodna borba uz krvave žrtve zabilježila, unio je nemir i izazvao bijes u redovima

* Narodni heroj Ivan Lenac. Poginuo na Sušaku 1945 godine, u borbi protiv Nijemaca.

⁵ Narodni heroj Ante Banina

lažnih prijatelja naroda, među ostacima raznih petokolonaških režima i klika. Sa tog gledišta je dosadašnja razvojna linija četničkih grupa poučna i služi kao optužujući dokaz. Birajući između pobjedonosne narodne borbe i svojih ličnih privilegija i položaja, oni izabraše ovo drugo i bez oklijevanja baciše se u naručaj fašističkih okupatora i ustaša, koji su ih objeručke prihvatili jer ih sve zajednički veže mržnja prema narodu i strah pred narodnim oslobođenjem. Na toj liniji sklopljen je neostvareni, ali zato ne manje značajan Otrički sporazum 11.VIII. 1941 godine između »predstavnik Srba iz Like« Steve Rađenovića, majora Rašete i drugih i okupatorskih vojnih vlasti; ustaško-četnički sporazum u Varcar Vakufu;¹ Obavijest Poglavnikovog Glavnog stana od 3.VI.1942 godine i najnovije izjave lojalnosti i spremnosti za saradnju protiv partizana, koju su u ime četničke grupe iz Gomirja učinili Miloš Stipanović i Miloš Milanović 7.VII.1942 u Ogulinu Velikom županu itd.

Ova izdajnička protunarodna akcija nije iz više razloga protekla otvoreno, javno i jedinstveno u cijeloj zemlji. Mržnja naroda i njegov osvetnički gnjev prema ustaškim i okupatorskim krvolocima prinudili su neke četničke prvake i grupe na manevriranje. Zato oni nisu pošli putem otvorene izdaje po primjeru Koste Pećanca u Srbiji i Nike Novakovića, Rađenovića, Rašete, Đujića i drugih kod nas,² već su, osim rijetkih iznimaka, u kojima izgleda još nije zauzet konačan stav — većim dijelom svoju izdaju zamaskirali perfidnom protuokupatorskom propagandom, a propovijedajući politiku »čekanja pravog časa za odlučnu borbu«, neumorno, u saradnji sa okupatorom, svakom prilikom iz busije zadaju udarce narodnoj vojsci. Tako su se, uzevši četničko djelovanje u zemlji u cjelini i gledano izvana, iskristalizirala dva politička pravca četničkih i oficirsko-četničkih grupa: politika bezobzirne, otvorene saradnje sa okupatorima na čelu sa Nedić-Pećančevim agentima N. Novakovićem, Rašetom, Rađenovićem, Đujićem i drugima, te dvolična politička igra vojno-četničkih klika, na riječima protuokupatorska a na djelu politika najpodlije izdaje i razbijanja borbenih redova naroda. Organizator je i nosilac ovog drugog pravca izdajnik Draža Mihailović, čiji su prsti otkriveni i u radu ostalih četničkih grupa »drugog pravca«. U stvari, čitavom četničkom akcijom u zemlji rukovodi se iz jedinstvenog centra Nedić-Mihailović, uz nadzor okupatora, dok je taktička podjela samo- proračunan manevar obzirom na

¹ Mrkonjić Grad

³ Četničke vođe iz Like i Dalmacije

neraspoloženje naroda, [a] uslovljen je i određen političkim obzirima radi naročitog položaja Draže Mihailovića.

Otvoreni je prelaz četničkih grupa fašističkom okupatoru i uzrok i posljedica njihove potpune izolacije u narodu, i taj njihov »netaktički« potez pretstavlja konačan bankrot Novakovića, Đujića, Rašete i drugih koji danas u narodu stvarno nemaju nikoga za sobom, izuzev šaciće prodanih duša ili malog broja na silu vrbovanih i naoružanih seljaka. To se pokazalo i u slučaju Paje Popovića u Kninskoj Krajini, gdje se njegov »puk« raspao i najvećim dijelom s oružjem prešao partizanima, čim su partizani pružili oružanu zaštitu pred četničkim vođama i okupatorima; to se isto pokazalo u akcijama čišćenja kod Gračaca, Brloga, Škara itd., [u] kojima je zarobljen veći broj četnika, ali su svi, osim vodećih izroda, odmah pušteni kućama, jer se nesumnjivo utvrdilo, da se radi o dobronamjernim ali zavedenim, a najčešće po okupatoru na silu naoružanoj sirotinji.

Draža Mihailović usprkos dvoličnosti njegove izdajničke politike i propagande, koja na silu od njega hoće da stvori legendarnog prvoborca za narodno oslobođenje, već je svojim podmuklim napadom s leđa na partizane u jesen 1941, u času najteže njemačke ofenzive na partizane, skinuo masku sa svog plaćeničkog lica. Partizani su razjurili njegovu žalosnu vojsku, a narod je u bezbroj slučajeva i načina izrazio svoju osudu i gnušanje nad njegovom rabotom, te je kao general ostao bez vojske, a kao političar ostao osamljen. **Danas se zato u njegovom slučaju i ne radi o Draži Mihailoviću kao generalu ili uplivnom političkom borcu, u tom svojstvu on je kao i njegovi prijatelji Nedić, Pećanac, Ljotić i drugi uglavnom mrtav, nego o Draži Mihailoviću kao ministru jedne vlade koja je u ratu sa fašističkom Njemačkom i Italijom.**

Činjenica da je Draža Mihailović član jugoslavenske vlade u Londonu, koja je u najtješnjim savezničkim odnosima sa Engleskom, Sovjetskim Savezom i Amerikom, i da je istovremeno taj aktivni ministar utvrđen kao otvoreni agent fašističkih okupatorskih sila, dakle agent naših neprijatelja i neprijatelja svih savezničkih država, ta je činjenica u stanju da u narodu izazove izvjesnu zabunu i prijeti da dovede do nepoželjnih i po opću oslobodilačku borbu štetnih nesporazumaka. Dokazi za njegova izdajstva nižu se iz dana u dan. Protunarodne niti, koje on i njegovi emisari pletu, protežu se preko Srbije, Bosne, Crne Gore, preko Splita do dalmatinsko-bosansko-ličke tromeđe i dalje. Njegov specijalni izaslanik Ilija Trifunović Birčanin³ već se duže vremena nalazi u Splitu i tro-

³ Četnički vojvoda. Umro u Splitu 1943 godine.

međi, gdje on i drugi Dražini agenti, mahom bivši jugoslavenski oficiri, sa specijalnim misijama pušteni iz fašističkog zarobljeništva, djeluju pod punom zaštitom okupatora, sa talijanskim propusnicama i legitimacijama i uz njihovu pripomoć okupljaju, organiziraju četničke grupe protiv narodne vojske, oficirske kukavice, koji su prvi odbacili oružje kada se radilo o odbrani rodne grude, danas imaju snage da se stave u službu okupatora za borbu protiv svog naroda. Iz njihovih krugova šire se neumorno lažne glasine o skoroj separatnoj mirovnoj akciji Italije sa saveznicima, prekidu saveza Engleske i Sovjetskog Saveza itd., prikazujući time izdajničku akciju Draže Mihailovića kao logičan rezultat tobožnje promjene u vanjskoj politici saveznika prema fašističkim zemljama i Sovjetskom Savezu.

Samo je po sebi razumljivo da tako stanje stvari osim zabune u narodu mora izazvati i opravdanu zabrinutost kod svih pravih rodoljuba, pa se zato sve glasnije i češće u narodu postavlja pitanje: da li je o svemu tome obavještena jugoslavenska vlada u Londonu, pa ako je, kako je njeno stanovište? Zašto se javno i odlučno ne ogradi od izdajničkog rada jednog člana vlade? Van svake je sumnje, da je ovakovo stanje postalo neodrživo a svako odlaganje njegovog riješenja znači štetu za oslobodilačku borbu našeg naroda.

Koliko je ovo pitanje postalo goruće i zrelo za jedno konačno riješenje najbolje svedoči čas i način kako su ga postavili rodoljubi Crne Gore. Boke i Sandžaka, prvaci i kulturni radnici svih stranaka, na konferenciji 16 juna 1942 godine, odakle su objavili rezoluciju, koja uglavnom glasi:

»Narodno-oslobodilačka borba u Crnoj Gori, Boki i Sandžaku protiv fašističko-imperijalističkih razbojnika sastavni je dio borbe koju vode svi narodi Jugoslavije, porobljeni narodi Evrope i naši saveznici Sovjetski Savez, Engleska i Amerika. Ovu borbu naš narod vodi pomoću svoje naoružane Narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske koja pred sobom imade samo jedan cilj, protjerati okupatore iz zemlje, uništiti fašiste i osloboditi narod. Naš narod je uspio u borbi osloboditi veći dio svoje teritorije, **ali baš u trenutku kada se okupator nalazio u najtežem položaju, našli su se izdajnici naroda na čelu sa Stanišićem, pukovnikom jugoslavenske vojske, Grgom Kašicom, majorom jugoslavenske vojske i Pavlom Đurišićem, potpukovnikom jugoslavenske vojske, za koje postoje dokazi da oni u saradnji i po narudžbi Draže Mihailovića vode oružanu borbu protiv našeg naroda podupirući okupatore.**

Iskorištavajući teško ekonomsko stanje naroda, ovi razbojnici primjenjuju teški teror, koncentracione logore, paleže kuća itd. Time su natjerali dio naroda da se s okupatorima bori protiv svoje slobode. Izdajući narodnooslobodilačku borbu, oni su oslobodili dio okupatorske vojske za front protiv Sovjetskog Saveza. **Oni su otvoreno izašli na stranu fašističkih država protiv Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike.**

Takvo stanje uznemiruje rodoljube Crne Gore, Boke i Sandžaka **zbog toga što se ta izdaja vrši pod rukovodstvom jednog člana vlade, što iziskuje brzo likvidiranje takvog stanja.**

Mi, rodoljubi Crne Gore, Boke i Sandžaka, smatramo da vlada u Londonu **ne zna** za izdaju Draže Mihailovića, jer da zna ona bi ga se vjerojatno **javno odrekla**, jer to zahtijevaju patnje i žrtve našeg naroda a prije svega borba naših saveznika na svim frontovima.

Izjavljujemo da ćemo odlučno nastaviti oslobodilačku borbu protiv okupatora i svih onih koji ih budu pomagali do uništenja i istjerivanja okupatora i fašista iz naše zemlje.

Pozivamo narod u Crnoj Gori, Boki i Sandžaku da se priključi političkoj i vojničkoj narodno-oslobodilačkoj borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!«

Rezoluciju je potpisalo 75 najuglednijih političkih i kulturnih predstavnika Crne Gore, Boke i Sandžaka a među njima Marko Vujačić, senator, član Izvrš. odbora Zemljorad. partije, Jefto Pavić, član Gl. odbora Zemljor. partije, Marko Savičević, član Gl. odb. Narodne seljačke partije Drag. Jovanovića, Dušan Jović, učitelj iz Pljevalja, član Izvr. odb. Zemljorad. partije, Mile Kerundić, nar. poslanik Demokratske partije, Mirko Đokić, trgovac iz Kolašina i predsjednik općine, Savo Orović, pukovnik jugoslovenske vojske, Risto Pejnović, pukovnik, Simo Milošević, profesor beograd. univerziteta, Blagota Ranić, potpukovnik i drugi.

Iz svega se dakle može zaključiti da je politika i djelovanje ministra jugoslovenske vlade u Londonu Draže Mihailovića potpuno istovjetno sa izdajničkim radom Nedić-Pećančeve i Ljotičeve klike, da je Draža Mihailović kao i oni agent fašističkih okupatora i da sa čitavom njihovom rabotom rukovodi fašistički okupator sa ciljem da uguši oslobodilačku borbu našeg naroda.

Ovaj fašistički agent nanio je tešku štetu narodnoj borbi u svim zemljama Jugoslavije i prijeti da i u budućnosti još više štete nanese, i to zahvaljujući jedino tome što posjeduje ministarsku legitimaciju jedne vlade i što tako uspijeva da se skriva iza leđa Saveznika. Zato je već krajnji čas da se i

ministar Draža Mihailović postavi na pravo mjesto, kako je već sa generalom Dražom Mihailovićem učinio narod svih zemalja Jugoslavije. U tom smislu svi narodi u zemljama Jugoslavije sa jednakim interesom i sa jednakim pravom očekuju i traže da se izjasni jugoslavenska vlada, jer se radi o njenom aktivnom članu, koga je narod jednoglasno osudio i sa gnjušanjem odbacio kao neprijatelja naroda i neprijatelja svih naših saveznika.

BR. 39

SAOPĆENJE OPERATIVNOG ŠTABA KORDUNA I BANJE SREDINOM KOLOVOZA 1942 GOD. O NAPADU NA NE- PRIJATELJSKI GARNIZON U VRGINMOSTU¹

Br. 108/42

SAOPĆENJE OPERATIVNOG ŠTABA KORDUNA I BANJE

Poslije junačkog osvajanja Kamenice [i] Pisarovine² koje su osvojili hrabri kordunaški partizani izvršen je 12/VIII napadaj i na ustaška uporišta u Vrgin Mostu. Napadaj su zajednički izveli partizani Korduna i Banije, pod rukovodstvom ovog zajedničkog Operativnog štaba.

Posada u Vrgin Mostu sastavljena je u glavnom od 300 ustaša, žandara i domobrana.

Naši hrabri partizani ne štedeći svoje živote, hrabro, kako samo to znaju narodni borci koji se bore za ljepši život svog naroda, upali su u mjesto unatoč vrlo jake i spremne vatre neprijatelja. Neprijatelj se sakupio u jednokatnicama zidanim objektima odakle je branio pristup k sebi.

Ipak su naši partizani bez obzira na žrtve došli i do tih objekata i mnoge od njih razorili, [dok] najjača utvrđenja uslijed tehničkih nedostataka nisu mogla biti razorena, a što je najvažnije, neprijatelj je bio još ranije obaviješten od domaćih izdajica i špijuna o našem napadu i tako se neprijatelj još bolje osigurao. Partizani su zauzeli školu te sve željezničke zgrade zapalili. I zauzeli su sreski i sudski zatvor u kojima je bilo hapšenika ali nisu mogli ući u njih jer su bili utvrđeni i

¹ Primjerak saopćenja, umnožen na geštetneru, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

* Vidi dok. br. 22.

branjeni puškarnicama. Također je osvojena pošta gdje je nađeno mnogo poštanskih vrednota i 225000 kuna i ubijen je ustaški zastavnik Cividini.

Partizani su u borbi zarobili 10 neprijateljskih vojnika sa karabinima i municijom. U borbi za Vrgin Most koja je bila duga i krvava i teška neprijatelj je imao velike gubitke.

1. Naši gubitci nisu ni izdaleka toliki, kad se uzme u obzir težina borbe i okolnosti pod kojima je vođena.³

2. I ovaj put su partizani kao pravi narodni borci dokazali da znadu zašto se bore i da se onda bore hrabro, junački i partizanski.

Operativni štab Korduna i Banije

BR. 40

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE OD 15 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O NAJVAŽNIJIM AKCIJAMA IZVRŠENIM NA TERITORIJU ZONE¹

Br. 48/42
15/VIII 42

KOMANDANTU P.O.H.

Prilažemo vam materijal za vodove za vezu na uvid i odobrenje.

Prema dobijenim podacima Kordunaška grupa razoružala je Kamenicu. Plijen je 57 karabina, 3 p. m., 6000 metaka.² Snage Zumberačko-pokupskog odreda i 4. bat. I. K.P.O. razoružale su Pisarovinu. Plijen je 27 karabina, 2 p.m., 6000 metaka.³

Ovih je dana neprijatelj otpočeo ofanzivu na Baniju iz tri pravca sa jačim snagama. Jedan dio Banijskog partizanskog odreda prešao je na Kordun i prema obavještenju u zajednici sa Kordunašima izvršili su napad na Vrgin Most. Detalje još ne znamo.⁴

³ Vidi dok. br. 47.

¹ Kopija izvještaja u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² i » Vidi dok. br. 22.

⁴ Vidi dok. br. 39 i 47.

1. bat. II. K.P.O. odveo je jahaće konje iz Novog Grada Slovenija (Državno dobro).⁵

U južnoj Lici Sjeverno-dalmatinski odred i III. odred Ličke grupe izvršili su operaciju na Veliku Popinu gdje su Talijani ostavili četnički garnizon.

Bataljon »Ognjen Priča« zarobio je jednu patrolu talijansku, zaustavio putnički voz, pri tome zarobio 16 karabina, 1 p.m. i 2000 metaka. Nekoliko putnika je stradalo.⁶ U Otočaćkom kotaru jedna naša zasjeda protiv četnika uspjela je, zarobljen je p.m. i nekoliko karabina.⁷ Kosinjska četa u borbi s ustašama zarobila je 1 mitraljez i ostalog ratnog materijala.⁸ Sudbina Srđana Brujića i Stipe Palente⁹ je nepoznata. Postoji mogućnost da su poginuli prilikom jednog prepada na zaseoke oko Lešća.

Naređenje da uputimo drugove Horvata,¹⁰ Krajačića,¹¹ Cazija,¹² Markona,¹³ Culjata¹⁴ smo primili. Drugovi će biti odmah razriješeni dužnosti i upućeni k vama.

Kratak pregled operacija gore izložen molimo primiti k znanju zbog obavještenja, a detalji i sam tok operacija biti će izloženi u slijedećem operativnom izvještaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Sl. odsutan

Komandant

⁵ Vidi dok. br. 22.

⁶ Putnički vlak je zaustavljen 10 kolovoza 1942 god. između Javornika i Pavlovca, gdje je prethodno srušena pruga. Vidi dok. br. 41.

⁷ Ovu zasjedu je postavila jedna mješovita četa Udarnog bataljona i Bataljon »Božidar Adžija«, 11 kolovoza 1942 god. između Dugog Dola i Vrhovina. Vidi dok. br. 41.

⁸ Ovaj puškomitraljez zarobila je Kosinjska četa 5 kolovoza 1942 god., prilikom napada ustaša na Kosinj. Vidi dok. br. 54.

⁹ Stipe Ugarković

¹⁰ Joža Horvat

¹¹ Većeslav Weiss. Strijeljan prilikom oslobođenja Slunja, koncem 1942 god., jer je zloupotrebio svoj službeni položaj, prisvojivši neke predmete, koje su bili konfiskovali organi narodne vlasti.

¹² Josip Cazi

¹³ Slavko Markon

¹⁴ Josip Culjat

BR. 41

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE ODREDA ZA LIKU OD 15 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA, AKCIJAMA I ORGANIZACIONIM PROMJENAMA ODREDA

STAB GRUPE
NARODNO - OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 474
15. VIII. 1942

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

Operativni izvještaj

Kao što je to već u operativnom izvještaju od 4.VIII¹ izneseno, neprijatelj je na teritoriji I odreda započeo sa ofanzivom 2. ov. m. Nakon žestokih borbi između naših i neprijateljskih snaga (koje ćemo niže detaljno iznijeti) neprijateljska ofanziva je skršena. Broj neprijateljskih vojnika uglavnom ostaje nepromijenjen, samo se primjećuje pojačana koncentracija četnika, koji uz to razvijaju i široku propagandu. Četnici uvijek ugrabe priliku kad je naša vojska odsutna iz pojedinih mjesta na taj način da dolaze u polja i dižu ljetinu. Oni na svaki način nastoje da nam preotmu pojas ispod Velebita, koji mi držimo, a to je Raduč, Počitelj, Čitluk i Divoselo. Iz tih razloga, na tome sektoru mi imamo veće snage, pošto je isti sektor ugrožen sa svih strana od ustaša, četnika i Talijana. Poslije akcije na Klisu i Žabicu, neprijatelj stalno puca iz Novog u pravcu Divosela i ometa dizanje ljetine u pograničnoj zoni.

Na teritoriju III odreda poslije neprijateljske ofanzive na Srbski Klanac — Donji Tiškovac, kao i poslije izvršene akcije na Veliku Popinu — Kokijernu — Crni Vrh i Kijane. situacija se prilično sredila, pošto su snage III odreda uspjele zauzeti izvjesne dominirajuće tačke. U akcijama prilikom ove ofanzive učestvovali su i smanjeni bataljoni »Branko Vladušić« i »Bude Borjan«.

Sada snage III odreda drže slijedeće položaje: II bataljon² drži položaje Resnik, Crni Vrh, Kokijerna, Glogovo, Milu Vodu, dok je 1. bataljon sa svoje dvije čete u rezervi, a 1.

¹ Vidi dok. br. 9.

² Bataljon »Stojan Matić«

četa u zasjedi sa 3. četom 2. bataljona na položajima prema Bihaću (Lohovska Brda). Bataljon »Branko Vladušić« i »Bude Borjan« drže položaje kod Tiškovca do kuća Lukića ispod Maglaja.

U Otočkom kotaru, poslije povlačenja bataljona »Krbave«, sada se nalaze naše male snage, smanjeni bataljoni Udarni i »Adžija«, i radi toga nema mogućnosti da se vrše akcije većih razmjera.

Na teritoriju općine Kosinj partizani su u Kršu raspolagali sa 39 pušaka i 1 puškomitraljezom, a partizani u Lipovom Polju sa 13 pušaka. Ustaška straža iz Gornjeg Kosinja i Vukelić Sela razdvaja ove dvije grupe partizana, tako da je među njima vrlo teško održavanje veze. Veza se održava na taj način, što drugarice ranom zorom ili noću plivaju preko rijeke. Mi smo na taj sektor 25.VII uputili zamjenika politkomesara³ Grupe u svrhu organiziranja i pojačanja akcija na tom terenu. On je sa sobom poveo jednu desetinu Kosinjana sa dva puškomitraljeza, koju je radi slabe discipline i kvaliteta boraca i radi pojačanja same Kosinjske čete⁴ ostavio kako bi oni sačinjavali jezgro ove čete, koja ima mnogo izgleda da se razvije dobro i pojača. Tako ova četa sada ima 63 puške i 3 p. mitraljeza. Na ovom teritoriju ustaše stalno pojačavaju svoju aktivnost, te su preduzeli i neke vrste ofanzivu (o kojoj će niže biti riječi).

Akcije:

28.VII jedna grupa ustaša iz Gornjeg Kosinja krenuli su od Kruščice i od Vukelića prema zaseocima Kršu, Poljanku, Mlakvi i Dulibi. Od Kruščice bilo ih je oko 100 i to mladi Zagorci-ustaše. Naše izvidnice pogrešno su otvorile vatru te tako otkrile naše položaje. Ustaše su se razbježale. Po prikupljenim podacima kod neprijatelja ima mrtvih i ranjenih. Na našoj strani nema gubitaka.

29.VII jedan vod Kosinjske čete sa 2 p.mitraljeza imao je zadatak razoružati neke ustaše u Malom Polju kod Perušića. Pred sam polazak stigla je vijest iz Mazinovca od naših povjerenika da ustaše spremaju napad na naše zaseoke oko Kosinja, te se i od ove akcije moralo odustati.

30.VII jedna desetina Kosinjske čete izvršila je zasjedu u blizini Perušića na logornika Ugara. U kolima pored njega

³ Srđan Brujić

⁴ Kao samostalna četa djelovala je na sektoru Kosinja, a kasnije je prerasla u Kosinjski bataljon, koji je dobio naziv Bataljon »Matija Gubec«. U prvoj polovini rujna Bataljon »Matija Gubec« ušao je u sastav Četvrtog ličkog NOP odreda. Vidi dok. br. 9.

bilo je dosta devojaka i žena, te naši nisu pucali u kola već u konje, koje su ubili. U tom momentu naišao je talijanski kamion sa 30—40 vojnika, radi čega su naši otstupili. Ovog dana spustio se avion u Gornjem Kosinju. Ovo je treći put kako podnačelnik Zagreba Biljan dolazi avionom u Kosinj od kada je tabornik Tadjljević poginuo. Ovoga dana donio im je mali bacač. Istoga dana bacili su bombe u Mlavku, a kasnije na Krš. Žrtava nije bilo.

2.VIII otpočela je neprijateljska ofanziva na položajima Divoselo — Čitluk koja je trajala 3 dana, posle čega su naše snage prešle u protunapad i izbacile neprijatelja sa Klise i iz Žabice. Klisa je zadržana u našim rukama, dok je Žabica napuštena i iz strateških razloga nije se mogla održati. Ovih dana neprijatelj je bombardovao naše položaje iz Gospića sa artiljerijom i sa bacačima sa obližnjih položaja Novog i Rizvanuše. Neprijatelj je napadao u više pravaca i to: Gospić — Jasikovac — Vedro Polje, Lički Novi — Klisa — Rizvanuša — Veliki Kraj — Velebit — Alanak — Mali Kraj, zatim iz Velebita u pravcu između Čitluka i Divosela, iz Ribnika i Bilajskog Novog Sela. U napadu je učestvovalo prema dobitvenim izvještajima 6 satnija ustaša, oko 100 četnika, koji su se pojavljivali iznad Čitluka i Počitelja iz Velebita. U pozadini ustaša i četnika bili su Talijani. Ovi su otvorili artiljerijsku i minobacačku vatru.

Na ovom položaju nalazio se 2 bataljon I odreda koji je uslijed gubitaka u zapadnoj Lici, oboljenja, premorenosti itd. imao svega oko 160 boraca, zatim 2 voda 1. omladinske čete i dva planinska voda. Sa municijom se slabo raspolagalo, prosječno na strijelca 15 metaka. Prvog dana borbe neprijatelj je uspio da iznenadnim napadom sa označenih strana izbaci snage ovog bataljona sa položaja Klisa i Vedro Polje prema Debeloj Glavici. Pri ulasku u Divoselo neprijatelj je od reda palio sve zgrade. Pred samom Debelom Glavicom neprijatelj je zaustavljen u svom daljnjem nadiranju. Na položaju između Velikog Kraja i Rizvanuše, koji je branila 2. četa 2. bataljona, neprijatelj je odbijen uz velike gubitke. Ova četa pokazala se ovdje vrlo hrabra. Pri ovim akcijama učestvovao je jedan neprijateljski bombarder, koji je stalno ometao naše položaje, kao i sela Počitelj, Čitluk i Divoselo.

Drugog dana neprijatelj je ponovio napade na Divoselo, koji je najžešći bio sa pravca Klise i Vedrog Polja prema Debeloj Glavici. Njegov pokušaj da zauzme Debelu Glavicu ostao je bezuspješan iako je pored jačih snaga bacio preko 2000 granata iz minobacača i otvorao žestoku vatru iz automatskih oruđa.

4/5.VIII poslat je bataljon »Mićo Radaković« kao pojačanje na naprijed navedene položaje. Isti je smijenio 1. četu 2. bataljona i zauzeo položaj Klisu koju je neprijatelj u toku noći bio napustio. Izjutra neprijatelj je ponovio žestok napad na Klisu i sa bacačima uspio izbaciti naše snage i potisnuti ih prema Debeloj Glavici.

U ovim akcijama neprijatelj je uspio da zapali 134 kuće i dosta štala. Ljetinu nije palio vjerovatno zato da je docnije izvuče.

Na strani neprijatelja bilo je oko 30 mrtvih i više ranjenih, dok je na našoj strani bilo dva ranjena. Stanovništvo je uspjelo sve da izbjegne.

6.VIII izvršen je napad na Klisu i Žabicu, na kojoj je neprijatelj bio jako utvrđen, imao je jedan teški mitraljez i dva p. mitraljeza, kao i jedan tromblon. Neprijatelj je bio osiguran sa lijeve i desne strane sa zasjedama koje su bile udaljene oko 300 m. Dva voda koja su imala zadatak da otkuju neprijatelju odstupnicu, nisu izvršili ovaj zadatak jer su neprijateljske snage u zasjedama dočekale naše drugove te su dali jaki otpor, poslije čega je neprijatelj iskoristio veliku pomrčinu i uspio se povući sa Klise. U ovo vrijeme u Žabici je borba otpočela, te je tako ugrožavala neprijateljsko lijevo krilo. Naše snage pretjerivale su neprijatelja gdje su uspjele da ga protjeraju preko vode prema Novom. Za ovo vrijeme neprijatelj se skoncentrisao na Karauli odakle je tukao naše položaje. Jedan vod se prebacio preko vode sa namjerom da ispita snage u Novom i da neprijatelju zada jači udarac. Ovaj vod se povukao još tokom noći. te u povlačenju zapaljane su tri kuće ustaške iz kojih je davan žestok otpor. Istodobno tj. u pola noći izvršen je napad i na Žabicu — najgore ustaško gnijezdo. Ovaj napad je izvršio bataljon »Mićo Radaković«. Neprijatelj je dočekao naše snage ispred sela iz rovova, odakle je bio izbačen iz rovova sa bombama. U samom mjestu vođena je žestoka borba jer je neprijatelj iz pojedinih kuća davao jak otpor. Selo je zauzeto poslije duže borbe gdje su se morale zapaliti i neke ustaške kuće iz kojih je neprijatelj davao jak otpor. Naše snage su se morale još u toku noći povući. Zarobljeno je dvije puške i oko 1.300 metaka. Na neprijateljskoj strani bilo je mrtvih i ranjenih. Na našoj strani bila su tri ranjena. Na Klisi na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. A na neprijateljskoj strani podaci nisu poznati. Ovdje je zaplijenjeno dvije puške i 1.800 metaka. Ovim borbama neprijatelj je izbačen sa dominirajućih položaja, tako da sada naše snage drže iste, i omogućeno je podizanje ljetine. Stanovništvo koje je bilo izbjeglo povratilo se u sela.

2.Vili tj. 2/3, 1 i 2 četa II bataljona III odreda kao i bataljon »Bude Borjan« izvršili su napad na neprijateljske položaje na Maglaju, Supljem Brdu, Srbskom Klanцу, Mila Vodi i Gola Mili. 1. četa II bataljona imala je zadatak sa jednim vodom markirati napad na Šuplje Brdo a sa dva voda sa druge strane izvršiti prepad na samo Šuplje Brdo na kome je bilo oko 80 četnika sa 1 teškim i 2 p.mitraljeza. Druga četa 2. bataljona imala je da zauzme kuće Lukića da postavi zasjedu u slučaju bjegstva četnika sa Šupljeg Brda. Juriš je izvršen ali je neprijatelj bio jako utvrđen, te pored naglog juriša i bacanja bombi sa naše strane akcija nije uspjela. Bataljon »Bude Borjan« imao je da zauzme Maglaj i okolne tačke oko Maglaja i da pročisti teren prema Srbskom Klanцу. Na Maglaju nalazilo se oko 40 četnika dok je manji dio bio na okolnim tačkama oko Maglaja. Napad je uspio. Maglaj je zauzet kao i ostale kote oko Maglaja i pročišćen sav teren ispred Srbskog Klanca. 2. četa 1. bataljona sa jednim vodom 1. čete imala je zadatak zauzeti Milu Vodu i Golu Milu. Akcija nije uspjela uslijed velike nadmoćnosti neprijatelja. 1. četa 2. bataljona i 1. četa 1. bataljona noću 6/7 o. mj. izvršile su napad na Crni Vrh i Kokijernu i selo Kijane, gdje su se nalazile četničke snage. Zadatak je bio pod svaku cijenu zauzeti ove položaje, pošto isti dominiraju samim ulazom u Gračac. Akcija je uspjela izvršenjem juriša. Neprijatelj je protjeran, zarobljeno je 4 puške, manja količina municije za njih, 600 metaka za teški mitraljez i drugih raznih stvari. Na neprijateljskoj strani bilo je dosta mrtvih i ranjenih, što se nije moglo tačno ustanoviti. Na našoj strani poginula su 3 partizana, dok je 1 lakše ranjen.

9. o. mj. 2. četa II bataljona I odreda uspjela je da na vješt način izmami jedinog talijanskog oficira sa tri vojnika od željezničkog mosta. Tom prilikom poginuo je jedan talijanski podporučnik, jedan vojnik je poginuo, jedan je ranjen, a jedan je zarobljen. Zaplijenjene su 4 puške sa municijom.

8. o. mj. bataljon »Ognjen Priča« imao je za zadatak da izvrši rušenje pruge kod Javornika. Ova akcija nije uspjela uslijed toga što je komandir tehničke čete neoprezno rukovao sa minom i poginuo, a uslijed detonacije mine se je otkrio položaj i morali su se povući.

9. o. mj. bat. »Ognjen Priča« izvršio je zasjedu kod Javornika u blizini od 350 metara od same stanice. Talijanska patrola, koja je bila jaka 10 vojnika, potučena je, osim dvojice koja su pobjegla i jednog koji je uhvaćen živ. Tom prilikom uhvaćeno je 4 puške, 1 puškomitraljez i 1136 metaka.

10.VIII isti bataljon izvršio je rušenje pruge između Javornika i Pavlovca. Uništeno je više vagona i lokomotiva.

Pruga je također istrzana tako da će trebati 2—3 dana dok se ista ne stavi u promet. Prilikom ove akcije ubijeno je 15 ustaša, jedan zarobljen i više ranjeno. Osim toga zarobljen je i jedan takajina.⁵ Voz je bio putnički u kom se nalazilo dosta putnika a bilo je nešto i domobrana. Putnici i domobranci su pušteni odmah. U ovoj akciji zarobljeno je 12 pušaka, 2000 metaka i 339 metaka za austrijske puške. Zarobljeno je dosta raznog plijena, sav nije izvučen jer nije bilo dovoljno snaga.

12. VIII isti bataljon, tj. 2 četa i 2 četa bataljona »Krbava« izvršili su napad na položaje oko Ličkog Petrovog Sela koje je neprijatelj držao. U ovoj akciji zarobljen je jedan p. mitraljez, 3 puške, 400 metaka, nekoliko bombi i 8 šinjela. Na našoj strani bio je jedan mrtav a na neprijateljskoj strani 5 i više ranjenih. Po zauzeću ovih položaja, narod koji je izbjegao ranije odmah je pristupio izvlačenju ljetine.

11. o. mj. jedna mješovita četa iz Udarnog bataljona i bataljona »Adžija« postavila je zasjedu u šumi između sela Dugog Dola i Vrhovina. Naišla je jedna grupa četnika, i kada su bili na daljini od oko 30 metara oni su primijetili našu zasjedu i zastali su. Sa naše strane odmah je otvorena vatra i na mjestu su pali trojica četnika. Četnici su se dali u bijeg, a naši su ih tjerali sve do na kraj šume i tada su ih tukli vatrom preko brisanog prostora sve do žice. Tom prilikom zaplijenjen je jedan grčki puškomitraljez sa 300 metaka i jedna puška sa 100 metaka. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok na strani neprijatelja ima oko 13 mrtvih i više ranjenih (tačan broj nije se mogao ustanoviti). Ova trojica koji su na mjestu ostali mrtvi jesu bivši partizani, dvojica iz Škara, a jedan iz Babina Potoka.

10 o. mj. jedna desetina bat. »Adžija« pratila je druga političkog komesara Hrvatske do Tuževića. Kada se ta desetina vraćala natrag, sa njima je pošlo iz Tuževića i 15 omladinaca i omladinki na politički kurs u Lapac. Desetinu i omladinu sačekali su 12. o. mj. četnici na brisanom prostoru. Razvila se je borba, koja je trajala od 5—11 sati. Četnicima je stigla pomoć a naši su istrošili municiju. Četnici su izvršili juriš na našu desetinu. Vodnik, koji je komandovao sa ovom našom desetinom došao je bez ijednog metka. Banditi su uhvatili 6 omladinaca, vodnik koji je uspio da se izvuče priča, da se je jedan naš partizan ubio sam, jer nije htio da se preda. O sudbini ostalih još se nezna ništa.⁶

⁵ Vieroiatno: Taliian.
" Vidi dok. br. 27.

Organizaciono stanje:

Na području Ličke grupe formirana je II udarna brigada⁷ iz bataljona »Ognjen Priča«, »Mičo Radaković«, »Stojan Matić« i Udarnog bataljona, koja Brigada se sada nalazi pod neposrednim rukovodstvom I operativne zone.

Nakon formiranja ove Brigade, II odred ima sada jedan bataljon (»Krbavu«). I odred je sastavljen iz dva bataljona i omladinske čete, te dva samostalna voda, od kojih jedan planinski, a drugi smiljanski, koji je sastavljen od Hrvata.

III odred ima dva bataljona.

Borbena sposobnost kod I bataljona I odreda prilično je popustila zbog toga što je izvjestan broj partizana iz tog bataljona poginuo i izbačen iz stroja, te je bataljon morao biti popunjen sa novim borcima, koji još nisu učestvovali u borbama. Kod II bataljona istog odreda stanje je nešto bolje, iako je također i iz tog bataljona bilo dosta žrtava, te je u posljednji mjesec dana bilo primljeno oko 100 novih boraca.

Borbena obuka kod I odreda se provodi iako ne u onoj mjeri kako bi trebalo, uzevši u obzir da je primljen veliki broj novih boraca, koji još nisu upoznati sa rukovanjem oružjem. Mi smo izdali upute da se pojača borbena obuka, da bi svi novi partizani bili što prije osposobljeni za borbu.

Što se tiče komandnog kadra, u ovim posljednjim akcijama primijetilo se je da naročito niži komandni kadar ne posjeduje dovoljno inicijative ni samostalnosti pri provođenju akcija, radi čega će se pristupiti izvjesnim promjenama, kada se povrate kandidati sa oficirskog kursa.

Stanje i borbena sposobnost kod bataljona »Krbava« nije na visini, što se je pokazalo naročito u akcijama u Otočaćkom kotaru.

Borbena sposobnost kod partizana III odreda je zadovoljavajuća. Bobrena obuka se provodi po planu. Štabski sastanci, kao i konferencije također se održavaju.

Organizaciono stanje u bataljonu »Adžija« je nepromijenjeno od posljednjeg izvještaja.

Partizani koji su se naročito istakli u posljednjim akcijama jesu slijedeći: iz I bataljona I odreda drug Lazo Popović, koji se je u svim akcijama pokazao kao odličan borac, iz II čete drug Momčilo Milojević, koji je u posljednjoj akciji pod Oštrom u najvećoj neprijateljskoj vatri, gdje je palo 17 drugova, ranjen vezao puškomitraljez za nogu i izvukao ga, Maljković Miloš, Borić Đuro, Milojević Stojan, Trkulja Milan.

⁷ Formirana je 20 kolovoza 1942 godine u Laudonovom Gaju. Komandant brigade bio je Mićun Sakić, a politički komesar Pero Babić.

U II bataljonu I odreda istakli su se: vodnik 3 čete drug Savatović Nikola, vodnik 3. voda II čete drug Nikica Radmanović i Jojo Mandić, partizan 1. čete II bataljona.

U III odredu istakli su se: drug Vlade Marinić, zamjenik politkoma II bataljona, partizan Mirko Medić iz 1. čete II bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:

(M. P.)

Komandant:

otsutan

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE UDARNE BRIGADE HRVATSKE OD 16 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O NAPADIMA NA JEZERANE I KRIZPOLJE I ZA- ROBLJAVANJU NEPRIJATELJSKIH POSADA U NJIMA

ŠTAB

1. UDARNE BRIGADE I. ZONE
HRVATSKE
16. avgusta 1942. g.

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Nedjeljni operativni
izvještaj dostavlja

Od ... avgusta 1942. god. do danas brigada se nalazila na terenu V. operativne zone gdje se vrijeme provelo na odmoru i sređivanju prilika u brigadi i pripremi jedne veće operacije koja nam je postavljena od Štaba Hrvatske.

Pred brigadu je od strane Glavnog štaba za Hrvatsku bio postavljen zadatak da u noći između 11 i 12 avgusta 1942 godine izvrši napad na Jezerane i Križpolje i iste razoruža i oslobodi od ustaških posada te ih priključi uz našu oslobođenu teritoriju. Sa vlastitim snagama da brigada izvrši potrebna osiguranja od Brinja i Letinca. Ovaj napad bio je određen u isto vrijeme kada će i snage V. zone napadati na Modruš.

Plan operacija:

Plan za napad sastavljen je od strane članova štaba brigade na licu mjesta prilikom izviđanja i priprema operacija. Plan za ove operacije bio je slijedeći:

Treći bataljon ima za zadatak da napadne i razoruža Jezerane u kome se nalazi oko 80 ustaša, žandara i domobrana koji su smješteni u pet zgrada i to u školi, crkvi, kući trgovca Parca, kući trgovca Geršaka i žandarmerijskoj kasarni. Napad neka bude koncentrisan tako da se sve zgrade napadnu odjedanput. Sve zgrade u kojima nema neprijatelja, a koje su u blizini zaposjednutih mjesta neka se odmah zauzmu, tako da mogu da štite vatrom jurišače koji će upadati u zgrade i savlađivati neprijateljska uporišta. Prilaze ka neprijatelju koristiti one koji su na terenu pokazati prilikom izviđanja.

Četvrti bataljon naše brigade imao je za zadatak da napadne i razoruža selo Križpolje u kojem se nalazilo oko 50 ustaša, žandara i domobrana koji su bili smješteni u školi, crkvi i popovom stanu. Njihovo naoružanje sastoji se iz 1 puškomitraljeza, a ostalo karabini. Napad ima da otpočne jednovremeno na sve zgrade, a prilaze ka zgradama koristiti one koji su označeni na licu mjesta prilikom izviđanja terena i pripreme akcije.

Drugi bataljon dobiva zadatak da postavi zasjedu između Križpolja i Brinja u kojem se nalazi oko 400—500 Talijana i nešto ustaša sa topovima i bacačima mina. Zaseda se ima postaviti sa jedne i druge strane ceste kod kote 586 (Kip) i kod kote 578 prema selu Radotićima. Pošto se pretpostavlja da bi neprijatelj kao glavni prodorni pravac mogao iskoristiti cestu, to se na istu mora obraćati najveća pažnja i ista se mora prekopati sa grupom radnika koja će se naknadno dodijeliti. Pored prekopavanja ceste zabarikadirati [je] sa drvećem koje dovući iz šume pored puta. Na drveće privezati bombe tako da iste eksplodiraju ako se u drveće bude diralo, a prema uputu koji je dat komandantu bataljona (talijanske bombe mogu se tako montirati ako se telo priveže za jedno drvo, a jezičak za drugo). Isto tako obratiti pažnju na sporedne pravce nadiranja neprijatelja preko sela Radotići prema Kamenici i sa južne strane preko sela Holjevci, Smolčići, Mali i Vel. Kut. Snage neka budu pri ruci, a na sve dominantne tačke i u naprijed isturiti osmatračice kako bi se mogao osujetiti svaki neprijateljski pokušaj prodora glavnim ili sporednim pravcima prema Križpolju.

Prvi bataljon dobio je zadatak da postavi jednu četu za osiguranje od Letinca. Ova četa treba biti raspoređena južno od sela Pernari, stim da na kotu 659 i kotu 694 isturi po jednu

desetinu koje će kontrolisati teren sa kojim bi neprijatelj pokušao nadirati iz Letinca i Lipice. Ostatak čete treba da bude na okupu tako da može parirati svaki neprijateljski pokušaj napada sa ma koje strane i da ga pogodnim rasporedom sačeka i uništi.

Ostale dvije čete biti će u brigadnoj rezervi kod raskrižja puteva Jezerane — Križpolje — Drežnica gdje će biti i Operativni štab. Sa radnom grupom, koja će se pridodati, komandant bataljona¹ regulisaće prekopavanje i zabarikadiranje ceste jugozapadno od raskrižja puteva Jezerane — Križpolje — Drežnica na najpodesnijem mjestu.

Centar veze za sve bataljone biti će kod Operativnog štaba koji će [se] nalaziti kod raskrižja puteva Jezerane — Križpolje — Drežnica sjeverozapadno od kote 659 (Maljen), gdje treba izvještaje slati.

Sanitetsko previjalište za II. i IV. bataljon Pavlovići Selo u Kamenici, a za I. i III. bataljon selo Gerovci u Črnču.² Daljnja evakuacija ranjenika vršiće se sa kolima za Drežnicu u ambulantu.

Po zauzimanju Križpolja komandant IV. bataljona ostaviće u mjestu jednu četvu, a dvije čete postaviti kao pojačanje osiguranju prema Brinju ili Letincu prema momentalnoj potrebi.

Početak napada biti će tačno u 3 sata u noći između 11. i 12. avgusta 1942. godine. Cim počne napad odmah se ima prekinuti telefonska veza između Križpolja i Brinja, što će uraditi II. bataljon, a Prvi bataljon prekinuće telefonsku vezu između Križpolja i Jezerana. Koncentracija snaga I., III. i IV. bataljona biti će u selu Lokve, Nikolićima i Zrnići, a II. bataljon u svojoj bazi selo Tužević.

Zatim su dati još znaci raspoznavanja za sve bataljone i ostale upute, primljeni raporti od komandanata bataljona, održan im je govor o značaju predstojeće akcije, tako da su partizani svojim držanjem pokazali da će biti u stanju da izvrše svoje zadatke, makar na kakve teškoće naišli. Bataljoni se kreću prema svojim položajima.

Tok operacija:

Tačno u tri sata počeo je naš Treći bataljon napad na Jezerane na sve zgrade jednovremeno budući da je imao dobre vodiče partizane koji su bili pouzdani i dobro poznali teren. Napad je bio vrlo žestok i partizani su nakon brze paljbe pošli na juriš. Bili su odbijeni jer su zgrade bile vrlo dobro utvr-

¹ Danić Dam.fanović

³ Crnač Jezeranski

đene, prozori zazidani, vrata zabarikadirana i svuda po zidovima nalazile su se puškarnice. Nisu se mogle ubacivati bombe, niti se od benzinskih flaša koje su bile bačene na žandarmerijsku kasarnu mogao izazvati požar. Partizani zauzimaju zidove i manje zaklone pored zgrada u kojima je neprijatelj i tako nastoje ponovo da zauzmu neku zgradu, ali neprijatelj iz dobrih zaklona daje žestok otpor sipajući mitraljesku vatru iz crkve, škole i žandarske kasarne. Komandant bataljona³ šalje izvještaj da prvi nalet nije uspio uslijed organizovane odbrane i dobrih zaklona koje ima neprijatelj. Jutro 12. avgusta zatiče partizane u neposrednoj blizini zgrada. Magla pomaže da ih neprijatelj još ne može dobro viditi, ali ipak već ima mrtvih i ranjenih. Uslijed dana neke čete koje su bile sasvim blizu moraju se ispred zgrada malo povući u kuće i zidove jer se magla već počinje dizati. Neprijatelj gađa neprestano i pazi na svaki pokret. Nešto partizana ostaje u slabim zaklonima i nemaju mogućnosti da se povuku već moraju ostati gdje jesu i tu se utvrđuju onako kako mogu te ostaju cio dan. Za vrijeme cijeloga dana nije se moglo ništa učiniti. Neprijatelj je imao dobar plan vatre i tamo gdje je ostao netučen prostor prokopavao je puškarnice i nije dao da se iko približava.

Cio dan protekao je u slabijem puškaranju sa jedne i sa druge strane. Komandant bataljona javlja da je moral kod partizana i pored većeg gubitka u mrtvima i ranjenima odličan. Mržnja i ogorčenje prema neprijatelju je veliko. Od strane Operativnog štaba naređuje se komanantu bataljona da dobro osmotri razmještaj neprijatelja i da se izvrše sve pripreme da se zgrade zapale slamom i benzinom čim padne mrak. Vrše se sve pripreme i čim je pao mrak 12. o.m. ponovo se pokušava prići bliže zgradama. Neprijatelj primećuje i otvara jaku vatru, ali i pored vatre partizani uspijevaju da zapale jedan ćošak od crkve koja lagano počinje da gori. Neprijatelj baca bombe sa prozora i ne dozvoljava da se bude blizu zidova, pa se opet moraju zauzimati zakloni u blizini samih zgrada i čeka se zgodna prilika da im se zada udarac. Stalna pozivanja na predaju nisu pomogla i neprijatelj je samo psovao pogrđnim izrazima. Noć 12. avgusta prolazi bez rezultata.

Dana 13. avgusta vrši se napucavanje sa jedne i druge strane. Šalje komandant bataljona izveštaje da je moral odličan. Partizani neće smjene iako su od hrane dobili tek malo kruha. Neće ni da im se šalje pomoć, već na svaki način hoće da sami likvidiraju sa neprijateljem. Operativni štab naređuje

³ Momčilo Novković

da se dovlači slama i benzin i izvrše sve pripreme da kada padne mrak mora da se upali neka kuća. Pripreme se vrše. Neprijatelj to vidi i osjeća. Javlja se da prestaju da psuju, da im je moral sve slabiji, da nemaju hrane ni vode u svim zgradama. Na poziv za predaju čute. Partizani otvaraju jaku koncentričnu vatru na sve njihove puškarnice. Bacač mina gađa u sam prozor iz daljine od 15 metara, mine padaju na krov od škole u kojoj je neprijatelj. Kolebanje kod neprijatelja se vidno osjeća. Čute i ništa ne govore. Oko 18 časova istoga dana mole da dođe komandant na razgovor da bi se predali. I zbilja kada su vidili da je sve pripremljeno za paljenje nisu se usudili da sačekaju noć već se nakon dvodnevne borbe predaju na dan 13. ovog mjeseca oko 18.30 časova. Predavala se zgrada po zgrada bez otpora. Jedino se još kolebala žandarmerijska stanica, ali je na nju otvorena jača mitraljeska vatra te su se i oni počeli predavati.

Hrabro držanje partizana i komandnog kadra, te njihov visoki moral za vrijeme cijele ove borbe je za svaku pohvalu. Komandant bataljona stalno je obilazio čete i mnogo doprinio da se zadatak izvrši i održi dobar moral. Svaki gubitak nekog našeg druga još je više povećavao mržnju prema neprijatelju i riješenost da se istraje do kraja. U ovoj borbi hrabro je pao komandir I. čete III. bataljona u momentu kada se pod vatrom popeo na krov i zapalio crkvu sa jedne strane. Drug komandir Gaćeša⁴ pogođen je u glavu. Pored njega palo je još nekoliko partizana koji su mu pomagali.

Kod Četvrtog bataljona koji je napadao Križpolje situacija je bila dosta slična kao kod III. s tom olakšicom što neprijatelja nije bilo u popovom stanu već samo u školi i crkvi, a prilazi i zakloni bili su bolji. Napad je počeo na sve tri zgrade jednovremeno tačno u 3.15 U popovom stanu nije uopće bilo neprijatelja tako da je ta zgrada zauzeta i služila kao dobar zaklon za napad na crkvu koja je bila u neposrednoj blizini. Paljenje odmah nije uspjelo ni crkve ni škole. Pozivanje na predaju nije pomagalo i neprijatelj je davao jak otpor. U školi su bili vrlo dobro utvrđeni i bez paljenja ne bi im se moglo ništa napraviti. Borba se vodi cijelog dana do pred noć, kada partizani uspjavaju da se pod zaštitom jake vatre približe školi i pošto su pripremili slamu i benzin, ispalili nekoliko mina na krov i saterali neprijatelja sa tavana da zapale školu u kojoj su im bile glavne snage. Tek kada je zgrada počela da gori i da ih unutra guši dim, neprijatelj je počeo da moli da se preda i da baca kroz prozore oružje. Naši hrabri partizani jurnu na vrata i počnu ih čisto vući napolje, jer im

⁴ Miloš Gaćeša

je bilo žao da unutra izgori oružje i municija. Škola je na taj način bila likvidirana. Om koji su bili u crkvi kada su vidjeli kako je pala i gori škola predali su se i tako je neprijatelj u Križpolju bio likvidiran u dosta teškoj borbi koja je trajala od 3 sata ujutro do 19 sati na večer. U ovoj borbi bila su ranjena svega dva partizana.

Napad je vrlo dobro izveden i moral za vrijeme borbe bio je vrlo dobar.

Za vrijeme operacija koje su vođene dana 12. avgusta nije neprijatelj iz Brinja pokušavao sa jačim prodorima već je samo gađao sa artiljerijom svuda unaokolo. Iz Letinca [poslije] toga bila je jedna grupa pokušala da se probije prema Križpolju, ali je od strane naše zasjede bila odbijena i pobješla bez gubitaka na jednoj i drugoj strani.

Dana 13. avgusta oko 400 Talijana i četnika počeli su jak napad prema Križpolju uz paklenu vatru mitraljeza, topova i minobacača. Bili su dočekani od strane II. bataljona koji ih [je] pustio sasvim blizu tako da se borba vodila bombama. Neprijatelj je bio nadmoćniji, ali se desilo to da su se i jedni i drugi povukli (odskočili). Neprijatelj je zauzeo potom širok front i počeo energično da nadire uz jaku vatru. Mine su pale kao kiša svuda gdje se samo primjećivalo da se pojavi neki partizan. Razvila se frontalna borba u kojoj je pored II. bataljona učestvovao i IV. bataljon koji je se nalazio u Križpolju. Prodor se nije smio dozvoliti jer Jezerane još nisu pale. Naši borci hrabro su se držali. Mnogo ih [je] ranjeno od minobacača. Položaj je takav da se sva brda više Križpolja moraju držati jer dominiraju iznad okoline. Neprijatelj je polako nastupao duž puta Brinje — Križpolje. Borba se vodila cio dan i oko 17 časova neprijatelj se približio našim položajima. Brza paljba i juriš koji su izvršili partizani naterao je neprijatelja na brzo povlačenje u Brinje. Imao je mnogo gubitaka u mrtvima i ranjenim, ali se pobjeda nije mogla iskoristiti, uslijed jakog dejstva topova, minobacača i mitraljeza koji [su] bili pozadi njihovih položaja.

Dana 14. avgusta neprijatelju je došlo veće pojačanje i ponovo je preduzeo napad na visove prema Križpolju. Uslijed evakuacije plijena iz Jezerana bilo je potrebno da se zadrže neko vrijeme i dat im je kombinovan otpor od naša tri bataljona. Položaji kod Križpolja su napušteni od strane naših snaga i spremna im je klopka kombinacijom od lijevog i desnog krila. Od Križpolja krenula je samo jedna motorizovana izvidnica prema Jezeranama i došla do mjesta gdje je bila prekopana cesta i ne ušavši u sistem naše klopke pa se naglo

povratila natrag. Neprijatelj je u svom sastavu imao i tenkova, a ukupno moglo ih je biti oko 900.

Uspjeh operacija:

Operacije su tekle tačno po predviđenom planu, veza je dobro funkcionisala. Naš Treći bataljon i Četvrti koji su napadali, izvršili su svoje zadatke, a isto tako i ostali bataljoni koji su bili na osiguranju. Snage naše brigade razoružale su Križpolje i Jezerane koje su bile poznate kao ustaške tvrđave, nakon teške borbe koja je trajala kako je gore navedeno dulje vremena i pod vrlo teškim okolnostima. Bataljoni naše brigade ovoga puta pokazali su svoju pravu vrijednost i spremnost da se bore do konačne pobjede.

Gubitci na strani neprijatelja u borbama kod Jezerana iznose svega 1 ranjen, dok kod Križpolja bilo je nekoliko ranjenih, a izgleda da je jedan izgorio. Na našoj strani u ove dvije operacije bilo je 10 mrtvih i 18 ranjenih kod Jezerana, a 2 ranjena kod zauzimanja Križpolja.

Zarobljeno je 45 ustaša, domobrana i žandara u Križpolju, a u Jezeranama 72 ustaša, domobrana i žandara. Među jednim i drugim bilo je i civila.

Od oružja zaplijenjeno je ukupno u obadva mjesta: 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 128 karabina, oko 4000 metaka, nešto bombi, 4 pisaće mašine, 4 radio aparata, 2 klavira, 150 kgr. kože, 8 metara soli, 7 sanduka sapuna, 1.000 litara vina, 1 motorcicl, 2 bicikla, 2 fijakera, 3 konja sa sedlima, 70 pari vojničkog odijela, 50 pari cipela, 50 komada jugoslovenske ćebadi, 150 kgr. petroleuma, 40 vreća raznog žita, platna za oko 200 pari veša, 40 l. jedećeg ulja, veću količinu krema za cipele, veći broj stoke, ogromnu količinu kancelarijskog materijala i pribora, 1 šapirograf, 2 gramofona sa pločama, ogromnu količinu namještaja (kreveta i krevetne spreme) kao i veliku količinu ostale spreme i namirnica koja se još i sada prikuplja i koje će još pronaći, raznoga posuđa i željeznarije velika količina, i velika količina spreme sve vrste.

Sva sprema koja je bila potrebna uzeta je za brigadu i radi lakšeg prenošenja razdijeljena je partizanima. Jedan dio spreme biti će donijet u bazu za koju smo mislili da se osnuje pri tome štabu kako smo to već usmeno rekli oficiru toga štaba. Najveći dio sve spreme dat je V. zoni i bolnici na raspolaganje kao i teški mitraljez i 118 karabina.

Naprijed su navedene samo žrtve koje su bile prilikom zauzimanja Jezerana i Križpolja, ali je bilo i dosta žrtava u borbama sa Talijanima, tako da ukupni naši gubitci iznose 50 ranjenih od kojih 9 teže i 15 mrtvih. Kod Talijana bilo je

preko 200 mrtvih i ranjenih. Najviše drugova bilo je mrtvih i ranjenih u Jezeranama kod crkve i škole i u borbi sa Talijanima između Križpolja i Brinja od mina i topovskih granata.

Iz ove akcije izvučene su velike pouke i koristi za buduće naše akcije, kako kod komandnog kadra tako i kod samih partizana.

Zauzimanjem i čišćenjem Jezerana i Križpolja oslobođen je teritorij čitave jezeranske opštine i potpuno pripojen oslobođenom teritoriju, gdje se je već otpočelo sa radom na političkom polju. Dobiven je materijal (letci) od CK KPH koji su komesari naših čete sami tumačili narodu i objašnjavali im ciljeve naše borbe u sadanjoj etapi.

Moral kod partizana u brigadi je vrlo dobar i sav život i rad počeo je da se odvija dobro. Teškoće koje su prije postojale nestaju i brigada svakim danom postaje sve bolja i kao krupnija vojna jedinica saživljava se, tako da se pred nju mogu postavljati zadaci koje će ona moći izvršavati sa uspjehom. Izgleda da je već i neprijatelj osjetio rad i djelovanje brigade na svojim leđima.

Štab brigade još uvijek je nepotpun. Još uvijek ima svega tri člana (komandant, komesar i operativni oficir⁵). Dužnosti su velike, a posao se jedva može savladati. Bilo bi potrebno da se već jednom štab popuni sa zamjenikom komandanta i komesara, te sa obavještajnim oficijom i bar jednim dobrim pisarom. Ovako se administracija ne može uredno otpravljati i nije čudo ako se tome štabu ne šalju redovno izvještaji.

Isto tako u posljednjim borbama izbačeno nam je iz stroja dosta partizana, nešto je bolesno još od ranije. Nužna je hitna popuna sa partizanima, jer sadanje brojno stanje je premaleno, da bi brigada mogla odgovarati i izvršavati pred nju postavljene zadatke. Sadanje brojno stanje iznosi oko 800 partizana zajedno sa štabovima. Tražili smo od ličke, kordunaške grupe i odreda Banije da nam pošalju oko 150 partizana u Korenicu, pa ne znamo da li su već stigli ili nisu. Mi smo tražili najbolje borce i to polovinu naoružanih, a polovinu bez oružja ali u vojničkom odijelu. Molimo da im se izda naređenje da postupe po našem traženju.

Među partizanima sada vlada povjerenje i korisna utakmica koji će bataljon biti najbolji. Do sada se na bataljone kordunaški i banijski od strane ličkih bataljona gledalo kao na manje vrijedne, što su oni bili zapazili, pa su uložili sve sile da svoje zadatke pod svaku cijenu izvrše i sada su ponosni svojim uspjehom.

⁵ Jovo Lončar

Za koji dan brigada kreće prema Škarama na zadatke koji su od strane toga štaba određeni. Sada se nalazimo u Jezeranama i okolini na odmoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Krunić Uroš

Komandant
Stevo Opsenica

BR. 43

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 16 KOLOVOZA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGOSLAVIJE O STANJU PARTIZANSKIH ODREDA DALMACIJE¹

STAB IV OPERATIVNE ZONE
Br. 441/42
16 augusta 1942

VRHOVNOM ŠTABU JUGOSLAVIJE

1. Ukratko ćemo Vam iznijeti stanje u našoj Zoni:

a) **Odred za sjevernu Dalmaciju** već puna dva mjeseca proživljuje teže vojničke udarce jedan za drugim. Sredinom prošloga mjeseca, radi ofanzive jačih snaga Talijana i četnika, on se je morao povući sa svojih položaja: Bukovica — Tromeda i jugoistočni obronci Velebita u Liku. U Lici je pao u vrlo teške ekonomske uslove, zatim je povodom talijansko-četničke ofanzive na Liku dao svoje oružje novomobilisanim Ličanima. Kako su se ovi pokazali lošima, Odred je uzeo oružje natrag i -primio učešća u borbama, koje su i ovoga puta završile uglavnom bez uspjeha, a sa većim žrtvama i gubitcima za naš Odred.

Stanje je sada u Odredu dosta teško. Teren sjeverne Dalmacije gdje bi Odred trebao da djeluje također pretstavlja velike teškoće. Njihova unutarnja organizaciona potreba sastoji se u prvom redu u komandnom kadru. Trebali bi im dati

¹ Original, pisan na pisačem stroju, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 2939. Nema završetka.

iznad svega komandanta Odreda sa bar nekakvom vojničkom naobrazbom.

Brojno stanje Odreda je 600.

b) **Odred za srednju Dalmaciju** formirao se je pred nepuna dva mjeseca. Prošao je borbe između Knina i Drniša, između Knina, Vrlike i Sinja, odbio je talijansku ofanzivu od 10—15 juna i održao na Vagnju pozicije protiv Talijana od 29 juna do 7 jula.

Brojno stanje Odreda je 600. No operativne jedinice tj. dva bataljona jedva da obuhvaćaju 400 drugova. Svi ostali upotrebijeni su za razne straže, kurirske punktove i pomoćne službe.

Potrebe i ovoga Odreda uglavnom su u komandnom kadru.

c) **Sektor Livanjsko Polje, Livno — Duvno.** Tu smo do sada imali dva bataljona rastavljena jedan od drugoga 24 sata hoda. Oslobođenjem Glamoča i Livna postavlja se potreba formiranja dvaju odreda:

Prvi odred uz Grahovo koji bi obuhvatao bataljon »Starac Vujadin« i »Gavrilo Princip«, no za to još čekamo Vaše naređenje. Sa bataljonom »Starac Vujadin«, odnosno sa njegovim komandantom² imamo sve više i više poteškoća. Sada je nezadovoljan što smo osudili pljačkanje sela Celebić i što nije dobio »pravedan dio plijena« iz Livna. Tim povodom javno po selu psuje i kleveće na Štab. Vjerujemo da ćemo i tu poteškoću riješiti, jer on nema u masi podrške. Juče su u bataljon »Starac Vujadin« otišli drugovi iz Politodjela I brigade. I za ovaj Odred trebali bismo dobiti komandanta Srbina.

II odred Livno — Duvno tek se formira. Ovdje je pitanje kadrova još aktuelnije. Riješiti barem najosnovnija organizaciona i politička pitanja, koja se nameću na terenu koji je sada oslobođen, izvršiti mobilizaciju, znati koga primiti u partizanske redove i povesti ih u borbu, nemoguće je sa ovim kadrom, koji nam sada stoji na raspoloženju. I za ovaj sektor bismo trebali pomoć, iznad svega komandanta Odreda.

d) Bataljon južne Dalmacije, naš je najbolji bataljon sa vojničke, političke i organizacione strane. On broji 600 partizana, po broju dakle jednak je ostalim odredima i može formirati dva bataljona, čemu ćemo odmah preći.

Šaljemo Vam njihov posljednji kompletan izvještaj,³ da biste dobili neposrednu sliku o stanju u tom bataljonu.

² Cvijo Orašić

³ Vjerojatno se odnosi na dok. br. 24.

Molimo Vas samo da nam sve njihove izvještaje odmah vratite, jer im moramo odgovoriti i na njihovoj bazi odgovoriti G-S-H.

2. U ovom momentu djelovi naših snaga: Južnodalm. bat., Srednjedalmatinskog odreda i Bataljona Livno — Duvno⁴ nalaze se u akcijama oko Imotskoga zajedno sa I proleterском brigadom. Južnodalm. bat. približio se je Imotskom Polju s južne strane, II bataljon Odreda za srednju Dalmaciju isturit će se što je moguće više na zapad sa zadatkom da zauzme i ruši sve ceste na liniji Split — Mostar.

U prilogu br. 4^r šaljem Vam prepis našeg naređenja Odredu za srednju [Dalmaciju], za tu akciju.

3. Južnodalmatinskom bataljonu izdali smo naređenje da pri susretu sa Proleterском brigadom stavi njoj na raspoloženje 150 svojih boraca, kao jezgro za Dalmatinski bataljon u toj Brigadi. Iz Odreda za srednju Dalmaciju nastojat ćemo za Proleterски bataljon dobiti 50—70 boraca. Ako položaj Odreda za sjevernu Dalmaciju [ne] bude težak, i od njega ćemo nastojati izvući 70 boraca za naš Proleterски bataljon. Ostali smo na tome da III brigada može prikupiti dobrovoljce iz redova bataljona »Starac Vujadin«.

⁴ Odnosi se na južnodalmatinski Bataljon »Jozo Jurčević«, Srednjedalmatinski NOP odred i Bataljon »Vojin Zirojević«.

⁵ Redakcija ne posjeduje ovaj prilog.

BR. 44

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 16 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA ZA KORIŠĆENJE NASTALE SITUACIJE NA TERITORIJU POKUPSKO-ZUMBERACKOG ODREDA I ZA FORMIRANJE PRVE KORDUNAŠKE BRIGADE

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE.
Op. br. 67/42
Dne 16. VIII. 1942

KOMANDANTU GRUPE KORDUNAŠKIH P.O.

Primili smo vašu poštu od 13. i 15. o. mj.¹

Gubitak je druga Corta² težak udarac za našu narodno-cslobodilačku borbu.

Nastalu situaciju na teritoriju Pokupsko-žumberackog odreda treba što bolje iskoristiti.

Slazemo se s vašim predlogom, da na taj teritorij uputite vaša tri udarna bataljona. Isto se tako slazemo i sa zadacama, koje ste pred te jedinice postavili.³

Imenujte druga Vidovića⁴ za komandanta te operativne jedinice i uputite vaše bataljone, ne gubeći vremena na formiranje Brigade.³ Uz druga Vidovića imenujte i predložene drugove za zamjenika komandanta," komesara⁷ i njegovog zamjenika.⁸

Drugovima dajte potrebna uputstva za brzo i energično djelovanje, jer će se samo na taj način situacija u punoj mjeri iskoristiti.

Štab će nas te operativne jedinice preko vašeg štaba redovito obavještavati o djelovanju i prilikama na tom sektoru.

Taj će štab nastojati da se poveže sa štabom Zumbe-
račko-pokupskog odreda. U slučaju da se na tom sektoru već

¹ Redakcija nije pronašla te izvještaje.

³ Narodni heroj Slavko Klobučar. O njegovoj pogibiji vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 108.

⁸ Na taj teren otišla je Četvrta, kordunaška, NOU brigada. Vidi dok. br. 45.

¹ Nikola Vidović

⁵ Misli se na formiranje Prve kordunaške brigade. Vidi Zbornik, tom V, knj. 7, dok. br. 6.

^c Stanko Gabrić

⁷ Mile Martinović

⁸ Vlado Novaković

nalazi drug Parmač,⁹ polit, komesar II. operativne zone, štab će druga Vidovića djelovati u saglasnosti s njim.

Nemojte imenovati novog komandanta Zumberačko-pokupskog odreda, jer se na teritoriju II. zone nalazi delegat V.Š.-a¹⁰ koji će organizaciona pitanja u toj Zoni srediti.

Kopiju ovog pisma šaljem štabu I. operativne zone ravnanja radi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Zamjenik komandanta

BR. 45

IZVJEŠTAJ NAČELNIKA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 KOLOVOZA 1942 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA O SITUACIJI NA TERENU POKUPSKO-ZUMBERAČKOG ODREDA¹

17. VIII. 1942

Druže komandante,

Od štaba smo Kordunaške grupe primili izvještaje o situaciji na teritoriju Pokupsko-žumberačkog odreda i djelatnosti tamošnjih jedinica. Štab Grupe nema direktno vezu sa štabom Zumberačko-pokupskog odreda, te su te vijesti stoga nepotpune. U štab je Grupe stigla vijest preko partizana i part, organizacije da je poginuo drug Čort² u jednoj zasjedi, koju su im postavili ustaše. Drugih gubitaka navodno nije bilo. Prema nepotvrđenim vijestima, Čortova je grupa zapalila dvorac jednog njemačkog grofa u Crnoj Mlaki, a grofa ubila.³ Poslije toga jedna je četa Zumberačko-pokupskog odreda napala Hrv. Leskovac kraj Zagreba.⁴ Daljnjih podataka o toj akciji nemamo. Poslije toga četa je krenula u okolinu Okić Grada na Plešivicu. Izgleda da je nakon toga neprijatelj započeo akciju čišćenja. Vjerovatno se radi toga štab Zumb.-pokupskog odreda nije ni mogao javljati.⁵

⁹ Stanko Parmač

¹⁰ Narodni heroj Ivo-Lola Ribar

¹ Original, kome nedostaje završetak, nalazi se u arhivi CK SKJ. Dod br. 2764.

² Narodni heroj Slavko Klobučar-Cort

* Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 108.

³ Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 100.

⁵ O akcijama čete Zumberačko-pokupskog NOP odreda vidi dok. br. 35.

Jedna četa Zumb.-pokupskog odreda u zajednici s IV kordunaškim bataljonom izvršila je akciju na Pisarovinu, koja je uspjela. Poslije toga partizani su ušli u Pokupsko, koje je neprijatelj napustio. Tamo su zapaljene drž. zgrade, zapaljeno 4 hiljade h. državnih drva, zatim su upali na drž. dobro i tamošnjim seljacima podijelili blago i žito. Te su akcije vrlo dobro odjeknule u tom kraju.⁶

Prema svim vijestima, koje s one strane Kupe stižu, izgleda da su tamo veoma povoljni uslovi za veću partizansku aktivnost. Drug Vidović,⁷ koji se nalazi sa svojom jedinicom u Kljuki, izvještava da je masovno raspoloženje naroda na našoj strani, partizani su u hrv. selima vrlo dobro primani, a neprijateljske su snage veoma malobrojne i ne pokazuju nikakvu aktivnost. Navodno je u tom kraju stvoreno takvo raspoloženje, da već i seljaci traže likvidaciju ustaša. Partizani se još uvijek nalaze u Pisarovini i Pokupskom. Ustaše su iz Pokupskog pozvani u Petrinju, međutim oni se nisu htjeli odazvati, nego su se pojedinci presvukli u civil, te tražili vezu s nama i žele saradnju, ako im oprostimo grijeh. Tako obavještava drug Vidović. Iz svih tih razloga drug je Vidović predložio Grupi kordunaških P.O. da na taj sektor prebaci jače snage, koje bi povoljnu situaciju mogle iskoristiti. Drug Veco⁸ predlaže da se na taj sektor upute njihova tri udarna bataljona, koja bi imala zadatak da očiste Jasku ili Zdenčinu, da se povuku u Zumberak i pomognu drugovima u Zumberku pročistiti sela, te da se preko Vukove Gorice, Bosiljeva i Dubrava vrata na Kordun. Prema Večinom planu ta bi ekskurzija trajala mjesec dana i donijela bi mnogo koristi, jer su neprijateljske snage u Zagrebu i Karlovcu veoma malene. U Karlovcu navodno imade svega dvije satnije domobrana i Talijani, koji se ne kreću.⁹

⁶ Vidi dok. br. 47.

⁷ Nikola Vidović

⁸ Većeslav Holjevac

⁹ Štab Grupe kordunaških NOP odreda uputio je svoju novoformiranu Prvu kordunašku brigadu (Četvrtu NOU brig. Hrvatske) na teren Pokuplja i Zumberka. Za vrijeme svog dvadesetodnevnog boravka na tom terenu Brigada je postigla velike rezultate: oslobodila je Pisarovinu, napala i uništila posadu u Jastrebarskom, oslobodila djecu sa Kozare koja su se nalazila u dječjem logoru kod Jastrebarskog i vodila nekoliko uspješnih borbi protiv ustaša u Zumberku. Pored toga napala je kolonu Talijana (jačine puka) između Crnomelja i Bosiljeva i nanijela joj velike gubitke. Pojava Brigade u tim krajevima, u neposrednoj blizini Zagreba, mnogo je doprinijela razvitku NOB u Pokuplju i Zumberku i učvršćivanju tamošnjih jedinica.

Taj je prijedlog druga Vece primljen, te smo u tom smislu uputili potrebne instrukcije Grupi K.P.O., a štab I zone o svemu obavijestili. Prema prijedlogu druga Vece složili smo se s imenovanjem druga Vidovića za komandanta operativne jedinice, koja će djelovati na tom sektoru. Njegov bi zamjenik bio drug Stanko Gabrić, komesar Milan Martinić i njegov zamjenik Vlado Novaković. Zatražili smo da nam redovito šalju izvještaje o svojoj djelatnosti.

Koliko je štabu Kordunaške grupe poznato, Zumb.-pokupski odred raspolaže sa slijedećim snagama: četa Kljuka, koja operiše na teritoriju Vukomeričkih Gorica i Draganičkog Luga, odnosno kotara Pisarovine i Jaske, broji danas oko 110 naoružanih partizana s nekih 8 p.mitraljeza. U Zumberku se nalazi Tešina¹⁰ četa, koja broji preko 100 naoružanih partizana, zatim 150 partizana s 11 p.m. koji su upućeni s Korduna u jedan vođ druga Grge¹¹ sa oko 30 do 40 partizana. Osim toga, u taj Odred spada i četa koja djeluje na sektoru Prilišće — Bosiljevo — Vukova Gorica s 40 naoružanih partizana i 1 p.m.¹² Te su snage još uvijek organizaciono nepovezane.

Ovih smo dana dobili pismo od druga Fishera,¹³ delegata V. Š.-a, u kome naređuje da se mimo njega ne poduzimaju nikakve mjere u II zoni i ne izdaju nikakva naređenja sem operativnih. Drug je Fisher odlučio da lično intervenira u sređivanju prilika na tom teritoriju, jer je tamo našao organizacionu zbrku i veoma nesređene prilike. Ovo je pismo datirano 3 augusta o. g.

S Korduna nas obavještavaju da su sve banijske jedinice osim jedne čete prešle na teritorij Korduna radi neprijateljske ofenzive, koja je započela 7. o. mj. Ništa nam detaljnije o tome ne javljaju. Neprijateljske snage se navodno kreću za Grmeč. Neprijatelj pljačka i odvodi sve do čega dođe, a narod za sada pušta na miru. Drug je Veco, kako nam javlja, s banijskim drugovima porazgovarao nastojeći im dokazati nepravilnost njihovog postupka, te su se izgleda sporazumjeli da će se povratiti na svoj teritorij. Izvršili su zajedničku akciju na Vrgin Most, koja nije uspjela. U toj operaciji imali smo 10 mrtvih i oko...

¹⁰ Tešo Bulat

¹¹ Grga Milašinić

¹³ Štab Grupe kordunaških NOP odreda formirao je jednu četu u Perjasici sa sektorom djelovanja: Bosiljevo, Prilišće, Vukova Gorica. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 121.

¹² Ivo-Lola Ribar

BR. 46

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 17 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA DRUGOG BATALJONA PRVE PROLETERSKE BRIGADE PROTIV USTAŠA I TALIJANA KOD STUDENACA

ZAMJ.POLITKOMA
IV OPERAT. ZONE
Kućetine (Vinjani) 17/VIII. 42.

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

1.) Jučer sam uputio dopis u 15.30, gdje nisam ništa izvijestio o II bat. I prol. brig, pošto nismo dobili od njih izvještaj, međutim smo jutros primili izvještaj od II bat. i izvještava nas slijedeće:

Iz Aržana su oni krenuli prema Studencima, u Studencima im je dat otpor iz žandarmerijske kasarne i crkve, ali su ih naši pomoću bacača istjerali sa tih položaja odakle su pobjegli u Lovreč, naši se onda komotno ušli u Studence odakle su govorili preko telefona sa Lovrečom kao da su oni milicioneri i. tražili pomoć, oni su im odgovorili da im pomoć poslati ne mogu nego da se povuku u Imotski, ujedno su preko telefona doznali da je iz Splita krenulo preko Blata 50 kamiona Talijana ne zna se za gdje. Iz Studenaca za Ričice nisu stigli jer su putem imali borbu sa Italijanima kojih je bilo oko 250, koji su sigurno pošli u pomoć svojoj braći ustašama.

Naši su ih kasnije rastjerali i oni su se povukli u Imotski.

2.) Jučer poslije podne oko 10 č pošli su ustaše i to 2 satnije Francetićeve »Crne legije«, jedna satnija »Žute legije« i 14 domobrana iz Posušja sa namjerom da rastjeraju i unište partizane koji su došli da im smetaju, međutim naši su ih dočekali i prihvatili borbu sa njima i to prsa u prsa, te nakon trosatne borbe, najelitnije Pavelićeve trupe razbjeгле se kao ovce od vukova u najvećem bijegu u raznim pravcima bez ikakva reda a naši za njima. Spasila ih je jedna draga kroz koju su najviše uspjeli pobjeći.

Poginulo ih je oko 60, a ranjenih se ni broja ne zna — sa naše strane su 2 poginula i 3 ranjena. Bogami će lijep doček da im prirede gdje stignu.

3.) Sada su se snage IV batalj.¹ povukle na odmaranje, samo čekamo na podatke o Imotskome i da donesemo zaključak. VI batalj. je prekopao cestu Posušje — Duvno i zadatak mu je da ako može neka zauzme Posušje.

Plijena je bilo 12 sanduka municije i mislim, ali ne znam točno, oko 50 pušaka, a možda i više.

Da li je krenuo II dalm. bat.?²

SMRT FAS. — SL. NARODU!

Čenčo²

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 18 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O AKCIJAMA IZVRŠENIM U VREMENU OD 10 DO 16 KOLOVOZA

STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH N. O. P. ODREDA
Broj: 494/42
18 augusta 1942

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE NAR. OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Operativni izvještaj

I. Neprijatelj na području ove Grupe još je uvijek u defanzivi. Na području IV. bataljona II. K.P.O. još i danas neprijatelj krstari sa manjim snagama iz ondašnjih posada Rakovice i Drežnika i štiti žetvu koju sa našega teritorija odnosi pučanstvo Tršca i okoline. Neprijatelj se kreće od vremena do vremena u svrhu pljačke žetve između Slunja — Cetingrada i Kladuše, te s vremena na vrijeme saobraća između Kladuše i Topuskoga. Od vremena na vrijeme prođe cestom Topusko — Cemernica — Vrgin Most, a to radi toga da se osjete njegove snage u ondašnjim garnizonima i radi snabdijevanja sa hranom posade u Vrgin Mostu.

¹ Prve proleterske NOU brigade

⁵ Ante Kronja-Cenčo

II. Dana 10.VIII. o. g. neprijatelj je u Bročancu uz jaka osiguranja žeo pšenicu. Snage IV. bataljona II. K.P.O. spriječile su neprijatelja u njegovom napredovanju prema Mudrić Selu. Istoga dana prebacila su se tri voda istog bataljona na svoj teren da ometaju neprijateljsko kretanje i žetvu, te su napali žetelice i Muslimane koji su pobjegli preko Korane. Tom prilikom ubijena su dva Muslimana.¹ U Novoj Kršlji uhvaćen je jedan ustaša koji je likvidiran, a zaplijenjeno je 12 komada goveda.

Noću 11.VIII. o. g. dvije čete iz IV. bataljona I. K.P.O. u zajednici sa jednom četom iz Pokupsko-žumberačkog odreda oko 4 sata ujutro izvršile su napad na mjesto Pokupsko. koje se nalazi s onu stranu rijeke Kupe 34 km daleko od Zagreba, isto opkolile, otvorile na njega vatru, ali pošto je neprijatelj iz istoga povukao se primjetivši izvedenu akciju na Pisarovinu i pretpostavljajući da će biti napadnut, prebacio se preko rijeke Kupe u mjesto Bučicu, to iz samoga mjesta* nije otvarana nikakova vatra, te naše snage, prekinuvši vatru, ušle su u samo mjesto. U Pokupskome zapalili su [partizani] 4 državne zgrade i dve ustaške, zaplijenili 700 metaka, 3 civilne puške i ostale ratne spremlje u manjoj količini.

Za vrijeme paljenja zgrada neprijatelj je otvorio vatru na partizane koji su bili u mjestu i to sa brda i crkve Sv. Trojstva koja se nalazi preko Kupe; sama vatra preko Kupe nije bila opasna, dok se neprijatelj nije prebacio preko Kupe sa splavovima i kroz kukuruz se privukao do prvih zgrada u Pokupskom. Odmah zatim otvorena je vatra na neprijatelja, koji je odmah pobjegao i počeo se prebacivati natrag preko Kupe, a naše snage su se povukle u pravcu Ruševice.

U borbi sa neprijateljem oko Pokupskoga ubijeno je 6 neprijateljskih vojnika. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Iste noći na putu između Pokupskog i Ruševice iste čete srušile su 8 telefonskih stupova i zapalile državnih drva u količini od 4000 hvati. Poslije toga četa Pokupsko-žumberačkog odreda otišla je u svoj logor, a ostale dvije čete iz IV. bataljona I. K.P.O. krenule su na državno dobro, koje se nalazi kod Ruševice. Na ovome dobru ostale su čete cio dan odmarati se. Na navedenom dobru nađeno je državne stoke, kao svinja, konja i goveđi, seljačkih strojeva, živežnih namirnica i 7 h. vina. U samoj zgradi nađen je jedan radio aparat, 1 pisaća mašina i 37.500 kuna. Novac, pisaća mašina i radio aparat zadržato je za partizane, a blago, strojevi i živežne namirnice podijeljene su ondašnjim seljacima iz okolnih sela, a jedan dio živežnih namirnica zadržan je za par-

¹ Odnosi se na ustaše iz muslimanskih sela.

tizane. Sa ovim postupkom ondašnji hrvatski narod bio je vrlo oduševljen naspram partizana. Prilikom raspodjele ovih stvari sa državnog dobra narodu je tumačen cilj naše borbe, koji su oni u potpunoj većini dobro shvatili.

Sve državne zgrade kao i arhiva na odnosnom dobru zapaljeni su.

Sa ovom operacijom rukovodio je komandant I. odreda drug Nikola Vidović.

Noću između 12 i 13. ov. mj. I. i III. bataljon sa radničkom četom I. K.P.O. i II. bataljona II. K.P.O. u zajednici sa Partizanskim odredom Banije izvršili su napad na neprijateljski garnizon u Vrgin Mostu. I. bataljon I. K.P.O. imao je za zadatak osiguranja prolaza neprijatelja od Topuskog prema Topuskom-kolodvoru za Čemernicu i Vrgin Most, i bio je postavljen u Bakića Selu koji je zadatak u potpuno[sti] i izvršio. III. bataljon imao je zadatak da svoju 2. četu dodijeli Partizanskom odredu Banije koja će služiti za vodiče prilikom napada, [a od] 1. i 3. čete III. bataljona I. K.P.O. formirana je jedna udarna četa koja je imala za zadatak da zajednički sa Udarnim bataljonom P.O. Banije napadne i zauzme kuću Pere Mrkobrada i sokolski dom. Četa nije mogla izvršiti svoj zadatak iz razloga što je neprijatelj tukao sa jakim mitraljeskom vatrom i bombama prostor oko navedenih zgrada. Četom je komandovao komandir 3. čete III. bataljona I. K.P.O. drug Pero Rkman,² koji se je ovom prilikom pokazao kao vrlo hrabar i dobar, tim više što je iako ranjen na dva mjesta održao četu na okupu, sa istom bio stalno u borbi do samoga povlačenja sa položaja. Na strani neprijatelja ubijen je jedan nadporučnik, dok ostali gubitci nisu poznati. Na našoj strani bilo je 4 poginula, 2 nestala i 10 ranjenih. Zaplijenjen je jedan dvogled, 100 metaka, 1 oficirska torba za 4 sekcije.

Radnička četa I. K.P.O. iste noći srušila je na cesti između Čemernice i Vrgin Mosta 40 stabala i prekopala cestu na par mjesta.

II. bataljon II. K.P.O. bio je kao rezerva Operativnog štaba i isti nije učestvovao u samom napadu, već jedino u zoru kada je dat znak za povlačenje zauzeo je položaje jugozapadno od samoga mjesta na brdima i štitio povlačenje ostalih snaga iz mjesta, gdje je ostao i cio dan na svom položaju.

Operacija na samo mjesto nije uspjela, dok pravac i plan napada biće dostavljen od Operativnog štaba Korduna i Banije.

* Poginuo 16. decembra 1942. god., u borbi protiv ustaša u Toplicima Kosama kao komandant Drugog bataljona Pete NO brigade.

U operacijama na Modrušu koje su izvodile snage Primorsko-goranskog odreda između 12 i 14 ov. mj. učestvovala je 1 četa III. bataljona II. K.P.O. U tim operacijama uhvatila je ova četa 22 neprijateljska vojnika sa 18 karabina.

14 ov. mj. napustila je neprijateljska posada mjesto G. Dubrave i pobjegla bojeći se napada partizana na željezničku stanicu G. Dubrave, koja je od samog mjesta udaljena 5 km. Zgrade u kojima je neprijatelj stanovao zapaljene su i potpuno uništene.

Za vrijeme operacije na Kamenicu prekopana je cesta na pet mjesta između Košara i Kamenice. Također je prekopana cesta Ogulin — Popovo Selo.

Između 13 i 14 ov. mj. prekinuta je veza kod Vukmanića, pošto je žica bila poljski kabl, stoga je ista pokupljena i donešena u Štab I. K.P.O. Ovu akciju izvršio je I. bataljon I. K.P.O., sa jednim vcdom.

14 i 15 ov. mj. bile su snage II. K.P.O. skoncentrisane na teritoriju III. bataljona radi napada na Rakovicu. Međutim od napada se odustalo, radi toga što se momentalno nije raspolagalo sa potrebnim podacima o neprijatelju i radi toga što je neprijatelj zaposjeo položaje gdje bi mi trebali staviti osiguranja prilikom napada.

Noću između 15 i 16 ov. mj. 3 četa IV. bataljona I. K.P.O. na cesti Pokupsko — Gradac srušila je 54 bandere, polupala čaše i pokupila žicu i bacila u Kupu. Iste te noći srušen je jedan most na istoj cesti koji se neće moći opraviti ni za duže vremena.

III. Do odobrenja za formiranje Kordunaške udarne brigade koje očekujemo od I. op. zone formiran je Operativni štab koji će rukovoditi I., II., te Omladinskim udarnim bataljonom, a koji 21 ov. mj. kreću na sjever gdje će izvoditi operacije većega stila u zajednici sa Pokupsko-žumberačkim odredom. Brigada se ima po svršenom zadatku povratiti za mjesec dana u svoje baze.

U ovaj Štab su ušli drug Vidović kao komandant, drug Gabrić³ kao zamjenik, drug Martinović Mile⁴ kao komesar.

IV. U našem planu idućih [akcija] ostaje osim Rakovice sve ono što smo naveli u prošlom izvještaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

Kovač⁵

(M. P.)

³ Stanko Gabrić

⁴ Poginuo 1944 god., nesretnim slučajem, kao pretsjednik Okružnog NOO za Kordun.

⁵ Većeslav Holjevac

Noću između 17 i 18 ov. mj. I. bataljon II. K.P.O. napao je neprijateljsku posadu koja je čuvala pumpu na Mrežnici. Borba je trajala 3 sata. Neprijatelj je uspio da se izvuce napuštajući rov po rov. Na ovoj operaciji zarobljeno je 6 domobrana, 1 p. mitraljez »Brno«, 5 karabina, 450 metaka, par litara petroleja i ostalih sitnica. Operacija u potpunosti nije uspjela što se iz izvještaja komandanta II. K.P.O. vidi da nije solidno pripremljena tj. nije se znalo ni tačno neprijateljsko brojno stanje te je na operaciju krenulo se sa malim snagama te zbog toga neprijatelj je uspio da u većem broju pobjegne.

Noću između 17 i 18 ov. mj. jedna grupa partizana 3 čete I. bataljona porušila je dobar dio pruge između Generalskog Stola i Zvečaja. Na porušenu prugu naišla je prazna kompozicija koja se je vraćala iz Generalskog Stola za Karlovac. Lokomotiva, te 8 vagona iskočili su iz tračnica i onesposobljeni za upotrebu.

BR. 48

NAREDBA ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 20 KOLOVOZA 1942 GOD. ZA FORMIRANJE DRUGOG BATALJONA ZUMBERAČKO-POKUPSKOG NOP ODREDA¹

N A R E D B A BR. 10

U svrhu proširenja i jačanja Narodno-oslobodilačkog partizanskog pokreta na teritoriju II. operativne zone

Naređujem:

1) Da se organizira u sastavu Zumbaračko-pokupskog N.O.P.O. II. bataljon sa akcionim djelovanjem na teritoriju zapadno² od željezničke pruge Zagreb — Karlovac, a južno od Save i sjeverno od Kupe tj. na teritoriju kotara Pisarovina i Vel. Gorica te jedan dio Sisačkog kotara.

2) U sastav ovog bataljona treba da uđu II. četa VI. banijskog bataljona, I. četa Zumbaračk-pokupskog N.O.P.O. (Kljuka), koja djeluje za sada kao samostalna jedinica i II. četa Z.-P. N.O.P.O. koja je u osnutku, a također djeluje kao samostalna jedinica van bataljona »Jože Kraša«. I. četa VI. banijskog bataljona privremeno djeluje kao samostalna

¹ Original u arhivi CK SKH.

² Treba: istočno.

jedinica, dok se ne organizuje bataljon kojem će ista pripasti. Ona djeluje na terenu sjeverno od Save, a spada direktno pod rukovodstvo Štaba II. oper. zone do organizacije Štaba njenog bataljona. Za sada veze treba podržavati sa II. četom VI. banijskog bataljona.

3) Operativne izvještaje šalju: I. četa Zumberačko-pokupskog N.O.P.O. (Kljuka) i II. četa VI. banijskog bataljona direktno Štabu Zumberačko-pokupskog N.O.P.O. svakih osam dana. Ove čete treba da se odmah između sebe povežu. Blagajnički izvještaj također treba slati redovito svaki mjesec o svim primicima i izdacima Štabu Z.-P. N.O.P.O. Ove izvještaje šalju do konačne organizacije Štaba bataljona, kojem će pripasti, kao što je toč. prvom naznačeno.

4) O tome obavjest: Štabu Zumberačko-pokupskog N.O. P.O., VI. banijskom bataljonu, I. četi Zumberačko-pokupskog N.O.P. odreda (Kljuki), I. i II. četi VI. banijskog bataljona.

5) Provođenje ove naredbe povjerava se komandantu i politkomesaru Zumberačko-pokupskog N.O.P.O.

Na položaju, dne 20.VIII.1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar i v.d. komandanta
II. operativne zone

**ZAPOVIJEST ŠTABA DRUGE NOU BRIGADE HRVATSKE
OD 21 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA
ZA NAPAD NA UDBINU¹**

Z A P O V I J E S T

Štaba II udarne brigade I operativne zone N.O.P.O. Hrvatske za 21 VIII 1942 godine u pogledu zauzimanja garnizona Udbine noću 21/22 VIII tekuće godine.

I. Podaci o neprijatelju:

a) Jačina neprijatelja:

Neprijatelj u garnizonu Udbina raspolaže sa slijedećim snagama: dvjesta sedamdeset domobrana, trideset žandara i devedeset civila te prema tome ukupan broj neprijatelja iznosi tri stotine devedeset.

Neprijatelj u navedenom garnizonu imade slijedeće naoružanje: dva laka bacača, pješadijski top, protutenkovski mitraljez, postolje za brdski top (cijev još nije dobio najvjerovatnije), osam teških mitraljeza, devet puškomitraljeza, a ostali dio boraca naoružan je sa puškama.

* Broj municije sa kojom neprijatelj raspolaže je slijedeći: za bacače mina imade dvije hiljade mina* za pješadijski top imade hiljadu zrna, za protutenkovski mitraljez imade osam stotina metaka a za automatska oružja i za puške imade oko dvjesta pedeset hiljada metaka.

b) Raspored neprijatelja:

Oko cijele Udbine se nalaze rovovi koji su većinom dobro utvrđeni a ispred rovova se nalazi žica na nekim mjestima dva reda a na nekim mjestima po jedan red. U rovovima se nalaze utvrđenja i bunker. Žica koja je ispred rovova na mjestima je više udaljena od rova a na mjestima je bliže rova.

Neprijatelj je ispred rovova i žice izbacio neke dijelove svojih snaga koje mu služe kao predstraže i iste se nalaze na slijedećim mjestima: kod kuće Milobarine, Korija, Vrba, Tičak, Gešt, Jelići i Bićani. Na tima isturenim stražama imade po dobivenim obavještenjima po šest ljudi od koga je broja jedan dio domobrana a jedan dio civili.

• O rezultatima napada na Udbinu vidi dok. br. 57 i Zbornik, tom V. knj. 7, dok. br. 32.

Prema dobivenim obavještenjima neprijatelj je izvršio slijedeći raspored mitraljeza: kuća Jandrina, ispod kuće Genine (šanac), cesta Visućska, do kuće Tičkove, Gradina, Srpska crkva. Bićani i Sušnjarev gaj.

Bacači se nalaze gdje koji a takođe isto i puškomitraljezi. Pješadijski top u marvenoj placi u kućici.

Rezervna municija se nalazi u kući Majerlovoj i u kući Čorkovoj gdje spavaju oficiri i tamo je takođe i radio postaja. Veći dio municije se nalazi u rovovima.

c) **Namjere neprijatelja:**

Pošto su većinom u garnizonu Udbina domobranci koji simpatišu liniju naše borbe, a i samo stanovništvo koje je na Udbini simpatiše liniju naše borbe i prema tome neće davati jak otpor. Posada Udbine imade zadatak da brani Udbinu od svakog napada. Isti nemaju nameru da napadaju ni u kome pravcu.

II. Zadatak i cilj akcije

Cilj i zadatak akcije koja je predviđena za zauzimanje Udbine je slijedeći:

1. — Zauzimanje tog sektora po svaku cijenu.
2. — Likvidacija sa ustašama i njihovom imovinom.
3. — Oslobođenje naroda od ustaških vlasti.
4. — Uključenje hrvatskog naroda u narodno oslobodilačku borbu.
5. — Oslobođenje okolnih srpskih sela od ustaškog terora sa Udbine.
6. — Oslobođenje naših snaga koje drže opsadu Udbine.

III. Naše snage:

U akciji koja je predviđena za zauzimanje garnizona Udbina učestvovalaće naše slijedeće snage: bataljon »Ognjen Priča«, I bataljon III odreda, bataljon »Stojan Matić«, bataljon »Mićo Radaković«, II bataljon I odreda, vod tenkova, tri topa 65 m/m, jedna haubica 100 m/m i protutenkovski mitraljez.

IV. — Raspored naših snaga:

Bataljonu: »Mićo Radaković« dodjeljuje se slijedeći sektor: popreki put od kuće Limarove do kuće Tičkove. Bataljon »Stojan Matić« od kuće Limarove do Točka. Bataljon »Ognjen Priča« od Točka do Vrbe. I bataljon III odreda od Vrbe do kuće Tičkove. Vod tenkovski se nalazi u sastavu bataljona »Mićo Radaković«. Dva topa i jedna haubica nalaziće se na

brdu Vulića, a jedan top će se nalaziti kod Karaule. **II** bataljon I odreda će se nalaziti u rezervi kod brda Momčilovića. Protutenkovski mitraljez će se nalaziti u sastavu bataljona »Ognjen Priča«.

Pošto ova brigada ima tri mala bacača to se [od] istih čini slijedeći raspored: jedan u bataljon »S.M.«, jedan u bataljon »M.R.« i jedan u bataljon I trećeg odreda.

V. — Zadatak po pojedinim bataljonima:

Bataljon »*Mičo Radaković*« ima zadatak da u toku noći između 21/22 VIII sa svoga polaznog položaja Brdo Momčilović podiđe neprijatelju i da se privuče što je moguće bliže neopaženo i da tada sa svojim jurišnim odjeljenjima izvrši prepad na neprijateljski odbranbeni položaj, probije ga u jednom silovitom naletu i da produži velikom brzinom da čisti teren u pravcu sreza koje mu je i krajnji cilj. Taj svoj zadatak će »*Mičo Radaković*« izvršiti sa dvije čete, a treću četvu će upotrebiti za osiguranje leđa i za čišćenje hrvatskog sela Podudbina na svome sektoru. U te dvije čete formirati po jedno bombaško odjeljenje koje treba da bude naoružano sa noževima na puškama, kamama, sa do dvije sjekire, jedan do dva krampa, defanzivnim bombama, svaki mora da ima po jednu škatulicu šibica i moraju da budu u cokljama. Ta bombaška odjeljenja moraju biti u borbenom rasporedu svoje čete, ali na takvom mjestu koje će biti na pravcu mjesta gde se misli praviti prodor. Podilaženje položaja mora biti što je moguće neprimjetnije tako da se borci što bliže privuku neprijatelju bez vatre u strijeljačkom stroju, a tada da bombaško odjeljenje jurne naprijed i kida utvrđeni pojas, a ostali dio da odmah upada unutra i ne gubeći niti jedne sekunde vremena probija se naprijed prema svome cilju a to je srez. U tome svome naletu ta odjeljenja moraju da uništavaju sve ispred sebe i da ostavljaju iza sebe potpuno čist i siguran prostor. Oni nemaju vremena da zarobljavaju pojedince nego da najkraćim postupkom sa njima se obračunaju i najvećom brzinom naprijed. U tome nastupu ka svome cilju treba da zapale po koji objekat radi toga da se označi mjesto do koga su došli i da se u njihovu pozadinu unese nemir i zabuna. — Sa te dvije čete izvršiti će na dva mjesta prodor i to u pravcu kuće Begić sa jednom četom, a sa drugom lijevo od prve u pravcu mjesta gde poprijeki put izlazi na Udbinu sa istim ciljem izbijanja na srez. Koja prva četa upadne unutra treba da potpuno osigura kroz istu brešu prolaz i drugoj koja mora da se koristi prodorom prve i obratno i da onda zajednički pročiste čitav taj blok kuća i da taj prodor prošire i lijevo i desno i da na

taj način potpomognu svoje krilne bataljone. Pozadi strijeljačkog stroja treba da se formira jedno odjeljenje iz treće čete koje će skupljati ratni materijal i iznositi ga napolje, a isto tako i jedno odjeljenje koje će od zarobljene municije potrebnu količinu nositi u prve borbene redove i vršiti popunu municije.

Bataljon *»Stojan Matić«*. Polazni položaj Tišmin Varoš. Iz Varoša bataljon vrši bočni marš preko Bukovca i između sela Podudbine i Udbine na svoj sektor, a to je desno krilo do poprijekog puta od kuće Limarove (i kuću Limarovu) i lijevo do Točka, južne padine Gradine. Na tome prostoru bataljon će sa dvije čete da napadne neprijatelja u rovovima sa ciljem zauzimanja Gradine i popova stana. Trećom četom osigurati se od Podudbine. likvidirati mitraljesko gnjezdo kod Bičana, stražu kod mosta Gečeta i očistiti Podudbinu. Sa prve dvije čete izvršiti prodor u pravcu popovog stana i na Gradinu sa jugoistočne strane. Isto tako formirati bombaška odjeljenja i pri tome se rukovoditi kao i *»Mićo Radakovič«* i ta odjeljenja neka budu u sastavu čete na najpogodnijem mjestu za prodor. Poslije postignuća toga cilja i sa ostatkom snaga proširivati prodor, a naročito obratiti pažnju na kuću Brace Čorka jer tu spavaju oficiri i tu se nalazi radio-stanica i skladište municije. Ostalo sve važi kao i za *»Miću Radakoviča«*. —

Bataljon *»Ognjen Priča«*. — Polazni položaj jest Borje u Koriji. Obilazeći Karaulu bataljon treba da se privuče neprijatelju što bliže i da ga napadne na sektoru od lijeve ivice drage Točak do poprijekog puta od Vrbe do Udbine. Taj napad izvesti sa dvije čete, a sa trećom likvidirati stražu na Karauli, kod kuće Zdralove i Vrbe, kuća Milobarini u Mutiliću kao i očistiti hrvatski dio Mutilića od ustaša. Napad na rovove izvršiti sa obadvije čete i to na dva mjesta sa bombaškim odjeljenjima i to sa desnim krilom u pravcu školskoga stana sa zadatkom osvajanja ili ako se nemože, onda blokiranja crkve, škole, izbijanja dijelom na cestu za Visuč na kojoj se nalazi jedan protivkolski top (zarobiti ga), a drugim dijelom napredovati prema općini gdje se nalazi jedan t. mitraljez i prema kući Majerle gde je glavno skladište municije. Sa drugom četom izvršiti prodor na mjestu između bunara Trtnjevca i kuće Lucine. Tamo naročito treba da se obrati pažnja pošto na tome mjestu nema po noći naročitih snaga, a na tome mjestu nema bodljikave žice nego metnuta žica od telefona. Samo treba da se pazi da ne primjeti straža koja se nalazi kod kuće Zdralove. — Poslije izvršenog prodora treba da se što prije posjedne žandarmerija i da se taj

prodor što brže i što šire proširi. Ostalo sve važi kao i za bataljon »Mičo Radaković«. — Za svoje osiguranje prema Mutiliću kao i za likvidaciju pomenutih straža upotrebi snage rezervne čete, ali ostatak ostavi za rezervu koja će tome bataljonu vjerovatno trebati. —

I bataljon III. odreda: Polazni položaj Ondić. Obilazeći preko Brda Stanić bataljon treba da izbije u Sušnjarev Gaj i da se odanle privlači ka neprijatelju, da ga napadne i istjera iz rovova i probije se do kuće Burine i žandarmerije. Napad će izvršiti sa dvije čete, a treća za osiguranje leđa i čišćenje sela i u rezervu. — Jednom od dvije čete izvršiti prodor kroz Duboku Dragu na svome lijevom krilu i zauzeti rovove, uništiti neprijatelja i brzo prodrijeti do kuće Zdunićeve. Sa drugom četom izvršiti prodor preko Sanca sa ciljem kuća Viani. — Desno od toga bataljona nalaziti će se »Ognjen Priča« a lijevo »Mičo Radaković«. Prilikom izvođenja samoga prodora, kao i postupak i rad bombaša i svih drugih odjeljenja držati se istih uputa kao i »Mičo Radaković«, i kao svi bataljoni.

II. bataljon I. odreda: Taj bataljon u rezervu i to na Brdu Momčilović.

Baterija: Jedan brdski top kod Karaule i to tek što se Karaula oslobodi od neprijateljske straže, ostala dva brdska topa u Gaj Bulića, a haubica pozadi Brda Momčilovića. — Čitava baterija će te noći u naređeno vrijeme da otvori plotunsku vatru na centar Udbine i to tri plotuna. Elemente za to gađanje treba da komandir baterije uzme još za vrijeme dana. To otvaranje vatre će biti kada njihove snage primjete naše.

Vod tenkova: Polazni položaj Mekinjar sa pravcem kretanja Brdo Momčilović — Pezeljka lijeva strana kuće Begić gdje će izvršiti u saradnji sa pješadijom napad na neprijateljske položaje sa zadatkom da se probije i da pomogne probijanje pješadiji ako do toga vremena stigne sa svog polaznog položaja i dalje napredovanje kroz Udbinu cestom prema crkvi katoličkoj radi pomoći ostalim bataljonima, i kroz cijelo vrijeme šetati se Udbinom, čistiti teren, pomagati našim jedinicama, zauzimati pojedine objekte i unositi paniku među neprijatelja. —

Voditi računa da Udbina ima samo protivkolski top (**prema noćasnjim obavještenjima**) a da nema protivkolskog mitraljeza. —

Protivkolski mitraljez ulazi u sastav bataljona »Ognjen Priča« sa zadatkom da na sektoru toga bataljona tuče neprijateljska mitr. gnjezda, bunkere i mitraljez koji se nalazi na crkvenom tornju.

Veza:

Održavanju veze svi bataljoni moraju pokloniti punu pažnju. Svaki bataljon mora uvijek da ima dobru vezu sa svojim krilnim bataljonima i mora u svako vrijeme da znade položaje koje ti bataljoni zauzimaju i svaku promjenu tih položaja. Mora da se znade u svakom bataljonu slika cijele situacije na čitavom sektoru Udbine, a to znači da bataljoni moraju između sebe da održavaju što tješnju vezu. Tako isto i štabovi bataljona sa svojim četama, a komandiri sa svojim vodovima i partizanima. - Tako isto i sa štabom II. brigade. — Svaki bataljon će uputiti u Stab brigade po dva kurira, a i svaki stab bataljona mora imati uz sebe po jedno kurirsko odjeljenje. Sredstva za vezu imamo vrlo malo i to samo signalne pištolje, paljenje vatara i kuriri na konjima. Svaki bataljon mora svoje napredovanje da označava sa paljenjem vatara, ali se pri tome mora da pazi da to nebi prešlo u jedno paljenje opće koje bi nama samo nanijelo štetu. Zato je dobro da pojedini dijelovi jedinica ponesu sa sobom i materijala za paljenje. Osim toga svaki bataljon ulazak u rovove treba da oznaci sa jednim signalnim metkom, raketom u zrak u pravcu Udbine a postignuće krajnjega cilja sa dva uzastopna metka u istome pravcu." Dalja veza će se održavati sa kuririma. Postavljaju se četiri relejne stanice i to: Br I. kod Karaule, br II. na Brdu Stanić, br III. Stab brigade, i br IV. Gečet most. Stanica br. IV po izvršenom čišćenju Podudbine prijeći će u selo i to u kucu Karlana Krznarića. Svaka stanica mora imati na raspolaganju i u pripremi po 5—6 kurira i po 3 konja za jahanje. Komandanti bataljona na čijim sektorima se nalazi pojedina stanica organizovati će samu stanicu i njezino pravilno funkciomsanje i postaviti za komandira stanice po jednog partizana. Tako će »Ognjen Priča« za stanicu br I.. I bat. II. odreda za br. II., a »Stojan Matić« za stanicu br IV. —

Veza sa baterijom održavati će se sa telefonom. —

Komandanti bataljona moraju da prije same akcije izvješte mjesto svoga štaba. —

Sanitet:

U pogledu same organizacije sanitetske službe svaki bataljon dobio je raspisom šefa saniteta II. brigade od 20.VIII. konkretne zadatke šta mora da se napravi. Osnovane su dvije ambulante i to u Visuću u kući Save Kosanovica, i u Meki-njaru u kući Steve Banića. Sve ranjene drugove treba da se hitno upućuje u te ambulante iz bataljonskih previjališta i to ako je potrebno i sa kolima koja će svako bataljonsko previjalište imati na raspolaganju. Bataljonski bolničari treba da

odrede mjesta previjališta i sa njima upoznaju sve drugove bolničare, i da se postaraju da se sanitet organizuje u njihovom djelokrugu onako kako je u navedenom raspisu određeno. —

ISHRANA: Zbog velikog brisanog terena hrana se neće moći iznositi na položaje nego pre polaska biti će večera, a svaki partizan primiti će suho sljedovanje za idući dan i to komad kruha i komad mesa. — Ako se akcija svrši prije dana onda će ishrana biti obezbjedena na normalan način.

Mjesto Štaba II. udarne brigade biti će Bulić Gaj i tamo se moraju slati svi izvještaji počam od početka akcije. —

Ugovoreni znaci po danu: partizanku na pušku i sa njome dva kruga, a odgovor tri kruga.

Znaci raspoznavanja: **»Dugme — Durmitor«**

Početak akcije jeste tačno u 24 sata, tj. u ponoć. U to vrijeme već svi bataljoni moraju biti na svojim sektorima napada i u potpunom borbenom rasporedu za juriš.— Privlačenje može da počne i ranije tako da u to vrijeme određeno za napad bude već sve spremno. Do pola noći jedinice već moraju da se dovuku pred rovove i sam napad treba da počne.

Opće napomene:

Sama akcija na Udbinu jeste vrlo komplikovana i zahtijeva od svih, kako od partizana tako i od starešina, maksimum znanja, sposobnosti, okretnosti, hrabrosti i inicijative. Zbog toga pozivam sve drugove starešine i partizane da ne žale napora i snage u izvođenju ove akcije. Vrlo velika važnost likvidiranja Udbine nalaže nam da ovoga puta Udbina mora pasti i da ćemo se ovoga puta tući za Udbinu dok je ne osvojimo. Ovaj put se polazi na Udbinu sa zadatkom da Udbina bude osvojena i ona mora biti osvojena. To nam nalažu interesi našega naroda i interesi našega N.O. pokreta. Važno je još spomenuti da se je posada Udbine dijelom demoralisala i što se tiče same akcije ovoga puta će naše snage imati lakši posao s obzirom na raspoloženje koje se promijenilo u našu korist, a i ovoga puta su oni sa manjim naoružanjem nego prošloga napada. — Samo sa velikom brzinom i okretnošću mi ćemo uspjeti da tu demoralisanu posadu razoružamo i da tako tu akciju izvedemo do potpunog uspjeha. Skreće se još pažnja svim drugovima partizanima na strogo vojničko ponašanje i na disciplinu koju moramo pokazati prilikom ove akcije. Moramo pokazati i ovoga puta da smo vojska i to jedna dobro organizovana i disciplinovana, koja znade zašto se bori i što hoće da postigne. Svaku priliku iskorištavati da hrvatskom narodu Udbine i okoline tumačimo ciljeve naše borbe i da mu

pokažemo dijelom ko smo i što smo. Povedimo se primjerima ostalih udarnih jedinica naše partizanske vojske. Padoše tvrđave: Prijedor, Prozor, Livno, Glamoč i mnogi drugi tvrđi gradovi spram kojih Udbina nije nikakova tvrđava.

21 augusta 1942 god. —
Mekinjar

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. političkog komesara
P. Babić^a

Komandant

BR. 50

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGE ČETE OD 21 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU TREĆEG BATALJONA PRVOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE O AKCIJI NA VLAK KOD VUKOSAVLJEVICE I O RADU OD 14 DO 21 KOLOVOZA

2 CETA
III. BATALJONA I. O. III. O. Z.
SLAVONSKIH N.O. PARTIZANSKIH
ODREDA
21 kolovoza 1942 g.
Položaj

Izvještaj komandira čete

ŠTABU III. BATALJONA I. O. III. OPERATIVNE ZONE

Od posljednjeg izvještaja do danas izvršene su slijedeće akcije:

Od 10 do 14 kolovoza odmor čete, prebacivanje od sela do sela na operacionom sektoru, držanje predavanja itd.

14 kolovoza zaustavljen jutarnji vlak koji dolazi u Vukosavljevicu u 4.30.

Zaplijenjeno: 5 pušaka, 10 komada pištolja 6,35 mm. 2 komada 9 mm vojno državni, 1 Steyer, 1 gaser, 1 komad italijanski 9 mm VIS M. 35 g., 6000 kuna novca, nešto municije, 27 tabli donova, 12 tabli boks kože crne, 11 tabli žute boks kože,

³ Pero Babić

11 tabli futer kože za postave. Vlak je prazan pušten u pravcu Virovitice. Reakcija odmah uslijedila, jer je u vlaku uhvaćeno 9 ustaša među kojima i bivši stožernik ustaškog stožera Osijek i jedan njemački nadporučnik sada [u] org. Tot. Isti su sem bivšeg stožernika ubijeni po partizanima istog dana. Ranjen je jedan drug.

15 kolovoza četa se uslijed reakcije prebacila u blizinu V.P.¹ i tu likvidirala jednog špijuna koji se priključio prilikom hapšenja ustaša u Vukosavljevici. Poslije likvidiranja saznalo se da je imenovani bio ustaša.

16 kolovoza četa se prebacila iz logora i istog dana je posjetio drug Baljski.- Premješten je komandir,³ određen novi komandir i četa smanjena za 30 drugova sa oružjem. Dobiven jedan puškomitraljez.

17 kolovoza odmor i mirovanje čete po naređenju.

18 kolovoza četa se prebacila do Dj.⁴ Odmor. Reakcija uslijedila i pohapsila neke žene i ljude po selima Jasenaš i Đakovac—Turčević Polje.

19 kolovoza do 20 odmor u logoru.

21 kolovoza došao novi komesar, podjela čete na tri voda, rješavanje važnih zadataka u vezi naredaba iz Štaba.

Moral i disciplina u četi su na dostojnoj visini.

Zdravstveno stanje je dobro.

Politički komesar
Aljoš⁵

Komandir čete
Milan P. Popara Seljo

¹ Velika Pisanica

² Blagoje Gerdijan

³ Gedeon Bogdanović

⁴ Đakovac

⁵ Aleksandar Jovanović

BR. 51

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZUMBERAČKO-POKUPSKOG ODREDA
OD 22 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNA-
ŠKIH NOP ODREDA O NAPADU NA PRIBIC**

ŠTAB
ZUMBERAČKO-POKUPSKOG
NAR. OSL. PART. ODREDA
Broj 93/42.
22. augusta 1942.

ŠTABU KORDUNAŠKIH NAR.-OSL. PARTIZ. ODREDA

Radi oslobođenja teritorija Zumberačko-pokupskog područja, poduzeli smo sve mjere i u tome uspjeli do sada. Dakako da taj teritorij ne smatramo stalno slobodnim, već kontroliranim područjem od nas, jer ipak moramo računati s eventualnom reakcijom neprijatelja iako on momentano možda nije u stanju da nas ugrozi, što više, ne možemo ga naprosto stignuti u nekim mjestima jer ih je neprijatelj do sada napuštao i bježao pred nama.

U vezi s time naime računajući na reakciju neprijatelja, kidamo sve veze kako bi unaprijed spriječili njegove eventualne namjere. U tu svrhu formiramo jednu radničku četvu (pionirsku) koja neće nositi oružje, ali će biti snabdijevana s potrebnim alatom i materijalom, a kojeg materijala smo zaplijenili dosta.

Poslije razoružanja Kalja, ušli smo u Sošice, Kostanjevac i Vivodinu, koja mjesta je neprijatelj napustio dan prije našeg upada.

U Kostanjevcu porušili smo dva mosta od armiranog betona. Rušenje je uglavnom izvršeno eksplozivom.

1. VIII. povukli smo 1. i 2. četvu bat. »Jože Kraša« za Pećno, radi pripremanja napada na Pribić. K nama su stigla dva domobrana iz Pribića. dali nam podatke o Pribiću, i ostali u našim redovima, te poslužili odmah kod ove akcije kao vodiči uz ostale naše vodiče.

18. na 19. VIII. krenule su čete za Pribić. Prethodno sastavljen je plan za napad, koji je imao za cilj razoružati neprijateljske snage u Pribiću.

Deset minuta prije pet sati ujutro otpočeo je napad najprije na neprijateljske zasjede koje se nalaze oko samog mjesta po brežuljcima. Prvi, Drugi i Treći vod 2. čete bat. »Jože Kraša« napadao je na tri zasjede neprijatelja, a Prvi vod 1. čete istog bataljona napadao je na četvrtu zasjedu. Drugi i Treći

vod 1. čete istog bataljona dao je osiguranje prema Krašiću s zadatkom da spriječi eventualni bijeg neprijatelja prema Krašiću i da spriječi odašiljanje pomoći iz Krašića, čija je posada brojala oko 120 ljudi.

Za jedan sat bile su zasjede razoružane, ali žandari za-
barikadirani u žandarmeriji nisu se htjeli na mnoge naše po-
zive predati, nego se branili bacajući bombe i pucajući iz-
puškomitraljeza. Ta borba trajala je tri sata, kroz koje vri-
jeme stigla je pomoć iz Krašića, ali je bila povraćena od našeg
osiguranja. Nakon divnog rada naših bombaša, te vidjevši ne-
prijatelj da mu ne stiže pomoć, predao se istom kada su dru-
govi počeli ubacivati u zgradu krpe namočene u benzinu.

Od 60 neprijateljskih vojnika zarobljeno je 31. Likvidi-
rana su trojica, a ostali su pušteni, a njihova državna sprema
oduzeta. Zaplijenjena su tri puškomitraljeza (od tri koja su
imali), a ostalo karabini koji još nisu prebrojani. Municije smo
zaplijenili priličnu količinu i ona se još prebrojava. Također
je zaplijenjeno dosta ostale vojničke spreme.

Gubitaka nismo imali nikakvih, niti je tko ranjen, što je
naročito dobro djelovalo na one drugove omladince kojima je
to bila prva borba .

Poslije naše akcije došla su dva aviona nad Pribić, ali se
nisu nisko spuštali, kad su osjetili vatru naših puškomitraljeza.
Ostavili smo ih kako neprestano kruže nad Pribićem.

Jučer smo doznali preko naše obavještajne službe da je
u Pribić stiglo 300 neprijateljskih vojnika regruta.

U Sv. Janu i Slavetić stiglo je po 100 neprijatelj, vojnika
u svako mjesto. Postoji mogućnost razoružanja ovih mjesta
s jačim snagama tj. s bataljonom »Jože Kraša«, 1. i 2. četom
Zumb.-pok. odreda (Kljuka i četa Banije) te eventualno IV.
bataljonom I. kordun. odreda koji se nalazi na našem terenu.
Ukoliko to neće biti moguće izvesti, imademo dosta snaga da
razoružamo pojedinačno neka mjesta.

Naša zajednička akcija na mjesto o kojem smo govorili
i javili "Vam je još uvijek u ispitivanju i kroz 2 do 3 dana
dobiti ćemo potrebne podatke.¹

O akciji na željezničku stanicu X² još nismo dobili po-
datke. ali tamo je poslana 3. četa bat. »Jože Kraša« i spojila se
s 1. četom odreda (Kljuka), radi izvođenja te i ostalih zajed-
ničkih akcija.

¹ Riječ je o ispitivanju mogućnosti za napad na Ozalj, do koga
nije tad došlo.

Zdenčinu

[3 četa bat.] »Jože Kraša« napala je pred nekih 10 dana jedan voz koji je prevozio naftu na pruzi Zagreb—Karlovac, teško je ranjen vlakovođa, a cisterne su prorešetane.

Zauzimanjem Sošica, Koštanjevca i Vivodine te Pribića, nastala je na teritoriju Zumberačko-pokupskog odreda velika promjena, tj. narod koji je nekad bježao ispred nas, svagdje nas lijepo dočekuje, sa oduševljenjem svi govore o našim akcijama i traže razoružanje nekih preostalih sela. te mahom svi uviđaju da smo mi prava narodno-oslobodilačka vojska, koja će brzo da skrši neprijatelja te donesti ovome narodu slobodu i bolji život. Samo narod okolice Pribića još je malo plašljiv kad mi nailazimo, a tome je razlog što se ovuda još nismo kretali.

HSS-ovci prilaze svojim simpatijama na našu stranu, a neki od njih aktivno sudjeluju u Nar. osi. odborima. Ovdje nam je za njihovo predobivanje najbolje poslužio sporazum četnika i ustaša, na što su oni vrlo ogorčeni.

Veza s 1. četom ovog odreda postoji i stalna je. Kurir imade na raspolaganju jednu desetinu i dolazi ovamo svakih osam dana. Preko ove veze održavamo vezu s Vama, a isto tako održavati ćemo vezu s Glavnim štabom.

Kroz kratko vrijeme formirati ćemo na terenu između Kupe i pruge bataljon, a na terenu Zumberka četvrtu četu, jer imademo za to dovoljan broj ljudi i oružja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boca Balaš³

* Boris Balaš

BR. 52

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZUMBERACKO-POKUPSKOG NOP
ODREDA OD 22 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE
KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O AKCIJAMA TREĆE CETE
BATALJONA »JOŽE KRAŠA«¹**

ŠTAB
ZUMBERACKO-POKUPSKOG
NAR. OSL. PART. ODREDA
Broj 97/42.
22 avgusta 1942 g.

ŠTABU KORDUNAŠKIH N.O.P. ODREDA

Upravo sada došao je kurir iz 3 čete bat. »Jože Kraša« te donesao izvještaj o nekim njihovim uspješnim akcijama. Ta četa operiše oko pruge [kod] Zdenčine, te se spojila sa 1 četom ovog Odreda (Kljuka).

Rad i akcija 3 čete bat. »Jože Kraša«

U noći između 16 i 17 ov. mj. pokušala je četa razoriti prugu između Zdenčine i Horvata. To im nije pošlo za rukom, pošto su imali nespretn alat, a alat su mislili podignuti u stražari. U stražari nije bilo alata, pošto neprijatelj nema povjerenja u željezničarsko osoblje. U tom momentu u 3 sata naišao je voz iz Zagreba (teretni). Četa mu je postavila zasjedu i dala znak da stane. Vlak je usporio brzinu, našto je naša četa otvorila plotunsku paljbu na njega, te je probijeno 8 cisterni koje su curile do Zdenčine. Vlakovođa je ranjen u trbuh, te je kasnije umro.

U noći između 18 i 19 ov. mj. razorila je ista četa prugu između Jaske i Zdenčine. Naišao je prazan teretni voz iz Jaske, te je uništena lokomotiva, službena kola i 6 praznih cisterni, što još i sada leži kraj pruge. Željezničko osoblje je pušteno objasnivši im da više ne smiju voziti Paveličeve lokomotive.

Noću između 19 i 20 ubili su jednog ustaškog agenta u Klinča Selu. Rekvirirano je nešto hrane i platna. Dobivena je jedna puška nekog ustaše koji iz straha odlazi u Zagreb spavati. U Klinča Selu spaljeni su spisi u općini, zadobivena pisaača mašina, civilna puška i 700 kuna iz blagajne.

Noću između 20 i 21 kako se nije dala rastrgati pruga, zaustavili su signalnim svjetlom teretni voz iz Jaske. Kad je

¹ Prepis od 31 avgusta 1942 god. u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

voz stao bio je pretresen. Za to vrijeme poslana su punom brzinom obje lokomotive prazne za Zagreb, ali nisu tamo stigle jer su iskočile pred Horvatima s pruge i razbile se. Sest vagona izgorilo je zajedno sa robom. Tu je zarobljeno 20 novih vojničkih hlača, 20 bluza, 20 pari cipela, 15 opasača i dosta košulja, tako da se svaki partizan obskrbio sa po 2 košulje a ostale su poslana u Stab.

Osoblje sa vlaka je pušteno, a ubijena su 2 policijska agenta (jedan je pucao). Ubijen je također jedan Talijan, vojni ataše koji je išao u Zagreb, te su zaplijenjeni njegovi dokumenti. Dva policijska agenta uspjela su pobjeći.

U ovoj akciji sudjelovala su dva voda, a treći je otišao u akciju preko Save. Narod se je vrlo obradovao ovoj okciji, a slijedeći dan bile su mase svijeta na tome mjestu i sakupljale pobacanu robu.

U općini Sveti Martin zapaljeni su svi spisi, zaplijenjeno je 84.000 kuna, jedan pisaci stroj i nešto pribora.

Narod u ovome kraju je vrlo dobar i lijepo dočekuje partizane, te ih vrlo dobro hrani. Partizani su vrlo zadovoljni primom naroda, borbeni duh im je vrlo dobar.

Akcije 3 čete bat. »Jože Kraša« uvele su zabunu kod neprijatelja. Neprijatelj je doveo u Pribić 300 vojnika, ali već oni napuštaju Pribić i odlaze na prugu gdje 3 četa vrši akcije. Sada se opet ostavlja 1 i 2 četi mogućnost razoružavanja neprijateljskih snaga na strani Pribić—Krašić i Sv. Jana—Slavetić.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boca Balaš v. r.

Komandant

Da je prepis vjeran originalu tvrdi:
Stab Grupe kordunaških N.O.P. odreda.

31 augusta 1942 g.

Načelnik štaba:
Maćešić²

² Tomo Maćešić

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 22
KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O AKCIJAMA NOVIFORMIRANOG BATALJO-
NA U OKOLINI MOSLAVAČKE GORE¹**

STAB II OPERATIVNE ZONE
(ZAGREBAČKE)
Br. 8/42
22 avgusta 1942 god.

GLAVNOM ŠTABU N.O.P.O. HRVATSKE

Operativni izvještaj

Kako je javljeno zadnjim izvještajem od 22 jula, "Banijski odred uputio je u ovu zonu preko Save 80 naoružanih partizana kojima se pridružio Čazmanski vod od 25 partiz. K.K.³ sisački formirao je tim snagama štab bataljona.⁴ Do 22 jula nije se uspostavila veza [sa] tim bataljonom iako su u pravcu oper. sektora istog bataljona slani brojni kuriri da se uspostavi veza. U tom poslu nije uspio ni sam komesar zone kad je tražio bataljon oko Ivanić Grada. 22 jula bataljon je došao na Moslavačku Goru gdje je konačno stupio u vezu sa štabom zone. Štabu bataljona stavljeno je na znanje da dok se nalazi na teritoriju ove zone da je podređen direktno kom. zone. Sama činjenica da je štab bataljona ostao gluh na mnoge pozive preko kurira da nama šalje izvještaj i kod ličnog dodira izjave da im je Banijska komanda naredila da samo nju izvješćuju dali su mnogo dokaza da isti bataljon neće da stupi pod našu komandu. Od Banijske komande nismo primili nikakav dopis da u našu zonu upućuje izvjesne snage, što je greška, jer bi ovim dopisom dokazali bataljonu da smo im mi nadležni. Štab bataljona 24 jula na sastanku sa štabom zone primio je ipak na znanje da je podređen štabu zone. Bataljonu je dat operativni sektor i pravac prodiranja radi osiguranja kretanja kad bi u jesen morali napustiti sadašnji oper. sektor. Cim je bataljon otišao na svoj sektor, kako izjavljuje komandir Bobetko, komanda Banijske naredila je povlačenje jedne čete bataljona za Kljuku, a druga da ostane na sektoru kojeg smo mi odredili.

¹ Dokumentat je pisan maštilom.

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 110.

³ Kotarski komitet

⁴ U štab bataljona su ušli Dragan Bobetko, kao komandant, Mika Spiljak, kao politički komesar. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 91.

Komandu Banije ovaj štab će izvijestiti o nezgodnim posljedicama dvojnog nadležstva nad istim jedinicama i o potrebi izvješća kad u ovu zonu upućuje partiz. jedinice. Jako je težak život po šumama Žutice i Brezovice pa je velika želja partizana da se vrate u Baniju što je glavni uzrok samostalnog djelovanja i neodržanja veze sa zonom. Formiran je bataljon od banijske čete i čete »Kasim Čehaić« koja se je podijelila u dvije čete.

Akcije:

24-VII

U Brestovcu izvršena akcija na pilanu Nihag. Pilanska postrojenja zapaljena i uništena. Zaplijenjen je pun magacin hrane: 15 q slanine, 7 q šećera, 20 q brašna, 150 kg eksploziva i ostale robe i materijala. Veći dio zapljene podijeljen je pilanskom radništvu, što je veoma pozitivno odjeknulo u samom mjestu i u cijelom srezu. Nanesena je više milionska šteta. Poslije izvršene akcije bataljona i čete »KC.« naše snage povukle su se šumskim vozom u zoru pjesmom za Moslavačku Goru. Ova do sada najveća akcija u ovom kraju silno je odjeknula po cijeloj okolini. Mase su oduševljene djelovanjem partizana. Iako je pilana udaljena samo 3 km od Garešnice reakcija ne samo što nije došla za vrijeme našeg djelovanja nego su ustaše bile u paničnom strahu očekivajući napad na grad. Neprijatelj je mnogo zastrašen i za dugo vremena (3 sedmice) ni žandari ni ustaše nisu izlazili iz kasarne. Sa svih strana tražena je pomoć od vojske i ustaškog stožera i od Njemaca. Sve lokomotive Nihaga uništene.

Od 24-VII do 9-VIII Vršene su mnoge akcije noću i danju po okolišnim selima Mosi. Gore u svrhu likvidiranja ustaša i sakupljanja oružja i municije. Čišćenje terena od izdajica povoljno djeluje na prodiranje našeg rada među masama.

9-VIII

Njemačke snage i kulturbund u jačini 1000 koncentrisani na tri mjesta bacačima, teškim mitr. i 40 konjanika pošli su da pretraže M. Goru. Domobrani i ustaše sači-

njavali su vanjski obruč oko planine ukupnom snagom 600. Izbjegao se je sukob naše čete, 97 partizana protiv 1600 reakcije. Da je planina veća ili da je vezana uz koji viši planinski vijenac ne bi se izbjegavala borba. Ali ovako kakova je Moslavačka Gora kao otočić u polju, nije se moglo rizikovati sudbinom čete.

Povlačenje nije izazvalo negativan komentar u masama, jer naš boravak nije isključivo vezan ni na koje selo; logoruje se u planini.

Reakcija se zadržala po mjestima blizu planine do 18-VIII što je primoralo četu »K.Č.« da krene preko Ilove u pravcu Slavonije.

Akcije Banijske čete na području jugozapadno i zapadno Mosi. Gore, Ivanić Grada i Dugog Sela:

- 27-VII Vršen je pohod na državno imanje Topolovac kod Siska. Krenuvši bez podataka i veza neprijatelj je saznao za naše namjere i osigurao imanje domobranima i ustašama iz Siska kao i seoskim ustašama iz nekih okolnih sela. Nije uspjela namjera zapaliti žetvu i ostali inventar.
- 29-VII Bez podataka i veza četa je krenula na žandarmerijsku kasarnu u Dubrovčak na Savi. Unatoč žestoke navale neprijatelj je cijelu noć davao jak otpor iz jake zgrade. Više puta je pokušano približiti se zgradi da je se zapali. Ovakovi pokušaji stajali su nas 1 mrtav i 2 ranjena. U zoru smo se morali povući, jer nam je prijetila opasnost od mjesta 3 km udaljena — Bregi, gdje su jače ustaške snage.
- 30-VII do 8-VIII Koncentracije jakih neprijateljskih snaga na području Žutice i Brezovice, primorale je četvu da se skriva.
- 8-VIII Saznalo se da na imanju Božjakovina ima oružja i municije i još veliki plijen u žitu i stoci". Dato je u zadatak drugu terencu

da izvidi mogućnosti akcije na Božjakovinu. Terenac je zatajio i bez Podataka nije se krenulo na imanje.

9-VIII

U selu Ježevu zaplijenjeno je državno žito i podijeljeno seljacima što je nadaleko pozitivno odjeknulo. Seljaci su zadržavali partizane u selu pa da će zajednički kad dođu u selo ustaše udariti na zajedničkog neprijatelja. »Vi nam dajete pšesnicu a ustaše nam otimlju« — govorili su seljaci veseli što su vidjeli i upoznali ko su partizani. Miting je odlično uspio. Nažalost na poziv omladini da stupi u partizansku jedinicu niko se nije odazvao.

12-VIII

Na cesti 20 km od Zagreba a između Dugog Sela i Ježeva postavljena je zasjeda u dva pravca. Na prvu zasjedu naišle su četiri ustaše. Dvojicu smo uhvatili žive, 1 ranjeni 1 pobjegao. Zaplijenjeno je oružje zarobljenih i ranjenog. Likvidirani su zarobljenici. 2 bicikleta koja su ustaše oteli seljacima istima smo Povratili. Naišlo je 150 zagrebačkih ustaša koji su u streljačkom stroju nastupali prema nama. Spremno smo za borbu na blizini od 100 m otvorili vatru. U kratkoj ali jakoj vatri neprijatelj je imao mnogo gubitaka. Neprijatelju je stiglo pojačanje od 100 ustaša. Borba je ponovljena i zaoštrena. Vještim manevrom naših boraca svih 250 ustaša je opkoljeno i tučeno sa svih strana. Jauk ranjenih i panično bjegstvo živih omogućilo je na juriš zbiti neprijatelja na tijesan prostor. Samo što nije došlo do predaje, iza leđa od Zagreba dolazila su 3 kamiona i jedan blindirani k mjestu borbe. Naši su se uz neprežaljenu pregor povukli u pravcu Ivanić Grada za Žuticu. Neprijatelj je žučljivo reagirao na borbu u blizini Zagreba i uputio je po izjavama obližnjih sela našem logoru jake snage da nas pronađu.

Bombardovani smo u Žutici. Povukla se četa na Moslavačku Goru.

14-VIII	Dignut brzi voz između Križa i Novoselca, 80 mrtvih preko 100 ranjenih. Vozila se bugafrska] delegacija. Promet prekinut 3 dana. — Silan efekat.
18-VIII	Zapaljeno 100 hvati drž. drva.
10-VIII	Kod Ježeva ubijena su 2 njemačka oficira.
23-VIII	Od Banijske čete i čete »Kasim Cehaić« obrazovan je I bataljon.

Mogućnosti mobilizacije su dosta dobre ali nedostaje oružje. Neprijatelj je skoncentrisao oružje u sreska mjesta i u vojne garnizone gdje nije moguće bez jačih snaga upasti na ovako nezgodnom terenu.

Pripremaju se koordinirane akcije sa III zonom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Stanko³

Komandant
Stipe⁰

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 22 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O BORBAMA, AKCIJAMA I RASPOREDU SNAGA ODREDA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 521
22. VIII. 1942

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

Operativni izvještaj

Raspored snaga i vojnička situacija na teritoriju Ličke grupe je slijedeća:

Na teritoriju I odreda nema nekih naročitih promjena od podnietog posljednjeg izvještaja pod O. br. 474¹ od 15. ov.

- Stanko Parmač
- * Pavle Vukomanović

¹ Vidi dok. br. 41.

mj. sem što se osjeća pridolazak neprijateljskih pojačanja u garnizonima Metku i Gospiću. U vezi sa manjim napadima naših snaga na neke četničke položaje, neprijatelj je ponova stjeran u žicu. Ovaj odred drži položaje: Raduč, Počitelj, Čitluk i Divoselo, dok jedna četa osigurava prolaz Široka Kula u vezi sa akcijom na Udbinu.

II odred: koji je oslabljen zbog odlaska bataljona »O.P.«² i »Mičo Radaković« u II udarnu brigadu,³ ostao je bataljon »Krbava« koji drži položaje: Prijeboj, Klokočevica, Zaklopača, Rastovača, Plitvice. Babin Potok, Ljubovo i Rebić. Ovi položaji se osiguravaju dubokim isturanjem patrola koje održavaju stalni kontakt sa neprijateljem, te prate njegov pokret i namjere. Na svim ovim položajima ne osjeća se neka aktivnost neprijatelja sem iz Lič. Petrovog Sela, Vaganca i Drežnika. Iz Selišta neprijatelj je pokušao da vatrom iz minobacača omete rad na podizanju ljetine u Rastovači gdje nije uspio. Ljetina je jednim dijelom podignuta.

III odred: drži položaje koje je držao, navedeno u posljednjem operativnom izvještaju. Sa teritorija ovog odreda povući će se Sjeverodalmatinski odred na svoj teritorij, te će III odred imati veći sektor osiguranja. Povlačenje Sjeverodalmatin. odreda je po naređenju G.Š.H. O ovome smo danas izviještjeni od strane našeg III odreda. U vezi sa akcijom na Udbinu stavljen je jedan bataljon na raspoloženje II udarnoj brigadi.

Aktivnost neprijatelja na teritoriju ovog odreda u ovom periodu bila je na mrtvoj tački. Četničke bande u Gračacu i Popini govore o nekoj ofanzivi na Srbski Klanac.

Jedan vod sastavljen od partizana III odreda i Sjeverodalmatinskog odreda operiše oko Rujišta i Zrmanje, hvata četničke bande, pravi im zasjede itd.

Prema Bihaću (Lohovska Brda) položaji su pojačani još sa jednom četom zbog podizanja ljetine.

U Otočkom kotaru, poslije povlačenja bataljona »Krbave«, ostali su smanjeni bataljoni »Udarni« i »Adžija« i radi toga nema mogućnosti da se vrše neke akcije većih razmjera. Međutim, dolaskran I udarne brigade ovi bataljoni će biti aktivni.

Na teritoriju općine Kosinje u ovom periodu nema nekih naročitih akcija, sem što ustaše po svom starom običaju probaju naprijed, te po nailasku na naše zasjede pobjegnu. Na ovom teritoriju nalazi se jedna četa koja broji 60—80 boraca, sastavljena većinom od drugova Kosinjana i Perušićana. Ovoj

² »Ognjen Priča«

³ Vidi dok. br. 41.

jedinici posvećena je velika pažnja, te ima izgleda da se u najskorije vrijeme razvije i pojača.

Akcije:

11. VIII slabije snage I odreda izvršile su zasjedu četničkim banditima na položajima Ridjane i Ljuta Glavica, koji dominiraju željezničkom prugom. Četnički banditi, kao i svakog jutra, naišli su da zaposjednu ove kote, naši su iz zasjede sačekali te tom prilikom ubili dva četnika i zaplijenili dvije puške sa -odgovarajućim brojem municije. Četnički banditi pobjegli su u žicu.

14. VIII 3. i 2. četa I bataljona I. odreda izvršile su akciju na jedan dio Sv. Roka gdje je bila smještena stražarnica i stražari.

Akcija je uspjela prema predviđenom planu. U ovoj akciji neprijatelj je imao 5 mrtvih dok je 8 zarobljeno, od kojih 4 streljana, a ostali su pušteni na slobodu. Na našoj strani 1 mrtav, koji je nehotice poginuo od naših zasjeda. Zaplijenjena je 1 puška sa odgovarajućim brojem municije. Po izvršenoj akciji naše su se snage povukle na svoje ranije položaje pošto uslijed neposredne blizine pruge i željezničke stanice nisu mogle ostati na ovim položajima .

5. VIII ustaše kao i obično pokušali su napad na Kosinj, samo ovog puta sa jačim snagama, oko 400—500, i to od Pazariškog Klanca, Mezinovca, Malog Polja i stanice Janjče, iz Vukelić Sela, i preko rijeke Like ka Brodu i Sušnju. Napad je trajao od 9.30 pa do 19.30 časova. Glavni napad bio je od stanice Studenci i od Vukelić Sela. Uglavnom neprijatelj je odbijen sa gubitcima. Neprijatelju je uspjelo da u Kršu spali 14 kuća i štala i ubio je oko 7 osoba. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U ovoj borbi uhvaćeno je: 1 teški matraljez >:Bergman« i 3 puške sa odgovarajućim brojem municije. Po neprovjerenim podacima, u ovoj borbi ranjen je zloglasni ustaša Macola⁴ iz Lešća.

7. VIII otpočela je artiljeriska paljba sa Studenaca na brdo Karaulu gdje su se naši položaji nalazili. Poslije ovog ustaše su prešli u napad od Studenaca, Mezinovca, Vukelić Sela i Kosinja. Od Studenaca je napalo oko 450 ustaša sa 2 topa i 2 bacača. Naše snage koje su držale Karaulu dočekale su neprijatelja snažnom vatrom te oko 18 časova prešle u protivnapad, kada je neprijatelj u paničnom bijegu povukao se prema željezničkoj stanici Studenci i dalje preko pruge. U isto vrijeme od Vukelić Sela napadalo je oko 150 ustaša i

⁴ Joso Macola. Ubijen u svibnju 1943 god., prilikom napada Drugog i Trećeg bataljona Druge ličke brigade na ustaše i Talijane na Takalicama, između Karlobaga i Gospića.

domobrana. U svom napadu spalili su naših 10 kuća i na ovom dijelu neprijateljskog napada naši su imali uspjeh, jer sa vrlo malim snagama, oko 20 boraca, povratili su neprijatelja, gdje su mu nanijeli veće gubitke. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 40 mrtvih i nešto ranjenih. Na našoj strani 1 mrtav, 2 lakše ranjena. Na teritoriju kosinjske opštine neprijatelj ima mogućnosti da vrši svoje češće napade zbog naših malih snaga. Ovome je poklonjena najveća pažnja radi pojačanja ove — Kosinjsko-perušičke čete.

12. VIII desetina koja se vraćala iz Brinja, koja je pratila komesara Hrvatske napadnuta je od strane četnika na Drenovom Klancu kod sela Priča. U borbi koja je trajala od 5 do 11 časova četnici su bili potisnuti i desetina je produžila put prema Škarama. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Sa partizanima pošli su i neki omladinci od kojih je zarobljeno 4 omladinke i jedan omladinac.

13. VIII operativni oficir Grupe⁵ ušao je sa jednom četom formiranom od Udarnog bataljona i Voda Dalmatinaca u Crnu Vlast. Narod ovog sela doznajući za dolazak partizana veselio se i bio je sav pun radosti. Narod je ogorčen na četnike. Svjestan je i uviđa njihovu prljavu rabotu. Osuđuje izdajstvo te bande. 14. i 15. o. mj. operativni oficir GruPe i politkomesar" bataljona »Adžija« održali su zbor cijeloga sela na kome je bilo prisutno 200 ljudi. Govoreno je o izdajničkoj raboti četnika, njihovoj saradnji sa ustašama i Talijanima, o našoj hrabroj partizanskoj vojsci, našim pobjedama u toku ove godine, o našoj Komunističkoj partiji i njenim zaslugama u vođenju današnje borbe. Po pozivu ljudi da stupe u partizane isti su zahtijevali da se oni svi pozovu i da se naoružaju, te da će ići kud im se god naredi. Noću 14/15 o. mj. neprijatelj iz Vrhovina — Talijani doznajući za naš boravak u Crnoj Vlasi gađali su topovima cijelo selo. Od partizana nije nitko stradao, a od civilnog stanovništva 2 omladinca i 1 žena poginuli, a 1 djevojka ranjena. 15/16 o. mj. ova četa napustila je Crnu Vlast i povukla se za Škare. U svom prelazu preko pruge kod Dugog Dola zapaljena je vahtarnica prema Vrhovinama. Talijani su gađali mitraljezima i topovima, ali nije bilo žrtava. Važno je paljenje ove vahtarnice, jer iz nje je neprijatelj javljao u Vrhovine kada naše jedinice prelaze prugu kod Dugog Dola. Na dan 14. o. mj. dva omladinca Hrvata iz Vrhovina bacili su među četnike jednu bombu, zato što su ih četnici tjerali da sa kolima prevoze mrtve ustaše poginule na pruzi u Kapeli.

⁵ Miloš Uzelac

• Voja Hinić. Ubijen iz četničke zasjede, u selu Doljanima rujna 1942 godine.

Dva četnika su teže ranjena a dva lakše. Jedan karabinjer je poginuo. Ovi omladinci su zatvoreni.

16. VIII četničke bande iz Gračaca napale su naše položaje više Ljuboviča. Neprijatelj je bio u jačini oko 150, dok naše snage bile su jedan vod 2. čete 2. bataljona III odreda. Neprijatelj je bio obaviješten o našim slabijim snagama na ovom položaju te je pokušao opkoljavati ga. Naši su partizani na vrijeme Primijetili neprijateljeve namjere i dočekali neprijatelja iz zasjeda. Poslije jednočasovne borbe neprijatelj je bio prisiljen da se povuče. Poginula su tri bandita, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

18. VIII, po primljenom dopisu od dvojice Hrvata da žele da stupe u vezu sa našim partizanima u Otočačkom kotaru, poslata su tri poznata partizana prema Dabru po njih. U selu Petrinić Polju kada su naši partizani prošli kuće, jedan četnik iz zasjede počeo je da gađa naše u leđa i tom prilikom ubio jednog partizana a iednog ranio. U neposrednoj blizini nalazio se omladinski vod bataljona »Adžije« te u zajednici izvršili su pretres sela, ali nisu mogli uhvatiti ni jednog bandita. Ovaj četnički bandit je Jovo Lužaić, rodnom iz sela Petrinić Polja.

19. VIII upućen je jedan vod 1 čete bataljona »Adžija« pod komandom vodnika Slavka Narančića u selo Dabar sa zadatkom da pohvata četničke bandite iz navedenog sela ili pak da im na zgodnom mjestu postavi zasjedu. Vod je izvršio zasjedu iznad sela Bobića u 3 časa, te su čekali kada će četnički banditi naići radi prenočišta u šumi. Prema našoj informaciji banditi su naišli tačno u određeno vrijeme, te su naše zasjede otvorile jaku vatru. Banditi su uspjeli da se prebace u jednu dolinu odakle su davali jak otpor. Jedna desetina ovog voda prebacila se na drugu stranu doline, tako da su banditi bili opkoljeni sa svih strana. Nakon tročasovne borbe svi koji se toga momenta zatekli živi predali su se. Na našoj strani nema ni mrtvih ni ranjenih. Na strani neprijatelja 1 mrtav, 1 lakše i 1 teže ranjen, dok su 4 uhvaćena živa. Među uhvaćenima nalazi se i »vojvoda« Brđanin. Ukupno zarobljenih, ranjenih i mrtvih likvidirano je 7 četnika dok se u mjestu Dabru nalaze još samo dvojica, ali ima izgleda, da će se i ova dva sami predati.

Poginuli četnik u ovoj borbi jeste Jovo Lužaić, isti onaj koji je dan ranije ubio našeg jednog partizana a jednog ranio u selu Petrinić Polju. Od oružja zaplijenjen je jedan talijanski puškomitraljez, 5 mauzerki i 1 talijanska puška, 1006 metaka, dva pištolja, 3 bombe, 5 pari cipela i druge sitne spreme.

Uhvaćeni četnici su: vojvoda Đuro Kliska (Brđanin), Mihajlo Bobić, Rade Lužaić i Mile Mišćević. Ranjeni su: Jovo Lužaić iz Dabra, koji se nalazi u našoj bolnici. Teže ranjen je Aleksa Lalić, koji je ostao na licu mjesta.

Iz Lič. Petrova Sela neprijatelj je pokušao u više mahova da se probije do vodovoda na Klokočevici radi otvaranja vode. U ovome nije uspio, jer je prilikom svakog pokušajnog napada bio odbijen uz gubitke.

Organizaciono stanje:

I odred ima sada 2 bataljona i 1 omladinsku četu. Planinski vodovi pošto nisu odgovorili svojim zadacima rasformirani su i od njih popunjen 2 bataljon ovog odreda. Jedan dio ušao je u sastav Omladinske čete. Borbena sposobnost kod jedinica ovog odreda se popravlja. Borbena obuka održava se redovno pošto su jedinice u ovom vremenu bile više na mjestu. Omladinskoj četi posvećena je velika pažnja u naobrazbi iz vojničkih i političkih znanja. Smiljanski vod djelomično prebačen je natrag u Smiljan i to većinom drugovi koji su učestvovali u borbi, dok su mlađi drugovi, koji nisu služili vojsci i nisu prokušani u borbama, ostali na teritoriju Divošela u sastavu Prve omladinske čete.

Komandni kadar je u nekoliko izmijenjen, te je ovom izmjenom popunjen nedostatak u komandnom kadru. Detaljnije izmjene i popuna nižeg komandnog kadra bit će docnije, to jest po povratku kandidata sa oficirskog kursa.

U štabovima bataljona ovog odreda održavaju se redoviti sastanci i bataljonske konferencije, izuzev slučajeva kada nema mogućnosti za ovo.

II odred koji raspolaže sada sa jednim bataljonom »Krbava« — organizaciono stanje je bez promjene. Stanje discipline i borbena sposobnost tog bataljona je dobra. Borbena obuku kao i ostali predmeti ne izvode se po planu iz razloga što ovaj odred — bataljon ima veliki dio sektora za osiguranje, te je razbacan. U samom Štabu bataljona data je velika pomoć od strane Štaba odreda u pogledu organiziranja rada itd. te se ima nade da se ovaj Štab — bataljon za vrlo kratko vrijeme popravi, tj. da bude još bolji. Konferencije održavaju se redovno. Na konferencijama primjećeno je da starješinsko osoblje ima jaku volju u pogledu napretka u vojnom i političkom radu.

III odred

Vrši se popuna 3. čete 2. bataljona sa mobilisanim omladincima, tako da će ovaj odred imati kompletna dva bataljo-

na. Moral i borbena sposobnost kod jedinica ovog odreda je dobra. Primjećeno je da omladinci mnogo podbacuju, te su izdvojeni i sa njima se vrši sistematska obuka.

Iz Štaba odreda premješteni su po naređenju Glavnog štaba polit, komesar odreda⁷ i zamjenik polit komesara.⁸ (Ovaj posljednji postavljen je za polit, komesara II udarne brigade.) Dužnost politkomesara odreda vrši privremeno drug Grubišić,⁹ obavještajni oficir I bataljona. Štabovi bataljona nisu kompletni, te se pristupilo popuni istih.

Organizaciono stanje bataljona »Adžija« je nepromijenjeno sem što Omladinska četa svakim danom raste. Ovaj bataljon ima sada jednu četvu od dva voda i Omladinsku četvu. Disciplina i moral kod ovog bataljona je dobar. Sam Stab bataljona radi sa voljom i ima smisla za organizaciju.

Partizani koji su se naročito istakli u akcijama u ovom periodu jesu slijedeći: iz bataljona »Adžije« vodnik Narančić Slavko, komandir Omladinske čete Ljuština Marko, partizani Vlaisavljević Vlade,¹⁰ Skendžić Jovo, Lužaić Mićo, Brekalo Milan i Uzelac Milan kao i cjelina 2. voda 1. čete ovog bataljona, koji je učestvovao u akciji i zasjedi na četnike kod Dabra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar zamj.
Srdan Brujić

(M. P.)

Komandant
Otsutan

⁷ Josip Cazi

⁸ Petar Babić

⁹ Jovo Grubišić. Poginuo u Pazarištu 1943 god., u borbi protiv ustaša i Talijana, kao obavještajni oficir Prve NOU brigade.

¹⁰ Poginuo kod Škara 1942 god., u borbi protiv Talijana, kao vodni delegat u Bataljonu »Božidar Adžija«.

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE OD 24 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA OD 1 DO 18 KOLOVOZA

STAB I OPERATIVNE ZONE
NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Br. 56 op. dana 24. VIII. 1942

KOMANDANTU P.O.H.

Operativni izvještaj

1) Kratak opći pregled vojničke situacije na teritoriju Zone:

Na sektoru Banije nalaze se još uvijek nepr. snage nepoznate jačine, jedan dio banijskih snaga vratio se na svoje sektore. Komesar Zone je otišao na Baniju da sprovede tj. pomogne sprovesti instrukcije Vaše. Na Kordunu je nepr. u defanzivi, kao i u Lici.

I udarna brigada u sjevernoj Lici otpočela je sa ofenzivnim operacijama prema planu stvorenom u zajednici sa komandantom P.O.H.

II udarna brigada napada Udbinu, dosad bez značajnijih uspjeha.

Kordi[^]nska grupa je izvela nekoliko uspješnih operacija i prema prijedlogu Vama podnesenom i od Vas odobrenom udarna grupa od tri bataljona prešla je preko Kupe.

Kao karakteristično za teritorij I zone jeste defanziva neprijatelja, a ofanziva naših snaga. Nastojat ćemo održati tempo.

2) Opis akcija i operacija:

a) Operacije oslobađanja sela i mjesta, razoružanje neprijateljskih garnizona;

2. VIII izvršen napad na nepr. položaj na Maglaju, Šupljem Brdu, Srbskom Klancu, Mila Vodi i Gola Mili. Na tim točkama bili su četnici jako utvrđeni, te ih je uspjelo samo protjerati iz Crnog Vrha i Kokijerne. Plijen je bio 4 puške i nešto municije za njih, te 600 metaka za t. mitraljez. Nepr. je imao dosta mrtvih i ranjenih, a na našoj strani pala su 3 i 1 je lakše ranjen.

6. VIII. izvršen je napad na selo Klisu i Žabicu. Nepr. je bio utvrđen i naoružan sa 1 t. mitraljezom, 2 p. mitr. i 1 trom-

blon. Nakon žestoke borbe nepr. je protjeran. Zarobljena su 4 karabina i 3000 metaka. Nepr. imade više mrtvih i ranjenih, dok su naša 3 borca ranjena. Više ustaških kuća je zapaljeno.

7. VIII izvršen je napad na Kamenicu. Izvršen je juriš koji nije uspio, te se nastavilo sa blokadom. Opsjednutima je krenula pomoć iz Ogulina u jačini od 1 satnije. Snage našeg osiguranja odbile su nepr., te je imao gubitaka. Nakon ponovnog juriša zauzeta je Kamenica. Zarobljeno je 60 domobrana, među kojima se nalaze 1 poručnik, 2 narednika i 1 podnarednik. Nepr. je imao 4 mrtva i više ranjenih. Naši su zadobili 58 karabina, 3 p. mitr., 5 pištolja, 4100 metaka i ostale spreme. Gubitci naši su 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

8. VIII izvršen je napad na Pisarovinu. Sudjelovale su 2. i 3. četa 4. bat. I K.P.O. i 1 četa Pokupsko-žumberačkog odreda. Nakon žestoke borbe od 2 i pol sata zauzeto je mjesto i tom prilikom zarobljeno je 17 ustaša, 9 domobrana, 3 žandara i 5 civila. Streljano je 6 ustaša, 5 civila i 1 žandar, dok su ostali pušteni kućama. Zarobljena su 2 p. mitr., 27 karabina, 6000 metaka, 6 bombi, 3 radio-aparata, 8 pisanih mašina, 1 poljski telefon, 41 čebe, 41580 kn, te ostale spreme. Naši gubici su 2 mrtva i 6 ranjenih.

9. VIII izvršen je napad na nepr. posadu u Batnozi. Napad su izvele 1. četa 1. bat. I K.P.O., 2. omi. četa, snage 2. bat. II K.P.O. i 3. četa 3. bat. I K.P.O. Uspjeh nije postignut, pošto 1. četa 2. bat. nije uspjela izvršiti svoj zadatak. Naši su imali 2 mrtva, 4 lakše ranjena, a nepr. 3 mrtva i više ranjenih.

9. VIII jedinice 1. bat. II K.P.O. izvršile su napad na Novi Grad. Akcija je uspjela potpuno bez gubitaka. Zarobljeno je ergela konja, 2 pisane mašine, nekoliko kola, te još raznih predmeta.

11. VIII snage 4 bat. I K.P.O. napale su Pokupsko. Nepr. se povukao još prije same akcije u Bučicu odakle se je za vrijeme paljenja državnih zgrada u Pokupskom prebacivao pomoću splavi natrag i napao iznenada na naše snage. Naše snage su ga odbile i protjerale opet u Bučicu. U toj borbi palo je 6 nepr. vojnika. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Zapaljeno je 4000 hv. državnih drva. Zatim su se snage tog bataljona povukle na državno dobro Ruševac gdje je zaplijenjena državna stoka, strojevi, živežne namirnice, radio-aparat, pisanih mašina i 37500 kn. Strojevi, stoka i živežne namirnice porazdijeljeni su među seljake, a ostalo su zadržali partizani.

11. VIII snage 1 udarne brigade izvršile su napad na Jezerane i Križpolje. Napad su vršili 3. i 4. bat. U Jezeranama je bilo oko 80 ustaša, žandara i domobrana, koji su bili dobro utvrđeni. U Križpolju je bilo 50 ustaša, žandara i domobrana sa isto tako dobrim utvrđenjima. Neki bataljoni bili su na osi-

guranju naprema Brinju i Lipici. Napad je otpočeo privlačenjem i jurišem, koji je bio odbijen, jer se je teško prilazilo zgradama u koje se nepr. utvrdio. Poslije toga je nastalo puškaranje sa prekidima koje traje do 13. VIII, kada je nepr. pozvan na predaju. Videći nepr. da je nemoćan, u 18 sati 30 minuta polaže oružje. Tok operacije na Križpolje bio je mnogo povoljniji, jer je bilo boljih prilaza. Zgrade u kojima se je nepr. nalazio su zapaljene, tako da je nepr. bio prisiljen na predaju. 13. VIII neprijatelj je pokušao da pomogne napadnutima, pošavši iz Brinja u jačini od oko 400 vojnika, ali je bio odbijen. Tada mu je stiglo pojačanje, pa se je razvila frontalna borba u kojoj su naše snage 2. i 4. bat. opet odbile nepr., koji je nastupao potpomognut iakom vatrom svog oružja u pravcu Križpolja. Gubitci na strani nepr. kod Jezerana su 1 ranjen, a kod Križpolja 1 izgorio, i nekoliko ranjenih. Na našoj strani ima ukupno 15 mrtvih i 50 ranjenih. U borbi sa nepr., koji je dolazio iz Brinja za pomoć, isti je imao preko 200 mrtvih i ranjenih. Zarobljeno je ukupno 1 t. mitr., 3 p. mitr., 128 karabina, 4000 metaka, nešto bombi, 4 pisaae mašine, 4 radio-aparata, velika količina živežnih namirnica i ostale razne spreme. Moral boraca je bio odličan.

12. VIII snage bat. »Krbava« napale su nepr. položaje oko L. Petrovog Sela. Zarobljen je 1 p. mitr., 3 puške, 400 metaka i nekoliko bombi. Nepr. je imao 5 mrtvih i više ranjenih, a na našoj je strani bio 1 mrtav.

12. VIII snage Kordunaške grupe i Banijskog odreda napale su Vrgin Most. Nepr. je davao žestok otpor i unakrsnom vatrom štitio prilaze pojedinim zgradama. Nakon juriša koji nije uspio dat je znak za povlačenje. Zauzeta je želj. postaja koja je zapaljena, a zarobljeno je 9 domobrana, 9 karabina i 600 metaka. Na našoj strani palo je 13 mrtvih i 49 ranjenih. Izgubljena su 2 karabina i 5000 metaka. Glavni uzrok neuspjeha je obavještenje nepr. o našem napadu i dobro utvrđenje.

14. VIII snage 1. bat. I odreda izvršile su napad na jedan dio Sv. Roka gdje se nalazila stražara i stražari. Nepr. je imao 5 mrtvih, a 8 ih je zarobljeno, od kojih su 4 streljana, a ostali pušteni. Na našoj strani je bio jedan mrtav. Zaplijenjene su puške sa municijom.

17. VIII napao je 1. bat. II K.P.O. nepr. posadu kod pumpe na Mrežnici. Zarobljeno je 6 domobrana, i 1 p. mitr. 5 karabina i 450 metaka.

b) Zasjede:

30. VII jedna desetina Kosinjske čete postavila je zasjedu u blizini Perušića na logornika Ugara, koji se je vozio kolima. Pored njega vozilo se je dosta žena i djevojaka i za-

sjedna je zapucala u konje, koje je ubila. U tom momentu naišao je talijanski kamion sa 30—40 vojnika i zasjeda je morala otstupiti. U Gor. Kosinju se spustio ovih dana sa avionom podnačelnik grada Zagreba donesavši sobom mali bacač mina.

Između 2. i 3. VIII snage 2. bat. II K.P.O. postavile su zasjedu na Debeloj Glavi. Zasjeda je primjećena i povukla se je, ali je uspjela da prilikom povlačenja zaplijeni 5 kom. goveda, 60 ovaca i 10 koza.

6. VIII snage 2. bat. II K.P.O. postavile su zasjedu kod Batnoge. Nitko nije naišao i zasjeda se je povukla.

6. VIII 2. četa 4. bat. II K.P.O. postavila je zasjedu na brdu Mrkočevica. Nepr. je naumio žeti pšenicu, ali je naša zasjeda zapucavši rastjerala žetelice koje se nisu više vraćale. Isti dan je jedan vod postavio zasjedu na području Mašvine — Kordunski Leskovac . . . Žetva je prekinuta.

7. VIII 1. vod 4. bat. postavio je zasjedu kod sela Bugara. Tom je prilikom uhvatio živog ustaškog rojnika Kukuruzovića i njegovu ženu, koji su naišli. Zaplijenjen je 1 karabin, 80 metaka i 1 bomba.

9. VIII bat. »Ognjen Priča« postavio je zasjedu kod Javornika. Naišla je talijanska patrola od 10 vojnika. Zasjeda je 7 vojnika potukla, 1 zarobila, 2 su utekli. Zaplijenjene su 4 puške, 1 p. mitr. i 1136 metaka.

11. VIII mješovita četa iz Udarnog bat. i bat. »Adžija« postavila je zasjedu između sela Dugi Dol i Vrhovina. Jedna grupa četnika, koja je naišla, primjetila je zasjedu i zastala je. Naši su na to odmah otvorili vatru. Četnici su imali 13 mrtvih i više ranjenih. Trojica od mrtvih bili su prepoznati kao bivši partizani. Zaplijenjen je 1 p. mitr. sa 300 metaka i 1 puška sa 100 metaka.

11. VIII slabije snage I odreda postavile su zasjedu četnicima na položajima Ribjan i Ljuta Glavica. Ujutro su četnici naišli da zauzmu te položaje i zasjeda je oborila 2 četnika, dok su ostali pobjegli. Zaplijenjene su 2 puške sa dosta municije.

15. VIII čitav Banijski odred postavio je zasjedu na cesti za Kladušu. Tog dana nepr. nije naišao i zasjeda se je povukla.

17. VIII opet je postavljena zasjeda sa čitavim Odredom i nepr. koji je naišao u jačini od oko 300 ustaša primjetio je zasjedu, te se je povukao.

19. VIII jedan vod 1. čete bat. »Adžija« postavio je zasjedu kod sela Bobića. Naišli su četnici i naša zasjeda je pripucala, te su 1 četnik mrtav, 2 ranjena, a 4 su se predala živa.

c) Diverzije:

8. VIII bat. »Ognjen Priča« imao je zadatak da izvrši rušenje pruge kod Javornika. Akcija nije uspjela, zbog neoprez-

nog rukovanja minom, kojom prilikom je poginuo komandir tehničke čete.

10. VIII isti bat. srušio je prugu između Javornika i Pavlovca. Naišao je 1 voz. te je uništena lokomotiva i više vagona. Prilikom akcije ubijeno je 16 Talijana, dok je 1 ustaša zarobljen, a više ih je ranjeno. U vlaku je bilo putnika i domobrana, koji su pušteni kući. Zarobljeno je 12 pušaka, 2000 metaka i raznog plijena.

13. VIII prekinuo je 1 bat. I K.P.O. telefonsku vezu kod Vukmanića. Kabl je odnesen u Štab I K.P.O.

15. VIII 3. četa 4. bat. I K.P.O. srušila je 54 bandere na cesti Gradac—Pokupsko. Telefonska žica je bačena u Kupu. Na istoj cesti srušen je cestovni mostić.

17. VIII 3. četa 1. bat. 2. K.P.O. porušila je prugu između Generalskog Stola i Zvečaja, naišla je jedna prazna kompozicija, te je lokomotiva i 8 vagona iskočilo i onespособljeno za upotrebu.

d) Ostale akcije i sukobi s neprijateljem:

28. VII grupa od 100 ustaša krenula je iz sela Kruščice u patroliranje. Naše izvidnice otvorile su vatru i ustaše su se razbjegle. Doznaje se da su imali mrtvih i ranjenih.

2. VIII otpočela je navala na položajima Čitluk—Divoselo, koja je trajala tri dana. Naše su snage odbile nepr. Nepr. je bombardovao iz Gospića i Rizvanuše sa bacačima. U napadu je sudjelovalo 6 satnija ustaša i 100 četnika.

4/5. VIII je poslan bat. »Mičo R.«,¹ kao pojačanje našim snagama.

9/VIII uspjeli su partizani izmamiti -od željez. mosta 1 talij. oficira sa tri vojnika. Oficir i 1 vojnik su poginuli, 1 je vojnik ranjen a jedan zarobljen. Zaplijenjene su 4 puške sa municijom.

5-VIII pokušao je napad na Kosinj od jačih ustaških snaga. Neprijatelj je odbijen sa gubitcima. Zaplijenjени su 1 teški mitraljez »Bergman«, i 3 puške sa dosta municije.

4-VIII snage IV bataljona II K.P.O. rastjerale su kod Brezovca seljake koji su vozili žito i zapalile 3 voza pšenice, te zaplijenile 2 vola.

4-VIII snage II bataljona K.P.O. pretresle su selo Glinsko Vrelo te su našle 2 karabina sa 40 metaka.

7-VIII napalo je oko 450 ustaša sa 2 topa i 2 bacača naše položaje na brdu Karauli. Borba je trajala oko 18 sati i naši su prešli u protivnapad, te se je neprijatelj povukao. Neprijatelj je imao oko 40 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani je 1 mrtav i 2 lakše ranjena.

¹ »Mičo Radaković«

10-VIII vraćala se je jedna desetina bataljona »Adžija« iz Tuževića sa 15 omladinaca i omladinki, desetina je napadnuta od četnika. Borba je trajala oko 11 sati. Naši su istrošili municiju. Od naših je uspio umaći vodnik koji za sudbinu ostalih drugova ne zna. Četnici su uhvatili 6 omladinaca.

10-VIII kretale su neprijateljske snage prema Mudrić Selu, u tom su ih spriječile snage IV bataljona II K.P.O.

12-VIII napadnuta je desetina koja se je vraćala iz Brinja sa strane četnika. Četnici su bili u borbi potisnuti.

13-VIII jedan operativni oficir² pošao je sa jednom četom u selo Crnu Vlast gdje je održao zbor cijelog sela. Doznajući to gađali su Talijani cijelo selo topovima.

15/16-VI¹¹ povukla se ista četa u Škare, prelazeći prugu kod Dugog Dola zapaljena je vaktarnica.

16-VIII su četnici u jačini od 150 ljudi napali naše slabije snage kod Ljubovića. Naši su prisilili neprijatelja da se povuče. Poginula su 3 četnika.

18-VIII pošla su 3 partizana po 2 Hrvata koji su željeli stupiti u vezu sa partizanima, dočekao ih je 1 četnik iz zasjede te je jednog našeg druga ubio a jednog ranio. Četnik je uspio pobjeći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
si. otsutan

Komandant:
Ivan Manola³

(M. P.)

² Miloš Uzelac
³ Srećko Manola

BR. 56

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 24 KOLOVOZA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP
I DV JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI
I AKCIJAMA JEDINICA**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 70/42
24. VIII. 1942

Op. izvještaj br. 16

**VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE**

Od posljednjeg operativnog izvještaja¹ na našem teritoriju nije bilo nekih naročitih izmjena. Aktivnost je naših jedinica bila prilično slaba. Valjalo je osigurati žetvu, te je stoga i djelatnost jedinica bila smanjena. Osim toga naša je najvažnija zona, I operativna zona, težište svoje djelatnosti prenijela na teritorij II zone. Prebacivanje snaga i pripreme za proširenje djelatnosti na ostale teritorije smanjilo je broj akcija i operacija.

Novi su momenti: ofenziva na Baniju² i situacija na teritoriju II operativne zone, specijalno na teritoriju Zumberačko-pokupskog odreda.

Preko Štaba smo Kordunaške grupe P.O. obavijestili, da su se 7. o. mj. na Kordun prebacile sve banijske partizanske jedinice osim jednog bataljona i jedne čete. To je prebacivanje banijskih snaga uslijedilo, navodno, radi žestoke neprijateljske ofenzive. Banijski su drugovi, i ovaj puta, kao i pri početku ofenzive na Kozaru,³ počinili tešku grešku. Oni napuštanje svog terena obrazlažu velikim snagama neprijatelja, a s druge strane pomanjkanjem municije kod svojih jedinica. Samo je povlačenje izvedeno bez nekog naročitog pritiska neprijatelja, koji je nastojao, uglavnom, da osigura promet na cestama od Gline za Novi vjerojatno radi pretstojeće ofenzive na Grmeč. Neprijatelj je doduše nastupao s prilično "jakim snagama, čiji je broj nepoznat, i s više tenkova.

¹ Vidi dok. br. 15.

² Vidi dok. br. 22 (posljednji stav) i Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 124.

³ Vidi Zbornik, tom IV, knj. 5, dok. br. 126.

Mi smo tu ponovnu grešku banovskih drugova oštro osudili, te im naredili da se povrate na svoj teritorij i dobro pripravljenim akcijama s jačim snagama uznastoje neprijatelju zadati teže udarce.

Banijske su jedinice za vrijeme svog boravka na Kordunu u zajednici s kordunaškim jedinicama izvele napad na Vrgin Most. Taj napad nije uspio radi veoma snažnih utvrđenja neprijatelja, što je bilo dobro poznato, te je stoga akcija bila besmislena. U tom su napadu partizani imali prilično teške gubitke (17 mrtvih i oko 50 ranjenih). Borbenost i elan banijskih partizana, koji je u toj akciji došao do izražaja, dokazuje da su banijski partizani dorasli nastaloj situaciji na Baniji, a da je rukovodstvo podbacilo.

Na teritorij smo Banije uputili komesara Grupe kordunaških P.O.⁴ da tamošnjem rukovodstvu pomogne pravilno riješiti probleme, koji su nastali neprijateljskom ofenzivom na njihovom teritoriju.

Prije izvjesnog smo vremena preko Grupe kordunaških P.O. dobili prve izvještaje od Štaba Zumberačko-pokupskog odreda. Stabu tog Odreda još uvijek nije uspjelo da poveže sve jedinice koje na tom teritoriju djeluju. To su uglavnom čete i vodovi, koji su do sada izveli niz manjih akcija: diverzija i likvidacija ustaša u pojedinim selima. Izvještaji naglašavaju veoma povoljnu političku i vojničku situaciju na tom sektoru. Gotovo se čitavo područje na sektoru ovog Odreda, osim nekih mjesta koje još neprijatelj drži u svojim rukama, može nazvati ako ne oslobođenim, ali bar kontroliranim područjem. Sistematskim uništavanjem ceste Samobor—Stojdraga—Krašić neprijatelju je onemogućen promet, te se prestao služiti tom cestom i više ne zalazi u šume i sela tog sektora. Drži se uglavnom mjesta u kojima se još nalazi. To su: Samobor, Jastrebarsko, Kostanjevac, Vivodina, Krašić i još neka manja sela, te stanice i strateška mjesta uz prugu Zagreb—Karlovac. Iz ostalih je sela u Zumberku neprijatelj izbjegao, jer se nije mogao održati. Poslije razoružanja Kalja⁵ neprijatelj je napustio neke manje garnizone po selima. Neka su sela, vidjevši po prvi puta partizane, bila ustrašena, ali se za veoma kratko vrijeme situacija iz temelja izmijenila, te sada s oduševljenjem primaju partizane. Držanje je HSS-ovaca prema partizanima uglavnom dobro, ali ih je teško pokrenuti u borbu. Mase nam sve više prilaze, naročito kada vide da se pod pritiskom partizana neprijatelj povlači.

Mogućnosti su za mobilizaciju veoma dobre. Mnogo se mladića, pozvanih od ustaških vlasti u vojsku, ne odaziva, već

⁴ Većeslav Holievac

⁵ Vidi dok. br. 16.

se javlja u partizane. Ustaše tog kraja govore da bi se predali kad bi znali da ih ne čeka gora kazna od smrti. Partizani su preko letaka odgovorili da zavedene ustaše ne ubijaju, te im pružaju priliku da u redovna partizana borbom protiv okupatora operu ljagu.

Vaš nam je delegat drug Fišer⁶ javio da će svoj boravak na teritoriju II operativne zone koristiti da sredi organizacione prilike i stvori potrebne uslove za uspješniji razvoj partizanskog pokreta na tom teritoriju. Osim toga on nam je naredio da do daljnjeg njegovog obavještenja ne izdajemo nikakvih naređenja sem operativnih, kako bi se izbjegla zbrka, koja bi nastala u vezi s dvostrukim naredbama.

Nešto prije mi smo razriješili dužnosti komandanta II operativne zone druga Stipu,⁷ a komesara smo II zone druga Parmača* pozvali da se prebaci na teritorij Zumberačko-pokupskog odreda. Štab se II operativne zone cijelo vrijeme nalazio u Moslavačkoj Gori.

Povjerenstvo je C.K. K.P.H. u Zagrebu⁹ sa svoje strane, kako smo tek sada informisani, imenovalo Štab II operativne zone. Tako su ustvari postojala dva štaba II zone. Štab je II zone, koga smo mi imenovali, imao vezu s jedinicama u Moslavačkoj Gori i pokušavao uspostaviti vezu s Kalnikom. Međutim je Štab II zone, imenovan od Povjerenstva C.K. K.P.H. u Zagrebu, kontrolirao djelatnost jedinica u Hrv. Zagorju, Zumberku, a djelomično i Kljuki.

Kordunaške su se jedinice, u sastavu Zumberačko-pokupskog odreda, koje smo mi prebacili u Kljuku i Zumberak, povezale sa Štabom II zone iz Zagreba, te sada stoje pod njegovim direktnim rukovodstvom. Taj je Štab sasvim nepotpun, vršilac je dužnosti komandanta i komesar II zone drug Stubičanec (Marko Belinić), dok ostalih članova Štab, koliko nam je poznato, nema.

S druge se je strane drug Fišer povezao i sa Štabom zone koga smo mi imenovali ili bar samo s jednim njegovim članom, tako da mu je vjerojatno postojanje dvaju štabova II zone poznato. Mi smo ga o svemu tome detaljno obavijestili.

5 drugom ćemo Stubičancem uspostaviti vezu preko Korduna, te ćemo na taj način uspostaviti terensku vezu sa Zagrebom.

Imajući u vidu povoljnu situaciju na teritoriju II zone riješili smo da na taj teren pošaljemo veći broj iskusnih voj-

⁶ Narodni heroj Ivo-Lola Ribar

⁷ Pavle Vukomanović

⁸ Stanko Parmač

⁹ U Povjerenstvu CK KPH za Oblast Zagreb bili su Dragutin Sali, Ivan Krajačić, Ivo Marinković i Grga Jankeš. Vidi Zbornik tom V, knj. 5, dok. br. 18, objašnjenje 2.

ničkih i političkih kadrova. Ovih će dana nekoliko drugova, dosadašnjih komandanata i komesara u Lici, Kordunu i Baniji, poći na teren II zone. Mi ćemo ih staviti na raspoloženje Štabu II zone, s tim da ih se u sporazumu sa drugom Fišerom rasporedi na rad.¹⁰

Pored tih naših mjera nedavno smo naredili Štabu Kordunaških P.O. da prebaci za izvjesno vrijeme na teritorij II zone preko Kljuge za Zumberak svoja tri udarna bataljona. Ta će se tri bataljona zadržati na teritoriju II zone mjesec dana. te će za to vrijeme u zajednici s tamošnjim jedinicama izvršiti niz značajnijih akcija.¹¹ Uvjereni smo da će sve te mjere veoma mnogo doprinijeti brzom razvitku i razmahu narodno-oslobodilačke borbe na tom terenu.

Nastojimo da sa Štabom Zumberačko-pokupskog odreda, a preko njega sa Štabom II zone i sa Zagrebom, uspostavimo vezu i preko teritorija V operativne zone posredstvom jedinice¹² koja djeluje na sektoru Bosiljevo—Prilišće—Vukove Gorice. Ta jedinica, naime, spada u sastav Zumberačko-pokupskog odreda, ali do sada još nije uspostavila vezu sa Štabom tog Odreda. Naredili smo Štabu V operativne zone da s tom jedinicom uspostavi vezu preko Gomirske čete u pravcu Bosiljeva.

Mi ćemo sa svoje strane sve poduzeti da si osiguramo čvrstu vezu sa Štabom II zone, a preko njega sa Zagrebom.

AKCIJE

I operativna zona

14. VII kordunaški su partizani¹³ ušli u hrv. sela Bari-lovački Leskovac i Carevo Selo i ubili dva ustaška razbojnika.

22. VII kordunaški i banijski su partizani ušli u hrv. selo Stankovac. Ubijen je jedan ustaša. Zaplijenjena jedna puška, nešto municije, velike količine žita i 25.000 kuna. Zito je podijeljeno seljaštvu. Spaljena je sva općinska arhiva.

24. VII banijski su partizani¹⁴ izvršili uspješan napad na Mrakovu bojnu u Brnjeuškoj. Zarobljena su 25 domobrana i 8 ustaša. Ustaše su odmah streljani. Zaplijenjeno je 50 pušaka, 1 teški mitraljez, 1 p. mitraljez, 5.500 metaka i mnogo žita.

¹⁰ Vidi dok. br. 15. objašnjenje 23.

¹¹ Odnosi se na Prvu kordunašku brigadu (Četvrtu NOU brig. Hrv.). Vidi dok. br. 45, objašnjenje 9.

¹² Vidi Zbornik, tom V, knj. 5. dok. br. 121

¹³ Vod Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Akcijom je rukovodio politički komesar Prvog bataljona Izidor Strok. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5. dok. br. 122.

¹⁴ Prva i Druga četa Prvog bataljona i Druga četa Četvrtog bataljona Banijskog NOP odreda. U Brnjeuškoj je bila Dvadeset deveta satnija Druge bojne Mrakovog Zdruga.

Na strani neprijatelja ima 20 mrtvih i više ranjenih, a na našoj strani 2 mrtva i 2 ranjena partizana. Iz Gline je poslana pomoć, ali su naišli na našu zasjedu koja ih je natjerala u bijeg. Tom prilikom su zaplijenjene 2 puške i nešto municije.

24. VII lički su partizani zauzeli selo Popovača. Neprijatelj je imao 2 mrtva i nekoliko ranjenih. Zaplijenjeno je 3 puške i nešto municije. Na našoj strani su dva partizana ranjena.

Od 29. VII do 3. VIII, u zasjedama na cestama Vukmanić—Cerovac,¹⁵ Otočac—Zalužnice,¹⁶ Brubno—Kobiljak,¹⁷ ubijeno je 42 vojnika i 10 civila i mnogo ih ranjeno. Zarobljena su tri žandara. Zaplijenjeno je 21 puška, 2 pištolja, oko 1500 metaka i dvojica kola živežnih namirnica.

Od 25. VII do 3. VIII vršene su diverzione akcije na pruzi kod Oštarija, D. Dubrave—Oštarije, Vojnovac—Josipdol i kod Lešća. Uništeno je preko 5 km pruge, 14 km t.t. linije, razrušen je jedan gvozdeni most, uništena 1 lokomotiva i tri vagona, zapaljene tri vaktarne, 1 autotaksi, a zaplijenjeno je 2 puške i nešto municije. Ubijen je jedan ustaša.¹⁸

U toku ovog mjeseca lički su partizani¹⁹ zarobili jednu talijansku patrolu i zaustavili putnički voz. Zaplijenjeno je 16 pušaka, 1 p. mitraljez, 2.000 metaka i zarobili nekoliko vojnika.

Od 20. VII do 4. VIII, u raznim sukobima i napadima [sa] četnicima, ustašama i Talijanima kod Divosela, Vedro Polja, Rizvanuše. Čitluka, Drenovog Klanca, Zalužnice, Bužima, Kalinovače, Dugog Dola, Starog Sela, Rapajinog Dola, Otočca, Močila, Mudriča, Maljevca, Cetin Grada, Kladuše, Brezove Glave, Krnjaka, Vere, Šušnjara, i Draškovice. ubijeno je 13 četnika, 29 ustaša i 23 Talijana, ranjeno je 64 vojnika, zarobljeno 2 četnika, 29 ustaša, 12 domobrana i 2 Muslimana, zaplijenjeno 1 teški mitraljez, 3 p. mitraljeza, 17 pušaka, oko 6.000 metaka, 17 bombi, 1 pištolj, 2 fotoaparata i drugog ratnog materijala. Na našoj strani bilo je mrtvih 18 partizana i 10 civila, a ranjeno 8 partizana.²⁰

U predgrađu Otočca su partizani²¹ spalili 15 zgrada i vojničke kasarne. Ustaše su popalile sela Močila, Ornice, a u Čitluku i Divoselu oko 50 kuća.

¹⁵ Zasjedu držao Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda sa Drugom omladinskom četom. Vidi dok. br. 13.

¹⁶ Bataljon »Božidar Adžija«

¹⁷ Treći odred Ličke grupe NOP odreda

¹⁸ Opširnije o akcijama vidi u dok. br. 13.

¹⁹ Bataljon »Ognjen Priča«. Vidi dok. br. 40.

²⁰ U tim borbama učestvovala su jedinice Ličke grupe NOP odreda i kordunaški NOP odredi.

²¹ Lički udarni bataljon. On je tom prilikom uništio artiljerijske kasarne na Spilr.iku, da ih neprijatelj ne bi iskoristio za smještaj svojih jedinica. Vidi dok. br. 9.

Kordunaški su partizani²² razoružali posadu u Kamenici i zaplijenili 3 p. mitraljeza, 57 pušaka i 6.000 metaka. Točnijih podataka nemamo.

II operativna zona

18. VII partizani, vraćajući se u Zumberak, prošli su kroz selo Kupčina, 19.[-og] kroz selo Lučelnicu, a 20 VII kroz selo Dubranec. Bili su lijepo primljeni od naroda. Narodu su objasnjavali cilj naše borbe, sporazum četnika i ustaša i dijelili letke.

21. VII partizani su prolazili i kroz selo Gudci, gdje su dobili od seljaka simpatizera 2 puške i 450 metaka i obećali im da će nabaviti još oružja. Zatim su krenuli u Dragonožec, gdje su uzeli iz ambulante lijekova i saniteta u vrijednosti od 20.000 kuna.

26. VII ustaše koji su išli na istragu u selo Brkiševinu, kad su čuli da su partizani u selu, razbježali se. Selo je bilo oduševljeno zbog toga događaja.

27. VII partizani su se nalazili jedan cio dan u selu Vratečko, gdje su organizovali NOO.

28. VII prekopana je cesta između Novog Sela i Stojdrage u dužini od 15 km.

29. VII žumberačko-pokupski su partizani prekopali cestu kod sela Pečno u dužini od 7 metara i na istom mjestu porušili nekoliko t. t. stupova. 29. VII razrušena je cesta kod Kalja i porušeno nekoliko t. t. stupova. Naišao je teretni auto s drvima, koji je spaljen, a dva mladića i šofer su pušteni.

29. VII zaplijenjeno je od narodnih izdajica u selu Nova Vas dva konja, 2 kola, 2 vola, 1 krava, dosta kože, kave i šećera, što je u većini podijeljeno narodu, koji je bio oduševljen.

29. VII zarobljena je jedna radna bojna od 173 domobrana, koja je došla da radi u šumi Burdelj (Vel. Gorica). Zaplijenjeno je 10 pušaka, 800 metaka, 173 čebadi i drugog materijala. Zarobljeni su svi bili pravoslavni i otpremljeni su u štab preko Kupe.²³

29. VII partizani²⁴ su popalili u Kljuki ugljen i 20 vagona drva, koja su služila za pogon tvornice u Capragu i Sisku.

30. VII porušen je most u Sviženu i posječena je t. t. linija.

Početkom mjeseca augusta žumberačko-pokupski su partizani²⁵ razoružali posadu u Kalju. Borba je trajala 55 minuta

²² Prvi i Drugi udarni batalion i Prva omladinska četa. Vidi dok. br. 22.

²³ Akciju je izvršila Prva četa (Kljuka) Pokupsko-žumberačkog NOP odreda.

²⁴ Prva četa (Kljuka) Pokupsko-žumberačkog NOP odreda

²⁵ Bataljon »Jože Kraš« Pokupsko-žumberačkog NOP odreda. Vidi dok. br. 16.

i nakon toga se neprijatelj predao. Zarobljeno je 26 žandara i financa od kojih je 6 streljano. Zarobljeno je 1 p. mitraljez sa spremom, 33 pušaka, 9 bombi, 6 pištolja, mnogo odjevnog materijala, živežnih namirnica i ostalog. Na strani neprijatelja bilo 4 mrtva, a na našoj strani 1 mrtav, 1 teže i 1 lakše ranjen. Narod je s oduševljenjem [dočekao] pad Kalja, ier je to za njih veliki događaj, a i tražili su već više puta njegovo razoružanje. S čudom i ushićenjem narod je promatrao kako partizani sprovode zarobljenike.

3. VIII prekopana je cesta kod sela Vukovine.

4. VIII uništeno je preko 30 stupova t. t. linije kod Vukovine.

9. VIII spaljeno je preko 200 stupova, koji su bili pripremljeni za popravak t. t. linije.

Noću sa 8. na 9. VIII izvršen je napad na posadu u Pisarovini.²⁶ Zaplijenjeno je 27 pušaka, 2 p. mitraljeza sa 5.500 metaka, 8 pisacih strojeva, 2 radioaparata, 200 kg šećera, 20 kg kave i raznog odjevnog materijala. Zarobljeno 9 domobrana, 3 žandara i 17 ustaša. Dvojica ustaša su strijeljana.

10. VIII u selu Gornja, partizani²⁷ su zaplijenili 1.200 lit. vina, 45 kg donova, 50 kg šećera i drugog materijala.

11. VIII prekopana je cesta kod Gorinja.

12. VIII spaljeno je 200 t. t. stupova kod Gorinja.

Iz III operativne zone operativni izvještaj nismo dobili.

IV operativna zona

30. VI partizani su ušli u Povije.²⁸ Zauzeta je pošta i na trgu javno strijeljan jedan ustaša.

30. VI upala je jedna četa partizana u Bol i napala neprijateljsku patrolu. 1 žandar je ubijen, a 1 domobran ranjen. Zaplijenjeno je 2 pištolja i 90 metaka.

2. VII ubijen je 1 ustaša u Milni.

3. VII u selu Dol je likvidiran 1 ustaša.

5. VII razoružana je finansijska stanica u Pitovskoj.²⁹ Zaplijenjene su 4 puške, 300 metaka, 100 kg kože i dva radioaparata. Jedan finane se javio u partizane.

²⁶ Napad su izvršile Druga i Treća četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda i jedna četa Pokupsko-žumberačkog NOP odreda.

²⁷ Prva četa Bataljona »Jože Kraš« Pokupsko-žumberačkog NOP odreda. Vidi dok. br. 35.

²⁸ Četa bračkih partizana. Formirana je 22 lipnja 1942 god. (62 borca, podijeljena u tri voda). Prvi komandir bio je Josip Marinković. Četa se početkom studenog prebacila sa otoka Brača na pl. Biokovo.

²⁹ Ne u Pitovskoj, nego u Spliskoj. Razoružanje izvršila Četa bračkih partizana.

9. VII partizani su ušli u Postire na konjima.³⁰ U tvornici sardina »Neptun« zaplijenjeno je 80 hl ulja, 160 bacava slane ribe, 100 kg kositra i drugo. Veći dio ulja i ribe podijeljeno je stanovništvu.

9. VII trojica partizana preobučena u civilna odijela ušla su u Pčstire na motorni brod i revolverima prisilila tri ustaše na predaju i uhapse ih. Oni su predvedeni u naš logor i tamo strijeljani. Zaplijenjena su 3 revolvera.

14. VII partizani su zaustavili brod i odnijeli od jednog žandara 2 puške, koji ih je vozio u Omiš.

29. VII za vrijeme napada proleterskih udarnih brigada na Livno, srednjedalmatinski su partizani³¹ postavili zasjedu na Prologu. Naišao je neprijatelj u 23 kamiona, koji su trebali smijeniti posadu u Vagnju. Borba se vodila 9 sati. Ubijeno je 150 neprijateljskih vojnika, zapaljeno 16, a uništeno 7 kamiona. Zaplijenjeno je: 1 minobacač sa 72 mine, 41 puška, 2500 metaka i raznog drugog materijala. Nakon toga su stigli neprijateljski tenkovi i naše su se snage morale povući. Na našoj strani bilo je 10 mrtvih i 6 ranjenih.

31. VII kod Rupotine, cesta Split — Sinj, partizani³² su razrušili 2 km ceste (od Splita udaljeno 8 km), povukli se i postavili zasjedu na planini Kozjak. 5.000 neprijateljskih vojnika pokušalo je da opkole naše snage u Kozjaku. Partizani su primili borbu u kojoj je neprijatelj imao 20 mrtvih i mnogo ranjenih. Uslijed nadolaska neprijateljskih snaga iz Splita i Solina partizani su bili prisiljeni povući se. Nakon ove neprijateljske neuspjele akcije Talijani su počeli paliti i pljačkati okolna sela i pohapsili obitelji nekih partizana iz Solina.

Uslijed teških situacija i neorganizovanog povlačenja Sjevernodalmatinskog odreda bilo je 9 mrtvih i 26 ranjenih.

V operativna zona

11. VIII snage V op. zone³³ i I udarna brigada I op. zone izvršile su istovremenu akciju na Modruš kod Ogulina, Jezerane i Križpolje, gdje su bile jake ustaške i žandarske posade. Neprijatelj je bio jako utvrđen, a naročito u gradini u Modrušu, odakle je davao ogorčeni otpor. U toku borbe, talijanska posada u Brinju u dva navrata pokušala je da se probije do Križpolja, ali je bila odbijena. Nakon trodnevne borbe sva tri mjesta su oslobođena. Zaplijenjeno je 157 pušaka, 3 puško-mitraljeza i jedan teški mitraljez, kao i velika količina drugog

³⁰ Četa bračkih partizana

³¹ Prvi udarni bataljon

³² Vidi dok. br. 20

³³ Prvi primorsko-goranski NOP odred. Vidi Zbornik, tom V, knj. 7, dok. br. 24.

ratnog materijala. Neprijatelj je imao preko 200 mrtvih i ranjenih. Zarobljeno je 138 ustaša, žandara i naoružanih civila...

Proleterski bataljon

10. VIII Proleterski je bataljon u zajednici sa partizanima Udarnog bataljona V operativne zone postavio zasjedu na cesti Mrzle Vodice — Jelenje. Naišlo je oko 100 neprijateljskih kamiona, koji [su] otkrili zasjedu i zapucali na nju. Naši su ostali i dalje na položaju. Zatim je naišla kolona od 17 kamiona i 3 tenka. Otvorena je žestoka mitraljeska vatra na neprijatelja. Razvila se žestoka borba. Na strani neprijatelja bilo je oko 100 mrtvih i ranjenih. Zaplijenjeno: jedan teški mitraljez sa 2.000 metaka, 13 pušaka, 300 metaka, 5 pištolja, mnogo bombi i drugog materijala. Plijen bi bio veći, ali se nisu mogli uništiti tenkovi iz kojih je neprijatelj tukao mitraljezima. Uništeno je 2 kamiona, 2 luksuzna auta, u kojima su bili samo oficiri, proliveno je vino i benzin iz nekoliko kamiona.

12. VIII oko 150 Talijana napalo je logor, gdje se je nalazio Proleterski bataljon. Borba je odmah prihvaćena. Neprijatelj je bio prisiljen da se povuče. Ubijeno je više Talijana. Zaplijenjene su 3 puške, jedan pištolj, oko 200 metaka. Na našoj strani ranjena su dva partizana.

14. VIII postavljena je zasjeda na cesti Crni Lug—Gero-vo. Mjesto da su proleterci došli u sukob s kamionima, naišli su na talijansku zasjedu. Talijani su bili na boljem položaju, ali je ipak borba primljena. Naišli su tenkovi iz Crnog Luga, kojima je bio zakrčen put. U toj borbi je poginulo 15 Talijana, 2 su zarobljena. Zaplijenjeno je: jedan puškomitraljez sa 150 metaka, 10 pušaka, 2 pištolja, 15 bombi i ostalog ratnog materijala.

DODATAK

I operativna zona

2. VIII izvršen je napad na četničke položaje na Maglaju, Šupljem Brdu, Srbskom Klancu, Mila Vodi i Gola Mili.³⁴ Otjerani su sa Crnoga Vrhla i Kokijerne. Zaplijenjene su 4 puške i nešto municije, 600 metaka za t. mitraljez. Neprijatelj je imao dosta mrtvih i ranjenih (tačan broj nije poznat). Mi smo imali 3 mrtva i jednog ranjenog.

6. VIII izvršen je napad na selo Žabicu³⁵ i Klisu odakle je neprijatelj protjeran. Zaplijenjene su 3 puške i 6.000 me-

³⁴ Napad izvršile Prva i Druga četa Drugog bataljona Trećeg ličkog NOP odreda i Bataljon »Bude Borjan«. Vidi dok. br. 41.

³⁵ Napad izvršio Bataljon »Mićo Radaković« (Drugi lički NOP odred).

taka. Na našoj strani bilo je troje ranjenih, dok je neprijatelj imao više mrtvih i ranjenih.

7. VIII izvršen je napad na Kamenicu.³⁰ Iako je neprijatelju došla pomoć iz Ogulina, našim snagama uspjelo je nakon juriša ući u Kamenicu. Zarobljeno je 60 domobrana. Zaplijenjeno je 58 pušaka, 3 p. mitraljeza, 5 pištolja, 4100 metaka i ostalog materijala. Neprijatelj je imao 4 mrtva i više ranjenih, a mi 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

8. VIII jedna četa Kordun. P. O. i jedna četa Zumberačko-pokupskog odreda izvršile su napad na Pisarovinu. Nakon žestoke borbe od dva sata i pol zauzeto je mjesto i tom prilikom zarobljeno je 17 ustaša, 2 domobrana, 3 žandara i 5 civila. Strijeljano je 6 ustaša, 5 civila i 1 žandar, dok su ostali pušteni. Zaplijenjena su 2 p. mitraljeza, 27 pušaka, 6.000 metaka, 6 bombi, 3 radio-aparata, 8 pisaaćih mašina, 1 poljski telefon, 41 čebe, 41.580 kn, te ostale spreme. Naši su gubici 2 mrtva i 6 ranjenih.

9. VIII izvršen je bezuspješan napad na Batnogu. Mi smo imali 2 mrtva i 4 lakše ranjena, a neprijatelj 3 mrtva i više ranjenih.

9. VIII izvršena je akcija na Nevi Grad.³⁷ Zaplijenjena je ergela konja, dvije pisaaće mašine te nekoliko kola i ostale spreme.

11. VIII izvršen je napad na Pokupsko.³⁸ Poginulo je u borbi 6 neprijateljskih vojnika, dok mi nismo imali gubitaka. Iza toga naše su se snage povukle na državno dobro Ruševac, gdje je zaplijenjena državna stoka, strojevi, živežne namirnice, radio-aparat, pisaaća mašina i 37.500 kn.

11. VIII, I udarna brigada I op. zone učestvovala je u napadu³⁹

12. VIII lički su partizani⁴⁰ napali neprijateljske položaje cko L. Petrovog Sela. Zarobljen je 1 p. mitraljez, 3 puške, 400 metaka i nekoliko bombi. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i više ranjenih, a mi jednog mrtvog.

12. VIII kordunaški su partizani zajedno sa banijskim partizanima napali Vrgin Most.⁴¹ Nakon što je neprijatelj dao

³⁰ Vidi dok. br. 22.

³⁷ Akciju izvršio Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 22.

³⁸ Napad izvršile dvije čete Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda i četa Pokupsko-zumberačkog NOP odreda. Vidi dok. br. 47.

³⁹ U prepisu koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta nedostaje tekst na ovom mjestu.

⁴⁰ Druga četa bataljona »Ognjen Priča« i Druga četa bataljona »Krbava«

⁴¹ Za izvršenje te akcije formiran je Operativni štab. koji je rukovodio kordunaškim i banijskim jedinicama. Vidi dok. br. 39 i 47.

žestok otpor, naši su se povukli. Zapaljena je željeznička postaja, zarobljeno 9 domobrana, zaplijenjeno 9 pušaka i 600 metaka. Mi smo imali 13 mrtvih i 49 ranjenih.

14. VIII lički partizani⁴³ izvršili su napad na Sv. Rok. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, a 8 ih je zarobljeno, od kojih su 4 strijeljana. Mi smo imali jednog mrtvog.

17. VIII kordunaški su partizani napali posadu na pumpi na Mrežnici. Zarobljeno je 6 domobrana, zaplijenjen 1 p. mitraljez, 5 pušaka i 450 metaka.

U zasjedama od 30. VII — 19. VIII, kod Perušića, Debele Glave, brda Mrkočevice, Bugara, Javornika, Dugog Dola — Vrhovina, Ribljana — Ljute Glavice, Kladuše i Bobica poginulo je 7 Talijana, 16 četnika i jedan ustaša, zarobljen je jedan Talijan i 4 četnika. Zaplijenjeno je: 4 puške, 2 puško-mitraljeza, 1316 metaka i 1 bomba. Zatim 2 konja, 5 goveda, 60 ovaca i 10 koza. Ubijeno je 3 civila i 10 ranjeno.

U diverzijama od 8 — 17 VIII između Javornika i Pavlovca srušena je pruga, te uništena jedna lokomotiva i više vagona. Prekinuta je telefonska veza kod Vukmanića,⁴³ na cesti Gradac—Pokupsko uništeno je 54 bandere,⁴⁴ između Generalskog Stola i Zvečaja uništena je željeznička pruga, te jedna lokomotiva i 8 vagona. Poginulo je 16 Talijana, jedan je ustaša zarobljen. Zaplijenjeno je 12 pušaka, 2.000 metaka i ostalog ratnog materijala.

U raznim sukobima sa neprijateljem od 28. VII — 18. VIII, kod Čitluka, Kosinja, Brezovca, Glinskog Vrela, brda Karaule, Dugog Dola i Ljubovića, poginulo je 40 ustaša, 3 četnika i 2 talijanska vojnika, jedan Talijan je ranjen, a jedan je zarobljen. Zaplijenjeno je 9 pušaka, 1 t. mitraljez, 3 voza pšenice, 2 vola i zapaljena je jedna vaktarnica. Na našoj strani bila su 2 mrtva i 3 lakše ranjena. U zasjedi kod Tuševića četnici su uhvatili 6 omladinaca.

II operativna zona

3. VII dva voda⁴⁵ razrušila su cestu između Samobora i Stojdrage na dužini od 200 metara. Vraćajući se u logor, dobili su još jednu civilnu pušku i jedan durbin. Ovi vodovi namjeravali su 4. VII razrušiti cestu između Sv. Jane i Kalja, ali su bili primjećeni od ustaša, kojih je bilo 80. Nastala je borba, u kojoj su ustaše imali 11 mrtvih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

Druga i Treća četa Prvog bataljona Prvog ličkog NOP odreda. Vidi dok. br. 54.

⁴³ Prvi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda

" Treća četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda

⁴⁵ Prvi i Drugi vod Druge čete Pokupsko-žumberačkog NOP odreda

I. VII jedna desetina vršila je patrolno izviđanje između Jaske i Zumberka. Naišao je jedan vod ustaša. Naši su otvorili plotunsku vatru. Poginulo je 6 ustaša, a ostali se razbjegli.

Jedan vod održavao je mitinge u selima: Vratnik, Noršić Selo i Breganice (općina Samobor) i u Brdovecu (Kotar zagrebački). Ovi su mitinzi uspjeli. Na povratku nabavljeno je 7 pušaka.

7. VII jedan vod⁴⁶ razorio je poštu, željezničku stanicu i skretnice u Hrvatskom Leskovcu (kraj Zagreba). Istovremeno je razoružao željezničku stražu i dva željezničara. Zaplijenio je 6 pušaka sa čitavom spremom, jednu pisacu mašinu i 2.960 kn. Na pošti je zaplijenjeno 2.710 kn.

3. VII jedan vod⁴⁷ napao je općinsku zgradu kod Jaske u Petrovini i razrušio poštu u istom mjestu. Tom prilikom je zaplijenio jednu pušku, jedan revolver, sanduk šećera, dvije pisace mašine i nešto pisaceg pribora.

Vraćajući se u logor, ovaj vod je pao u klopku ustašama. Naređen je juriš, koji je uspio. Ustaše su imali 5 mrtvih, a mi samo jednog lakše ranjenog. Zaplijenjen je jedan mitraljez sa nešto municije.

9. VII četa⁴⁸ je položila zakletvu pred narodom u selu Tisovcu (Zumberak). Na zboru je bilo prisutno oko 300 seljaka iz okolnih sela. Na zboru su održani govori, u kojima se govorilo o našoj borbi, savezu ustaša i četnika, o S. S. itd.

10. VII održan je zbor u selu Osunji (Zumberak), na kome je prisutnih bilo oko 200 ljudi.

II. VII jedan vod rekvirirao je živežne namirnice u selu Pečnu. te istovremeno uhapsio jednog župnika, jednog trgovca i jednu špijunku. Spijunka je strijeljana, a ostali nakon istrage pušteni. Ustaše su ovu dvojicu puštenih uhapsili, te ih najzvjerskije mučili.

Citavo Zumberačko područje je kontrolirano od partizana, koji u njemu vrše civilnu vlast preko N.O.O, koji su tormirani. Nitko ne može ići u Sloveniju bez propusnice partizana, pa je izdano naređenje da se seljaci koji idu u Sloveniju obrađivati svoje vinograde obrate na N.O.O. koji će od partizana ishoditi propusnice. Ovo je vrlo popularno među stanovništvom, koji stvarno u partizanima gledaju vlast.

Stigao nam je izvještaj od druga Ilije Gromovnika.⁴⁹ Ovo je prvi izvještaj njegove diverzantske grupe, koja je izvršila slijedeće diverzije:

^{4*} x_{re}5i vod Druge čete Pokupsko-žumberačkog NOP odreda

¹⁷ Treći vod Druge čete Pokupsko-žumberačkog NOP odreda
Druga četa Pokupsko-žumberačkog NOP odreda
Narodni heroj Ivan Hariš

18. I. o. g. u saradnji sa bosanskim snagama dignut je u zrak blindirani vlak između Bos. Novog i Bos. Krupe.

28. II. dignut je u zrak željeznički most između Gline i Maje u saradnji sa banijskim partizanima.

19. III dignut je u zrak most na cesti između Dvora [na Uni] i sela Vojnići.

26. III dignut je u zrak most između Petrinje i Hrastovice.

18. IV dignut je u zrak blindirani vlak između Bos. Novog i Krupe u zajednici sa banijskim partizanima i uz saradnju sa Grmečkim štabom.

8. V zajedno sa kozarskim i banijskim partizanima dignut je u zrak most između Kostajnice i Volinja.

19. V postavljena je nagazna mina na pruzi kod Maje, na koju je naišla patrola. Dok su dizali minu, ona je eksplodirala i ubila dva oficira stručnjaka i 4 vojnika.

3. VI dignut je u zrak njemački transportni vlak na pruzi Sisak—Caprag—Blinski Kut. Broj žrtava drži se u tajnosti.

27. VI dignut je u zrak jedan talijanski brzi vlak kod Ivanić Grada (Moslavina). Broj žrtava nije poznat.

3. VII dignut je u zrak jedan njemački vlak (Orient-ekspres) u kome su se vozili oficiri. Bilo je 45—70 žrtava. Akcija je izvršena između Dugog Sela i Ivanić Grada.

12. VII dignut je u zrak jedan vlak-cisterna između Capraga i Sunje. Tri su cisterne uništene.

19. VII dignut je u zrak jedan vlak sa domobranima, između Saša i Jasenovca. Broj žrtava nije poznat.

Na stanici Vlaovići razbijena je jedna lokomotiva i skretnice. Istovremeno je uništena i pumpa za vodu.

U Moslavačkoj Gori su uništene 4 šumske lokomotive.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit komesar

Zamj. komandanta

BR. 57

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE NOU BRIGADE HRVATSKE
OD 25 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE
ZONE O REZULTATIMA NAPADA NA UDBINU**

Š T A B
II. UDARNE BRIGADE
I. OPERAT. ZONE
N.O.P. HRVATSKE
25-VIII-42

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE¹**Bunić**

- 1.— Još do sada nismo primili ukupne izvještaje od bataljona, iako smo već nekoliko puta urgirali da nam ih pošalju. Ipak prema dosadanjim podacima lista gubitaka u svih pet bataljona izgledala bi ovako:

	mrtvi:	ranjeni:	ukupno:
»Mićo Radaković«:	40	48	98
»Ognjen Priča«:	23	39	62
»Stojan Matić«:	8	49	57
I. bat. III. odreda:	23	26	49
II. bat. I. odreda:	1	5	6
Ukupno:	93 ²	167	282 ¹
Gubici same Brigade:	71	136	207

Gubici u oružju nisu nam isto tačno poznati ali po podacima izgledali bi ovako:

- 1 top (zatvarač je spašen), nišanske sprave i 2 granate.
 - 1 protivkolski mitraljez (municija spašena).
 - 6 p. mitraljeza
 - 1 mali bacač uništen
 - 40 pušaka približno.
2. — Na Udbini je situacija po svima izgledima za njih dobra. Moral im je na visini, puni su ofanzivnosti i agresije.

¹ Srećko Manola

² U originalu je pogrešno zbrojeno: zbir mrtvih je 95.

³ Pogrešno zbrojeno: Treba da bude 272.

3. — Potrebno je da se odmore bataljoni, i popuniti ih. Širokom blokadom isto se tako, mogu odmarati. Dakle, ja bi ih držao oko Udbine na liniji Visić—Mutilić—Mekinjar i u isto vrijeme bi ih popunjavao i odmarao.—
4. — Uzrok paljenju uglavnom jeste velika ogorčenost i čežnja za osvetom i kod partizana i kod naroda. Poslije toga čulo se je: »Sada mi nije ništa žao samo kad se i ovo vidilo« i takovih i sličnih komentara masa. — Osim toga možda i premalo pažnje smo poklonili toj mogućnosti paljenja, iako smo dva pismena naređenja poslali da se ne smije pljačkati, paliti. Politkom brigade je baš bio na terenu oko Udbine (obilazio položaj sav) u momentu paljenja i pokušavao je da to spreči, ali bez uspjeha.
5. — Stanovništvo sela uopće ne pokušava da se izvuče iz žice. —
6. — Snabdjevanje sa vodom ne može da se spriječi. Njihovi položaji dominiraju nad našim, i inicijativa je u njihovim rukama. —
7. — Udarni bataljon bi po mome mišljenju trebao da dođe u Mekinjar ili u Srednju Goru, ili u Komić. —
8. — Bataljoni od I. i III. odreda su upućeni u svoje baze, odnosno bataljon I. odreda za položaje prema Lovincu (na traženje Grupe).⁴ —
9. — Raspoloženje boraca nije loše onoliko koliko se je moglo očekivati. Osjeća se u izvjesnim momentima potištenost ali prolazi. Demoralisanost je velika, i strah pred ustašama još veći. Sada životinjski bježe a da i ne pomišljaju da dadu otpor. Naročito ih hvata strah pred avionima.
10. — Štab grupe nam je poslao upustva o držanju uske blokade, koja nismo primjenili. Jutros sam o tome poslao izvještaj Štabu zone. — Bataljoni su sami skoro ostavili položaj samo su još i formalno čekali odobrenje. — Što se tiče političkog rada i objašnjavanja o uzrocima gubitaka i poraza to će se nastojati da se to što prije izgadi i ovakvo stanje popravi. U tome nema baš naročitih teškoća, pošto partizanima je već o tome govoreno i govori im se i oni to po malo počimlju razumjevati. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

v. d. Politkom-a
P. Babić⁵

Komandant
Mićun^e

⁴ Grupa ličkih NOP odreda

⁵ Pero Babić

^e Mićun Sakić

Još je jedan važan momenat paljenja a taj je zauzeće topa od strane ustaša i protitenkovskog mitraljeza. Dalje: puštanje civila koji su trebali da voze žito i ostale stvari koji su iskoristili i onako zapaljene neke kuće od aviona.'

v. d. politkom
P. Babić

BR 58

IZVJEŠTAJ IZASLANIKA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O STANJU I DJELOVANJU JEDINICA NOP ODREDA BANIJE ZA VRIJEME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE NARODNO OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

U vezi sa zadatkom kojeg sam primio od G.Š.H. krenuo sam odmah kao izaslanik G.Š.H. u Štab Banije koji se nalazio na terenu Kordunaške grupe u Perni. Odmah po dolasku sastao sam se sa Štabom Banije, i na tom sastanku primio sam izvještaj o stanju na Baniji i ujedno im dao zadatke u vezi sa direktivama G.Š.H. Situacija i stanje na Baniji i njihovom odredu toga dana bila je slijedeća:

Neprijatelj je zauzeo njihov oslobođeni teritorij i kreće se čitavim teritorijem posve slobodno. Odmah po nailasku neprijateljskih snaga na njihov oslobođeni teritorij Štab je Banije prebacio čitav odred na teritorij Kordunaške grupe; naknadno je vraćeno u Baniju 4 čete sa zadatkom da tamo ometaju saobraćaj neprijatelju, da postavljaju zasjede itd. Međutim te jedinice uglavnom su mirovale po manjim šumama i nisu izvršavale taj zadatak koji im je bio određen. To njihovo mirovanje proizlazi odatle što su oni bili razbacani kao čete po manjim šumama i osjećali se preslabi da vrše one zadatke koji su im određeni. Odmah smo donijeli zaključak da se te čete stave pod jedinstvenu komandu jednog Štaba i da djeluju po mogućnosti zajednički. Snage koje su ostale na teritoriji Kordunaške grupe izvršile su jednu operaciju zajedno sa Kordunašima na Vrginmost koja nije uspjela. Nakon te

' Ovaj dio teksta dopisan je rukom.

operacije razumljivo je da je pao moral kod partizana i kod komandnog kadra. Nakon te operacije oni su uglavnom mirovali na sektoru Kordunaške grupe i izvršili su svega jednu zasjedu kod Kamenskog Mosta koja također nije uspjela. Razumljivo je da su oni sami uvidjeli da se nešto mora preduzeti, da se skrene pažnja neprijatelju na drugu stranu i da se dođe do oružja i municije koja im je neophodno potrebna. Nakon objašnjenja koje sam im dao oni su se složili s time da im je jedini izlaz u tome da izvjestan dio snaga prebace na sektor na kojem još nisu djelovali a to je pravac pruge Zagreb—Sisak sa osloncem na sisačko-moslavačke partizane, zatim drugi dio snaga da prebace na sektor Soline, ceste Petrinja—Glina sa zadatkom napadanja transporata koji prolaze tom cestom i kojom se snabdjeva neprijatelj koji se nalazi kod njih u Baniji. Treći dio snaga da ostane na Baniji s tim, da tamo zaista nešto radi a ne da miruje. U tu svrhu kao što sam gore napomenuo zaključeno je da se stavi pod komandu jedinoga Štaba koji bi ostao na Baniji. Sve to oni su potpuno prihvatili i počeli sa pripremama specijalno političkim za prebacivanje snaga u hrvatske krajeve.

Zbog potrebe municije odlučili su da se izvede jedna akcija u kojoj bi se došlo do municije i tek nakon te akcije, da bi se krenulo na određene sektore. Ta akcija trebala je da bude opet u zajednici sa kordunaškim snagama i to na ustaško selo Bućicu. Operacija je izvedena i nije uspjela, greškom jednog komandanta bataljona koji je povukao svoj bataljon bez naređenja Operativnog štaba, pa je čitava operacija propala iako je mogla da uspije. [U] operaciji kojoj sam i sam prisustvovao došle su do izražaja sve slabosti i posljedice njihovog prelaza na Kordun i posljedice neuspješne operacije, na Vrginmost. Drugovi iz Štaba Banije suviše su precijenili svoje partizane i nisu gledali stanje onako kako ono stvarno jeste. Nakon te operacije situacija u odredu još više se pogoršala. Pitanje municije ostalo je još akutnije, jer ima jedinica koje imaju svega po 20 do 30 metaka na svakog partizana. Sa takovim jedinicama razumljivo je da se ne može odmah krenuti na jedno ovakovo putovanje na kakovo bi oni trebali da krenu, a opet s druge strane nužno je da se što prije krene. U vezi sa tim stanjem ja sam im predložio da pošalju svega 2 bataljona koje će dobro pripremiti i obskrbiti ih sa municijom od teških mitraljeza koje i onako ne mogu da vuku sobom po terenu. Ta dva ili tri bataljona kreću se za koji dan preko Kupe i baciti će se na prugu Zagreb—Sisak na kojoj prema izveštajima koje mi imademo postoje vrlo male snage neprijatelja (ima vaktarna u kojima se nalaze po 2 domobrana). Zadatak tih snaga bio bi rušenje pruge, uništenje tih

vaktarni, spajanje sa bataljonom u Brezovici¹ kojeg su oni već prije poslali, a koji se tamo uspavao i povezivanje sa moslavačkim partizanima. Na taj način oni bi oživjeli rad te jedinice u Brezovici i pritiskom na glavnu prugu Zagreb—Sisak vjerovatno i nešto doprinesli za razvijanje odnosno onemogućavanje daljnjih neprijateljskih ofanziva.

Drugi dio snaga ostaće na teritoriju Kordunaškog 4 bataljona s time, da se prebacuje u hrvatska sela između Kupe i ceste Petrinja—Glina. U tim selima politička situacija za nas je vrlo povoljna o čemu sam se i sam mogao uvjeriti. Naše jedinice po tim selima kreću posve slobodno, i na čitavom tom terenu jeste jedini neprijateljski garnizon Bučica. Kod zadnjih operacija na Bučicu imao sam prilike da se uvjerim o povoljnoj političkoj situaciji za nas u tim krajevima. Zene koje su ostale u selima vrlo su nas dobro dočekale, pa čak i u samoj Bučici koja je bila na zlu glasu kao ustaško selo. Zene su odmah počele da sakupljaju mlijeka, sira i kruha i to počele nositi partizanima na položaju u velikim količinama. Zene su glasno govorile da su njihovi muževi u Bučici, da su oni prisiljeni da tamo drže stražu i da treba kad uđemo u Bučicu ubiti bilježnika, načelnika i tabornika itd. koji da su krvnici, koji tjeraju njihove muževe da čuvaju stražu u Bučici. O ostalim selima da i ne govorim koja su inače mnogo bolja od Bučice, na pr. Solina, Selkovac, Taborište itd. Te jedinice koje bi ostale na tom sektoru ujedno bi pravile pritisak na cestu Petrinja—Glina kao i na prugu Petrinja—Glina, i na taj način onemogućavale dolazak neprijateljskih transporata u Glinu.

Treći dio snaga kao što sam već rekao naprijed, ostao bi na sektoru Banije. Ali i taj dio snaga ovih dana, nakon što je neprijatelj krenuo prema zapadu počeo da se kreće oko šume Obijaj, Orlova itd. I taj dio snaga prebacio se na Kamenski Most iako zato nije bilo potrebno, tako da im je ponovno naređeno da se vrate na svoj sektor. Iz svega ovoga vidi se da stanje u tom odredu nije ružičasto i da oni moraju dobro da zasuču rukave da poprave to stanje i da odred ponovno osposobe za zadatke koji pred njim stoje. Tačno je da je [na] njih kozarska ofanziva ostavila dubok utisak, ali je tačno i to da su neprijatelju po pitanju te ofanzive zaista prepuštali propagandnu inicijativu i da su nasjeli vijestima koje je širio neprijatelj o tome kako je uništeno 50% partizanskih snaga u Kozari. Po pitanju prebacivanja snaga na sektor Sisak—Moslavina oni tvrde da su nasjeli izvještajima partijske organizacije Sisak koja da ih je navodno obavještavala da tamo ne može veći broj partizana da se zadržava. Oni uviđaju tu pogrešku, a vide i to da nema drugog izlaza nego put u

¹ Šesti bataljon Banije. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 91.

hrvatske krajeve i zato će da urade sve što mogu da to što prije sprovedu u djelo. Ja sam se kod njih zadržao 4 dana i kroz to vrijeme pomagao im u rješavanju tih problema koji danas stoje pred njima. Naročiti uvid u situaciju na Baniji nemaju. Znađu samo to da neprijatelj još i danas krstari po čitavom oslobođenom teritoriju, a da li se kreće na Grmeč ili ne o tome nemaju naročitih podataka. Kroz koji dan ja ću opet da krenem k njima da zajednički izvršimo pripremu za prelaz njihovih snaga preko Banije, tako da bi te snage što bolje izvršile svoje zadatke.

Kordunaške snage prešle su pred dva dana Kupu u jakosti od 3 udarna bataljona. Priprema partizana za taj odlazak bila je dobro izvršena. Partizani su otišli vrlo radosni i zadovoljni. Mi očekujemo da će oni ispuniti one zadatke koji su pred njih postavljeni. Prije odlaska održali smo konferenciju sa komandnim kadrom i Štabom tih snaga gdje smo im naročito skrenuli pažnju na držanje u hrvatskim krajevima i eventualne sektaške pogreške, koje bi mogli učiniti. Prema svim izvještajima koje dobivamo iz onih krajeva izgleda da [je] tamošnjem pučanstvu omilio izraz narodna vojska, a ne partizani. U tom smislu mi smo dali direktive drugovima da se služe u tom smislu i da ga ističu parolama koje će ubacivati na zborovima tamo pisati po zidovima kuća i zgrada gdje će prolaziti. Naročito smo im skrenuli pažnju da trebaju tumačiti nacionalni i nacionalno oslobodilački karakter, te nastupati pod hrvatskim i srpskim zastavama. Izvještaje od njih za sada još nismo primili, kao prvi zadatak oni bi trebali izvršiti napad na jednu željezničku stanicu između Zagreba i Karlovca.

Drugovima u Baniji treba pružiti što veću pomoć baš sada kada je kod njih nastupila ova kriza i kad se odred nalazi u takvoj situaciji. U tu svrhu i direktive koje im se šalju iz Štaba I operativne zone treba da budu izražene u tom smislu, jer nedavno su primili jedan dopis u kojem se govorilo da se mogu povratiti natrag na svoj sektor; to je za sadašnju situaciju nemoguće. Da bi Štab Zone što bolje bio obaviješten o toj situaciji nužno je da i veze između Zone i Štaba Banije budu što bolje i češće da bi Zona mogla pravovremeno pružiti im pomoć direktivama i naređenjima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

(M. P.)

26 augusta 1942. g.

Politkomesar
Kovač²

² Većeslav Holjevac

**IZVJEŠTAJ KOMANDE PRVE BANIJSKE PROLETERSKE
ČETE OD 26 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOP ODREDA HRVATSKE O RADU I USPJESIMA PO-
STIGNUTIM OD DOLASKA NA TERITORIJ SLAVONIJE¹**

I. PROLETERSKA ČETA
BANIJE
Dana 26. VIII. 1942.

GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

Izvještaj o radu

i djelovanju I. proleterske čete Banije u Slavoniji

Iz Banije je krenula ova četa 3. V. 1942. god. a u Slavoniju je stigla i stavila se na raspoloženje komandi 26. V. 1942. U Slavoniju smo došli sa 63 partizana-proletera uračunavši u taj broj komandira² i komesara.³ Naoružani smo bili sa 59 karabina i 4 puškomitraljeza. Sa Banije smo pošli sa 3 puškomitraljeza ali smo u Bosni iz akcije kod Prijedora dobili 1 puškomitraljez.

Već 29. V. 1942. naša četa je bila u akciji. Dne 30. V. 1942. odlukom operativnog oficira Gl. štaba Hrvatske druga Selje⁴ i komandanta Slavonskih partizanskih odreda druga Gaspara⁵ bila je naša četa podijeljena na vodove uz koje su pridodani po jedan slav. vod. Ova odluka bila je donešena nesretno i bez našega znanja i privole a donijela je našoj četi mnogo štete. Tim momentom mi smo ustvari prestali biti proleterska četa. Kroz cijelo vrijeme razdvojenosti mi smo postavljali zahtjeve za sjedinjenje naših vodova, što nam je uspjelo tek 24. VII. 1942.. kada je stanje ogorčenosti u našoj četi postiglo toliki stupanj da je naša partijska jedinica odlučila da se postavi komandantu Slav, odreda posljednji zahtjev uz najšire obrazloženje, sa odlukom da ćemo se prisilno sjediniti. O samim štetama nanešenim nama nećemo govoriti, jer sa njima je upoznata komanda III. operativne zone koja nam je obećala najveću potporu u daljnjem radu.

¹ Kopija dokumenta u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Narodni heroj Nikola Demonja

³ Vlado Mutak

⁴ Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁵ Karlo Mrazović

Sudjelovali smo u mnogo akcija većih i manjih zajedno sa slavonskim partizanima, a više puta i sami, i imali smo dosta uspjeha a i plijen je u oružju bio priličan. Razvili smo intenzivan politički rad po selima održavši veliki broj mitinga. Razbijali smo sve pokušaje neprijatelja, da pomoću raznih provokatora ocrne i oblate nas proletere pred licem naroda i partizana za čime se išlo. U borbi protiv neprijatelja bili smo nemilosrdni i svugdje smo nastojali da primjerom prednjačimo, držeći visoko stjeg naše crvene zastave, nastojeći da se preko nas prenese u svaki kutak naše zemlje ogroman značaj naše slavne Komunističke partije i njezine vojske proletera u ovoj velikoj Narodno-oslobodilačkoj borbi.

Našim dolaskom u Slavoniju prešli su partizani iz šuma u sela i stvorene su slobodne teritorije.

U akcijama u kojima smo sudjelovali zadobiven je od prilike slijedeći ratni plijen:

1 teški mitraljez, 6 puškomitraljeza, 175 karabina, 12.000 metaka, 18 pištolja, 300 pištoljskih metaka, 65 bombi i mnogo drugoga ratnoga plijena.

Borbeni duh i disciplina u našoj četi su na visokom stupnju što mi sa stalnim sistematskim političkim radom u samoj četi još više poboljšavamo.

U samim borbama izgubili smo nekoliko najboljih drugova koji nažalost svi [nijesu] pali od neprijateljske ruke. već nespretnošću drugova Slavonaca sa kojima smo zajednički sudjelovali u borbi. Pali drugovi jesu: Ivica Zivčić, Hrvat (bivši domobran) vodnik II. voda, bio kandidat K.P. Drago Jerman. Hrvat, politički delegat II. voda član K.P. Dušan Mačak. Srbin, i Drago Radulović, Srbin.

Ranjeni drugovi jesu: Bujić Ivica,⁶ zamjenik političkog komesara, Svrabić.. Dragaš Lazo. Milan Joka, Smolčić Tomo, sekretar partijske jedinice. U bolnici se nalaze još samo Svrabić i Smolčić. Svrabić je teže ranjen i neće više biti sposoban za borbu. Član je K.P.

Četu smo popunili sa nekim novim drugovima Slavoncima i radnicima iz Zagreba. Brojno stanje naše čete je 68 ljudi sa 5 puškomitraljeza. U pomanjkanju vremena naš izvještaj je oskudan ali drugi puta biti će opširniji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandir

⁸ Poginuo kao zamjenik političkog komesara Proleterske čete Banije prilikom napada na petrolejske izvore u Gojilu, rujna 1942 godine.

¹ Milan Svrabić

BROJNO STANJE.

V. Operativna Zona Hrvatske.

LPI-B. IX. 1942

Dana:

26 VIII. 1942

Jedinica	Partizena u Odredima	Mobilisanih	Mitraljeza naših	Mitraljeza talijanskih	Puškotraljeza naših	Puškotraljeza talijanskih	Puška Muser	Puška talijanskih	Raznih puška	Civilnih puška	Pistolja	Metaka Muser	Metaka talijanskih	Bombe	Eksploziva za razarenje	Bacake mina	mina	Topova	Topovskih Granata	Isposmena
Stal Zone	22						4	6			8	200	260	4	93 kg					
I. Odred	1161		2	1	17	5	744	62	104	30	103	44.434	2.832	112	23 kg					
II. Odred	838				4	10	438	63	21	2	67	29.010	5.480	110						
Ukupno:	2.021		2	1	21	15	1.186	131	125	32	178	73.644	8.572	226	116 kg					

Polit. komesar:

Antonić

Zamjenik Komandanta:

Šturm

**BROJNO STANJE I NAORUŽANJE PETE OPERATIVNE
ZONE NA DAN 26 KOLOVOZA 1942 GODINE**

B R O J N O

V. OPERATIVNA ZONA HRVATSKE

Jedinica	Partizana u odre- dima	Ø O s/	Mitraljeza naših	Mitraljeza talijan- skih	Puškmitraljeza naših	Puškmitraljeza ta- lijanskih	Puška Mauser	Puška talijanskih	Raznih puška	Civilnih puška
Štab Zone	22						4	6		
I. Odred	1161		2	1	17	5	744	62	104	30
II. Odred	838				4	10	438	63	21	2
Ukupno:	2.021		2	1	21	15	1.186	131	125	32

Polit, komesar:
Joso Gržetić

(M. P.)

S T A N J E

Dana: 26 VIII 1942

	Metaka Mauser	Metaka talijanskih	Bombe	Eksploziva za ra- zaranje	Bacača mina	mina	Topova	Topovskih granata	Napomena
8	200	260	4	93 kg					
103	44.434	2.832	112	23 kg					
67	29.010	5.480	110						
178	73.644	8.572	226	116 kg					

Zamjenik Komandanta:
Savo Vukelić

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE OD 27
KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA OD POČETKA
OŽUJKA DO KONCA KOLOVOZA NA TERITORIJU
SLAVONIJE**

STAB
III. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Broj: 143/1942
Dana 27. VIII. 1942.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH PAR-
TIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Izveštaj o izvršenim operacijama:

(period mart — august)

1. 2. III. Klisa (Virovitica) izvojevana 2 karabina.¹
2. 15. III. Izvršen prepad u Bastaje. Dobijeno 42 puške, 7 pištolja, 2.000 puščanih metaka, 68.000 kuna državnog novca, nešto kancelarijskog materijala. Na strani neprijatelja 1 ubijen. S naše strane nije bilo žrtava.²
3. 26. III. Neprijatelj izvršio napad na naš logor³ u Psunju na brdu zvanom Begovača. Taj napad neprijatelj je pripremao artiljerijskom vatrom u toku dva dana. Treći dan neprijatelj je pošao u napad. Razvilo se snažno puškaranje, koje je trajalo oko 2 sata.
Nakon toga jedinice su se prilično neorganizovano (zapravo raspršene na grupice) povukle u dubinu planine. Prilikom tih borbi neprijatelj je prema neprovjerenim podacima imao oko 20 do 30 mrtvih među kojima i 1 poručnik, 1 kapetan i 1 poručnik navodno zet Kvaternika vojskovođe. S naše strane bila su 3 mrtva od kojih 1 komandir čete⁴ a 1 komandir voda.⁵

¹ i ^s Ove akcije izvršile su jedinice Prvog slavonskog NOP bataljona.

³ Odnosi se na Prvi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

⁴ Dušan Marijan-Zuco

⁵ Narodni heroj Marko Končar-Bura

4. 28. III. Naša četa⁶ izvršila je upad u Pakrane (Daruvar) gdje je likvidirano 5 bandita. Dobijena 1 civilna puška, 2 pištolja i druge stvari.
5. 28. III. Bijela (Daruvar) izvršen napad na općinu. Dobi-
jeno 2 karabina, 1 civilna puška, 1 pištolj, dale-
kozor, i znatna količina kane. materijala i drugih
stvari.
Zaplijenjeno 20.000 kuna državnog novca, 1 ban-
dit likvidiran.⁷
6. 26. III. Izvršen je napad na prugu Zgb — Bgd, porušene
t.t. veze,, ubijeno 9 ustaša i zarobljeno 8 kara-
bina. Na našoj strani ranjen komandir čete.⁸
7. 28. III. Izvršen je prepad na ugljenik u Cerniku. Rudnik
je onesposobljen za rad. Sa radnicima je održan
miting. Spomenuti rudnik je kasnije obnovio rad
ali je ponovno bio napadnut, zapaljen i uništen.⁹
8. 29. III. Izvršen je prepad u Vilić Selo. Taj prepad nije
uspio. Organizirao ga komandir II. čete, koji je
poslije toga smijenjen. Izgubili smo 12 drugova
mrtvih i 7 pušaka. Neprijatelj je imao 14 mrtvih.
U toj borbi neprijatelj je dobio pomoć koja je,
usljed slabe pripreme, nadkrilila našu zasjedu.
Ta je akcija bila pripremljena bez znanja ovoga
štaba.¹⁰
9. 2. IV. Izvršen je napad od strane neprijatelja na one
naše jedinice koje su 26. III. razbijene na Bego-
vači. Te su se jedinice sakupile na t.zv. Gradini
(Psunj). Ovim jedinicama priključile su se i neke
druge jedinice tako da je na Gradini bilo oko
160 pušaka i 1 puškomitraljez. Neprijatelj je iz-
nenada upao u logor gdje se je razvila uporna
borba. U tim borbama poginulo je 5 naših dru-
gova (među njima komesar bataljona drug
STARI)¹¹ i dvije drugarice. Pored toga imali smo
još i 4 ranjena koji se već odavna nalaze u stroju.
Neprijatelj je izgubio oko 30—35 mrtvih i ranje-
nih, među kojima je poginuo i ustaški bojnik.
Ova je bitka u narodu primljena oduševljeno.

⁶ Sesta četa Drugog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda

⁷ I ovu akciju izvršila je Sesta četa.

⁸ Napad na prugu izvršile su jedinice Prvog bataljona Prvog sla-
vonskog NOP odreda.

⁹ Prepad na rudnik u Cerniku izvršila je Druga četa Prvog bata-
ljona.

¹⁰ Napad na Vilić Selo izvršila je Druga četa Drugog bataljona.

¹¹ Mirko Kljajić

- Dobili smo 8 karabina, nekoliko stotina metaka, 1 vojno-državni pištolj i 6 bombi. Iz bitke smo povukli odgovarajuće pouke.
- 10. 5. IV. Izvršen je napad na stanicu Dragalić (pruga Zgb —Bgd). Stanica je zapaljena i izgorila je do temelja. Pruga oštećena. Dobijena su 2 karabina i 1 bomba.
 - 11. 8. IV. Izbačen je voz na pruzi kod Sekulinaca (Slatina). Uništeno 6 lokomotiva i održan miting sa 100 radnika, kod kojih je oduševljenje bilo veliko (pruga Gutmana).¹³
 - 12. 8. IV. Izvršen napad na stražu na pruzi Zgb — Bgd sa ciljem razoružanja neprijatelja. Napad nije uspio jer poslije kratke borbe neprijatelju je uspjealo da pobjegne. Žrtava nismo imali.¹⁴
 - 13. 9. IV. Napadnut je vlak kod Slat. Drenovca koji je uništen.¹⁵ (Gutman železn.)
 - 14. 14. IV. Izvršen je napad na Poljanu (pruga Ban. Jaruga —Daruvar). Razrušeno je 40 m željezničke pruge, porušene t.t. veze na duljini od 3.5 km. Na želj. stanici, pošti i općini uništeni su aparati t.t. veze i svi instrumenti. Zapaljena je tekstilna tvornica koja je državno vlasništvo i služila je za potrebe vojske. Zaplijenjeno je 5.212 m čvrstog bijelog platna (za vojnički veš), radio-aparat, 2 pištolja i razne druge stvari. Šteta iznosi oko 40 —50,000.000 dinara.¹⁶ 4.500 metara platna odaslano je drugarskom part, odredu na Kozaru.
 - 15. 12. IV. Bijela (pruga Pakrac — Daruvar). Porušeno 150 telegr. bandera i razorena želj. stanica. Porušena pruga.¹⁷
 - 16. 13. IV. Likvidirana 3 bandita, dobijena 2 karabina, 200 metaka, 1 vojno državni pištolj, 40 kg masti.
 - 17. 15. IV. Porušen most na cesti Pakrac — Požega kod sela Branežaca. Porušeno oko 100 telef. bandera koje su zapaljene. Izolatori i žice uništeni.¹⁸

¹¹ Napad na stanicu Dragalić izvršila je Druga četa Prvog bataljona.

¹¹ Diverziju na pruzi kod Sekulinaca izvršila je Sesta četa Drugog bataljona.

¹⁴ Ovaj napad izvršili su dijelovi Prvog bataljona.

¹⁵ Vlak kod Slatinskog Drenovca uništile su jedinice Drugog bataljona.

Napad na Poljanu izvršio je Prvi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

¹⁷ Ove diverzije izvršila je Sesta četa Drugog bataljona.

¹⁸ Rušenje saobraćajnih i telefonskih veza izvršio je Prvi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

18. 16. IV. Porušen most na cesti Pakrac — Požega kod sela Kusionja. Isto tako porušene t.t. veze.
19. 17. IV. Đakovac (Grubišno Polje). Razoružana 3 domobrana i 1 žandar. Ubijen ustaški rojnik, dobiveno 5 karabina, 300 metaka, 1 civilna puška, 4 bombe i druge stvari. Mi nismo imali žrtava.¹⁹
20. 22. IV. Sukob s ustaša[ma] u okolini Tornja. U borbi poginuo 1 ustaša a više njih ranjeno. Dobiven 1 karabin i 1 pištolj. Mi nismo imali žrtava.²⁰
21. 23. IV. Donja Pištana (kod Čaćinaca) izvršen prepad. Dobijeno 23 karabina, 1 pištolj, 850 metaka. Neprijatelj je imao 1 mrtvog. Mi bez gubitaka.²¹
22. 23. IV. Kod Vočina porušene t.t. veze na duljini od 6 km.
23. 24. IV. Za vrijeme ofanzive na Papuk i Jovanovicu ubijen ustaški satnik, 1 narednik i 23 listaše. Dobijeno 1 puškomitraljez, 5 pušaka i druga sprema. Na našoj strani nije bilo žrtava.²²
24. 25. IV. Kod Topolja sukob sa kulturbundašima. Ubijeno 13 Njemaca, zarobljeno 7 pušaka, na našoj strani 1 mrtav 1 lakše ranjen.²³
25. 26. IV. Zasjeda u Pušini (kod Slat. Drenovca). Ubijena 3 ustaša, dobijeno 3 karabina. Mi bez žrtava.
26. 2.V. Izvršen je napad na rudnik Cernik (kod Nove Gradiške). Partizani su uz pomoć radnika dotičnog rudnika zapalili sva postrojenja i uništili sve mašinerije. Dobijeno nešto dinamita, korda i kapsla te 1 karabin. Likvidiran 1 bandit. Sa radnicima održan miting.²⁴
27. 5.V. Protjerani su ustaše iz planinarskog doma u Psunju. Ubijeno 13 ustaša i više ih je ranjeno. Dobijen 1 puškomitraljez, 10 karabina, 250 metaka i druge vojničke stvari.²⁵
28. 6.V. Kod Buča (na cesti Požega — Pakrac) zaustavljen kamion koji je vozio živežne namirnice za ustaše u Spanovici, Pakracu i Lipku. Scfer je ranjen. Zaplijenjeno 100 kg sira, 7 vreća ječma,

¹⁹ Akciju u Đakovcu izvršila je Šesta četa Drugog bataljona.

²⁰ U sukobu sa ustašama kod Tornja učestvovali su dijelovi Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda.

²¹ Napad na D. Pištanu izvršile su jedinice Drugog bataljona.

²² Ove gubitke nanio je neprijatelju Drugi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

²³ Akciju kod Topolja izvršili su dijelovi Drugog bataljona.

²⁴ Napad na rudnik Cernik izvršila je Peta četa Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda.

²⁵ Napad na planinarski dom u Psunju izvršili su dijelovi Prvog bataljona.

- prazni džakovi, 300 kg kajmaka i druge stvari. Kamion je zapaljen.
29. 7.V. Izvršen upad u Blagorodovac i Petranovce (Darugar). Dobijeno 12 pušaka, 1 duplon, 1 pištolj, 250 pušanih metaka i neke druge stvari.²⁶
 30. 7.V. Izvršen napad na vlak kod Slat. Drenovca (Gutmanova pruga). Ubijeno 3 ustaše, 2 žandara i ustaški tabornik. Dobijeno 5 karabina. Voz je uništen. Sa putnicima održan miting.
 31. 8.V. Zaustavljen voz kod Meljana i uništen (Gutmanova pruga).
 32. 8.V. Zasjeda na ustaški autobus. Ubijeno nekoliko ustaša, dobijen 1 karabin. Autobus je prošao.²⁷
 33. 10.V. Zaustavljen vlak kod Daruvara. Svučeno 12 domobrana. Sa putnicima održan miting. Zapaljeno 2 vagona sijena. Vlak je pod punom parom pušten u Darugar, koji se nije razbio. Na našoj strani 1 je od našeg zrnja [ranjen] uslijed nepažnje.
 34. 19.V. Izvršen napad u selu Lađevac (kraj Okučana). Dobijeno 39 manlihera i 2 mausera, 80 bombi i drugih stvari. Svučeno 30 kulturbundaša koji su imali punu opremu. Dobijeno je 780 metaka za manliher, 55 za mauser. Neprijatelj je izgubio 2 mrtva. S naše strane nije bilo žrtava.²³
 35. 17.V. Druga četa I. bataljona u borbi ubila 3 ustaše. Dobijena 3 karabina, 210 metaka i puno opreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka.
 36. 24.V. Naša zasjeda uhvatila je u Našičkom srezu patera Sidonije, navodno rođaka Poglavnikovog i saradnika, koji je vedrio i oblačio u velikom dijelu Slavonije....
 37. 27.V. Zaustavljen je vlak na pruzi Slat. Drenovac — Cačinci (Gutmanova pruga). Ubijen ustaški tabornik, 3 žandara i 5 ustaša, i poznati bandit Đuro Ambruš iz Pušine. Dobiveno 8 karabina, 2 pištolja i odgovarajući broj metaka. Vlak je uništen. Sa putnicima održan miting. Bez žrtava.²⁹

²⁶ Akcije u Blagorodovcu i Petranovcima izvršila je Peta četa Prvog bataljona.

" Ovu zasjedu postavila je Peta četa Prvog bataljona, na cesti Okučani — Pakrac.

²⁸ Napad na Lađevac izvršila je Peta četa Prvog bataljona.

" Akciju na pruzi Drenovac — Cačinci izvršili su dijelovi Drugog bataljona.

38. 30.V. Naša zasjeda razoružala je 5 domobrana na drumu Voćin — Pivnica. Dobiveno 5 karabina, 265 metaka i ostala oprema i 1 motocikl. Na našoj strani žrtava nije bilo.
39. 30. V. Došlo do puškaranja između Šumetlice i Strmca (kod Nove Gradiške). Ubijeno po netočnim podacima oko 15 ustaša. Dobijeno oko 3 karabina. Mi nismo imali žrtava.³⁰
40. 31.V. Neprijatelj je iznenadio partizane na Brezovom Polju (centar Psunja).³¹ Do iznenađenja je došlo usijed neispunjavanja naredbe (usmene) od strane komandanta bataljona, koji je zato dobio opomenu. Tu smo imali 3 mrtva i 2 ranjena druga. Izgubili smo 3 puške. Gubitci neprijatelja nam nisu poznati.
41. 1.VI. Pokidano oko 5 km t.t. veze na putu Voćin — Pivnica — Đulavec. Otvorena je vatra na vlak koji je vozio vojsku. Rezultati nepozn[ati],
42. 1.VI. Kod Gornjih Pištana (Drenovac) zasjeda. Ubijeno 2 ustaše.
43. 2.VI. Jedna desetina Proleterske čete i jedna desetina IV. čete upala je u mjesto Buč i zapalila je općinsku i školsku zgradu, koje su služile kao kasa za neprijatelja.
44. 4.VI. Uhvaćeno 5 špijuna koji su likvidirani. Jedan od njih bio je lični špijun velikog župana Urojića.
45. 5.VI. Postavljena zasjeda. Ubijena 3 ustaša, mi bez žrtava.
46. 6.VI. Izvršen napad na uporište Poljansko (srez Požega). U borbi poginulo 12 ustaša. Dobijeno 12 pušaka, 800 metaka. Na našoj strani 1 mrtav.³²
47. 2.VI. U Zvečevu ubijena 3 bandita, zapaljen različiti materijal šumskog poduzeća, uništena 1 lokomotiva šumske željeznice, šumska električna centrala, 1 motorna drezina i druge stvari.
48. 5.VI. Izvršen je dobro pripremljen napad na Bastaje. Borba je trajala oko 3 sata i završena sa uspjehom. Dobijeno 38 vojničkih pušaka, 1.100 metaka, 5 lovačkih pušaka sa po 20 metaka, 4 pištolja sa po 28 metaka, 3 bombe, 14 bajuneta, 10 kompletnih vojničkih odijela, 4 radio-aparata, razni pisaci pribor, 300 kg brašna, 6.900 kuna državnog

³⁰ Ovu akciju izvršili su dijelovi Prvog bataljona.

³¹ Odnosi se na Prvi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

³² Napad na Poljansko izvršila je Proleterska četa Banije zajedno sa jednim vodom Drugog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda.

- novca. Zapaljena je žandarmerijska stanica, popovska kuća iz koje je pop davao otpor te 2 štaglja iz kojih je također davan otpor. Na strani neprijatelja poginulo je 16 što žandara što kulturbundaša i ustaša. 12 kulturbundaša i 10 žandara stavljeno je pred sud od kojih je 12 bundaša i 9 žandara strijeljanih. Na našoj strani 1 mrtav i 1 lakše ranjen.³³
49. 8.VI. II. vod IV. čete I. bataljona u šumi iznad sela Ožegovaca razoružap je stražu koja je čuvala šumske radnike. Dobijeno 4 karabina, 200 metaka i druge stvari. Sa radnicima je održan miting koji su upućeni svojim kućama.
50. 9.VI. Jedna desetina proleteraca sa nekoliko partizana upala je u hrvatsko selo Kunovci kod Požege. Uhapsila Branka Kojića, ustaškog tabornika. Narod je pozdravio partizane, tabornik je odveden, osuđen na smrt i strijeljan.
51. 10.VI. Kod Orahovice postavljena zasjeda koja je ubila 5 ustaša. Dobijena 4 karabina i 300 metaka. Na našoj strani žrtava nije bilo.
52. 12.VI. Na drumu Pakrac — Požega posječene su telefonske bandere od sela Branežaca do Bučko Kamenskog, na dužini 8 km. Zapaljen jedan most u Bogazu u dužini 6 metara. Postavljena zasjeda, ali neprijatelj nije naišao.
53. 15.VI. Izvršen napad na prugu Banova Jaruga — Daruvar između sela Dobrovca i Lipika. Porezane su bandere u dužini 1 km. Žice i izolatori uništeni. Zel. stanica Dobrovac popaljena i uništena. Konfiskovano 420 kuna i nešto sanitetskog materijala. Neprijatelj na zasjedu nije naišao.³⁴
54. 16.VI. Demolirana je šumska pruga Novska — Potok. Uništena lokomotiva i vagoneti. Popaljena drva i građa koja je bila namijenjena Za Njemačku. Sa radnicima održan miting, poslije čega su raspušteni. Među radnicima nalazio se je 1 špijun koji je osuđen na smrt i strijeljan. Neprijatelj je pokušao da obnovi rad ali su ga partizani spriječili.
55. 26.VI. Izvršen je napad na željezničku stanicu Međurić. Stanica je zapaljena, pruga razrušena, šef stanice je strijeljan jer je kao konfident ustaške bande

³³ Napad na Bastaje izvršio je Drugi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda.

³⁴ Napad na prugu između Dobrovca i Lipika izvršio je Treći vod Druge čete Prvog bataljona Prvog odreda.

- bio već ranije osuđen od naroda. Na zasjedu neprijatelj nije naišao.
56. 26.VI. Izvršen upad u šumarsku upravu u B.³⁵ Konfiskovana 1 lovačka puška [i] 65.880 kuna.
57. 20.VI. Partizanska jedinica razrušila je prugu ZGB — BGD. Nekoliko minuta iza toga kako je pruga razrušena naišao je teretni vlak koji se izvrnuo. Uništena je lokomotiva i 17 vagona. Saobraćaj na pruzi bio je na izvjesno vrijeme zaustavljen.³⁶
58. 13.VI. Izvršen napad na Zdence (Podravska Slatina). Zarobljeno 10 pušaka, 1 pištolj, 3 bombe i nešto ratne spreme. Mi nismo imali žrtava.
59. 21.VI. Partizanske jedinice iz I. i II. bataljona i proleterci pod rukovodstvom ovoga štaba napali su neprijateljsko uporište Bučko Kamensko. Borba je trajala 2 i po sata. Neprijatelj je potpunoma savladan. Zarobljeno je 68 domobrana, zaplijenjeno 106 pušaka, 4 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez, 3.000 metaka, nešto bombi i mnogo drugog materijala. U toj borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih. Naši gubitci 2 mrtva, 3 ranjena. U Kamenskom je poginuo poznati bandit satnik Petranović koga narod u ovom kraju naziva »paliža«. Isto tako poginulo je i nešto žandara. Likvidiranjem tog neprijateljskog uporišta mnogo je olakšano kretanje partizana a isto tako i mnoga sela osjećaju se mnogo slobodnije. To se je uporište nalazilo na raskršću drumova za Požegu, Pakrac i Voćin. Iz toga uporišta obično bi dolazile neprijateljske kaznene ekspedicije koje su pod vodstvom pomenutog satnika Petranovića vršile pokolj i palež pravoslavnih sela. Likvidacija toga uporišta naišla je na vrlo pogodan odjek u redovima širokih narodnih slojeva a posebice srpskog pučanstva u selima dotičnog rejona. U pripremi ove akcije učestvovao je i drug Seljo.³⁷
60. 22.VI. Izvršen je napad na osobni vlak na pruzi Banova Jaruga — Pakrac u blizini Bujavice. U vlaku se nalazilo 13 ustaša, 2 domobrana, 1 domobranski narednik i civilni putnici. Prilikom zaustavljanja vlaka ustaše su otvorili vatru iz pušaka i pištolja. S naše strane u ovoj akciji učestvovali su parti-

Brezine

³⁵ Rušenje pruge Zagreb — Beograd izvršila je jedna desetina Druge čete Prvog bataljona.

³⁷ Narodni heroj Franjo Ogulinac

zani i proleter i Razvila se borba koja je trajala pola sata. U vlaku su nađena 3 mrtva ustaše i 1 Nijemac te nešto mrtvih i ranjenih civila. Devet ustaša, 1 penzionirani žandarski podnarednik su zarobljeni. . . . Dobijeno je 6 karabina mauzer, 4 vojnodržavna pištolja, 2 pištolja 6,35, 31.360 kuna. U poštanskom vagonu i u vlaku neprijatelj je spalio preko 2 miliona kuna. Među ubijenim ustašama nalazio [se] je i ustaški zastavnik Vinko Rajnović. Na našoj strani bilo je 6 mrtvih među kojima i komandir drug Zivčić. Ovu borbu organizirali su proleter i zajedno s partizanima. Neki od naših drugova stradali su navodno od naših pušaka zbog nepažnje i neispravno organizirane borbe. Među poginulim našim drugovima trojica su partizani a trojica proleter i.

61. 23.VI. Druga četa I. bataljona napala je neprijateljsko uporište Bijelu Stijenu gdje se je nalazilo oko 130 ustaša sa 1 puškomitraljezom. Neprijatelj je bio jako utvrđen i napad nije uspio. Gubitci neprijatelja 4 mrtva i nekoliko ranjenih. Na našoj strani poginula su 3 druga i 4 ranjena. Dobijene 4 bombe i 400 metaka.
62. 26.VI. I. i IV. četa I. bataljona izvršila je napad na željeznički viadukt u Krndiji (Pakrac — Daruvar). Neprijatelj je za nekoliko sati prije našeg napada pojačao svoju posadu na preko 200 pušaka i odgovarajući broj automatskog oružja. O tome nismo imali podataka. Poslije borbe od 2 sata jedinice su se povukle, jer je neprijatelj (ustaše) davao uporan otpor. Neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 30 što mrtvih što ranjenih. Dobijen je 1 puškomitraljez, 3 karabina i nešto metaka. 5 naše strane imali smo 2 mrtva i 2 lako ranjena.
63. 26.VI. Ustaška banda iz Španovice došla je u pravcu sela Branežaca sa namjerom pljačkanja srpskih sela. 3. četa I. bataljona spriječila je taj pohod vatrom nanijevši neprijatelju gubitke. Neprijatelj se je u najvećem neredu povukao. Na našoj strani 1 ranjen proleterac iz Proleterske čete koja je bila u rezervi.
64. 29.VI. Porušen je 1 most dugačak 10 metara na putu Pakrac — Badijevina.
65. 29.VI. Snage III. partizanskog bataljona i bosanskih proletera napale su noću veće neprijateljsko uporište Đulavec (na pruzi Daruvar — Virovitica).

Borba je trajala 6,5 sati. Uništena je žandarmerijska stanica, električna centrala, željeznička stanica i općina. Zapaljeno je oko 20 privatnih kuća iz kojih su ustaše davali otpor. Također je zapaljeno preko 3.000 m³ drva, mnogo živežnih namirnica koje su bile za otpremu u Njemačku. U tom broju i 1.000 kg masti. U žandarmerijskoj stanici i u ustaškom domu nađeno je mnogo opljačkane narodne obuće i drugih stvari. Sve te stvari partizani su vratili narodu. Dobiveno je 36 pušaka, 3.500 metaka, i mnogo druge spreme. Na strani neprijatelja bilo je 53 mrtvih ustaša, kulturbundaša i žandara. Na našoj strani 1 mrtav i 4 ranjena. Napad nije uspio u potpunosti, jer se neprijatelj povukao u neke betonirane podrumne iz kojih ga se nije moglo istjerati. Naše snage zagospodarile su mjestom, samo su ostala dva do tri podrumna uporišta nesvladana. Snage neprijatelja brojale su oko 150 pušaka i 4 kom. automatskog oružja. Mnogo oružja je izgorjelo u popaljenim kućama.

66. 28.VI. Jedan vod dočekaao je u zasjedi kod sela Cage ustaški kamion otvorio na njega vatru ali je kamion ipak izmakao. Neprijatelj ima nešto mrtvih i ranjenih.
67. 28.VI. Zasjeda na putu Našice — Požega. Ranjen jedan njemački potpukovnik ali je uspio da pobjegne. Njegov auto zarobljen i uništen. Dobijeno 12 bombi i 1 pištolj.
68. 1.VII. Zasjeda na putu Našice — Požega. Ubijena 2 njemačka vojnika u automobilu.
69. 3.VII. 1. četa II. bataljona dočekala je neprijatelja u jačini od oko 1.800 neprijateljskih vojnika. Razvila se borba kod sela Čenkova. Neprijatelj je imao 17 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani 1 ranjen. Dobijene 3 puške.
70. 1.VII. Porušena pruga Pakrac — Badljevina kao i t.t. veze na dužini 4 km. Porušen most Pakrac — Badljevina. Demolirana željeznička stanica.
71. 2.VII. Demolirana pruga u Kmdiji i telefonske veze na dužini od 500 m.
72. 5.VII. Razorena cesta Dragović — Sirač na 3 mjesta.
73. 2.VII. Razoren je drum Španovica — Buč (Pakrac — Požega) na 6 mjesta.
74. 5.VII. Porušena je željeznička pruga između Kukunjevca i Brezina (Banova Jaruga — Pakrac) na dužini

od 1 km. Isječeni telefonski stupovi u dužini od 2 km. Izolatori i žice uništeni. Zapaljen mlin u Poljani koji je radio za državu. U mlinu je izgorilo nekoliko vagona pšenice koja je drugi dan trebala biti otpremljena u Njemačku. Dobijen 1 vojno-državni pištolj, konfiskovano 20 [komada] pogonskog remenja, na željezničkoj stanici konfiskovano 10.410 kn državnog novca.

75. 3.VII. Izvršen je napad na Lipovljane (pruga Zagreb — Beograd). Zapaljena je željeznička stanica i skladište na stanici gdje je izgorilo petroleuma i drugih stvari. Napadnuta je žandarmerijska stanica, općina i ustaški tabor. U kratkoj borbi ubijena su 3 žandara i 1 ustaša dok su ostali uspjeli pobjeći. Zapaljena je žandarmerijska stanica i općina. Dobijeno je 15 pušaka, oko 1.700 metaka, 1 vojno-državni pištolj sa 100 metaka, 3 manja pištolja, 6 bombi i 1 raketna puška sa 30 raketa 1 druge vojne stvari. Zaplijenjeno je nekoliko pišaćih mašina i drugog kancelarijskog materijala. Konfiskovano je 38.810 kuna ustaškog novca.³⁸
76. 6.VII. 1. četa II. bataljona sukobila se sa neprijateljem koji je pretrpio gubitke od 14 mrtvih i ranjenih. Mi smo imali 1 ranjenog. Oružja nismo dobili.
77. 7.VII. U Lipovljanima održan miting. Na zasjedu koja je osiguravala miting naletjela je ustaška trokolica. Osoblje 1 trokolicе uspjelo je da pobjegne dok je druga trokolica zarobljena. Zarobljena su 2 ustaše koji su posle saslušanja strijeljani. Dobijene 2 puške, 280 metaka.
78. 8.VII. Postavljena zasjeda na cesti između Bjelanovca i Čaglića (kod Lipika). Zasjeda nije uspjela. U borbi je ubijeno 6 ustaša i 4 su ranjena. S naše strane poginuo je 1 drug i 1 vodnik lakše ranjen. Uništen je 1 motocikl, dobijeno 150 metaka.³⁹
79. 8.VII. Dočekan je voz koji je vozio ustaše da osiguraju opravak pruge. Razvila se borba iz koje su se partizani morali nakon kratkog vremena povući jer su zauzeli lošu poziciju. Neprijatelj je imao 14 što mrtvih što ranjenih. Kod partizana nije bilo gubitaka. Oružja nismo ništa dobili.

" Napad na Lipovljane izvršio je Prvi bataljon Prvog odreda sa Proleterskom četom Banije.

" Zasjedu između Bjelanovca i čaglića postavio je Prvi bataljon Prvog odreda.

80. 8.VII. Razoren drum između Orljavca i Vilić Sela na pet mjesta (drum Pakrac — Požega). Porušene su telefonske bandere na dužini od 3 km. Zasjeda postavljena ali neprijatelj nije naišao.
81. 10.VII. 2. i 3. četa II. bataljona odbila je neprijateljsku kaznenu ekspediciju 500 ustaša koja je pošla da zapali selo Kokočak srez Našice. Neprijatelj je imao 7 mrtvih; dobijene 2 puške.
82. 11.VII. III. partizanski bataljon u saradnji sa bosanskim proleterima napao je neprijateljsko uporište Sirač, gdje su se nalazili ustaše i kulturbundaši oko 150 pušaka, 4 puškomitraljeza. Paralelno sa pripremom tog napada neprijatelj je pripremao krupnu kaznenu ekspediciju protiv sela koja se nalaze južno i jugoistočno od Sirača. Kao što neprijatelj nije znao za našu pripremu ni mi nismo znali za njegovu. Kako je neprijatelj Sirač namjeravao iskoristiti kao osnovnu točku za izlaz kaznene ekspedicije, to se je dogodilo da je u mjesto Sirač stiglo oko 250 neprijateljske vojske u momentu kada je trebao naš napad otpočeti. Neprijatelju je uspjelo doprijeti do Sirača zbog toga što jedinica koja je bila određena da drži zasjedu za osiguranje nije izašla na svoju poziciju u određeno vrijeme. Protiv komandira te jedinice pokrenuta je istraga. U samom mestu Sirač razvija se uporna borba koja je trajala preko 7 sati. Uništena je tvornica za preradu konoplje, postrojenja i mašinerije u nekoliko kamenoloma, zapaljeno nekoliko kuća iz kojih je davan otpor. Dobijeno je 26 pušaka, nešto dinamita i ostalog materijala. Neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci 2 mrtva i 1 lakše ranjen.
83. 12.VII Snage II., III. čete i jedne desetine IV. čete III. bataljona napale su selo Pušine (Drenovac). Zarođeno 36 pušaka, 2 puškomitraljeza; neprijatelj imao 2 mrtva; mi nismo imali žrtava. U tom uporištu bili su sve sami domobrani s kojima smo održali miting i uputili ih kući.
84. 13.VII. Na 4 mjesta razoren drum između Kamenskog i Orljavca i potkopan veliki željezni most. Istovremeno je porušen i 1 zidani most. Reakcija na to nije slijedila.
85. 13.VII. Razorena pruga između Međurića i Poljane u dužini 500 metara. (Banova Jaruga — Pakrac),

- t.t. stubovi porušeni u dužini od 3 km. Izolatori razbijeni, žica sakrivena. Reakcija nije slijedila.
86. 14.VII. Izvršen je napad na selo Biskupci. Neprijatelj je primjetio da mu se priprema i u posljednji moment uspio je da pobjegne u. .. Zapaljena je žandarmerijska stanica, škola, ustaški dom i općina, koje zgrade su služile neprijatelju kao uporište. Zapaljeno je nešto municije, prilična količina živežnih namirnica i drugog materijala.
87. 17.VII. Neprijatelj poduzeo pohod na sektoru Prve čete III. bataljona u jačini od 3.500 domobrana i ustaša. Naša četa ih je dočekala i napala. Neprijatelj je imao 95 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani 2 mrtva. Dobili smo 7 karabina i nešto municije. Neprijatelj je potpunoma razbijen.
88. 18.VII. Napadnuti su španovački ustaše od kojih su 2 ubijena, 2 ranjena.
89. 21.VII. Izvršeno je daljnje rušenje ceste Spanovica — Buč.
90. 24.VII. Temeljito je razorena šumska pruga Pakrac — Zvečevo.
91. 24.VII. Snage 2. i 3. čete II. bataljona napale su domobransku posadu u selu Gazi srez Našice. Dobijeno 31 puška, 2 puškomitraljeza, neprijatelj je imao 2 mrtva i 1 ranjenog. Mi nismo imali gubitaka. Sa domobranima je održan miting i upućeni su svojim kućama.
92. 25.VII. Zasjeda kod Orahovice. Ubijeno 5 ustaša, zarobljeno 2 puške i 1 puškomitraljez. Mi nismo imali žrtava.
93. 26.VII. Izbačen je vlak sa kolosjeka kod sela Londžice (Našice — Požega). Vlak je potpunoma uništen, pruga razorena na 200 metara.⁴⁰ Uhapšen je 1 kulturbundaš, 1 ustaša i 5 domobranskih časnika od kojih su neki nakon saslušanja strijeljani.
94. 22.VII. Izvršen je napad na željezničku stanicu.⁴¹ Neprijatelj je pobjegao. Stanica je razorena. Isto tako je zapaljeno i skladište na stanici. Razoreno je 40 metara pruge i porušena t.t. veza na 3V2 km. Zapaljene su 4 državne zgrade i tvornica plinova sa svim strojevima te 1 automobil. Zapljenjeno nešto kratkog oružja, 1.000 kuna te nekoliko drugih stvari.

⁴⁰ Ovu akciju izvršio je Drugi bataljon Prvog odreda.

⁴¹ Bujavica — Brezine

95. 26.VII. Izvršen napad na selo Mašić, neprijatelj pobjegao. Dobijeno 4 puške, 50 metaka, 2 pisaae mašine i nešto kancelarijskog materijala.

N a p o m e n a : Partizanska jedinica⁴² koja je ponikla u krajevima Bilo Gore (u dijelovima srezova Virovitica, Grubišno Polje, Bjelovar) putem aktivne borbe i u nizu sukoba sa neprijateljem izvojevala je 100 do 110 pušaka, 2 puškomitraljeza i znatan broj druge ratne opreme. Ta je četa 16. VIII. o. g. zaustavila vlak Zagreb — Osijek. Zarobila 6 ustaša, 2 njemačka oficira i zamjenika stožernika u Osijeku. Svi su oni saslušani i osuđeni na smrt. Strijeljanje je izvršeno. U toj akciji dobijeno je nešto pušaka i 14 komada pištolja i druge stvari.

U mjesecu avgustu izvršeno je nekoliko značajnih akcija i vođeno je nekoliko znatnih borbi u kojima je dobijeno oko 100 pušaka i nešto automatskog oružja. Pregled o tim borbama još nemamo jer nam nije stigao još tačan izvještaj.

3. četa III. bataljona prilikom paljenja vršaćih mašina izvojevala je 7 pušaka i 1 puškomitraljez i drugu opremu.

Za vrijeme kampanje za uništavanje vršaćih strojeva uništeno je po nepotpunim podacima slijedeći broj vršalica: I. bataljon — oko 55 vršalica, II. bataljon — oko 50 — 60 vršalica, III. bataljon — 3 vršalice.

Osim gore spomenutih borbi i akcija vršeno je čitav niz manjih akcija, među njima nekoliko krupnijih a za koje nemamo podatke pismene. U svim tim akcijama dobijeno je mnogo desetaka pušaka. Dalje, vršeno je i nekoliko diverzantskih aktova kao što je rušenje vlaka itd.

Željeznička pruga: Banova Jaruga — Pakrac — Daruvar — Suhopolje od juna mjeseca na znatnom svom dijelu (Pakrac — Pivnica) jeste van saobraćaja dok na ostalom dijelu je stalno ometan saobraćaj. Drum Pakrac — Požega već više mjeseci od 21. juna pa do najnovijih datuma jeste van saobraćaja na sektoru Španovica — Vilić Selo. Isto tako je van saobraćaja za neprijatelja drum Bučko Kamensko — Voćin, te Voćin — Pivnica, kao i drum Požega — Drenovac na sektoru od Kutjeva do blizu Drenovca i drum Požega — Našice na

⁴² Druga četa Drugog bataljona Prvog odreda

svom planinskom sektoru. Ti su drumovi prilično razrušeni osim drumova Požega — Drenovac i Požega — Našice. U julu mjesecu naš t.zv. oslobođeni teritorij obuhvatio je oko 100 do 120 sela i naseljaka koji su raspoloženi⁴³ oko planinskih masiva Kričko brdo, Psunj, Ravna Gora, Jovanovica, Papuk. Tu i tamo neprijatelj se zalijetao na ta područja ali je nailazio na partizanski otpor. Mi Vam prilažemo skicu oslobođenog teritorija, koji smo držali u julu mjesecu.⁴⁴

Dragi drugovi! Iz naših skromnih a vrlo često i slabih akcija i borbi koje smo provodili vide se i sve one poteškoće sa kojima smo se morali boriti u pogledu organiziranja partizanskih jedinica, odgajanja kadrova i niza drugih poteškoća. Razumije se da dosta odgovornosti leži i na meni samom lično, zato što nije bilo većih i značajnijih uspjeha. Glavne poteškoće su prebrođene, novi kadar ljudi je u porastu a i veza sa Vama, nadajmo se, biti će mnogo tješnja i pomoć koju ste nam pružili u najnovije vrijeme time što ste nam poslali neke drugove jesu garancija za jedan uspješan široko razvijen partizanski pokret u Slavoniji i Srijemu, u tom najosjetljivijem kraju za okupatore.

Sa našim borbenim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar do 12. VIII. Komandant do 12. VIII.
Gašpar⁴³

(M. P.)

** Raspoređeni
" Skica nije pronađena.
" Karlo Mrazović

BR. 62

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
28 KOLOVOZA 1942 GOD. POLITIČKOM KOMESARU KOR-
DUNAŠKE GRUPE NOP ODREDA O VOJNIČKIM I POLI-
TIČKIM MJERAMA KOJE TREBA SPROVESTI U BANIJ-
SKOM NOP ODREDU RADI PODIZANJA MORALA I BOR-
BENOSTI**

Op. 73
28.VIII

DRUGU VEĆI,¹ KOMESARU KORDUNAŠKE GRUPE P.O.

Primili smo tvoj izvještaj od 25. o. mj.² Primamo da je sada situacija u Banijskom P.O. takva, da ne može na svoj sektor. To je logična posljedica priprema koje je za ovakvo povlačenje vršio komandni i komesarski kadar, te zadnjih neuspjeha.

Osnovno je za daljnji rad stim Odredom naći takav operativni plan koji bi vratio kod partizana i komandnog sastava vjeru u vlastite snage. U istom pravcu treba organizirati i komesarski rad. U tu svrhu treba zaposliti tamošnje jedinice u istom smjeru, kako je to do sada učinjeno (tj. u ona tri pravca: Sisak — Moslavina, cesta Petrinja — Glina i sama Banija). No u daljnjem radu valja voditi računa o tome, da Baniju nisu zaposjele tako jake neprijateljske snage, s kojima se tamošnji Odred ne bi mogao s uspjehom boriti. Naprotiv nam se čini da je prava sramota što se takvim snagama dopustilo da se ovako ušeću u Baniju. Ovakve snage napr. za jedan lički odred ne bi pretstavljale ozbiljne opasnosti.

Banijske jedinice dakle trebaju proći kroz niz sitnili akcija, ali kojima mora biti osiguran uspjeh. Taj postupak treba teći tako, da iz akcije u akciju idu veće jedinice i s većim zadatkom. Nakon izvjesnog vremena (što kraćeg) treba nastojati izbaciti neprijatelja iz ranijeg terena Odreda. Po našem mišljenju i danas ima mnogo usiova da se pojedini garnizoni unište, ali to Banovci nisu u stanju učiniti zbog situacije u samom Odredu.

Pomankanje je municije izgovor, kojim Banovci prikrivaju svoju demoralizaciju. Čitavo su se proljeće ličke jedinice

¹ Većeslav Holjevac
² Vjerojatno se odnosi na dok. br. 58.

borile s 10—15 metaka na pušku, pa ih to nije mnogo smetalo. Ti spominješ 20—30 metaka, a to je dovoljna količina i za ozbiljnije akcije. Osim toga se municija ne stiče u garnizonima Vrgin Mosta, pa ni u ostalim ustaškim garnizonima, nego u prvom redu u zasjedi i to upravo kod onih trupa koje se spremaju na operacije protiv nas. Municiju su dakle trebali tražiti na Baniji i njenim prilazima.

Istina je da glavni smjer prodiranja Banovaca mora biti usmjeren prema sjeveru, ali je njihova težnja da upravo danas prodiru prema sjeveru također izlika, kojom prikrivaju demoralizaciju. Mi smo im dali direktive da se u tom pravcu prodi, a i da se povlači u slučaju potrebe, ali nismo mislili na povlačenje pred ovakvim snagama i nismo mislili oslabiti borbu na Baniji. Prema tome, ne smije danas biti rad glavnine banovačkih snaga usmjeren na udaljavanje sa starog sektora, nego se treba ova situacija tako popravljati, da se sektor djelovanja Odreda proširi i na sjever, ali da se čisti i njegov stari teren. Za nas je taj teren od velike važnosti (veza s Kozarom, sa Slavonijom, Moslavinom itd., te neprijateljske komunikacije), pa ga ne želimo tako jeftino izgubiti. Neprijatelj će ga ili skupo platiti i tamo zadržavati goleme garnizone, ili će ga morati napustiti. Prema tome valja raspored banovačkih jedinica napraviti takvim, da se jedan dobar (veći) dio bavi tjeranjem neprijatelja sa starog terena. Ostali dio mora raditi na proširenju terena djelovanja i učvršćenju povezanosti tih terena.

U Brezovicu bi trebalo poslati nešto borbenih kadrova, a možda i koju dobru borbenu desetinu ili četvu. Tamošnji bi bataljon trebalo aktivizirati stalnim akcionim povezivanjem s Banovcima. Ukoliko su se onamo prebacile kakve veće snage Banovaca, trebat će ih jedan dio vratiti i upotrebiti za operacije oko povezivanja Banije s tim terenom

Banovački plan prodiranja na sjever, bez obzira na stanje u Baniji, treba dakle odbaciti. On bi došao u obzir kad bi se na Baniji nalazile takve goleme neprijateljske snage, s kojima nismo apsolutno u stanju voditi nikakve borbe. Moramo imati u vidu da bez Banije ne smijemo ostati, nego da je moramo nastojati povratiti. Sve je drugo odstupanje.

Ukoliko još nisi izvršio svojeg zadatka, i misliš ponovno kretati onamo, postupi po ovim direktivama, pa podnesi izvještaj. U svakom ćemo slučaju narediti Stabu naše I operativne zone da poduzme sve mjere za popravljavanje toga stanja, pa ćemo te rasteretiti od toga zadatka.

Ukoliko se kod Banijskog P.O. nalazi komesar naše I op. zone,³ [i ako se] onde s njim sretnoš, upoznaj ga s ovim direktivama. O njima obavještavamo i Stab I op. zone.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić¹

Zamj. komandanta

BR. 63

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE OD KONCA KOLOVOZA 1942 GOD. O AKCIJAMA IZVRŠENIM U DRUGOJ POLOVICI KOLOVOZA

A K C I J E

Izvedene u vremenu reorganizacije¹ naših snaga, a što se odnosi na dane između 16. i 30. kolovoza. Kako nemamo hronološki pregled svih naših akcija izvedenih u toku mjeseca augusta, to vam za sada šaljem rezultate onih za koje smo do sada primili iscrpne izvještaje.

15. kolovoza naše snage u jačini od jedne čete sačekale su kod sela Stojčinovac srez Đakovački 4000 neprijateljskih vojnika i ustaša koje su razbili i natjerali u panično bjegstvo. Neprijatelj je imao 73 mrtva i preko 100 ranjenih. Tom prilikom mi smo izgubili jedanaest naših drugova.²

Dobili smo 4 karabina i jedan puškomitraljez sa nešto municije.

17. kolovoza izvršila je ista četa akciju na neprijateljsko uporište Podgorač srez Našički.

Naše snage izvršile su snažan juriš i mjesto zajedno sa žandarmerijskom kasarnom osvojile u roku od svega 7 minuta i pored žilavog otpora neprijatelja. Zarobljeno je 42 puške i mnogo ostale vojne spreme.

22. kolovoza dijelovi snaga našeg Prvog bataljona II. odreda sačekale su neprijatelja kod sela Miljevci, razbile ga, oduzele mu 10 pušaka, a neprijatelj ostavio 2 mrtva.

³ Đuro Kladarin

⁴ Vladimir Bakarić

¹ Reorganizacija se sastojala u tome što su formirana dva odreda a u svakom odredu po tri bataljona.

³ Ovaj napad izvršio je Treći bataljon Drugog odreda Treće operativne zone.

Noću između 27. i 28. kolovoza izvršile su snage Prvog bataljona I. odreda sa I. proleterskom četom Banije i Proleterskom četom Bos. Krajine napad na neprijateljsko uporište Đulavec. Tom prilikom zarobljeno je 3 puškomitraljeza, 48 pušaka. Zarobljen je 31 domobran i 9 kulturbundovaca. Oslobođeno je poslije preslušanja 28 domobrana dok su trojica zadržana. Likvidirano je 7 kulturbundovaca, 1 zadržan a jedan oslobođen. Naši su gubitci 5 mrtvih i 15 ranjenih. Kod neprijatelja oko 40 mrtvih.

Osim toga zarobljeno je još mnogo ratne spremne kao i ostalog materijala.

27. kolovoza dijelovi snaga II. bataljona I. odreda u zasjedi na cesti Okučani — Lipik sačekali su 2 luksuzna automobila, uništili 5 bandita među kojima 2 visoka funkcionera kulturbundaša i zloglasnog Pavelićevog agenta Cvizeka, te zarobili upravitelja župskog redarstva župe Livac — Zapolje i zamjenika glavnog nadzornika UNS.³ Tom prilikom zarobljen je jedan puškomitraljez, 2 karabina, 6 pištolja sa nešto municije. Automobili su spaljeni.

29. kolovoza dijelovi snaga našeg Prvog odreda sa Prvom proleterskom četom Banije napali su neprijateljsko pomoćno uporište Hum kojom prilikom je zarobljeno: jedan puškomitraljez, 7 karabina sa 1700 metaka i mnogo ostale vojne spremne.

Iscrpan izvještaj o svim našim akcijama primićete slijedećom poštom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Gašpar⁴

Komandant
Grga⁵

(M.P.)

P.S.

Proleter, četa Banije 12.VIII u zasjedi sačekala neprijatelj, kolonu razbila je i zarobila 19 karabina i 1 puškomitraljez.⁸

³ Karlo Wagner i Mirko Vutuc.

* Karlo Mrazović

⁵ Grga Jankes

⁶ Ova rečenica dopisana je rukom.

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG NOP ODREDA OD 28 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU TREĆE OPERATIVNE ZONE HRVATSKE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE ĐULAVEC¹

STAB
I. ODREDA III. OP. ZONE
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Primljeno 29.VII-42

Broj 170

1942

ŠTABU III OPERATIVNE ZONE NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA HRVATSKE

Dana 27-VIII-42 naš odred izvršio je akciju na ustaško uporište Đulavec u sastavu sa Bosanskom prolet. četom, Banijskom prolet. četom i jednom četom I. bat. II. odreda.

Akcija je otpočela tačno u 23 h. U samoj operaciji učestvovala su slijedeće snage: Banijska prolet. četa, Bosanska prolet. četa, jedna četa I. bat. I. odreda i jedna četa I. bat. II. odreda. Zasjele su držale: zapadnu 2 čete I. bat., istočnu 2 četa III. bataljona. Akcija je relativno uspjela.

Glavni otpor neprijatelja slomljen je već u 2h poslije pola noći, kada je neprijatelju uspjelo da jedan dio svojih snaga povuče u samo uporište zgrade ustaškog tabora, kao i želj. stanicu. Neprijatelj se još dugo i grčevito branio iz tih uporišta. Naše su snage nastojale da svakako likvidiraju i ta uporišta, što je bilo jako otežano iz razloga toga što su ona građena iz jake betonske konstrukcije. No zgrada je ipak zapaljena — gornji dio, dok se neprijatelj povukao u podrum.

Povlačenje je bilo u 9.30 drugoga dana. Zarobljeno je 31 domobran i 9 kuiturbundovaca. Od toga je oslobođeno 28 domobrana dok su 3 zadržana. Likvidirano je 7 kuiturbundovaca dok je jedan zadržan a jedan oslobođen.

Ne može se tačno odrediti broj neprijateljskih gubitaka ali se zna da ih ima preko 40 što mrtvih što ranjenih, dok je ostatak tih snaga uspio da umakne.

Naši gubitci su 5 mrtvih i oko 15 ranjenih.

Zarobljeno je 3 p. mitraljeza i 48 pušaka. Municije slabo. Ostalog materijala prilično, naročito vojne spreme. Za sve ovo slijedi detaljan izvještaj, jer se u toku današnjeg dana nije moglo sve pregledati ni prevesti.

¹ Dokumentat je pisan rukom.

Popaljeno je desetak kuća odakle je neprijatelj davao otpor.

Jedan dio od ovih snaga tj. Bos. prolet. četni i jednu četni IV. bat. još ove noći šaljem na sektor oko Bijele, odakle imamo izvještaj da neprijatelj namjerava da napada okolna sela.

Sa ostatkom snaga imamo u vidu da izvršimo akciju na H.²

Ovaj izvještaj nije potpun, što ćemo učiniti naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Prika³

Komandant
Pepe¹

28-VIII-42
22 h

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE HRVATSKE OD 28 KOLOVOZA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O UNIŠTENJU TERETNOG VLAKA NA PRUZI L. JESENICE — JAVORNIK

STAB
I. UDARNE BRIGADE I. ZONE HRVATSKE
28. avgusta 1942. god.

KOMANDANTU N.O.P.O. HRVATSKE

Dana 25. ovog mjeseca dva bataljona ove brigade dobila su u zadatak da prekinu prugu L. Jesenica — Javornik i da sačekaju voz koji bude naišao te da ga razoružaju, zaplijene sve što bude u njemu i unište.

Istoga dana oko 9 časova prije podne naišao je voz na vješto i neprimjetno prekinutu prugu gdje se odmah zglajzao tako da su mu se prevrnula dva vagona. Na njega je otvorena brza vatra i odmah je izvršen juriš. Voz je bio teretni i nije imao nikakve oružane pratnje već samo željezničko osoblje koje je odmah i zarobljeno. Teretni voz kretao se prema Gospiću i sastojao se od kompozicije od 35 vagona, 1 službena kola i 2 lokomotive.

³ Hum

³ Josip Krajačić

⁴ Vicko Antić

U ovoj operaciji zarobljeno je 9 željezničara, a uništeno je svih 36 vagona i 2 lokomotive na taj način što su zapaljene, skoro svi vagoni su potpuno izgorjeli, a lokomotive su postale neupotrebljive.

Od oružja nije zadobije[no] ništa, jer nije bilo nikakve oružane pratnje, pa prema tome nije bilo ni žrtava ni na jednoj ni drugoj strani.

Od spreme u vagonima pronađeno je 950 potpuno novih talijanskih vojničkih bluza, 700.000 komada cigareta razne vrste, 240 kgr. raznog duvana, 3 sanduka papira, 1.200 metara raznog platna i štofa za muška i ženska odijela, 500 kutija kreme za cipele, 1.500 komada muholovaca, 10 flašica alge, (50 kgr. kafe 40 kgr. čaja, oko 500 kgr. raznih šusterskih čavlića (krupnijih i sitnijih, brukvica, drvenih klinaca itd), 5.000 komada raznih okova za cipele, 71 flašica crnila za kože, 10 komada čiriša i 10 komada dret smole, 53 komada tutkala, 280 paketića sode bikarbone, 30 komada kugllagera za bicikle, gume za prednje kočnice, kopči za hlače, raznih šrafova za bicikle manja količina, 300 komada žica za bicikle, 6 komada kormila za bicikle, 24 komada blatobrana za bicikle i ostalih sitnih djelića od bicikle, 100 komada veće i manje Frank cigorije, oko 500 četkica za zube, 4 tuceta kalodonta, 4 tuceta elida šampona, 150 četkica za brijanje, veća količina četaka za odijelo, blato, mazanje i glancanje, 150 paketa turske kafe, 20 kgr. crvene paprike, 2 bureta po 200 kgr. zejtina za jelo, 5 sanduka sanitetskog materijala i pribora (mnogo raznih lije-kova, energin vina za jačanje krvi, sirupa, alga, gorskog čaja, itd.). — Zavoja ni fate nije bilo već samo razni lijekovi u velikoj vrijednosti, 3 rolne pantlike za telegrafske aparate i crnila za iste 6 flašica, i pored ostalog izvjesnu količinu kancelarijskog materijala.

Velika količina od gore navedene spreme razdijeljena je partizanima, od štofa dato je porodicama poginulih drugova i porodicama onih partizana koji su jako siromašni i nemaju nigde ništa.

Stab brigade dodijelio je cigarete za slijedeće ustanove i komande:

I. operativnoj zoni 2.000 Glavnom štabu za Hrvatsku 2.000, Ličkoj grupi 2.000. Kordunaškoj grupi 2.000, Odredu Banije 1.000, Bataljonu »Adžiji« 2.000 cigareta i 100 duvana, partizanskoj bolnici u Škarama 1.000, partizanskoj bolnici Petrova Gora 4.000, partizanskoj bolnici Kamensko (Lika) 4.000, partizanskoj bolnici Drežnica 2.000, partizanskoj bolnici Salamunić 2.000, partizanskim bolnicama Vrebac i Skrad po 1.000, O.K. za Karlovac i Liku po 2.000, Agitpropu C.K. K.P.H. 2.000,

K.K. Otočac 2.000, i partizanskoj bolnici Zbjegu 1.500 komada cigareta. Cigarete su bile Ljubuški i Rame za sve.

Cigarete za Liku, Kordun i Baniju posiate su kod I. operativne zone Hrvatske u Korenicu odakle će se sa kuririma poslati adresantima. Za Drežnicu i okolinu posiate su po kuriru Nikoli Maljkoviću.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar

Za komandanta
Karaš¹

BR. 66

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 28 KOLOVOZA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGOSLAVIJE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI NA PODRUČJE JUZNODALMATINSKOG NOP ODREDA¹

STAB IV OPERATIVNE ZONE
Br. 461/42
28 avgusta 1942

VRHOVNOM ŠTABU

Prema jutrošnjim dobivenim izvještajima od Štaba bataljona »Josip Jurčević«, neprijatelj je poduzeo ofanzivu širih razmjera prema Biokovu i Zupi tj. operativnom području Južnodalmatinskog odreda. Prema ovim podacima neprijatelj je poduzeo pokrete od Vrgorca, Makarske, Zadvarja i Imotskog u cilju da očisti prostor između Imotskog i mora od naših partizanskih jedinica.

Našim jedinicama na ovom području izdato je naređenje kako da postupe u ovoj situaciji. Preporučeno im je da prepadima i zasjedama zadrže, odnosno uspore nadiranje Talijana i ustaša, a naročito Talijana koji jačim snagama nadiru od Vrgorca ka Zupi i od Zadvarja ka Zagvozdu. Ovakvim načinom dejstva omogućiće se prebacivanje onog dijela partizana

¹ Milutin Karaš

¹ Original, pisan na pisaćem stroju, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 2940.

Južnodalmatinskog odreda koji je namijenjen za I proletersku brigadu, kao i 1 bataljona² koji je određen za I dalmatinsku brigadu.

O situaciji na ovome području obavijestili smo I proletersku brigadu i I hercegovačku brigadu. Naročito je naglašeno Hercegovačkoj brigadi da se jače angažuje prema Imotskome i komunikaciji Imotski — Široki Brijeg, te da na taj način vezuje za sebe što jače neprijateljske snage Imotskog garnizona i olakša situaciju ovih naših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Jordan³

(M.P.)

Načelnik štaba
Terzić⁴

³ Bataljon »Jozo Jurčević«. Imao je tada oko 720 boraca, dobrim dijelom sa otoka i sa područja Biokova. Uslijed neprijateljske ofanzive, a po naređenju štaba Četvrte operativne zone, bataljon se prebacio na područje južno od Livna. Na Biokovu je ostala Ceta »Vid Mihaljević« sa oko 160 boraca. Od ostalih 560 boraca formirana su dva bataljona: jedan, sa oko 200 boraca, ušao je u sastav Prve dalmatinske udarne brigade, a drugi, sa oko 170 boraca, u sastav Trećeg odreda Četvrte operativne zone. Preostali borci određeni su za Prvu proletersku brigadu.

³ Ivica Kukoč

⁴ Velimir Terzić

BR. 67

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 29 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE O RASPOREDU, BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Pov. broj 573
29./VIII.42

Informativni izvještaj
dostavlja

SEKTOR I ODREDA:

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

Stanje okupatorske vojske u Gospiću:

1.600 vojnika, oko 80 oficira kraljevske vojske, 2 topa 149 m/m, 3 topa 105 m/m, 3 topa 65 m/m, 6 teških bacača, oko 10 lakih bacača, oko 35 teških mitraljeza i oko 100 puškomitraljeza. Oko grada rovovi, žica, bunker.

Ustaša u Gospiću: 100, 4 oficira, oko 5 puškomitraljeza. 2 teška mitraljeza i 2 laka minobacača.

Domobrana i žandara u Gospiću: oko 60 domobrana, oko 40 žandarma, 1 protutenkovski mitraljez, 1 teški mitraljez, 6 puškomitraljeza i 2 topa 37 m/m.

Stanje okupatorske vojske u Ličkom Osiku:

350 vojnika, oko 15 oficira kraljevske vojske. 4 topa 65 m/m, 4 teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza. Oko grada rovovi, žica i bunkera 4. Ustaša u Ličkom Osiku: 30, 1 narednik, 3 puškomitraljeza, 1 laki bacač. Domobrana i žandara u Ličkom Osiku: 12 žandarma (oružničko krilo Gospić), 18 domobrana, 2 puškomitraljeza.

Stanje okupatorske vojske u Bilaju:

60 na želj. mostu, 30 na cest. mostu, 4 teška mitraljeza, topovi otišli, 1 teški bacač, 1 laki bacač.

Ustaša u Bilaju: 30 ustaša, 1 narednik, 3 puškomitraljeza. Domobrana i žandarma: 20 žandarma, 30 domobrana, 50 seljaka, 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza. .

Stanje okupatorske vojske u Metku:

300 vojnika, oko 25 oficira, 11 teških mitraljeza, 20 puškomitralj., 2 teška bacača, 4 brdska topa. 1 oklopni voz. Oko samog mjesta utvrđeno rovovima, žicom, mitraljeska gnijezda i 4 bunkera.

Ustaša u Metku: 6 oficira, 300 četnika, 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza.

Četnici i Talijani nalaze se u akciji u Raduču. Uspjelo im je da prodru u selo.

Stanje okupatorske vojske u Raduču:

150 vojnika, 4 oficira, 4 teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 1 laki bacač. Utvrda, rovovi, žica i 4 bunkera.

Ustaša nema, 80 četnika, 1 narednik, 2 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez.

Domobrana i žandarmerija nema.

Komanda četnika nalazi se u školi u Raduču.

Stanje okupatorske vojske u Lovincu i Sv. Roku:

100 vojnika na stanici, 50 vojnika na Cvituši, 5 oficira, 4 teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza. Utvrde, rovovi, žica, mitraljez, gnijezda.

Ustaša u Lovincu i Sv. Roku: 70 ustaša, od toga ima 30 uniformisanih, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 1 top 37 m/m.

Domobrana i žandarmerija: oko 150 domobrana, oko 50 žandarmerija, oko 150 seljaka, 6 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez.

Stanje ustaške vojske u Širokaj Kuli:

45 ustaša (satnija iz Gline), 30 žandara, 30 domobrana, 10 seljaka, zapovjednik: domobranski poručnik Anić iz Krasna, 6 puškomitraljeza, 1 laki bacač mina; zgrade utvrđene rovovima.

Smiljan: 17 žandara, zapovjednik 1 žandarski narednik, 1 puškomitraljez.

Lički Novi: 40 ustaša, 20 žandarmerija i domobrana i oko 15 domobrana, 1 laki minobacač, 1 teški minobacač, 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza. Rovovi i mitraljesko gnijezdo na Karauli, Gradini i Busiji.

Rizvanuša: 20 ustaša i žandara, koji dolaze preko dana, a preko noći odlaze u Brušanski Klanac, 1 puškomitraljez.

Brušane: 60 ustaša: obično se nalaze u Brušanskom Klanacu na zasjedi, 20 žandara, u kući Mažurankinoj. Zapovjednik svih snaga Salih Salihović, narednik žandarski. 2 teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza.

Starigrad: 30 domobrana i žandara, od kojih su 5 ustaša bili, ali su u domobranstvu, 30 pušaka.

Šibulje: 30 domobrana i žandara, 2 puškomitraljeza.

Kruščica: 90 Talijana, 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, mitraljeska gnijezda. Imaju mnogo bolničkog materijala.

Stanje okupatorske vojske:

Morala nisu dobrog. Ishrana im je prilično slaba. Odlaze u pljačku u blizini mjesta u kojem se nalaze.

Stanje ustaša:

Moral im je poljuljan. Ishrana srednja. Hrane se bolje od domobrana i imaju svaki dan meso. Ima ih priličan broj koji su prisilno natjerani.

Stanje domobrana:

Borbenost vrlo slaba. Ishrana im gora od ustaške i protiv toga se mnogo bune, ali prikriveno.

Stanje žandarmerije:

Morala srednjeg. Ishrana kao i kod ustaša.

SEKTOR II ODREDA:

Na Udbini ima oko 500 naoružanih ljudi, od toga 350 domobrana, odnosno ustaša, 150 naoružanih civila i 3 oficira. Od naoružanja imaju 21 mitraljez što laki što teški, 2 bacača mina, 1 top, a ostalo su puške. Što se tiče najnovije situacije na neprijateljskom sektoru, budući da se tu vode ogorčene borbe sa ustaškim banditima, još nismo primili nikakav izvještaj o ishodu borbi, zauzimanju novih položaja, stoga vam ne možemo dati iscrpne podatke. Stanje neprijateljskog garnizona je isto, sa izvjesnom razlikom što svaki dan dolaze neprijateljski avioni i bombarduju naša oslobođena okolna sela.

Čanak: Ima 50 naoružanih ljudi, od toga 20 žandara, a ostali su civili. Imaju 46 pušaka, 1 puškomitraljez i 1 teški mitraljez, kao i 7—10 ofanzivnih bombi i 85 defanzivnih. Osim samog mjesta ne osjeća se među njima naročita aktivnost. Domaći se najviše zadržavaju kod svojih kuća gdje rade po danu svoje poljske radove a po noći održavaju straže. Preko dana žandari daju izvidnicu na Karlovači. Straže dolaze i krstare između Velikog i Malog Čanka Teški mitraljez nalazi se na Karlovači.

Kosa: U Kosi ima vrlo mali broj vojske, jer su Kosarani otišli prilikom akcija na Kosinj da se tamo bore, i još se nisu vratili. Teški mitraljez imaju kod kuća Pocrnjića na školi, a puškomitraljez nose sobom u patrolu ili kakvu akciju. Ima ih sviju skupa 26 i to kod kuća Pocrnjića. Straže i patrole daju oko sela. Patrole im se smjenjuju kod kuća Grgića i Gornjih i Donjih Lulića. Vezu drže sa Čančanima.

Kula: Ima 84 naoružana čovjeka. Imaju 1 mali bacač mina, 1 teški mitraljez i 2 puškomitraljeza, a ostalo su puške. Imaju veliki broj municije. Puškomitraljez se nalazi na pravoslavnoj crkvi. U Kuli među domobranima postoji dobro raspoloženje prema našoj narodnooslobodilačkoj borbi, međutim Podlapčani koji se nalaze tamo iskorištavaju propagandom o Ud-bini raspoloženje među istima, te da se što više zauzmu u odbrani Kule.

Ličko Petrovo Selo: U Ličkom Petrovom Selu smanjio se broj ustaša, jer je jedna satnija ustaša otputovala prema Bosni. Sada u Petrovom Selu imaju dvije satnije ustaša i oko 80 naoružanih civila. Svega skupa, što ustaša što civila, ima oko 350. Naoružani su sa 1 malim topom 37 mm, 2 bacača mina (1 teški i 1 laki), 2 teška mitraljeza i 6 puškomitraljeza, a ostalo su puške: 1 teški mitraljez nalazi se na brdu Čelopeku sa dva voda ustaša. Drugi teški mitraljez nalazi se kod žandarmerijske stanice. Jedan vod ustaša nalazi se na Krnjakovu Vrhju sa 2 puškomitraljeza. Sa ostalim puškomitraljezima daju patrole oko grada. Bojnik stanuje u kući Slavka Šorka gdje se nalazi i magacin municije. Magacin žita nalazi se u kući Rade Bubala. Raspoloženje ustaša prema našoj narodnooslobodilačkoj borbi je negativno, budući da su sve same ustaše ličke legije.

Vaganac: Ima 110 naoružanih ljudi. Od toga je 60 ustaša ličke legije, a ostalo su naoružani civili. Naoružani su sa 1 teškim mitraljezom, 4 puškomitraljeza, a ostalo puške. Teški mitraljez smješten je kod kuća Komnenovića i upravljen prema Arapovu Dolu i Zaklopači. Bacač mina prema potrebi pozajmljuju iz Petrova Sela. Položaji koje drže većim dijelom su oko samog mjesta, gdje drže straže i daju patrole.

Drežnik: Ima jedna satnija ustaša i sto naoružanih civila, dakle svega skupa oko 250 naoružanih ljudi. Naoružani su sa 1 teškim bacačem mina, 1 teškim mitraljezom, 4 puškomitraljeza, a ostalo su puške. Teški mitraljez drži položaj na Gradini sa jednim vodom ustaša, jedan puškomitraljez stoji na položaju kod Gradine na lijevu stranu, jedan puškomitraljez iznad Korane, jedan u Selištu, a jedan u samom mjestu sa

kojim daju patrole oko mjesta. Položaje drže osim ovih gore navedenih i u Smoljanačkoj školi i oko Smoljanca.

Zeljava: Ima jedan vod ustaša ličke legije i 28 naoružanih civila. Ustaše dolaze iz L. Petrova Sela sa dva puškomitraljeza. Straže i patrole daju oko samoga mjesta.

Vrhovine: Ima 1000 talijanskih vojnika kraljevske vojske i oko 200 četnika. Komandant Vrhovina je Antoni Nikola i to talijanske vojske. Komandant četničkih bandita je Damjan Savie, a komandant mjesta je Branko Sorak. Talijansko naoružanje se sastoji iz 12 topova (7 teških i 5 brdskih topova), 80 što lakih što teških mitraljeza, a ostalo su puške. Tri teška i tri brdska topa nalaze se između pilane i Zorića kuća, a 4 teška i dva brdska topa nalaze se između popova stana i crkve. Na brdu Panosu nalazi se pet mitraljeza i oko stotinu talijanskih vojnika.

Grad je mnogo utvrđen i opasan bodljikavom žicom i rovovima.

Rudopolje: Ima oko 180—200 talijanske kraljevske vojske. Vojska se uglavnom nalazi u zgradama na stanici i oko stanice. Samo mjesto je jako utvrđeno i šuma svud oko stanice je posječena, tako da vide na 200 metara ispred sebe.

Javornik: Ima 220—240 talijanskih vojnika (talijanske vojske) 1 to kraljevske. Naoružani su sa 4 bacača mina i šest puško mitraljeza, a ostalo su puške. U samo mjesto dolazi mnogo drva iz obližnje šume tako da je Javornik kao neko stovarište.

SEKTOR III ODREDA:

Stanje neprijatelja, kako okupatora tako i ustaša i četnika na sektoru Lovinac — Gračac — Knin je uglavnom nepromijenjeno. Njihov raspored, kao i brojno stanje i naoružanje je kao u prošlom nedjeljnom izvještaju.

Otrić: 250—300 talijanskih vojnika sa 6 teških, 9 puškomitraljeza i tri topa. Na Otriću je smješten Stab četničkog puka kralja Petra II koji komanduje sa četničkim snagama na tom sektoru.

Vel. Popina: Četničkih banda 400—420 sa 2 teška i 7 puško mitraljeza.

Grahovo: Ima 600 talijanskih vojnika sa 4 topa kal. 75 mm, 2 topa su kod crkve i 2 kod bolnice. Na vrhu Gradine su 2 bacača i 4 teška mitraljeza. Mjesto je utvrđeno i ograđeno bodljikavom žicom. Komanda talijanskih snaga je smještena u školi. Raspored četnika i njihovo naoružanje je slijedeće: u Peuljama 100 sa 2 puškomitraljeza. U Crnom Lugu 80 sa

2 puškomitraljeza, u Pečencima 50 sa 2 puškomitraljeza. Kesić: 35 sa 2 puškomitraljeza. Obijaj: 25. Marinkovci: 90 sa jednim teškim i 2 puškomitraljeza.

Luka: 35, Ugarci: 50 sa dva puškomitraljeza, Arsnije: 25 četnika.

Stožišta: Oko 80 Talijana sa 2 teška i 4—5 puškomitraljeza, 150 četnika sa 1 teškim mitraljezom i 1 bacačem mina.

Strmica: 200 talijanskih vojnika od kojih 70 na Gradini, ostali na stanici. Imaju 5 topova od kojih je jedan haubica, a ostalo brdski kal. 75 mm, koji su smješteni u tvrđavi na Gradini. Na stanici ima 5 teških mitraljeza. U Strmici je Štab dinarske četničke divizije sa posadom od 20 stražara.

Snage četničkih bandi na gore navedenim kotama su slijedeće: Crni Vrh: 20 četnika sa jednim puškomitraljezom. Gologlav više Plavna: osam četnika. Carigrad: 23 naoružanih i veći broj bez oružja. Sedlo — kosa Čavkića: 15—20. Konjska Glava: 50 sa 2 puškomitraljeza.

Poljice: U Poljicu se nalazi Štab koji komanduje sa četničkim snagama ovoga sektora, sa zatvorom i kuhinjom. Imaju i 1 teški mitraljez.

Kurozeb: Na Kurozebu i Bobiji su po danu izvidnice, po noći po jedna desetina sa jednim puškomitraljezom. Održavaju stalnu vezu sa Rastičevom.

Golubić: Četnici održavaju stražu. Talijana nema.

Knin: 2500—3000 Talijana sa dvije artiljerijske baterije smještene na tvrđavi Fortica. Domobrana i ustaša 4—500. Četnika 100 koji drže stražu oko mjesta.

Mokro Polje: 80 Talijana sa dva teška i 5—6 puškomitraljeza, 30 naoružanih četnika.

Kistanje: 300 talijanskih vojnika i 150 četnika.

Ervenik: 5—700 talijanskih vojnika sa jednom baterijom topova.

Bihac: U Bihaću kao i svim okolnim selima u kojima neprijatelj drži položaje raspored neprijateljskih snaga kao i njihovo naoružanje je nepromijenjeno prema ranijim izvještajima.

SEKTOR BATALJONA »AD2IJA«:

Na željezničkoj stanici Sinac nalazi se 100 talijanskih vojnika fašista i kraljeve vojske. Naoružanje 12 puškomitraljeza, 6 teških mitraljeza i 2 bacača mina. Razmješteni su u 4 zgrade.

Na vodovodu željezničke stanice Ličko Lešće nalazi se isto toliko Talijana koliko i na vodovodu u Sincu i s istim

naoružanjem, samo što ima 1 bacač više. Ostalim mjestima stanje nepromijenjeno od prošlog izvještaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom: zamj.
Srđan Brujić

Komandant:
V. Cetković

(M.P.)

BR. 68

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD
29 KOLOVOZA 1942 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE
ZONE O BORBAMA, AKCIJAMA I RASPOREDU SNAGA
ODREDA**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Pov. broj 578
29.VIII.1942

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

Operativni izvještaj

Raspored snaga i vojnička situacija na teritoriju Ličke grupe je slijedeća:

Na teritoriju I odreda: Neprijateljske snage koje su se koncentrisale u Lovincu napale su snage I odreda u Raduču. Borba je počela 25.VIII u 6 sati ujutro i trajala do 2 sata poslije podne. Ofanzivi neprijatelja prethodila je jaka artiljerijska i minobacačka vatra na položaje naših snaga. Neprijatelj je napadao sa više pravaca i to u pravcu Sv. Roka ustaše, koji su vršili pritisak bočnom vatrom na naše položaje. U pravcu od Metka četnici sa većim snagama. Od Raduške stanice napadali su Talijani. Jedna četa I odreda, koja je branila ove položaje, poslije žestoke borbe povukla se prema Velebitu. Pokušalo se da se neprijatelj napadne iza leđa, ali je neprijatelj bio već zaposio sve pogodnije vrhove. Prema još nepotvrđenim vijestima neprijatelj je popalio nekoliko kuća i štala kao i ubili jednog odbornika i jednog partizana, pohapsili više

drugarica koje su mučili i tukli. Ovo su radili četnici. Neprijatelj brzim tempom izvlači cjelokupnu ljetinu, koju odvodi prema Metku i Lovincu. Ova ofanziva neprijatelja na ove položaje je uslijedila vjerovatno da olakša položaj njihovih snaga u Udbini.

Preduzete su sve mjere osiguranja da ne bi neprijatelj izvršio i napad na: Komička Prevlja — Pločanski Klanac, tj. prema Udbini. O ovome izvešten je i komandant¹ II udarne brigade.

Na teritoriju II odreda: Bataljon »Krbava« drži položaje: Prijeboj, Klokočevica, Plitvice, Donji Babin Potok, Crna Vlast, Ljubovo i Rebić. Ovi položaji se osiguravaju dubokim isturanjem patrola prema neprijatelju, koje su u stalnom dodiru sa istim te prate njegov svaki pokret i namjere. Na svim ovim položajima ne osjeća se neka aktivnost neprijatelja, sem povremeno puškaranje čuje se iz: Ličkog Petrovog Sela, Vaganca, Dreznika i iz Vrhovina. Danas smo dobili izvještaj da se hrvatska vojska koncentriše u Drežniku, Vagancu i Ličkom Petrovom Selu. Ovi podaci će se provjeriti te će se preduzeti potrebne mjere.

Na teritoriju ovog odreda izvršen je napad na Udbinu, koji je izvela II udarna brigada, gdje su učestvovali bataljoni: I bataljon III odreda i II bataljon I odreda. Tačne podatke o ovoj akciji još nemamo, te čim se dobiju dostavit će se.

Na teritoriju III odreda: situacija je nepromijenjena od podnietog posljednjeg izvještaja, sem što sve položaje drži isti Odred, pošto je Sjeverodalmatinski odred povučen na odmor, a po tom će biti upućen na svoj raniji teritorij. Ovaj Odred drži sada položaje i to Resnik, Crni Vrh, Kokijerna, Glogovo, Milu Vodu, Tiškovac, Lukića kuće ispod Maglaja i Lohovska Brda prema Bihaću.

Na teritoriju Otočackog kotara. Dolaskom I udarne brigade i njezinim izvedenim akcijama na Zalužnicu i na voz u Kapeli učestvovao je i bataljon »Adžija«. Samim dolaskom Udarne brigade neprijatelj — četnici dobili su veliki strah te su već neki pobjegli u žicu neprijatelja, u Otočac.

Na teritoriju Perušićke čete (općine Kosinj) neprijatelj — ustaše vrše povremene ispade koji na vreme budu uvijek spriječeni od strane naših jedinica. Na ovom teritoriju nalazi se jedna četa koja broji 60—90 boraca sastavljena većinom od drugova Kosinjana i Perušićana. Kroz kratko vrijeme ova jedinica bit će povećana sa svojim brojnim stanjem.

¹ Mićun Šakić

Akcije

18.VIII. I bataljon III odreda i II bataljon I odreda izvršili su pokret prema Udbini te su ušli u sastav II udarne brigade gdje je izvršen napad na Udbini 21.VIII. t.g. O ovoj akciji nemamo još tačnih podataka, te čim se isti dobiju poslat ćemo izvještaj.²

20.VIII. Jedno puškomitraljesko odjeljenje bataljona »Krbava« spustilo se nisko prema Petrovom Selu te je napalo ustaše, koji su bili prikupljeni u gomili oko vršaće mašine. Pobijeno je oko 10—15 ustaša. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

21.VIII. Četničke bande u jačini dvije čete napale su snage III odreda na položaju Resnik. Ovom napadu neprijatelja Talijani su čistili predteren jakim artiljerijskom vatrom. Naše snage koje su držale položaje na Resniku pustile su neprijatelja na blisko otstojanje, kada su esuli jaku mitraljesku i pušcanu vatru na četnike, te su pobili više četnika a ostali u paničnom bijegu povukli se prema Gračacu, nakon čega su Talijani ponovno obasuli naše položaje jakim artiljerijskom vatrom. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

22.VIII. 2. četa bataljona »Krbava«, koja drži položaj u Crnoj Vlasi, izvršila je provocirani napad na Vrhovine u vezi sa napadom II udarne brigade na mjesto Zalužnicu. Napad je u potpunosti uspio. Na našoj strani bio je jedan lakše ranjen.

23.VIII. Talijani su iz Gospića pošli u pravcu Divosela preko Vedrog Polja. Bilo ih je oko 500. Naše snage koje su držale ove položaje dočekale su neprijatelja jakim vatrom i nakon duže borbe neprijatelj je odbijen sa većim gubicima. Gubici se nisu mogli ustanoviti. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

25.VIII. Neprijateljske snage koncentrisane u Lovincu napale su u tri pravca naše položaje prema Raduču. Napadu je prethodila jaka artiljerijska i minobacačka vatra. Neprijatelj je napadao u tri kraka i to: od Metka sa pruge od Talijana i od Lovinca. 3 četa I odreda, koja je branila ove položaje, poslije duže borbe morala se povući prema Velebitu. Naše snage I odreda, koje su pokušale udariti neprijatelja s boka, nisu u tome uspjele, jer je neprijatelj zauzeo sve važnije položaje. Neprijatelj je popalio nekoliko kuća i štala. Vršiti veliki teror nad stanovništvom koje nije izbjeglo. Poginuo je jedan partizan i jedan odbornik. Na neprijateljskoj strani nisu poznati gubici. Preduzete su pripreme da se neprijatelj izbaci iz Raduča.

² Vidi dok. br. 57.

Organizaciono stanje:

I odred. Preduzete su mjere za popunu bataljona, koji je učestvovao u napadu na Udbinu. Sastav ovoga Odreda je isti koji je iznijet u posljednjem podnijetom izvještaju.³ Borbena sposobnost kod jedinica ovog Odreda popravila se mnogo. Omladinska četa u svom razvitku obećava mnogo koristi. Sa ovom četom izvedena je sistematska vojnička i politička obuka. Štabovi odreda održavaju redovno vojne i političke konferencije.

II odred. Organizaciono stanje ostaje isto. Disciplina kod boraca bataljona »Krbava« je vrlo dobra. Borbena sposobnost isto. Borbena obuka kao i politički časovi održavaju se redovno prema predviđenom planu, sa teškoćom što je ovaj bataljon jako razbacan. Konferencije štabova ovoga Odreda održavaju se redovno.

III odred. Preduzete su sve potrebne mjere radi popune bataljona koji je učestvovao u napadu na Udbinu. Organiziran je u potpunosti Štab II bataljona i njegove sve tri čete. Moral i disciplina jedinica ovog Odreda je na dostojnoj visini. Štabovi održavaju redovno svoje sastanke i konferencije. Svi omladinci koji su povučeni u pozadinu radi obuke dali su dobre rezultate po završetku iste. Isti obećavaju vrlo dobre rezultate u budućim borbama.

Bataljon »Adžija«. Ovaj bataljon koji je bio nedavno jako brojno oslabio povećava se stalno. U ovom pravcu preduzete su sve mjere da se isti u najkraćem roku brojčano poveća. Sada broji dvije čete sa kojima se radi vojnički i politički, te pošto je postavljena dobra podloga za njegovo pojačanje i razvitak očekuje se dobar uspjeh ovog bataljona. Bataljon održava redovne konferencije.

Kosinjska četa (perušićka) vrši vojnu i političku obuku sa većom teškoćom pošto imaju skoro stalni sukob sa ustašama, koji vrlo često napadaju iz Kosinja prema pojedinim zaseocima našeg stanovništva. Ovoj četi posvećena je velika pažnja za njeno povećanje.

U ovom periodu niko se od partizana nije u borbi ili na drugom mjestu istakao.

25.VIII. t.g. održana je 5 vojna konferencija štabova Ličke grupe na kojoj su pretresana sva vojna i politička pitanja. Ovoj konferenciji prisustvovao je i komandant⁴ te zone.

Kurs za vezu koji je obrazovan pri ovom štabu završen je 25.VIII. t.g. Uspjeh je postignut vrlo dobar. Kursisti su ras-

³ Vidi dok. br. 54.

⁴ Srećko Manola

pušteni i raspoređeni po odredima, gdje će obrazovati slijedeće kurseve pri štabovima odreda.

Plan daljnjih akcija

Vrši se priprema napada na Ličko Petrovo Selo, Vaganac i Drežnik. Izvršenje ovih napada zahtijeva veće snage, jer nije u mogućnosti da iste izvede II odred čiji je ovo sektor.

U vidu su akcije na Popinu, Guduru, Lovinac, Krupu, Skočaj, Golubić i Obrovac. Akcija na V. Popinu imala bi za cilj čišćenje četničkog gnijezda i izvlačenje živežnih namirnica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: zamj.
Srđan Brujić

Komandant
si. odsutan

(M.P.)

P.S.⁵ Prema posljednjem izvještaju četnici su uz pomoć talijanske artiljerije, zauzeli Crni Vrh i Kokijernu.

⁵ Ova rečenica dopisana je rukom.